

Concepția grafică: Doina DUMITRESCU

Ediție: Sorin DUMITRESCU

© Anastasia 2004

Str. Părințele Galerii 13, sector 2, București,
tel./fax: 2108549, 2116745

I.S.B.N. 973-682-072-6

LUMINĂTORII LUMII

367028

SFÂNTUL GRIGORIE PALAMA

Omilii

volumeul I

367028

Apăruit cu binecuvântarea și cuvîntul înainte ale
Î. P. S. Nicolae CORNEANU,
Mitropolitul Baranului

Cu o introducere de
Părințele GALERIU

Traducere din limba greacă de
Dr. Constantin DANIEL
revizuită de
Laura PĂTRAȘCU

și utilizată de
Răzvan CODRESCU

368442

B.C.U. IASI

Cuvânt de suflet

Sfântul Grigorie Palama (1296-1359) este unul dintre cei mai de seamă teologi ai perioadei post-patristice, ale cărui viață, gândire și scrieri stau nu numai la baza spiritualității răsăritene, ci a celei creștine în general. Orice credincios, în strădaniile sale duhovnicești, este doritor să-și însușească tot ce se poate în legătură cu Sf. Grigorie Palama. Astfel prezentându-se situația, volumul *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, aparținând părintelui profesor Dumitru Stăniloae și tipărit în anul 1938, a constituit un adevărat eveniment. La sfârșit autorul a anexat traducerea unor scrieri ale Sfântului. Lor le-a adăugat ulterior câteva „cuvinte” incluse în volumul 7 al *Filocaliei* (București, 1977). I-a rămas însă neîmplinită dorința de a edita opera palamită în întregul ei. Iată însă că în zilele noastre, o parte a acestei opere vede lumina tiparului în traducerea lui Constantin Daniel, și anume primele 20 din cele 63 de omilii păstrate.

Omiliile ce au rămas de la Sf. Grigorie Palama au fost până acum doar parțial traduse din greacă în română (Olimp N. Căciulă, D. Belu, Eugen Mo-

ranu, Visarion Bălțat, Ciprian Sreza)¹ și au apărut în reviste precum: „Studii teologice”, București; „Glasul Bisericii”, București; „Revista teologică”, Sibiu; „Mitropolia Olteniei”, Craiova; „Telegraful român”, Sibiu. Acum apar pentru prima oară în volum, cu perspectiva unei ediții integrale. Lec-tura lor va îmbogăți, suntem siguri, pe oricine care le va parcurge și aprofunda.

Traducerea după originalul grecesc aparține lui Constantin Daniel, prea curând plecat dintre noi². Împătimit iubitor al culturii și spiritualității orientale (vezi lucrarea *Orientalia mirabilia*, 1976), a dat pe românește studii și traduceri din literatura ebraică, aramaică, asiro-babiloniană, feniciană, arabă, persană și indiană.

Ceea ce nu s-a știut până acum e că a tradus mult și din grecește, scrieri care însă au rămas în manuscris, multe dintre ele nedefinite. Printr-un intermediar, mi-a dăruit înainte cu câțiva ani de a muri volume dactilografiate cuprinzând tălmăcirea operei Sfântului Chiril al Ierusalimului, care vor vedea și ele lumina tiparului în curând.

Versiunea românească a omiliilor palamite, care ni se îmbie acum, ne poate convinge nu numai

de buna cunoaștere a limbii grecești, ci și de simțul literar al traducătorului. În plus, faptul că a ales din bogata operă palamită tocmai traducerea omiliilor demonstrează adâncă lui pietate, pe care în mod sigur o va transmite și cititorului de astăzi. Completările Laurei Pătrașcu și stilizarea datorată lui Răzvan Codrescu, anexele cuprinzând biografia și bibliografia Sfântului Grigorie Palama, adaugă un plus reușitei acestui volum al ediției de față.

N-aș putea încheia însă aceste câteva cuvinte de suferă fără să insist asupra marelui merit al Editurii „Anastasia” – inițiată și condusă de maestrul Sorin Dumitrescu – care, pe lângă multele cărți de căpătâi cu care ne-a îmbogățit sufletește pe toți, ne oferă acum o nouă scriere aparținând nu unui autor oarecare, ci tălcuitorului inegalat al gândirii și spiritualității isihaste, care a făcut epocă în viața Bisericii universale.

† NICOLAE

Mitropolitul Banatului

¹ În *Alfa & Omega* au apărut și două retraduceri din franceză (Claudia Hagiaru, Vlad Manjau).

² S-a mutat la cele veșnice chiar în ziua imediat următoare încheierii traducerii celor 63 de omilii palamite.

Sfântul Grigorie Palama și Tradiția răsăriteană

Sfântului Grigorie Palama i-am adus și noi, românii, cinstirea cuvenită. Precum este cunoscut, Părintele și Profesorul nostru Dumitru Stăniloae a consacrat o mare parte din lucrul său intelectual-duhovnicesc studiului vieții și operei marelui Părinte și Teolog, atât în *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama* (Sibiu, 1938), cât și în volumul 7 din *corul Filocaliei* în limba română (București, 1977).

Dar aceeași dreaptă cinstire față de Sfântul Grigorie Palama a arătat-o la noi și tinerimea studențească. De curând, în pragul anului 2000, a fost zidită în inima Universității Politehnica o biserică purtând numele Sfântului Grigorie Palama, ce a fost sfințită laolaltă de Săcătatea Sa Bartholomeu I, Patriarhul Bisericii Ecumenice, și de Prea Fericirea Sa Părintele Patriarh Teoctist. Cu adevărat, bucurie în har!

Dar dacă teologia sistematică a Sfântului Grigorie și-a aflat în Părintele Stăniloae – teolog de vocație – un vrednic tâlmăcitor și un adânc tâlcuitor, acum un medic de vocație, doctorul psihiatru Con-

stantin Daniel, împărțindu-se smerit din Teologia Pastorală a marelui Teolog al Harului, ne oferă traducerea *Omiliilor* sale în limba română.

Se cuvine adus măcar un modest omagiu acestui medic drept-credincios. Religios prin fire, Constantin Daniel era preocupat de Istoria Religiiilor. Adăpat la sursele spiritualității orientale, el era, în același timp, un creștin ortodox practicant. Ne-am cunoscut în comuniunea aceluiasi duhovnic, la care ne spovedeam și pe care ne face o deosebită bucurie să-l evocăm pe nume: Preotul Gheorghe Roșca. Născută într-o asemenea comuniune, prietenia noastră a rodit și o sacră transpunere: cea din Sfântul Grigorie Palama. Învățând limba greacă din venerație pentru Tradiția creștină răsăriteană, Dr. Daniel traducea, prin anii '80, omiliile din Sfântul Chiril al Alexandriei. Un pelerinaj personal, întreprins în 1986 în Grecia și Israel, până la Muntele Sinai, mi-a oferit prilejul să-mi agonisesc pe de-a ntregul opera omiletică a Sfântului Grigorie Palama. Neîmpăcat cu textele din colecția Migne, l-am căutat la Salonic pe Profesorul P. Hristou, celebrul patrolog, realizator al unei noi ediții cu text paralel (paleo și neo-grecesc) a Părinților greci, și am dobândit cele trei volume (9, 10, 11) de *Omii*: un volum oferindu-mi-l chiar Profesorul Hristou, un altul Librăria, iar pe cel de-al

treilea plătindu-l personal cu 1000 de drahme. Așa am venit în țară cu *Omiliile* Sfântului Grigorie Palama, o mângâiere negrăită. M-am gândit îndată la Dr. Daniel, oferindu-i vol. 9; entuziasat, încă de la primele traduceri, acesta distingea între Sfântul Chiril al Alexandriei și Sfântul Grigorie Palama, Mitropolitul Tesalonicului, rostind: „E altceva, ca o adăugire de har...”, fără a-l scădea în vreun fel pe Sfântul Chiril. Așa lucra, cu spirituală pasiune, și adesea își făcea timp să treacă pe la casa mea parohială, ușor accesibilă, de tip rustic, lăsând mereu câte un set de traduceri ca moștenire, cu speranța zilei în care vor vedea lumina tiparului. Și iată că ziua a sosit!

Cât de viu și de firesc s-a răsădit astăzi Sfântul Grigorie Palama în inima spiritualității Ortodoxiei românești! Era și mai înainte pomenit în Biserică, în Duminica a doua a Postului Mare. Chiar înainte de a fi cunoscut mai profund, era iubit și venerat, potrivit tradiției bisericești. Dar de teologia și viziunea lui de „chemare la îndumnezeire”, ca teolog al harului, am luat cunoștință, în românește, prin lucrările deja menționate ale Părintelui Stăniloae.

Acum vine la rând un prim volum de *Omii* ale acestui mare Sfânt răsăritean din perioada post-patristică. Editura Anastasia ne-a solicitat o introducere. Răspunzând acestei solicitări, am găsit fo-

lositor să prezentăm o schiță principală a teologiei palamite, cu un accent deosebit asupra virtuților ca lucrări ale harului divin și, în parte, asupra modului cum Sfântul Grigorie aplică pastoral, ca ierarh, predica sa în slujirea credincioșilor ortodocși de atunci și de astăzi.

În această introducere la *Omiile* Sfântului Grigorie Palama, se cade să stăruim mai întâi în orizontul viziunii marelui Teolog asupra economiei creării omului din har, după chipul și asemănarea Noastră” (*Facerea I*, 26). Îl evocăm împreună cu Biserica, solemn, ca propovăduitor al harului.... organ dumnezeiesc al Teologiei...., vestitor al Luminii celei necreate” (*Triod*).

Ni se comunică în asemenea titluri sacre, precum s-a și făcut cunoscută la acest dumnezeiesc Părinte, unitatea conglăsuritoare între Ortodoxie, gândirea și viața lui. Un fapt de adâncă însemnătate din biografie ne arată că încă din tinerețe „o avea mereu în fața ochilor spiritului pe Fecioară și striga neîntrerupt către ea: «Luminează-mi întunericul, luminează-mi însuricatul!»”. După doi ani, i se arată o dată Sfântul Evanghelist Ioan, asigurându-l din partea Maicii Domnului „că îl va ajuta și lumina totdeauna” (Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, ed. a doua, Scripta, București, 1993, p. 11).

În această comuniune sacră, stăruind privirea lui până la contemplare spre realitatea necreată a Dumnezeuii, îl arată real iluminat în adevărul temeinic al Revelației divine, prin care creștinii drept-măritori disting între cele două realități ale existenței: cea fundamentală, necreată, absolută, eternă, deci Dumnezeu cel Necreat, dar Creator, și realitatea creată – lumea, operă a lui Dumnezeu. În același timp, însă, în învățătura lui – moștenire spiritual-creditară a întregii Tradiții răsăritene – este ziditor afirmată legătura, unirea sfântă prin care Providența Divină poartă de grijă, susține liber creația, împărțindu-le făpturilor treptat, de la Sine, pe măsura fiecăreia, sensul, lumina, iubirea. Fața lui Dumnezeu strălucește pururea asupra lor, astfel încât *Dumnezeu și lumea, opera Sa creată, precum și unirea harică între necreat și creat, în lumină și iubire, se gândesc proniator împreună*.

Esse sinaxa originar-instituțional între Realitatea divină, necreată dar creatoare, și realitatea creată a lumii, dar pătașă real la Creatorul ei divin – în veci, însă, în condiția ei de creatură. Aici își află rădăcina distincția și dialogul, cunoașterea și menirea, sfingirea și desăvârșirea, acordul autentic între Dumnezeu și făptură și, se înțelege, între Revelație și istorie. Cu sensul unui asemenea acord se deschide *Tomul aghioritic*, sintetizând a cugetării Sfântu-

lui Grigorie Palama, dar semnată ca mărturie comună de Părinți atoniți de același crez cu el. Într-un asemenea orizont citim: „Dogmele ce se grăiesc astăzi și sunt cunoscute îndeobște tuturor au fost taine ale Legii date prin Moise, mai înainte văzute numai de prooroci în Duh. Iar bunătățile făgăduite sfinților pentru veacul viitor sunt taine ale vieții evanghelice, date și arătate mai înainte celor ce s-au învrednicit să le vadă în Duh, și acestora cu măsură, ea o arună” (*Filocalia*, vol. 7, p. 412). Cât de vădit se dezvăluie, într-un orizont divin însoțit, taina și sensul istoriei! Într-adevăr, profeți, vizionari în Duh, călăuzeau pe credincioșii Vechiului Testament spre viitor, spre taina venirii, a Întrupării Fiului lui Dumnezeu în lume. În același Duh, Sfinților din Noul Testament, prin plinirea tainei lui Hristos, li se descoperă, ca o arună, temeiurile vieții evanghelice, făcându-se astfel și ei profeți ai veacului Învierii. Într-o asemenea oază erau și isihaiții, monahi atoniți, și tocmai prin lumina divină necreată – cea mai presus de istorie, dar străluminând istoria – pe care o contemplau, ei călăuzeau (și călăuzesc lumea), împreună cu toți cei deopotrivă osânduiți, spre vârsta bărbatului desăvârșit în Hristos (*Epistola* 4, 13).

Pe acest fond teologic și iconomic, Tomul aghioritic precizează: „Proorocilor le-a fost cunos-

cută întocmai, încă înainte de plinirea vremii. Treimea întreit ipostatică a Dumnezeirii neslăbite de rațiunea unității. Care S-a arătat pământului întreg mai pe urmă”, deci prin plenitudinea Revelației în Iisus Hristos. Și adaugă: „Unii.... căi s-au lepădat, de dragul vieții evanghelice, de averea bunurilor, de slava oamenilor..., ocupându-se prin liniștire, și prin rugăciune curată ajungând mai presus de ei înșiși, și prin unirea tainică cea mai presus de minte cu Dumnezeu ridicându-se în El, au cunoscut cele mai presus de minte”.

Această înălțare, împlinire a adevăraților credincioși „mai presus de ei înșiși”, prin care e posibilă o cunoaștere și o viețuire „mai presus de minte”, pune în lumină limpede, totodată, și starea noastră de a fi creați, deci „aduși de la neînființare la ființă”, și, în același timp, de a ne împărtăși cu harul mai presus de firea noastră creată, cu harul dumnezeiesc și îndumnezeitor.

Originea în Dumnezeu a harului ce ni se împărtășește este tocmai stăruitoarea și adâncă înțelegere a întregii învățături a Sfântului Grigorie, în conștiința că numai printr-un asemenea dar, de obârșie dumnezeiască, adică necreat, se dobândește – subliniem o dată mai mult – și cunoașterea adevărată, și împărtășirea, și sfințirea, și îndumnezeirea noastră.

Harul se comunică treptat făpturilor într-un suu continuu, ca pe scara văzută de Patriarhul Iacov: „... o scară sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul...” (Facerea 28, 12). Într-o asemenea viziune, Sfântul Grigorie tâlcuiește: „Așfel, la Facere, s-a zidit întâi un lucru dintre făpturi, după cel dinlăuntru altul, după acesta iarăși altul, iar după toate omul. Acesta s-a învrednicit de atâtea cinste și grijă din partea lui Dumnezeu, încât toată lumea aceea văzută a fost făcută înainte de el, pentru el. Iar împărțirea cerurilor a fost gătită îndată după întemeierea lumii, tot pentru el (Marei 25, 34), înainte de el”. Observa și Părintele Stăniloae că omul „trebuie să privească spre ea de la începuturile existenței sale” (Filocalia, vol. 7, pp. 436-437). Se înțelege că această contemplare era posibilă prin zidirea particulară, unică a lui Adam, pe care Palama o cugetă zicând: „Dar și sfat a premeru despre cel ce a fost plăsmuit de mâna lui Dumnezeu și după Chipul lui Dumnezeu și n-a primit totul din materia acestei lumi supuse simpurilor, precum celelalte viețuitoare, ci numai trupul, iar sufletul din cele mai presus de lume, mai bine-zis, de la Dumnezeu însuși, prin suflare negrătită. Aceasta, pentru că este ceva mare și minunat și întrece totul și privește totul și cărmuiește toate; iar pe de altă parte, îl cunoaște pe Dumnezeu și-L

poate primi pe El... prin osteneală nevoitoare și prin har”.

Îndeosebi în această analiză și înțelegere profundă Sfântul Grigorie situează existențele la locul, timpul și chemarea lor. Biblic și patristic cugetând, cum „toate prin Dumnezeu-Cuvântul s-au făcut” (Ioan 1, 3), toate făpturile descoperă „voiri dumnezeiești și împărțiri și daruri dumnezeiești ale bunătății pricinuitoare, lucrare de fință și viață făcătoare” (Filocalia, vol. 7, p. 486). Din acest dar divin făpturile cresc, se înmulțesc și sunt susținute proniator.

Mai direct vorbind, omul încă în Adam primește în vasul creat al sufletului însuflarea harului necreat. În acest sens, Patriarhul Calist, urmând și el Părinților înaintași, va tâlcui că „în harul Duhului de viață făcător s-a făcut Adam om desăvârșit... spre suflet viu”, și, pătrunzând adânc în alcătuirea noastră duhovnicească, vede cum „harul se face cu adevărat suflet sufletului care viețuiește cum trebuie să viețuiască sufletul cuvântător, rațional și de Chip dumnezeiesc” (Filocalia, vol. 8, București, 1979, p. 240).

Dar cum să înțelegem și mai concret, în viul vieții, această participare și prezență a harului? Sfântul Grigorie, pentru a-l face tot mai vădit, îl înfățișează în sfinți, în strălucirea lor excepțională. Așa,

spre pildă, în cei trei Apostoli – Petru, Iacov și Ioan – care împreună văd, cu ochi trupești, pe Muntele Tabor, Lumina cea neînserată; în Pavel care, învăluit de ea și întunecându-i-se vederea, nu putea îndura covoărgirea strălucirii; în Ștefan, care privește de la pământ la cer și cu trupul (cf. *Filocalia*, vol. 7, pp. 397-398); și, de asemenea, în alți sfinți pe care îi citează. Între aceștia, pe „Antonie care se nevoia cu linișirea, mai bine zis toți sfinții, adică toți cei curați cu inima, cum poate afla cel ce voiește din cuvintele lor puse în scris, sau din viețile lor”, adăugând: „Ba eu aș spune, că nici proorocii și nici patriarhii n-au rămas fără să guste din această lumină” (*Filocalia*, vol. 7, pp. 356).

Evidențindu-se însă o asemenea participare a Sfinților, s-a ajuns uneori ca, în privința problematicei teologice a „energiilor necreate” la Sfântul Grigorie Palama și la ceilalți Părinți răsăriteni, să se vadă în această împărtășire a harului dumnezeiesc un privilegiu divin aproape exclusiv.

De aici și faptul că tema energiilor necreate a fost abordată mai ales la marile întruniri și în marile dispute teologice, rămânând în tratate, în tomuri de mare exigență și subtilitate, străină adesea de înțelegerea sufletelor credincioase simple.

Dar a nu se omite că, pentru Sfântul Grigorie, ca și pentru întreaga mărturie teologică a Bisericii,

harul esse tezaurul divin împărtășit într-un chip deosebit, unic, întâi în Adam, apoi reînnoit în Hristos „din puterea Duhului care ne vine prin sfințita naștere a noastră din nou, de sus, și se împărtășește în chip negrit în cei botezați. Prin aceasta, cei ce «nu din sânge, nici din voia bărbatului, nici din voia trupului, ci din Dumnezeu s-au născut» (Ioan 1, 13), ca niște copii de curând născuți, «pot ajunge la măsura plinătății lui Hristos» (Efeseni 4, 13)” (*Filocalia*, vol. 7, p. 381). Și observă Palama că harul dintru început ne este dat, întrucât arată că „nici la început nu urcă firea de la ea însăși” (*Filocalia*, vol. 7, p. 382). Harul e de la început și pentru toți. Drept care și zice Apostolul: „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința Adevărului să vină...” (1 Timotei 2, 4). Iar în voința lui Dumnezeu, în care stă și însuși faptul creator, se află și darurile, și legea, și poruncile dumnezeiești, și toată virtutea.

Sfântul Grigorie evocă, spre pildă, din darurile Duhului Sfânt înfățișate de Isaia: „... duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al bunei-credințe și duhul temerii de Dumnezeu” (Isaia 11, 2-3), care sunt ca „papte ochi ai Domnului care privesc peste tot pământul...” (cf. *Filocalia*, vol. 7, p. 274). Acestea, o dată cu bogăția virtuților, începutul înțelepciunii și cele-

alte – bărbăția, îndrăzneala, dreptatea, bunătatea, iubirea, pacea, poruncile – alcătuiesc toate o zestre divină a sufletului, conținutul lui – o zestre neCreată, dumnezeiască, netrecătoare, prin care, cum cugetă Sfântul Andrei Criteanul, „în dumnezeiescul car al virtuților suindu-se Ilie, cu postul fiind luminat, s-a urcat spre înălțimea cerului” (*Triod* – canon). Aceste daruri mențin sufletul, îl susțin, îl fac viu și-l înnoiesc mereu. Și sporind în putere, îl duc spre desăvârșire; și numai ele, darurile, virtuțile dau sens și viață sufletului. Numai acestea! Fără de noi, cei născuți în timp, teologhisește Tomul aghiorinic, după Sfântul Maxim: „Toate cele nemuritoare și însăși nemurirea, toate cele vii și însăși viața, toate cele sfinte și însăși sfințenia, toate cele virtuoaase și însăși virtutea, toate cele bune și însăși bunătatea... n-au început să existe în timp. Căci n-a fost vreodată când n-a fost virtute, bunătate, sfințenie și nemurire... Toate câte se contemplă fiindal în jurul lui Dumnezeu sunt lucrări ale lui Dumnezeu, dar nu începute în timp, căci orice virtute este fără de început, neavând vremea mai bătrână decât ea, ca una ce-L are pe Dumnezeu din vezi”. Ele sunt pururea noi și înnoitoare – harul lui Dumnezeu este energie divină creatoare și re-creatoare – și ele se dăruiesc fără să se impușineze, înnoind și întine-

rind existența. Făpturile aduse de la neexistență se pot învechi în timp. De aceea, mai adânc grând, păcatul nu e numai o alienare, o îmbolnăvire a firii, ci și o stagnare, oprire în loc – atunci când nu mai lucrezi în duhul virtuților. De aceea Sfântul Marcu Ascetul a numit trei uriași careucid sufletul: uitarea, neștiința și lenea/trândăvia. Acestea provoacă învechirea, stricăciunea și moartea.

Tălcuind căderea lui Adam, văzută și ca o învechire a firii noastre, Sfântul Grigorie Palama explică luminos înnoirea harului insuflat de Mântuitorul Iisus Hristos ucenicilor în ziua Învierii: „Zidirea e nouă iarăși, când se împărtășește de Duhul din lipsa Căruia s-a învechit. Căci trebuie să conlucreze cu nouitatea de la început înnoirea și contribuția de acum. Căci a scos iarăși la iveală Chipul, întrucât Cel ce a suflat nu e Altul decât Cel ce a suflat la început, ci Însuși Acela prin Care s-a dat insuflarea atunci (în Adam) o dată cu sufletul, acum în sufler”, în Apostoli, în ziua Învierii (*Filocalia*, vol. 7, p. 389).

În acest act din ziua Învierii, cu lîmpezime harică, ierarhul ortodox arată că se descoperă deplin taina omului, taina creării lui „după Chip”, prin care Însuși Chipul Părintelui ceresc – Hristos – ni Se revelează în Trup și înnoiește strălucitor Chipul: „De iluminare și strălucire fiind părtăș și Adam

înainte de cădere”. Palama arată că „omul dintru început nu se afla gol, ca unul ce era îmbrăcat într-un veșmânt de adevărată slavă”. Și adâncește, tâlcuind biblic: „Această iluminare și acest har dumnezeiesc le numește și marele Pavel, «locuința noastră cea cerească», zicând: «De aceea suspinăm în acest trup, dorind să ne îmbrăcăm în locuința noastră cea din ceruri, că doar vom fi găsiți îmbrăcați, iar nu goi» (II Corinteni 5, 2-3)”.

Or, locuința noastră cea din ceruri se află în taina „Chipului”, în „Sfatul cel mai înainte de veacuri” al Sfintei Treimi; este, precum contemplant și Sfântul Grigorie de Nyssa, revelat în Cortul văzut de Moise, „cortul nematerial... care e mai presus și mai înainte de toate și le cuprinde pe toate; Cortul în care s-au creat și se susțin toate cele văzute și nevăzute; Cortul care, luând trup, îl va pune pe Acesta pentru noi, și care, fiind Arhiereu înainte de veci, pe urmă se va folosi de Sine ca de un templu pentru noi” (*Filocalia*, vol. 7, pp. 335-336). În Hristos se revelează astfel Cortul, Însuși Chipul arătat, văzut, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu Care „trup S-a făcut”, „plin de har și de adevăr”. Prin El și în El – modelul cel necreat, dar coborât și unit cu făptura Sa, spunându-ne: „... pildă am dat vouă, ca precum Eu am făcut vouă,

și voi să faceți...” – dobândim într-adevăr cunoașterea lui Dumnezeu hărăzită nouă.

În virtuți, în lucrarea lor, în făptuirea lor împreună cu rugăciunea, cuvântul Evangheliei și Sfintele Taine, este împărtășirea Luminii. De observat profund: virtuțile, la Palama, încheieși cele teologice – credința, nădejdea, dragostea –, își dezvăluie puterea și menirea lor autentică, de legătură, de comuniune cu Dumnezeu. „Eu numesc credință – zice el – nu mărturisirea binecredincioasă, ci întemeierea neclintită pe ea și pe cele făgăduite de Dumnezeu”. Pentru el, „credința este căruța puterii evanghelice, viața apostolică, dreptatea lui Avraam: din credință începe și la ea sfârșește toată dreptatea și din ea va fi viu tot dreptul (cf. *Romani* 1, 17). Cel ce o nesocotește va cădea din bunăvoința dumnezeiască. Căci «fără de credință nu este cu putință a plăcea lui Dumnezeu» (Evrei 11, 6)”; în credință el contemplă și „ipostasul celor nădăjduite... al tuturor celor făgăduite nouă de la Dumnezeu...” (*Filocalia*, vol. 7, pp. 316-318).

Și, de la sine înțeles, iubirea de Dumnezeu, care ni s-a descoperit desăvârșit în Hristos, în El – Chip al iubirii supreme pe care Palama o evocă: „O, cine ar putea lauda, Cuvinte al lui Dumnezeu, Unule-Născut, puterea prezenței Tale pe Pământ? Nu se aprinde niciodată jertfelnicul Tău dumne-

zeiesc prin foc strălin și pământesc. Căci e un foc strălin și ceresc de alt mod, păstrat prin transmiterea focului nestins pe care ai venit să-l arunci pe pământ (Luca 12, 49), ca pe un ocean nemărginit, prin iubirea Ta de oameni" (*Filocalia*, vol. 7, p. 399). Dar, iubirea care se împărtășește de „focul pe care Moise l-a văzut în Rug (*Ieșirea* 3, 2) și prin care Ilie a fost răpit de pe pământ (*IV Regi* 2, 11), e focul pe care l-a văzut și ceata apostolilor Tăi, pornind din Duhul Tău și de care Pavel a fost învăluit cu lumina și prigonitorul a fost preschimbat în ucenic (vezi *Fapte* 9, 3 și urm.). El este puterea Învierii și lucrarea nemuririi, luminarea sufletelor sfinte și susținerea tuturor puterilor raționale" (*Filocalia*, vol. 7, p. 399).

Acest foc al harului e viața însăși a virtuților, e prezența lui Dumnezeu. Urmând Părinților de mai înainte, îndeosebi Sfântului Maxim, contemplă în virtuți vocația de a fi moștenitori ai împărăției lui Dumnezeu, moștenire care „este transmiterea, prin har a bunătăților pe care le are El prin fire" (*Filocalia*, vol. 7, p. 400).

Și e de sesizat aici, tot după Sfântul Maxim, o înțelegere unică a virtuților, ca și a rajiunilor din lucruri. Pentru Sfântul și Marele Mărturisitor, „felurile virtuți și rajiunile lucrurilor sunt chipurile bunurilor dumnezeiești. Diferitele feluri de virtuți

sunt ca un fel de trup al lui Dumnezeu, iar rajiunile cunoștinței în duh ca un fel de suflet. Prin aceea omul se îndumnezeiește" (*Filocalia*, vol. 3, Ed. Harisma, București, 1994, p. 76; *Răspunsuri către Talasie XXII*).

Părintele Stăniloae, comentând această teză a Sfântului Maxim, definește exemplar darul lor sublim: „Virtuțile sunt formele umane ale însușirilor rajiunii divine" (Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, București, 1983, p. 32). Ele sunt real revelatoare. Nu trebuie în nici un chip să omitem că Sfântul Grigorie Palama, ca și Sfântul Maxim, cuprinzând în viziunea lor, integral, făptura și condiția umană, și „puterile raționale" evocate mai sus își păstrează menirea lor. El le vede, pe drept cuvânt, ca „puteri naturale, create", dar care își află – pe temeiul Revelației supranaturale – o împlinire autentică, integrală, în lumina harului. Limitate la puterea lor firească, Palama încuviințează că și filosofii elinilor, „cei ce prin cunoștința făpturilor [deci pornind din lume și lumina ei creată] au cunoscut [în felul lor] pe Dumnezeu, au dedus rațional că nu au un alt Dumnezeu decât pe Făcătorul acestei lumi". E și aici o anume cunoștință a lui Dumnezeu... Se știe că în disputa cu apuseanul Varlaam, format în spiritul raționalist al Scolasticii, Palama, familiar și consecvent fiind și cu darul și

valoarea rațiunii, în hotarele ei posibile pentru cunoaștere, deschide însă privirea și spre infinitul Adevărului accesibil harului necreat atocuprinzător, deschis ochiului credinței, ochi al unei vederi prin Revelație. „mai presus de minte” (D. Sănișloae).

Și lumina cea fără de ani a harului s-a revelat. Palama răspunde energic lui Vărlaam: „Dumnezeu S-a arătat în trup [...] și legea harului s-a descoperit marginilor pământului, când «am luat Duhul lui Dumnezeu» (I Corinteni 3, 13) [...], când avem «mintea lui Hristos» (I Corinteni 3, 16) și ochi duhovnicești”, nu trăim doar „sub stihile acestei lumi ca învăltoare [...], noi care «așteptăm cer nou și pământ nou potrivit făgăduinței» (II Petru 2, 13; Apocalipsa 21, 1), nu vom înțelege și nu vom slăvi pe Dumnezeu [...] numai din lumea aceasta veche și schimbăcioasă”, nu mai e doar „cunoștința lui Dumnezeu din făpturi”, când „s-a arătat viața care era la Tatăl și S-a arătat nouă» (I Ioan 1, 2), și ne-a vestit nouă că «Dumnezeu este lumină și nici un întuneric nu se află întru El» (I Ioan 1, 5); iar pe cei ce au crezut Lui i-a făcut fii ai luminii (Efeseni 5, 8)” (Filocalia, vol. 7, pp. 322-324). Cu asemenea temelii, și forță, și vigoare duhovnicească, teologul harului înalță conștiința: cu această Lumină suntem împărtașiți credincioșii harului, cu Lumina lui Hristos, Dumnezeu, Cel ce S-a smerit pe

Sine, și de la Duhul Sfânt și din Sfânta Fecioară întrupându-Se, „chip de rob luând, S-a făcut pe Sine asemenea cu chipul smeritului nostru trup, ca să ne facă pe noi asemenea chipului slavei Sale” (Liturgia Sfântului Vasile cel Mare).

Sfântul Grigorie Palama, inspirat, contemplă în om, în lucrarea lui ca rod al energilor necreate divine, înspălmântarea Chipului Treimii în om. E momentul să precizăm aici cum contemplă și teologhisește Palama despre Dumnezeu: „Trei lucruri sunt în Dumnezeu: ființa, lucrarea și ipostasurile dumnezeiești ale Treimii”. Și explică mai departe: „Cei ce se învrednicesc să se unească cu Dumnezeu, făcându-se un Duh cu El (așa zice Marele Pavel: «Cel ce se lipește de Domnul este un Duh cu El» – I Corinteni 6, 17) [...], nu se unesc după ființă. Căci toți cuvântătorii de Dumnezeu mărturisesc că Dumnezeu nu Se poate împărtași după ființă; iar unirea după ipostas e proprie numai Cuvântului, Dumnezeu-Omului. Rămâne deci că cei ce se învrednicesc să se unească cu Dumnezeu, se unesc după lucrare”. Iar aceasta se face și „se numește lucrarea necreată a Duhului”, cum s-a zis prin prooroc, „nu că «voi vărsa Duhul Meu», ci «din Duhul Meu peste cei credincioși» (Ioel 3, 1)”; și așa aceștia, în lucrare dumnezeiască, „s-au făcut chipuri vii ale lui Hristos și mai degrabă una cu El,

după har" (*Filocalia*, vol. 7, p. 476). În harul ne-creat se întipărește, prin creație, chipul nostru creat după chipul veșnicului Fiul al lui Dumnezeu, și ni se împărtășește „bunătatea și înțelepciunea lui Dumnezeu” într-o asemenea măsură fără de măsură a harului, după Sf. Maxim Mărturisitorul: „Pentru ca ceea ce este El, Dumnezeu, prin ființă, să ajungă și zidirea, prin împărțire...” (*Filocalia*, vol. 2, Ed. Humanitas, București, 1996, p. 107; „Capete despre dragoste”, 25). Chipuri vii – revelând icoana Treimii, icoana iubirii supreme prin și în Chipul lui Hristos.

Chipul lui Dumnezeu în om poartă astfel, întipărită prin har, pecetea Treimii. Palama zugrăvește, după Tradiția Bisericii, icoana sufletului omenească oglindind Treimea, având de la Dumnezeu: minte, cuvânt și duh, altfel spus „minte înțelegătoare, cuvântătoare și duhovnicească” (*Filocalia*, vol. 7, p. 450).

O asemenea zestre – „frumusețe firească” – Sfântul Grigorie o numește cu artă „podoabă treimică și mai presus de lume a sufletului” (*Filocalia*, vol. 7, p. 450). Cu darurile ei, cu puterea de a cerceta și înțelege, de a mărturisi prin cuvânt și a da existenței viață în duh, omul își afirmă chipul și își împlinește asemănarea.

Dar împlinirea e posibilă numai în darul inefabil al Luminii divine. Revenind la *Tomul aghioritic*, în conștiința și vocația omului de a fi „după Chipul lui Dumnezeu” în lume, se implică în orice act autentic trei lumini. Palama explică analitic: „Mintea percepe (prinde) o lumină, simțirea ală. Simțirea percepe (prinde) lumina supusă simțurilor, care arată lucrurile supuse simțurilor ca supuse simțurilor. Iar lumina minții este cunoștința aflătoare în înțelesuri. Prin urmare, vederea și mintea nu percep (prind) aceeași lumină; dar numai câtă vreme lucrează fiecare după firea sa și în cele după fire (create). Însă, când se împărtășesc de un har și de o putere duhovnicească mai presus de fire, cei învredniciți văd și cu simțirea, și cu mintea cele mai presus de toată simțirea și de toată mintea, ca să spunem ca marele Grigorie, *Cuvântătorul de Dumnezeu*, într-un fel cum numai Dumnezeu știe și cei ce lucrează asemenea” (*Tomul aghioritic* în *Filocalia*, vol. 7, p. 421).

Cu alte cuvinte, participăm distinct la trei lumini; primele două ne vin de la cele împărtășite lumii create: 1) „lumina supusă simțurilor”, adică lumina fizică, pentru care Dumnezeu ne-a dăruit și zidit ochiul trupesc; și 2) „lumina” sau „cunoștința aflătoare în înțelesuri”, adică rațiunile, rosturile, chipurile lucrurilor, darurile lor, pentru care Dumne-

zeu ne-a dăruit și zidit ochiul minții. Dar dacă, pentru comunicarea și comuniunea cu această lume creată, dobândim lumini și ochi spre cunoașterea celor create, Dumnezeu ne împărtășește și din lumina Lui, se înțelege necreată, spre a-L înțelege în har și pe El, pe Creator. E aici o logică de neclintit! Palama ne învață că, pe lângă cei doi ochi limitați la creaturi, „scotesc și sfânta noastră credință ca fiind un alt fel de vedere, a inimii, mai presus de toate simțurile și de toate înțelegerile, ca una ce întrece toate puterile înțelegătoare ale sufletului nostru [...], toate lucrările simțurilor și ale minții [...], o vedere mai presus de toată înțelegerea”, însă „credința noastră este o vedere mai presus de minte” (*Filocalia*, vol. 7, pp. 316-317). E „vederea credinței”, cum o numește și Părintele Stăniloae. Credința este ochiul harului, ochiul luminii divine. În acest act al cunoașterii, comunicării, Palama va rosti neîncetat temeiuri din Vechiul și Noul Testament – după o expresie a lui: „din Prooroci, Apostoli și Părinți”. Pentru a-L cunoaște, Dumnezeu ne împărtășește Lumina din propria Lui Lumină, și ne dă ochi pentru această Lumină – ochiul credinței. Psalmistul proclamase acel cuvânt pe care în marea doxologie îl psalmodiem și noi: „Că la Tine este izvorul vieții, întru lumina Ta vom vedea lumină”.

Numai în unitatea acestor trei lumini, cele două create în strălucirea celei necreate, cunoaștem adevărul în plinătatea lui. Lumina divină strălumează privirea noastră asupra creației: „Căci înăvirea ei merge la nesfârșit – grăiește Palama – ca și a răpirii în descoperire. Căci altceva este iluminarea, altceva vederea clară a luminii și altceva vederea lucrurilor în lumină, în care și cele de departe vin sub ochi și cele viitoare se arată ca existând” (*Filocalia*, vol. 7, p. 310). Într-o asemenea viziune, și unul dintre urmașii isihasti, Patriarhul Calist, contemplă haric existența în inregul ei – Creator și Operă: „Mă văd umplut de Sfânta Lumină din inimă, prin darul lui Dumnezeu, ca un sfegnic nestins al Duhului, dacă se poate spune așa. Și așa sunt introdus în rațiunile fapturilor, și văd toate rațiunile tuturor unite într-o singură Rațiune tainică, și toate ale Scripturii le văd sfârșind în acea Rațiune... Rațiunea aceea e Sfântul cel mare al lui Dumnezeu (*Isaia* 6, 1)” (*Filocalia*, vol. 8, pp. 292-293).

Aceasta este înțelegerea autentică, deplină și adevărată a lumii în unitatea sacră a celor trei lumini. Lipsită de Lumina divină, văzută secular, lumea își pierde atributele fundamentale. Mărturia unui om de știință contemporan atestă faptul, lucid și tragic: „Epistemologia contemporană și-a

arătat limitele ei mai ales în incapacitatea de a fonda o etică. Și, de asemenea, nu găsim a ceea care va aduce un răspuns problemei sensului" (Jean-Pierre Lonchamp, *Science et croyance*, Ed. Desclée de Brouwer, Paris, 1992, p. 9).

Spiritual și psihologic, se iese întrebarea: cum e posibilă o asemenea fractură în unitatea existenței noastre, cum e posibilă o asemenea orbire a ochiului credinței? Să privești lumea fără sens, fără iubire, fără iubirea părintească a Creatorului ei?

Se impune cu certitudine, cu necesitate, cele două lumini – sensibilă și inteligibilă. Cine nu le respectă, riscă primejdii: cade în foc, în apă, de la înălțime, se prăbușește...

Lumina divină e darul libertății, al credinței, al nădejdii, al dragostei; al Creatorului. În libertate „se înalță sau coboară în raport cu ce adori”. Și, o dată cu omul, e implicată și creația, ecologia ei. Acesta este unul dintre mesajele teologiei lui Palama adresate conștiinței seculare moderne.

Dar o dată cu societatea, cu lumea modernă și tragismul ei, Sfântul Grigorie Palama adresează și lumii creștine un mesaj: cum anume trebuie făcută teologia și care e răspunderea ei față de criza secolarismului de azi. Teologia adevărată nu pornește de jos, spre a le căuta pe cele de sus, ci pornește de sus, spre a le transfigura pe cele de jos, tot

așa cum omul nu se îndumnezeiește mai înainte ca Dumnezeu să Se fi în-omenit, covârșind dreptatea prin iubire. Este ceea ce observă adânc, după mai bine de șase veacuri, în ampla sa lucrare *Croire: invitation à la foi catholique pour les femmes et les hommes du XXIe siècle*, și cunoscutul teolog catolic Bernard Sesboué, analizând tema fundamentală a Sacrificiului Crucii: „Interpretarea valorii mântuitoare a Crucii a cunoscut mutații diferite de-a lungul veacurilor. Ea a fost orientată, dacă se poate vorbi astfel, de sus în jos (*de haut en bas*) în Biserica veche, mai înainte de a se răsturna de jos în sus (*de bas en haut*) în al doilea mileniu” (Ed. Droguet & Ardant, Paris, 1999, p. 289).

Analizând această mutație, autorul arată cum, în primul mileniu al unității creștine, Crucea are mai întâi o valoare de revelare a iubirii lui Dumnezeu: privită în credință, devine o manifestare (epifanie) a lui Dumnezeu. Ea este Lumina care izbucnește în întuneric (*La croix, regardée dans la foi, devient une manifestation (épiphany) de Dieu. Elle est la lumière qui surgit dans les ténèbres*). Ea ne împacă cu Dumnezeu; El ne adoptă ca fii ai Săi și ne îndumnezeiește, comunicându-ne propria Lui viață.

După această prezentare a teologiei Crucii din primul mileniu creștin, Sesboué trece la al doilea

mileniu – de după Schismă (1054): „În timpurile moderne – observă el – mișcarea s-a inversat, devenind orientată de jos în sus. Preocuparea majoră nu mai era de a ști ce făcea Dumnezeu pentru om, ci ce trebuia omul să facă el însuși pentru a reveni la prietenia (amitié) lui Dumnezeu. Cum nici unul dintre oameni nu era în stare să aducă ceea ce era pretins de Dumnezeu, Iisus a venit să ofere ceea ce era de lipsă pentru a restabili dreptatea care fusese grav încălcată de oameni. Răsturnarea a avut loc în Evul Mediu, dar epoca modernă e cea care a insistat în mod tot mai primejdios asupra unui fel de «pact sacrificial». Dumnezeu nu putea acorda iertare umanității înainte să nu l-și facă o dreptate deplină prin jertfa de sânge a Fiului Său. Printr-un fel de aritmetică scandaloaasă, Dumnezeu ar fi pus un fel de condiție prealabilă pentru iertarea umanității: Cel mai nevinovat, Fiul Său iubit, trebuia să plătească pentru păcătoși, în locul lor. Această interpretare trimite la ideea răzbunătoare a lui Dumnezeu Care, pentru a-Și asigura propria dreptate, cade în nedreptatea cea mai gravă (*Dieu qui, pour assurer Sa propre justice, tombe dans l'injustice la plus grave*)” (p. 290).

Știm că toată disputa între teologia apuseană și teologia răsăriteană s-a purtat fundamental tocmai pe această temă, a harului, a energiilor divine ne-

create, a Luminii de sus, de la „Părintele Luminiilor” (Iacov 1, 17). În și prin această Lumină se poate reageza fundamentul Teologiei „de sus în jos”. Apare atât de transparentă, până la o viziune comună, în spiritul tradiției adevărate a Bisericii, analiza teologică a Sacrificiului Crucii, în primul mileniu creștin, la binecunoscutul teolog iezeit Bernard Sesboué.

Cât de adânc revelator și ziditor de unitate e astăzi mesajul Sfântului Ierarh al Tesalonicului!

Și dacă această primă parte a introducerii la *Omiile* Sfântului Grigorie Palama are un caracter mai mult dogmatic, dar și orientat pastoral, nădăduim, cu ajutorul lui Dumnezeu, ca în introducerea la cel de-al doilea volum să stăruim asupra caracterului precumpănitor practic, altfel spus asupra puterii unui asemenea cuvânt – mărturie a experienței Luminii divine, adresată deopotrivă lumii creștine de atunci și de astăzi.

Părintele Galeriu

Notă asupra ediției

Potrivit informațiilor pe care am reușit să le adunăm, din cele 63 de omii păstrate de la Sfântul Grigorie Palama¹, cel puțin 17 au mai fost traduse până astăzi în limba română, de pe la începutul anilor '70 încoace, fie direct din greaca bizantină, fie prin intermediar neogrecesc sau occidental; ele au apărut în diferite periodice religioase (*Mitropolia Ardealului*, *Glasul Bisericii*, *Studii teologice*, *Revista teologică*, *Mitropolia Olteniei*, *Telegraful român*, *Teologie și viață*, *Alfa & Omega*), sub semnături diverse (în ordine alfabetică: Visarion Bălțat, D. Belu, Olimp N. Căciulă, Claudia Hagianu, Vlad Marițiu, Eugen Moraru, Ciprian Streza). Contribuțiile cele mai însemnate, atât cantitativ cât și calitativ, au fost de departe cele ale părintelui Eugen Moraru (ale cărui versiuni, lucrate în cea mai mare parte după ediția Panaghiotis K. Hristou, ar merita adunate într-un volum antologic).

Prin ediția de față, omiletica palamită apare în românește pentru prima oară în volum, în tradu-

¹ *Patrologia Graeca* a lui J. P. Migne (vol. 151) include 43 de omii. Ediția din 1863 a lui S. Oikonomos le adaugă alte 20.

cerea inedită și integrală a regretatului dr. Constantin Daniel, efectuată în anii '80, după originalul grecesc.

Primul volum al ediției² cuprinde 20 de omilii, păstrate cu numerotarea deja înestăpinită de cele mai bune ediții anterioare³. Structura omiliilor (ordinea și numerotarea paragrafelor) o reproduce pe cea a celei mai recente ediții complete (cea a lui P. Hristou, pe care a urmat-o cu precădere și traducătorul), destul de diferită de cea din *P. G.* (deși textul corespunde, în mare). În ediția completă în 11 volume a operelor Sfântului Grigorie Palama realizată de reputatul teolog grec (profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Thesalonica), omiliile ocupă volumele 9-11; volumul de față acoperă integral conținutul volumului 9 din ediția respectivă⁴.

Numai 6 dintre cele 20 de omilii cuprinse aici au mai apărut în traduceri românești: 1 (D. Belu, Eugen Moraru), 8 (Eugen Moraru), 11 (Eugen

Moraru), 14 (Ciprian Streza), 16 (Eugen Moraru) și 18 (Ciprian Streza)⁵. Confruntarea versiunii C. Daniel cu aceste puține versiuni românești anterioare a fost foarte utilă editorilor.

Notele de subsol ale prezentei ediții românești, nu foarte numeroase, aparțin traducătorului (chiar dacă au suferit unele adaosuri sau clarificări editoriale, mergând în câteva rânduri până la reformularea lor). Tot ce figurează între paranteze drepte este intervenție lămuritoare a traducătorului sau a editorilor, venind în sprijinul cititorului fără acces la original sau mai puțin familiarizat cu discursul teologic.

Trimiterile scripturistice – parte prin strădania traducătorului, parte prin cea a editorilor – sunt mai numeroase decât în edițiile străine⁶ (chiar dacă în câteva cazuri locurile n-au putut fi identificate). Citatele biblice (inițial transcrise de către traducător după versiuni mai vechi, iar uneori chiar retraduse sau approximate din memorie) au fost date aici după textul ediției 1982 aprobate de Sfân-

² Celelalte două sunt programate pentru 2001 și 2002, ultimul urmând să cuprindă și o amplă postfață a întregii ediții.

³ Titlurile, mai multe sau mai puțin diferite de la un editor la altul (și chiar de la un traducător la altul), au fost uneori simplificate și adaptate, cu grija de a reflecta însă fidel conținutul esențial al fiecărei predici.

⁴ Grigorieu nou Palamă, *Apusuri și îngeri* [Opere complete], 9, Omilii (A-K), ed. a doua, Thesalonica, 1985. Celelalte două volume de predici au apărut în 1985 (10) și 1986 (11).

⁵ Omiliile 14 (*La Buna Vestire*) și 18 (*La Dominică Mironisirilor*) au apărut de curând și în versiunea C. Daniel (în Ziua și, respectiv, *Puncte cardinale*), cu denumiri mediatice ale ediției în pregătire. În pagina citată a *corinthianilor* Zisa au mai apărut, de asemenea, fragmente din omilia 15 (*La Dominică Florilor*).

⁶ Au fost semnalate de multe ori și parafrazele sau aluziile la textul biblic.

tul Sinod, cu excepția locurilor neconcordante cu *Septuaginta*, pe care le-am semnalat de fiecare dată, oferind traducerea exactă a textului citat de Palama după *Septuaginta*.

Din nefericire, versiunea C. Daniel n-a apucat să fie revăzută și definitivată de autor¹. Ea ni s-a transmis în scrierea sa de mână (pe alocuri destul de greu descifrabilă, atât din pricina scrisului grăbit, cât și a gresărilor), numai primele cinci omilii fiind dactilografiate de (sau sub supravegherea) traducătorului (care nu pare totuși a le fi revăzut efectiv).

C. Daniel însuși își notează adeseori îndoielile asupra soluțiilor adoptate provizoriu, omite sau lasă în suspensie (cu trimitere la textul grecesc) anumite locuri mai dificile, iar uneori „sare”, poate din oboseală și neatenție, pasaje întregi. Munca sa, deși nedesăvârșită, a fost de-a dreptul uriașă și nu lipsită de migală, amendând indirect nevrednicia sau superficialitatea generațiilor mai noi. Ca și în orientalistică, medicul C. Daniel este, în materie de filologie clasică și teologie, un „amator” superior, capabil să umbrească mulți „profesioniști” mediiocri sau sterili. Dincolo de nedesăvârșirile ei,

¹ Văduva sa, Simionida Daniel (decedată și ea înare timp), ne-a mărturisit, la încheierea contractului de editare (1996), că doctorul Daniel a murit chiar a doua zi după ce încheiasă traducerea „brută” a conținutului omiliilor palamane.

traducerea sa vădește o bună familiarizare cu limbajul teologic și bisericesc, precum și, în ansamblu, o bună intuiție a originalului².

Se înțelege că din această traducere nu lipsesc locurile obscure (cu mențiunea că unele dintre ele perpetuează obscuritatea textului grecesc). Aceste locuri – pe care ne-am străduit să le reducem la minimum – au dat cel mai mult de furcă editorilor, neputând fi complet eliminate fără retraducerea efectivă a textului și amânarea sine die a ediției. Or noi nu ne-am propus refacerea versiunii C. Daniel, ci doar o „diorosire” a ei în anumite limite³, în așteptarea unei noi versiuni mai bune, de care s-ar cădea să se învrednicească specialiștii mai tineri și, poate, mai avizați. Traducerile marilor opere de cultură și spiritualitate sunt perpetuu perfectibile, iar versiunile succesive sunt trepte necesare spre cea mai bună echivalență posibilă. Urmașii au întotdeauna de învățat și din împlinirile, și din neîmplinirile înaintașilor. Traducerea C. Daniel

² Sf. Grigorie Palama este un orator desăvârșit, scriitor fără grândiozități, atipic și perfect o tradiție oratorică milenară. Forța expresivă și frumusețea stilistică a originalului grecesc nu pot fi reduse ca atare de nici o traducere modernă (nici măcar de versiunile paralele neogrecești, cum este cea din ediția P. Hristov), ci doar aproximată.

³ Cu o atenție deosebită pentru pasaje cu conținut dogmatic.

(ca și întreprinderea noastră editorială) nu poate fi judecată fără a se ține seama de acest fapt.

În vederea publicării, tânăra clasicistă Laura Pătrașcu a revăzut integral versiunea C. Daniel în paralel cu textul original, nu pentru a o refăce, ci doar pentru a o înregi și limpezi pe alocuri. Segmentele lăsate nerezolvate de C. Daniel au primit astfel o soluție, iar pasajele omise au fost traduse și reintegrate la locul lor. Aceeași Laura Pătrașcu a făcut confruntarea citatelor și trimiterilor biblice, a supravegheat culegerea textului și a operat o primă corectură a lui (prin confruntare cu manuscrisul).

În stilizarea finală, pe care am considerat-o necesară în aceste condiții, am respectat nota arhaizantă (impusă aproape de la sine de chiar vechimea și caracterul textului) pe care C. Daniel – deși cu inconsecvențe sau ezitări – a simțit că trebuie să o dea traducerii. Am căutat eliminarea neologismelor stridente sau lesne substituibile sinonimic prin apelul la fondul vechi al limbii, dar numai acolo unde lucrul a fost cu puțință fără sacrificarea exactității și clarității textului. În micile expoziții de cosmologie (ex.: 6, 7-9), fiziologie (ex.: 12, 4) sau aritologie (ex.: 17, 3 și urm.), contopind tradiția antică și cea medievală, ca și în anumite pasaje de precizie filosofico-teologică, am mers, bunăoară, chiar până la utilizarea unor termeni

tehnici impuși de context¹⁰. Am urmărit o măsură relativă unificare stilistică și terminologică, am eliminat tacit unele repetiții sau redundanțe (nu și pe cele cu rațiuni stilistice – *variatio*, *amplificatio* etc. – impuse de original), am îndreptat scăpările de ordin gramatical (oarecum fatale unei redactări „la prima mână”), am refăcut topica unor fraze prea greoaie sau prea confuze, am completat punctuația (uneori total ignorată de traducător, fie din ezitare, fie din grabă) și am modificat onografia conform normelor în vigoare. Pentru numele biblice, am respectat formele încetățenite astăzi în limba română. Acolo unde traducerea nefinisată ne-a obligat la intervenții mai substanțiale, am confruntat varianta finală cu textul grecesc, pentru a ne asigura, cu sprijin autorizat, că ne-am păstrat în liminele lui.

Am inclus, la sfârșitul volumului, o scurtă notă bio-bibliografică despre Sfântul Grigorie Palama și o bibliografie referențială la zi (fără pretenții de exhaustivitate), ambele compilate de Laura Pătrașcu. Ne-am izbit, desigur, în toate fazele procesului editorial, de lipsa de instrumente de lucru din România, pe care sperăm să o fi depășit însă

¹⁰ Uneori accepta sau fost indicat doar între paranteze drept, pentru edificarea cititorului nededit cu limba română veche (ale cărui posibilități expresive sunt, alinați, mult mai bogate decât se crede în zilele noastre).

cu decență¹¹. Rămânem receptivi la orice observații sau sugestii avizate, în vederea unei eventuale reeditări îmbunătățite.

Nu putem încheia fără a aduce mulțumiri tuturor celor care, într-un fel sau altul, și-au arătat bunăvoința și sprijinul față de acest act editorial: Înalț Prea Sfințitului Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului (care n-a precupețit să dea arhieriasca sa binecuvântare acestei ediții, însoțind-o și cu un mișcător „Cuvânt de suflet”), Părintelui Profesor Constantin Galeriu (care a găsit vreme să redacteze, cu harul său inepuizabil, ampla introducere măturitoare, punând în lumină esența teologiei palamite ca sinteză genială a întregii Tradiții mistice și dogmatice a Răsăritului ortodox)¹², Doamnei Alexandra Koropiotou (care a sponsorizat, cu pioasă generozitate, acest prim volum al ediției, aducând un serviciu neprețuit culturii ortodoxe românești), Doamnei Anca Crivăț-Vasile (care ne-a ajutat, cu competența sa filologică, la limpezirea unor pasaje problematice, precum și la definitivarea unor note explicative), Domnului Teodor Baconsky (fos-

¹¹ C. Daniel Ișuși s-a aflat în situația de a lucra, de exemplu, cu modernul dicționar pcolar Bailly, demul de impropriu pentru greaca medievală.

¹² O a doua parte a studiului realizat de Părintele Galeriu, referitoare cu precădere la corpusul Omilor, va apărea în fruntea volumului al doilea.

tul director al Editurii Anastasia¹³, ce a mijlocit la vremea respectivă încheierea contractului de editare) și – *last but not least* – răbdătoarei echipe tehnice¹⁴.

Îndatorate mulțumiri se cuvin, pentru interesul și sprijinul acordate acestei cărți, și următorilor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române (pe care-i enumerăm aici în ordine alfabetică): Î. P. S. Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei; P. S. Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului; P. S. Casian, Episcopul Dunării de Jos; P. S. Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului; P. S. Gherasim, Episcopul Râmnicului; P. S. Ioachim, Episcopul Hușilor; P. S. Ioan, Episcopul Covasnei și Harghitei; Î. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului; Î. P. S. Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei; P. S. Timotei, Episcopul Aradului, Ieropolei și Hălmgului.

Și o ultimă precizare: volumul de față inaugurează o nouă colecție a Editurii Anastasia, „Luminătorii Lumii”, marcând acest an jubiliar și propunându-și să ofere, în anii următori, în ediții de finută și versiuni românești inedite, câteva dintre reperele monumentale ale gândirii și spiritualității creștine din primele două milenii.

R.C.

¹³Actualmente ambasador al României pe lângă Sfântul Scaun.

¹⁴Astea celei a Editurii Anastasia, cile și celei din cadrul Impri-mentor Media Pro Brajov.

OMILII

(1 - 20)

ale SFÂNTULUI GRIGORIE PALAMA,
Arhiepiscopul Thessalonicului

Despre pacea obștească*

I. Cu toți suntem frați, ca unii ce aparținem unui singur Stăpân și Ziditor, pe Care de aceea L-am și căpătat drept Tată al nostru comun. Iar această frăție ne este comună pentru că o împărțim și cu firea cea necuvântătoare, și cu cea nesimțitoare. Noi însă suntem frați unii cu alții și pentru că ne tragem cu toți din Adam, ca singurii zămislîți după chipul lui Dumnezeu, iar aceasta ne este comun nouă și tuturor neamurilor. Noi toți suntem unii altora frați și ca unii ce, trăgându-ne dintr-o obârșie, locuim în aceeași lume. Iar mai presus de toate [suntem frați] ca unii ce ne îmbogățim avînd drept mamică obștească

* Sfîntul Grigorie Palama nu a fost primul imediat după alegerea sa (mai 1347) ca arhiepiscop al Thesaloniceului, fiindcă l-au respins răsculații azoși care puseseră stăpînire pe cetate; Sfîntul s-a retras la Muntele Athos, pe care de puțin timp îl cucerise Ștefan Dușan. Cetatea a fost eliberată în toamna anului 1350 de către Ioan Cantacuzino, iar Sf. Grigorie Palama a fost primul de către mulțime. De îndată ce a intrat în cetate, a înălțat către Dumnezeu rugăciuni pentru pace și, în ziua a treia după sosirea sa, a slăvit și o slujbă, cu prilejul căreia a rostit omilia aceasta, avînd ca subiect pacea firească ce se cade să existe între oameni.

întru evlavie Sfânta Biserică, a cărei obârșie și plinire este Hristos, Fiul cel adevărat al lui Dumnezeu. Care fiindu-ne nu doar Dumnezeu, ci și frate, a în-cuvîntat să fie și Tată al nostru. Și nu numai aceea, ci și cap, adunându-ne într-un trup pe noi toți și făcându-ne să fim mădulare unii altora și Lui Însuși.

2. După ridicarea Sa cea de a treia zi din morți, văzută fiind de femeile ce au venit la mormânt, a grăit Domnul: „Duceți-vă și vestiți frașilor Mei, ca să meargă în Galileea, și acolo Mă vor vedea.” [Matei 28, 10]. Vedeți cum găsește de cuvîntă ca frate al nostru să Se numească? De aceea și Apostolul spune cu privire la El: „Căci, într-adevăr nu a luat firea îngerilor, ci sămînța lui Avraam a luat. Pentru aceea, dator era întru toate să se asemene frașilor...” [Evrei 2, 16-17]. Întrucît Hristos este și Tată al nostru, născându-ne pe noi prin Sfântul Botez și prin harul cel dumnezeiesc, de aceea pe proprii ucenici îi numește copiii Săi și le făgăduiește că nu-i va lăsa pe ei orfani atunci când se duce la pămîntea cea mîntuitoare. De aceea grăiește iarăși Apostolul: „Deci, de vreme ce pruncii s-au făcut părtași sîngelui și trupului, în același fel și El S-a împănășit de acestea, ca să surpe prin moartea Sa pe cel ce are stăpînirea morții, adică pe diavolul” [Evrei 2, 14]. Iar cum că noi toți suntem un trup întru Hristos, ne-a încredințat Pavel spunând: „Iar voi sunteți trupul lui Hristos și mădulare (fiecare) în parte” [I Corinteni 12, 27]. Așa precum – într-adevăr – trupul este unul singur,

dar mădulare are multe, iar toate mădularele unui trup, deși sunt multe, un singur trup sunt, tot așa este și Hristos. Căci într-un Duh noi toți ca un singur trup am fost botezați.

3. Așadar, frașilor, una este baia nașterii celei din nou și dumnezeiești, una credința, una nădejdea, unul Dumnezeu peste toți și pentru toți și în toți. Care ne adună într-însul prin dumnezeiască iubire, făcându-ne mădulare ale Sale și mădulare unii altora. Dar a venit, pe neașteptate, din lucrarea celui vicelan, una reciprocă a unora față de alții, alungând dragostea dintre noi; și nu numai o dată, ci de multe ori, pătrunzându-ne [în suflete], a nimicit unirea noastră prin dragoste: a unora față de alții și [a multora] față de Dumnezeu. Și nu numai că a despărțit unele de altele mădularele cele comune ale cetății, dar a adus-o în stare de nepușingă, făcînd părțile să se vrăjămășească între ele, ceea ce a dus la răzvrătiri lăuntrice și tulburări și zvărcoliri fără leac, făcînd pe cei de același neam să fie potrivnici, dînd cetății noastre chipul unui oraș cuprins de vrăjmași, îngăduind să se scoale ea împotriva ei înseși, să-și întindă curse sieși și cu sine să se lupte; așa încît, ca urmare a acestei nefericite răzvrătiri, să se prefacă în ceva de neînțeles chiar pentru ea însăși.

4. Căci unii oameni, cutreierînd cetatea, iar uneori cele din case răsunându-le sau jefuindu-le, cu multă furie și pas cu pas urmărind apoi pe stăpînii acelor case, îi ucidau fără milă și în chip inuman. Nu

locuiau ei aceeași cetate? Cine erau cei împotriva cărora se stârnea atât de mare furie nebunească și strigare, și pornire, și năvală? Nu eram oare cei ce locuim același oraș, ba uneori chiar aceia din partea cărora acesta s-a bucurat de multe bunuri? O, ce păimă! Vai, ce mare nenorocire! Cetatea se războiește cu sine, se înfruntă cu ea însăși, cu ale ei piccioare pe ai săi îi izgonește, cu propriile-i mâini se distruge, cu propriile-i glasuri se trufiește, căci cei puternici și mai mari ei s-au ghemuit de frică și s-au făcut mici, iar omul de rând și cel hain s-au făcut stăpâni. Oare cu cât este mai rea acea boală abătută asupra-ne decât boala acelor slăbănogi arlatați în Evanghelie, și pe cât e mai rea și mai dăunătoare nelegiuirea decât răzgul și pacea?

5. Dar nu fiți măhniiți și supărați auzind acestea, căci nu ca să vă fac mustrări le spun în fața voastră, ci ca să recunoașteți boala: acum, când sunteți înțelepțiți și vă țineți departe de ea, veți căuta pricina ei, de pe urma căreia ați căzut în ea, și veți dori leacul, și degrabă îl veți căpăta și îl veți păzi, căci Dumnezeu este Cel ce dă și leacul, întâlnindu-vă pe voi cu acesta, așa cum și cu slăbănogii aceia a făcut odinioară, căci nu numai că i-a vindecat pe ei, dar le-a dăruit și putere, astfel încât să meargă fără posicnire, ridicând fiecare patul în care zăcea.

6. Dar care era pricina suferinței acelor slăbănogi vindecați? Căci ei au fost doi: unul la Ierusalim, așezat lângă fântâna din Siloam, iar altul la Capernaum,

care era purtat de patru oameni. Deci care era pricina bolii acestora? Păcatul. Și faptul acesta Domnul însuși L-a arătat: fiindcă unuia îi spune, văzând credința sa, înainte de vindecarea trupei sale: „Fiule, și se iartă ție păcatele tale” [Matei 9, 2], iar celuilalt, aflându-l după vindecare, i-a spus: „Iată că te-ai făcut sănătos. De acum să nu mai păcătuiești, ca să nu-ți fie ceva mai rău” [Ioan 5, 14]. Așadar, precum pe aceștia doi păcatul fiecărui, alungându-le sănătatea, i-a făcut neputincioși, astfel și la noi păcatul obșesc, alungând dragostea, a statornicit să ne fim dușmani unii altora; iar din care altă pricină veți fi nimicit oare legătura dintre voi și unirea cu Dumnezeu, adică dragostea, dacă nu din cugetul vostru cel iubitor de păcat? „Iar din pricina înmulțirii fărădelegii, iubirea multora se va răci” [Matei 24, 12], spune Domnul în Evanghelii; căci dacă dragostea s-a răcit întru totul, harul și punerea de grijă a lui Dumnezeu este cu neputință a mai dăinui.

7. Și pentru ca să vă înfățișez vouă printr-o pildă pătimirea aceasta, sufletul fiecărui se aseamănă cu o candelă, care are drept undelelorn facerea de bine și dragostea în loc de feștilă, deasupra căreia este așezat, în loc de lumină, harul dumnezeiescului Duh. Într-adevăr, dacă undelelorn acesta, adică facerea de bine, lipsește, atunci dragostea, care sălățuește în suflet în loc de feștilă, în chip silii, se stinge, astfel că lumina purtării de grijă și harul lui Dumnezeu se îndepărtează de oamenii care fug de

virtute și alungă dragostea. Iar tulburarea unora față de ceilalți li se va întâmpla și lor, căci Dumnezeu va întoarce fața Sa de la ei – El, către Care David grăiește: „Când întorci Tu fața, ei se vor tulbura” [Psalmii 103, 29]. Astfel, din pricina păcatului, o răzvrătire lăuntrică și o învălmășeală tulbure ni se întâmplă nouă, adăugându-se tot felul de răutăți; și intrând începutul răutății în căpeteniile răscălei și în risculaj, îi preface în fiare sălbatice și – ca să nu lungim vorba – orânduiește să capete firea și caracterul demonilor toți aceia în care el se sălășluiește. Și, în felul acesta, cel ce dintru început este ucigător și pizmuitor de oameni îl face pe om ucigaș de oameni și vrăjmaș al dăătorului de viață Hristos, și cu atât mai mult dușman regilor care domnesc pe pământ sau Tatălui celui după Duh și Păstorului și Învățătorului, nimănui nemaiând ascultare.

8. Întorcându-vă dară acum la calea Evangheliei lui Hristos și ține-vă cu tărie de ea, pentru ca buna înțelegere dintre voi să fie veșnică și necurmată, și pentru ca să. Se întorcă iar către voi Domnul și în voi să. Se sălășluiască, cu pacea și cu harul Duhului celui dumnezeiesc. Slăbănogul acela de la Ierusalim a căutat spre fântâna Siloamului, cea de bolnavi vindecătoare; nici voi nu sunteți cu totul departe de Biserica lui Hristos, cea de pace dăătoare. Dar așa precum acel slăbănog nu avea un om care să-l ajute să porceadă spre darul ce venea din acea fântână, tot astfel nici voi nu ați avut aici un păstor care să

vestească pacea și să adune mădularele risipite, să le strângă la un loc și să izgonească boala pricinuită de ură și toată starea cea rea din trupul Bisericii lui Hristos.

9. Iată însă că acum noi am venit și suntem împreună cu voi întru Hristos; pentru Hristos venim noi în solie, ca și cum El, prin noi, îndemni v-ar da vouă. Împăcați-vă cu Dumnezeu. Recunoașteți înrudirea dintre voi, nu numai după suflet, ci și după trup, purceasă de la strămoșii voștri. Aduceți-vă aminte de zilele cele bune ale păcii și de câte bunătăți v-ați bucurat prin ea, de care acum sunteți lipsiți cu totul. Nu cugetați la rău, nici nu năzujiți să faceți rău în schimbul răului, ci cu binele biruiți răul. Îmbrățișați-vă cu dragoste unii pe alții, ca să vă agonisiți dragostea lui Dumnezeu și să vă arătați voi înșivă dragostea față de El. Fiindcă nu este cu putință să aibă dragoste față de Dumnezeu cei care nu-i iubesc pe frații lor, nici să capete unii ca aceștia prinoasele harului și purtări de grijă din partea lui Dumnezeu.

10. Ascultați-mă pe mine, fraților, care vin la voi și care vă binevestesc pacea înainte de toate și pentru toți, după porunca Domnului; și fiți lucrători ai păcii împreună cu mine, iubindu-vă unii pe alții, chiar dacă unul are vreo plângere împotriva cuiva, așa precum și Hristos ne-a iubit pe noi, astfel încât să fiți voi fi ai păcii, adică fi ai lui Dumnezeu. Fiindcă El este pacea voastră. Cel ce a făcut din cele două firi una singură, și a dărâmat zidul despărțitor

dintre ele, și a făcut să înceteze vrăjmășia prin Crucea Sa. Căci El a grăit către ucenicii Săi, și prin ei către noi, că de vom intra într-o cetate sau într-o locuință, să vestim acolo mai întâi pacea. Iar toată lucrarea evangheliei Sale este pacea și prin ea S-a pogorât, aplecând cerurile spre pământ. De aceea și David a grăit mai dinainte despre El: „Răsări-va în zilele Lui dreptatea și mulțimea păcii” [Psalmi 71, 7]. Și în alt psalm iarăși spune despre El: „Căci va grăi pace peste poporul Său și peste curvieșii Săi și peste cei ce-și întorc inimile spre Dănsul” [Psalmi 84, 9].

11. Dar și înmulțit de îngeri pentru nașterea Sa arată că El a venit la noi aducând pacea: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoie” [Luca 2, 14]. Și El, împlinindu-Și menirea mântuitoare, a lăsat pacea ca moștenire apropiatilor Săi, grăind către dâșii: „Pacea Mea v-o dau vouă, pacea Mea v-o las vouă” [Ioan 14, 27]. Și iarăși zice: „Trăiți în pace cu voi înșivă și cu toți” și „Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții” [Ioan 13, 35]. Iar în ultima rugăciune pe care ne-a dat-o nouă, când S-a înălțat la Tatăl Său, stăruiește asupra dragostei unora față de alții, căci spune: „Dă lor ca toți să fie una” [Ioan 17, 21].

12. Apădar să nu cădem din rugăciunea lăsată nouă de Părinți și să nu lepădăm moștenirea Tatălui nostru cel ceresc, nici pecetea sau semnul înrudirii

cu El, ca nu cumva să lepădăm și înfierea și binecuvântarea și ucenicia față de Dănsul, și ca să nu cădem, pierzând viața făgăduită, nici să fim lepădați de la fața Marelui duhovnicesc și să auzim de la Însuși Tatăl, Domnul ospățului: „Nu vă cunosc pe voi; îndepărtați-vă de Mine voi, pricinuitori ai urii și ai dușmăniei și ai smintelilor!”. Ci El, ca să nu pătimim noi aceasta, a trimis pacea Sa în toată lumea, prin sfinții Săi ucenici și apostoli.

13. Din această pricină și aceștia (ucenici și apostoli), în cuvântările și în scrisorile lor, au așezat pacea înainte de toate cuvintele, spunând la început „Har vouă și pace de la Dumnezeu”. Pacea aceasta și noi, ca urmași ai slujirii lor, venim să v-o aducem și vouă acum, grăindu-vă împreună cu Pavel: „Căutați pacea cu toți și sfîntenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” [Evrei 12, 14]. Iar dacă, fără de pacea cu toți, nimeni nu va vedea pe Dumnezeu, atunci cel care nu are pace nici măcar cu compatrioții săi, cum va vedea oare pe Dumnezeu în veacul ce va să vină? Cum să nu audă el atunci cuvântul acela: „Să nu mai fie pe pământ cei fără de lege și să nu mai vadă slava Celui Preaînalt” [Isaia 26, 10]. Fie ca nimeni dintre noi să nu audă glasul acesta rău prevestitor, ci împăcați și strânși laolaltă, prin pace și dragoste și bună înțelegere, într-unul singur, să avem în mijlocul nostru pe Însuși Domnul Iisus Hristos, după făgăduința cea plăcută a Sa, care ne ușurează greutatea vieții de aici. Căci El ne hără-

zește la vremea cuvenită viața veșnică și slava și împărăția.

14. De care fie ca noi toți să avem parte prin harul și iubirea de oameni a Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos, de pace dăruitorul, Căruia l se cuvine slava, puterea, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Duhul Sfânt cel de viață făcător, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omul 2

La parabola evanghelică a vameșului și fariseului

1. Izvoditorul a toată răutatea, cel ce lesne născoceste răul, este în stare să zdroască dintru început, prin deznădejde și necredință, chiar temelile virtuții așezate în suflet; de asemenea, este în stare să strice zidurile înălțate ale casei virtuții, prin delăsare și nepăsare. Ba mai mult, el poate dărâma, prin mândrie și nechibzuință, acoperișul deja clădit al faptelor celor bune. Dar opriți-vă, nu vă înfricoșați! Căci este mai născocitor în fapte bune cel cucernic și virtutea are îndestul de multă tărie pentru a se împotrivi răului, ca una ce se îmbogățește de Sus cu darurile și cu legământul Aceluia Care are putere peste toate și Care dăruiește tărie, prin bunătatea Sa, tuturor celor ce îndrăgesc virtutea, astfel încât să rămână nu numai nezdărnicită virtutea de relele uneltiri de multe feluri pregătite de către cel potrivnic, dar să și poată scula și întoarce pe cei ce au căzut în prăpastia relelor, ca apoi să-i aducă în chip lesnicios la Dumnezeu, prin pocăință și smerenie.

2. Pildă și înfrățire îndestulătoare a acestora este că vameșul [din parabola evanghelică] fiind strân-

gător de dăjii și petrecându-și viața oarecum în străfundul păcatului, s-a făcut părtaș numai prin cuvânt celor ce viețuiau în virtute, și aceasta în scurt timp. El este astfel ușurat și se înalță și calcă peste toată răutatea, fiind trecut în ceata celor drepți, îndreptăți de către Însuși Judecătorul cel nemitarnic. Și chiar dacă fariseul s-a fost osândit prin cuvânt, totuși el fiind fariseu, și socotindu-se pe sine că este cineva, dar nefiind drept cu adevărat, grăiește cu îndrăzneală puzderie de vorbe, dintre care nu puține au stârnit mânia lui Dumnezeu.

3. De ce oare smerenia înalță spre culmea dreptății, iar buna părere despre sine îl coboară pe om spre adâncul păcatului? Pentru că cel ce socotește că el este cineva mare, și aceasta chiar înaintea lui Dumnezeu, este părăsit pe bună dreptate de către Dumnezeu, ca unul ce crede că nu are nevoie de ajutorul Lui. Iar cel ce se socotește pe sine că este un nimic, și de aceea caută la îndurările cele de Sus, are parte și dobândește pe drept îndurarea și ajutorul și harul de la Dumnezeu. Căci stă scris: "Domnul stă împotriva celor mândri, dă harul Său celor smeriți".

4. Și arătând aceasta printr-o pildă, Domnul spune: „Doi oameni s-au suit la templu, ca să se roage: unul fariseu și celălalt vameș” (Luca 18, 10). Văzând Domnul să înfățișeze, în chip limpede, câștigul ce se dobândește din smerenie și paguba ce se pricinuiește prin mândrie, El împarte în două pe cei ce se duceau la Templu, sau mai curând pe cei ce se urcau

la el, căci aceștia se îndreptau către Templul lui Dumnezeu spre a se ruga. Or aceasta este firea rugăciunii: ea înalță pe om de pe pământ la cer și, trecând deasupra a tot ce este oarec și nume și înălțime și vrednicie, îl înfățișează pe acest om lui Dumnezeu. Celui ce se află mai presus toate. Dar era Templul acela din vechime așezat deasupra orașului, pe o colină, de pe care, pe vremuri, moartea nimicea Ierusalimul, iar David, văzând pe îngerul cel aducător de moarte cu sabia scoasă din seacă împotriva cetății, se urcase el pe acea înălțime, construită acolo un jertfelnic și, aducând pe el jertfă lui Dumnezeu, îndepărtase moțma. Acesta a fost și chip al înălțării mântuitoare și duhovnicești din rugăciunea cea sfântă și al ispășirii prin rugăciune (căci toate acestea erau pilde pentru mântuirea noastră) și, dacă vreți, și chip al acestei Sfinte Biserici a noastre, care cu adevărat se află așezată pe înălțime, fiind ea un loc îngeresc și mai presus de lume, în care, pentru mântuirea întregii lumi și pentru îngenucherea morții și pentru îndestularea vieții celei fără de moarte, se aduce jertfă nesângeroasă și mare și cu adevărat bine primită de Dumnezeu.

5. Din această pricină, Domnul nu a spus că doi oameni s-au dus la Templu, ci că ei „s-au urcat” la Templu. Dar sunt acum și dintr-aceia care, venind la Sfânta Biserică, nu se înalță, ci mai degrabă coboară și răstoarnă Biserica, cea care închipuiește cerul; aceștia sunt cei care vin la Biserică pentru a

se întâlni și a sta la taclale unii cu alții, ori pentru a face negustorie, vânzând și cumpărând: de fapt, ei se aseamănă: unii dând mărfuri, alții dând cuvinte, iau în schimbul lor cele ce le sunt pe măsură. Pe aceștia Domnul i-a dat cândva afară din Templul acela, cu totul, grăind către ei: „Casa Mea, casă de rugăciune se va chema, iar voi o faceți peșteră de tâlhari” (Matei 21, 13). Și astfel El a zvârlit afară vorbăria aceea: ta a lor, ca pe una care nu se înalță deloc spre Templu, cu toate că ei vin acolo în fiecare zi.

6. Fariseul și vameșul s-au urcat la Templu având amândoi un singur scop, acela de a se închina, chiar dacă fariseul s-a coborât pe sine după drumul său, fiind tăcut în jos de felul rugăciunii sale. Căci scopul urcării lor spre Templu era același (de aceea s-au urcat ei la Templu: să se roage), dar chipul (rugii lor) a fost osebit. Unul zdrobit și smerit s-a urcat la Templu, învăgînd de la Proorocul psalmist că „inima înfăntă și smerită Dumnezeu nu o va urgii” (Psalmi 50, 18), întrucât și Proorocul spune despre el însuși, deplin cunoscând aceasta din propriile-i încercări: „Umilă am fost și m-am izbăvit” (Psalmi 114, 6). Și ce să spun eu despre Prooroc? Căci Dumnezeul Proorocilor, făcându-Se asemenea nouă pentru noi, S-a smerit pe Sine, precum spune Apostolul: de aceea și Dumnezeu L-a înălțat pe El. Fariseul însă, îngâm-fându-se într-o multă fală, s-a înălțat pe sine, cu gândul de a se arăta drept; și aceasta înaintea lui Dumnezeu, față de Care toată dreptatea noastră este ca

o zdreanță pângărită. Pentru că [fariseul] nu a auzit pe Domnul spunând: „Toată inima semeșă este urăciune înaintea Domnului” (Psalmi 16, 5) și „Domnul să împotrivească celor mândri” (vezi Isaia 2, 12) sau „Vai de cei care sunt înțelepți în ochii lor și pricepuți după gândurile lor” (Isaia 5, 21).

7. Nu numai firea și nărvul li despărțeau pe ei, fiind atât de osebite, dar și chipul rugăciunii. Pentru că rugăciunea nu este numai o cerere, ci și o mulțumire. Astfel, unul dintre cei care avea să se roage s-a urcat spre Templul cel dumnezeiesc slăvind pe Dumnezeu și mulțumindu-L Lui pentru cele pe care le căpătase de la Dănsul, iar celălalt spre a cere pe cele pe care nu le dobândise încă, din care făcea parte iertarea păcatelor și îndeosebi iertarea pentru cei ce păcătuiesc în fiecare oas. Căci făgăduința făcută de noi și împlinită cu smerenie față de Dumnezeu nu se numește rugăciune, ci legământ; și acest lucru l-a deslușit cel ce a spus: „Faceți făgăduințe și le împliniți Domnului Dumnezeului vostru” (Psalmi 75, 11), ca și cel ce zice: „Mai bine să nu făgăduiești decât să nu împlinești ce ai făgăduit” (Eclesiastul 5, 4).

8. Dar acel lucru îndoi al chipului rugăciunii are de asemenea, pentru cei ce nu sunt vrednici și cu luare aminte, două feluri de a fi. Deoarece credința și înfrângerea inimii fac, după amăgirea faptelor rele, ca rugăciunea pentru iertarea păcatelor să fie cu folos, pe când deznădejdea și învățtoarea inimii o fac să nu aibă urmări. Iar smerenia face ca mulțumi-

rea pentru cele pe care le-am dobândit de la Dumnezeu să fie bine primită, ca și lipsa de răvrătire a acelor care nu au (bunuri de la Dumnezeu). Însă îngâmfarea pentru aceste bunuri nu este bine primită de Dumnezeu, fiindcă o astfel de fală înseamnă că aceste virtuți ar fi fost câpătate prin străduință și prin pricepere proprie, așa cum nu este bine primită nici osândirea celor ce nu posedă încă aceste virtuți. Fariseul suferea de amândouă aceste păcate și este dovedit faptul acesta de el însuși și de propriile sale cuvinte. Când suindu-se la Templu ca să mulțumească, nu ca să ceară, el amestecă în chip necugetat și nefericit îngâmfarea și osândirea cu mulțumirea pe care o aduce lui Dumnezeu. Când zice [Evangelhela] că stând el, se ruga în sine cu aceste cuvinte: „Dumnezeule, îți mulțumesc că nu sunt precum ceilalți oameni, răpitori, nedrepți, adulteri...” [Luca 18, 11].

9. Felul cum sta fariseul nu arăta o atitudine de rob, ci vădea o îngâmfare lipsită de rușine, atât de contrară celui ce din smerenie nu avea îndrăzneală nici ochii să-i ridice spre cer. Cu adevărat fariseul se ruga către sine, fiindcă rugăciunea sa nu s-a înălțat către Dumnezeu, chiar dacă el cunoștea pe Acela Care stă pe Heruvimi și cercetează adâncurile adâncurilor. Rugăciunea sa era în felul acesta: „Mulțumesc Ție”; și nu a adăugat: că mi-ai dăruit mie, mi-ostivindu-Te de mine, izbăvirea de mrejele celui viclean, fiind eu nevolnic pentru a sta împotriva. Pentru că, fraților, este o faptă vitejească pentru su-

fletul nostru să fie prins în lațurile vrăjmașului, să cadă în năvoadele păcatului și să aibă puterea să scape, izbăvindu-se prin pocăință. De aceea, trebuințele noastre sunt orânduite de grija cea de Sus, și adeseori osenindu-ne puțin sau chiar de loc, rămânem mai presus de multe și mari pătimiri, fiind ușurați cu dragoste, din pricina nevolniciei noastre. Deci se cuvine ca noi să cunoaștem darul, și să ne smerim dinaintea Celui ce ni l-a dat, și în nici un chip să nu ne fâlim.

10. Fariseul a spus: „Îți mulțumesc Ție”, Dumnezeu, nu fiindcă am câpătat un ajutor de la Tine, ci „pentru că eu nu sunt precum ceilalți oameni”, ca și cum ar fi avut de la el, din sine și din lăuntru lui, puterea de a nu fi răpitor, desfrânat sau nedrept, dacă într-adevăr nu era el astfel. Când fariseul nu lua seama la el însuși, ca gândind despre sine să se arate drept prin sine, ci mai degrabă privea la toți ceilalți decât la sine; și pe toți – o, ce prostie nebunească! – îi daprețuiește astfel, pentru ca să socotească drept și înțelept doar pe unul singur, adică pe sine: „nu sunt eu – zice el – precum ceilalți oameni, răpitori, nedrepți, adulteri, sau ca acest vameș”. Ce nebunie s-ar putea spune despre fariseul Și dacă toți, în afară de tine, sunt nedrepți și răpitori, cine mai stă sub răpire și rău? Și ce este cu acest vameș și cu osebita lui pomenire? Oare nu este și el unul din mulțimea tuturor celorlalți, și nu este el oare cuprins, ca să spun așa, în osândirea pe care tu le-o aduci tuturor?

Sau i se cuvenea lui o pedeapsă îndoită întrucât era judecat de ochii tăi fariseici, chiar dacă stăteai de parte de el? De altfel, tu știai că el era nelegiuit întrucât îl cunoșteai că era vameș, dar că era desfrânat – de unde știai? Sau este același lucru a fi nelegiuit și a acoperi cu ocări pe un nevinovat, de vreme ce vameșul este nedrept față de alți? Nu este deloc așa, ci celui vameș, smerit în cugetul său și îndurând osândirea ta trufașă, și aducându-și învinovățirea înaintea lui Dumnezeu deodată cu ruga sa, pe bună dreptate i s-a lăsat deoparte osânda pentru retele pe care le făpnuise. Iar tu [fariseule] vei fi osândit pe drept, căci tu condamni cu semeție pe acel vameș și pe toți oamenii, și dintre toți numai pe tine singur te socotești drept: „Nu sunt eu precum ceilalți oameni, răpitori, nedrepți, adulteri...”.

11. Aceste cuvinte înfățișează disprețul față de Dumnezeu și față de toți oamenii, iar pe deasupra arată și amăgirea de sine. Căci fariseul, în chip lămurit, disprețuiește de-a valma pe toți oamenii, iar oprirea sa de la faptele cele rele o mărturisește ca fiind datorată puterii sale și nu celei a lui Dumnezeu. Căci chiar dacă fariseul mulțumea lui Dumnezeu, el chiar prin aceasta îi socotea pe toți oamenii, în afară de el, ca fiind necumpătați și neleguiți și răpitori, ca și cum nimeni, în afară de el, nu ar fi vrednic să-și înfățișeze virtutea lui Dumnezeu. Însă, dacă toți ceilalți oameni ar fi fost astfel, trebuia ca bunurile fariseului aceluia să fie răpite și jefuite de către

toți ceilalți. Dar nu se vedește prin nimic că s-ar fi întâmplat astfel. Căci fariseul adaugă: „potesc de două ori pe săptămână, dau zeciuială din toate câte câștig”. El nu spune că dă zeciuială din căre-a câștigat, ci din câte câștigă, prin aceasta înțelegându-se sporirea întruna a propriei averi. Așadar el, posedând pe cele pe care le-a câștigat cândva, fără nici o piedică a dobândit și le-a adăugat lor pe cele pe care a putut să le mai ia până-n ceasul acela; cum atunci, în afară de el, toți răbeau și făceau nelegiuiri? Astfel, violența se acută pe sine însăși și își întinde sieși cume! Așa, de-a pururi, minciuna are amestec cu nevolnicia minții!

12. Așadar fariseul pune înainte zeciuiala din averea sa spre a-și scoate în evidență dreptatea. Căci cum să fie răpitor al celor ce aparțin străinilor cel ce dă zeciuială din cele proprii? El pomeniește postul drept mărturie a înțelepciunii lui, peneru că postul este aducător de curățire. Fie așa, deci: tu, fariseule, ești înțelept și drept și plin de mințe, și ai cugetul cumpătat și curajos, și nici o virtute nu-ți lipsește. Dar dacă tu le ai de la tine însuși, și nu de la Dumnezeu, atunci de ce minți și te prefaci că înalți o rugăciune, de ce te mai sui la Templu și de ce spui degeaba că îi mulțumești lui Dumnezeu? Dacă le ai de la Dumnezeu, luându-le de la El, atunci tu nu le-ai luat ca să te lauzi și să te fălești, ci ca să fi tu spre zidirea celorlalți întru slava Celui ce și le-a dat. Așadar se cuvenea cu adevărat să te bucuri cu smerenie și să

mulțumegii și Celui ce ți le-a dat, și celor prin care le-ai luat. Pentru că lumina nu o ia candela pentru ea, ci pentru cei ce o privesc. Fariseul numește sâmbătă nu ziua a șaptea, ci împlinirea săptămânii de zile, din care el postește două zile și se fâlește, ignorând că aceste posturi sunt virtuți omenești, dar semeția este o faptă diavolească. De aceea ea face nefolositoare aceste fapte bune și le trage în jos ca o povară chiar atunci când acestea sunt adevărate, darămite atunci când sunt mincinoase și de nea-credință.

13. Așadar fariseul rostea astfel de cuvinte. „Iar vameșul stătea departe și nu voia nici ochii să-i ridice către cer, ci-și bătea pieptul, zicând: «Dumnezeule, fi milostiv mie, păcătosului!» [Luca 18, 13]. Băgați de seamă cât de mare este smerenia și credința și învinuirea de sine a lui! Nu vedeți voi cum rușinea cea adâncă a cugetului și a simțirii lui, împreună cu străpungerea inimii, se amestecă în rugăciunea vameșului acestuia? Fiindcă suindu-se la Templu ca să se roage pentru iertarea păcădelor sale, a adus cu sine bune mijlociri la Dumnezeu, adică credința care nu rușinează, osândirea de sine care nu poate fi învinovățită, străpungerea inimii care nu poate fi disprețuită și smerenia care înalță. Și a legat de rugăciunea lui și luarea aminte la cele mai bune fapte. Căci spune [Evangelhia] că acel vameș stătea departe. Nu spune „stând”, ca despre fariseu, ci spune că „stătea”, arătând prin aceasta răstimpul mult mai îndelungat al șederii, laolaltă cu răvna ru-

găciunii și a cuvintelor de pocăință; pentru că vameșul nu adăuga nimic, nici nu cugeta la nimeni, ci lua aminte numai la sine și la Dumnezeu, întorcându-se în sine și înmulțind doar cererea alcătuită din puține cuvinte, care este chipul cel mai de folos al rugăciunii.

14. Evangelhia spune: „Iar vameșul stătea departe și nu voia nici ochii să-i ridice către cer”. Această ședere era în același timp și stare, și supușenie, fiind nu numai atitudinea unui simplu rob, ci și aceea a unui condamnat. Iar această atitudine vădește un suflet scăpat de păcat, dar încă departe de Dumnezeu, prin aceea că nu are încă îndrăzneală față de El prin fapte [bune], însă nădăjduiește să se apropie de Dumnezeu, prin încetarea faptelor rele și prin năzuința sa spre bine. Astfel vameșul stătea departe și nu voia nici ochii să-i ridice spre cer, arătând prin purtarea și înfățișarea sa pedeapsa de sine și mustrarea pe care și-o aducea sieși. Fiindcă el se socotea nevrednic și de Cer, și de Templu de pe pământ. Și cum stătea la ușa Templului, nu cuteza nici să-și ridice privirea spre cer, cu atât mai mult către Dumnezeu cerului; dar lovindu-și pieptul din pricina lăunșicei sfâșieri, s-a înfățișat pe sine ca fiind vrednic acum de lovituri; și cuprins de o atât de grea remușcare, el ofta mult și des, aplecându-și capul în jos ca un osândit, se numea pe sine păcătos și ciuța cu credință ispășirea, zicând: „Dumnezeule, fi milostiv mie, păcătosului”. Căci el a dat crezare cuvintelor

Celui ce a spus: „Întoarceți-vă către Mine, și atunci Mă voi întoarce și Eu către voi” [Zaharia 1, 3]; și a crezut Proorocului care a mărturisit: „Zis-am: «Mărturisii-voi fărîdelegea mea, Domnului»; și Tu ai iertat nelegiuirea păcatului meu” [Psalmi 31, 6].

15. Ce s-a petrecut cu ei după aceasta? „Zic vouă că acesta s-a coborît mai îndreptat la casa sa decât acela. Fiindcă oricine se înalță pe sine se va smeri, iar cel ce se smerește pe sine se va înălța” [Luca 18, 14]. Căci fapt este că diavolul are drept bun al său fumurile trufiei și drept răutate a sa proprie slava de sine, de aceea înfrînge și trage în jos orice virtute omenească, îndată ce în ea s-a amestecat mândria deșartă. Dimpotrivă, smerenia înalțea lui Dumnezeu este o virtute a îngerilor buni și biruie orice răutate omenească, îndată ce este umată de omul care greșește. Fiindcă smerenia este ca un car al înălțării la Dumnezeu, al înălțării spre acei nori care vor avea să-i poarte la Dumnezeu pe cei ce vor fi împreună cu Dumnezeu în veacurile cele fără de sfârșit, cum a proorocit Apostolul, spunând: „Vom fi răpiți în nori ca să întâmpinăm pe Domnul în văzduh, și așa pururea vom fi cu Domnul” [I Tesaloniceni 4, 17]. Asemănătoare lucruri sunt norul și smerenia, căci aceasta din urmă este zămislită din pocăință și ea sloboade izvoarele lacrimilor din ochi, înălțură pe cei vrednici de la fapte nevrednice, îi înalță și apoi îi apropie alăturându-i de Dumnezeu, după ce au fost îndreptați

prin har, prin bunătatea cea cuprinzătoare a milostiviei voine a lui Dumnezeu.

16. Ci iată că vameșul, care mai întâi răpise cu viclenie bunurile ce aparțineau altora, iar pe urmă se lepădase de răutate, fără însă să se socotească drept, a fost făcut drept. Iar fariseul, care nu răpise cele ce aparțineau altora și drept se socotise pe sine, a fost osândit. Cei care se jn departe, dar se fereșc a dobândi cele ce aparțin altora, cutezând pentru aceasta a se socoti drept pe ei înșiși, ce vor pătimi ei oare?

17. Dar să-i lăsați pe aceștia, întrucât și Domnul îi lasă, ca pe unii ce nu pot fi convingiți prin cuvinte. Însă uneori și noi, când ne-am smerit și am înălțat rugăciuni, poate am socotit și am crezut că am dobândit dreptatea vameșului. Dar nu este așa; fiindcă se cuvine să luăm aminte la acest fapt, anume că vameșul a fost disprețuit făgă de către fariseu și după ce a pus stavilă păcatului, apoi el însuși disprețuindu-se, pe sine s-a osândit, și nu numai că nu l-a contrazis pe fariseu, ci i-a și dat dreptate împotriva sa însuși.

18. Așadar și tu însuși, atunci când îți părăsești năravul, lepădându-te de rău, să nu te întâlnești și să grăiești împotriva celor ce te disprețuiesc și te ocărăsc [din pricina păcatului tău], ci osândește-te pe tine însuși deopotrivă cu ei, ca unul ce chiar ești în felul acela, și prin îndurerată rugăciune să cauți scăpare doar către ispășirea cea de la Dumnezeu, cunoscând că ești mărituit fiind vameș. Fiindcă

mulți afirmă că ei sunt păcătoși, și-o spunem și noi, ba poate așa și credem; dar disprețul este cel ce pune inima la încercare. Așa precum marele Pavel este departe de trufia fariseilor, cu toate că scrie către acei corințeni care vorbeau în felurite limbi (I Corințeni 14, 18): „Mulțumesc Dumnezeului meu că vorbesc în limbi mai mult decât voi toți” (ca să pună frâu acelor care se făceau față de cei ce nu dobândiseră acest har; și aceste cuvinte le scrie cel ce în altă parte spune că el este pleavă pentru toți), tot așa sunt spuse și cuvintele vameșului; deci se cade a fi smeriți în cuvinte asemenea vameșului, iar nu să se socoată cineva îndreptăți în felul fariseului aceluia. Fiindcă se cuvine să ne apropiem de cuvintele vameșului și de schimbarea prin lepădarea de faptele rele, ba încă trebuie să ne apropiem preluând starea sufletească și străpungerea inimii și stăruința aceluia. De altfel și David a arătat că se cuvine ca prin faptele sale cel vinovat să se socotească pe sine păcătos înaintea lui Dumnezeu și, călându-se, să cugete el că defăimarea și disprețul arătate lui de alții sunt drept și vrednice de îndurat. Pentru că David, după păcatul lui, auzind cuvinte rele de la Șimei (II Regi 16, 10), a grăit către cei ce voiau să-l apere: „Lăsați-l pe el să mă blesteme, fiindcă Domnul i-a spus lui să-l blesteme pe David”, arătând David că aceasta se petrecea din îngăduința și porunca lui Dumnezeu, pentru păcatul lui David săvârșit față de Domnul, cu

toate că atunci David se lupta cu o nenorocire mare și grozavă, căci Absalom se răsculasese împotriva lui.

19. Într-adevăr, părăsind Ierusalimul fără voia sa, cu o durere greu de suferit, a ajuns în fuga lui la poalele Muntelui Măslinilor, unde l-a aflat pe Șimei sporindu-i încă nenorocirea, căci acesta arunca cu pietre și îl ocăra fără cruțare și fără rușine, îl blestema și îl numea pe el om săngeror și nelegiuit, ca și cum i-ar fi vădit crima și sacrilegiul cu privire la Bazeza și la Uriș, copleșindu-l pe rege cu injurii*. Apoi rostind Șimei grele muștrări, nu numai o dată sau de două ori, și aruncând el cu pietre și cu vorbe încă mai izbicioare decât pietrele, a plecat. Și s-a dus – zice Scriptura – regele împreună cu toți oamenii lui, dar Șimei mergea pe coasta muntelui, ocărând și aruncând cu pietre și cu țărână în regele David. Ci regele nu era lipsit de oameni care să-l împiedice de Șimei. Fiindcă Abișai, strategul, nemişcându-se de lângă el, grăi către David: „Pentru ce acest câine leginat blesteamă pe domnul meu, rege? Mă duc să-i iau capul” (II Regi 16, 9). Regele însă l-a oprit pe el și pe toți slujitorii săi, grăindu-le lor: „Lăsați-l să blesteme, poate va căuta Domnul la umilirea lui și-mi va răsplăti cu bine pentru acest blestem al lui” (II Regi 16, 12).

* David l-a trimis pe Uriș Henesul într-o misiune periculoasă (în care pierzania aceluia era sigură), cu scopul de a-i lua soția (pe Bazeza, fiica lui Eliam), ceea ce s-a și întâmplat.

20. Ceea ce atunci s-a săvârșit și s-a împlinit cu fapta se vedește și prin pilda cea despre vameș și despre fariseu, ca înfăptuire de totdeauna a dreptății. Căci acela ce se socotește pe sine supus cu ade-vărat pedepsei celei veșnice, cum să nu îndure cu vitejie nu numai ocara, dar și paguba și boala și, precum se spune, toată nenorocirea și vătămarea? Iar cel ce arată o atît de mare răbdare, ca unul da-ternic și obligat să dea socoteală în felul acesta, este izbăvit de o pedepsire cumplită, necurmată și de neîndurat ca aceea, primind o osîndă mai ușoară și vremelnică, ce are un sfârșit, iar uneori de nenoro-cirile care se întâmplă acum [este izbăvit] prin bu-nătatea pe care Dumnezeu o adaugă răbdării Sale și care-și ia începutul ei din aceste suferințe. De aceea cineva dintre cei pedepsiți de către Dumnezeu a, grăit: „Îndura-voi mânia Domnului, căci am păcătuit împotriva Lui” [Mihăia 7, 9].

21. Fie ca nici noi să nu fim nimiciți sau de tot căzuți sub osînda lui Dumnezeu, ei să fim pedepsiți cu mila, nu cu mânia Domnului, iar la sfârșit, după cuvîntul Psalmistului, să fim îndreptați prin harul și prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hris-tos, Căruia l se cuvine slava, puterea, cîntrea și în-chinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de în-ceput și cu Duhul Său cel de viață sfîcîtor, acum și pînă la veștii vecilor. Amin.

Omilia 3

La parabola evanghelică a fiului risipitor

1. Procerocul, cîlinînd cetatea Ierusalimului, a grăit: „Vă fi dată foamete pe pămînt, nu foamete de pîne și nu sete de apă, ci de auzit cuvintele Dom-nului” [Amos 8, 11]. Foamea este lipsa și totodată dorința hranei neapărat trebuincioase. Dar există ceva mai rău și mai cumplit decît foamea aceea, anume atunci cînd cineva are lipsă de cele neapă-rat trebuincioase mînuirii, rămînînd totuși nepă-sător față de această nenorocire, fără nici o dorință de a se mîntui. Căci cel ce flămînzește și are lipsă colindă încoace și-ncolo căutînd o bucată de pâi-ne; iar dacă dă peste o pită mucegăită, sau dacă își face rost de o pîne de mei, sau de o turdă de tîrîșe, sau de altceva din acest fel de bucate dintre cele mai ieftine, el se bucură tot atît de mult pe cît se în-tristase mai întîi că nu le găsisse. Iar cel ce are foame duhovnicească, adică lipsa și totodată dorința buca-telor duhovnicești, acela rîtăcește și caută pe cel are de la Dumnezeu harisma învîșturii; și dacă îl află, bucuros se hrănește cu pîinea vieții cea din suflet. Acesta este cuvîntul de mîntuire, pe care este cu

neputință a nu-l afla cei ce-l caută până la sfârșit: „Că oricine cere ia; și cel ce caută găsește, și celui care bate i se va deschide” [Luca 11, 10], după spusa lui Hristos.

2. Dar există unii oameni care, lăsându-și mintea să flămânzească vreme îndelungată, au pierdut însăși dorința de a se hrăni, iar de aceea nu-și dau seama nici de păgubirea pe care o suferă. Și cu toată că îl au pe Cel ce îi învață, nu suferă nici măcar auzirea învățturii. Iar neavându-L, nu-L caută pe Cel în măsură să-i învețe, petrecând o viață cu mult mai păcătoasă decât fiul [risipitor]. Acela, deși era îndepărtat și lipsit de hrana obștească, de tatăl și de stăpânul său, s-a trezit cuprins de o foamete puternică, astfel că, înțelegându-și și simțindu-și lipsa, s-a pocăit și, întors înapoi, a căutat și a găsit iarăși hrana cea dumnezeiască și precurată, și într-astfel s-a desfășat prin pocăință de harurile cele dumnezeiești încât cu dispreț a urât avuțiile.

3. Este mai bine să luăm de la început și să lămurim limpede pentru evlavia voastră această pildă evanghelică a Domnului; căci și astăzi este obiceiul ca ea să se citească în Biserică.

4. „Un om – zice Domnul – avea doi fi” [Luca 15, 11]. Domnul, în pildă, Se numește pe Sine „om”, și nu este deloc lucru de mirare. Căci dacă El S-a făcut om cu adevărat, pentru mântuirea noastră, ce este de mirare dacă Se înfățișează pe Sine ca om, pentru folosul nostru, Cel ce este pururea apărător al sufle-

tului și al trupului nostru, El, Creatorul și Stăpânul amândurora, El, Cel ce a arătat chiar și înainte de a ne ivi noi faptele ale dragostei și ale neîntrecutei Sale purtări de grijă?

5. El ne-a pregătit nouă mai dinainte moștenirea veșnică a împărăției, așa precum El însuși spune, încă de la începutul lumii. Înaintea noastră și pentru noi a făcut pe îngeri, ca să fie trimiși [spre slujire], precum spune Pavel, pentru ca să moștenească mântuirea, cei ce aveau să vină. Înaintea noastră și pentru noi a desfășurat cerul peste toată lumea văzută, ca un fel de cort pentru toți deopotrivă, pe care ni l-a înălțat nouă în viața aceasta trecătoare. Această lume aceeași este de-a pururi – mișcătoare, și mult mișcătoare, și nemșcată. Este, pe de o parte, nemșcată, ca să nu se schimbe și să aducă stricăciune celor ce locuiesc în ea. Și, pe de altă parte, este mult mișcătoare, întrucât, mișcată de forțe egale, ea însăși pe sine se ține în loc. Iar lumea este de-a pururi mișcată în sine însăși și purtând laolaltă mulțimea agriilor în deplină ordine, pentru ca și noi să învățăm vremealnicia vieții noastre și să ne bucurăm de toate cele ce sunt în ea, între altele și de cele ce sunt deasupra capului nostru. Pentru noi și înaintea noastră a făcut El pe marele luminător care stăpânește ziua și pe cel mai mic, care stăpânește noaptea. Și El pe acestea și pe celelalte astre le-a așezat pe firmament, ca, mișcându-se împreună cu el și în opoziție cu el, apoi reunindu-se în felurite chipuri, să fie

pentru noi ca niște semne [măsuri] ale ceasurilor și ale anilor. Pe acestea nimeni nu le cere cu tot dinadinsul, nici firea cea cugetătoare, care este mai presus de simțire, nici firea viețuitoarelor necuvântătoare, care trăiesc după simțuri. Așadar, astăzi ne-am înlesnit nouă ca prin simțire să ne bucurăm de frumusețea celor văzute, ca și de folosința lor, iar prin cugetare, dar cu mijlocirea simțurilor, mințea să ne fie înzestrată cu semne de acest fel.

6. Pentru noi și înaintea noastră a așezat Dumnezeu temeliele pământului, a întins marea, a răspândind din belșug peste ea văzduhul, iar deasupra acestuia a făcut să atârne cu negrăită înțelepciune firea focului, ca să spargă nemărginirea înconjurată de răceala celor de jos și ca să rămână stăpân, în loc, pe nemărginirea sa proprie. Chiar dacă viețuitoarele cele necuvântătoare sunt rânduite spre a fi de folos dăinuirii [oamenilor], acestea au existat totuși înaintea noastră, în vederea slujirii oamenilor, așa precum cântă David în *Psalmi* [103, 14].

7. Așadar, Cel ce ne-a plămuit pe noi a rânduit întreaga lume pentru înțelegerea trupului nostru, înainte chiar de făurirea noastră din neființă. Dar pentru impunătoarea năruvirilor și pentru călăuzirea spre virtute, ce a făcut oare Stăpânul cel de bine iubitor? El a plămuit în întregimea ei însăși lumea aceasta ce încapă sub simțuri, ca pe un fel de oglindă a celor mai presus de lume, pentru ca, prin contemplare și vedere duhovnicească în ea, să ajungem

la cele mai presus de lume ca [și când ne-am urca] pe o scară minunată. Ne-a hărăzit o lege înnăscută [naturală], ca pe un hotar neclintit și ca pe un judecător ce nu poate fi îngelat și ca pe un învățător ce nu se lasă târât în greșală, aceasta fiind conștiința proprie existentă în fiecare om. Dacă am fi stăpâniți în noi înșine de fireasca înțelegere, nu am avea nevoie de alt învățător pentru a pricepe ce este bine. Dacă s-ar învrednici cugetul nostru să pătrundă de-a binelea dincolo de simțire, atunci [am înțelege cum] „cele nevăzute ale Lui se văd de la facerea lumii, înțelegându-se din făpturi”, precum zice Apostolul [*Romani* 1, 20].

8. Dumnezeu a deschis așadar, prin firea Sa și prin făptura creată, școala virtuților, așezându-i El pe îngeri ca păzitori, ridicând Părinți și Prooroci spre călăuzire, arătând semne și minuni care duc la credință, dându-ne nouă Legea cea scrisă, care ne ajută, alături de firea cugetătoare, să învățăm rostul întregii zidiri. În cele din urmă, pentru că noi nu am luat seama, disprejuindu-le pe toate (o, câtă neplăcere din partea noastră și câtă mărîmire și puntare de grijă din partea Celui ce ne-a iubit pe noi cu asupra de măsură!), El S-a dat pe Sine pentru noi, golindu-Se de preaplinul dumnezeirii în vremea cea din urmă și, luând El firea noastră și făcându-Se om asemenea nouă, ni S-a descoperit ca învățător al nostru. Și El însuși ne-a învățat pe noi despre mărimea iubirii Sale de oameni, înfățișând aceasta cu

fapta și cu cuvântul, călăuzindu-i spre asemănarea întru compătimire pe cei ce-L urmează și, totodată, îndepărtându-i de gândul cel necompătimitor.

9. După ce S-a făcut iubit foarte de către fruntași, precum și de către păstorii de turme și de către cei stăpâni pe bunurile lor, dar nu în aceeași măsură și de către cei de-un sânge și de-o rudenie cu El, iar dintre aceștia mai mulți de către părinți pentru copii lor [?]. Și-a vădit prin accepția din urmă iubirea Sa de oameni, înfățișându-Se pe Sine ca om și ca Tată al nostru, al tuturor. Fiindcă pentru noi El S-a făcut om, iar prin botezul cel dumnezeiesc, ca și prin harul dumnezeiescului Duh Care sălășluiește în El, ne-a născut pe noi din nou.

10. Deci spune Scriptura că „un om avea doi fiu”. Chipul cugetării împarte în două firea [omenească] cea una singură, iar deosebirea între virtute și răutate menține și unește pe cei mulți în două feluri. Căci și noi uneori spunem că sunt doi cel ce este unul după ipostas, atunci când vădește două feluri osebite de a se purta, și tot astfel spunem despre mai mulți că sunt unul singur, atunci când sunt de acord unul cu altul. „Și a zis cel mai tânăr dintre ei tatălui său...”. Pe bună dreptate cel mai tânăr, căci iată-l aducând o cerere tinerească și lipsită de mințe. Dar chiar păcatul cugetat de el, dând naștere apostaziei, este și el mai tânăr, căci reprezintă o descoperire mai târzie, făcută prin reaua noastră alegere. Pe când virtutea este mai înainte născută, fiind din vecnicie

în Dumnezeu, iar în sufletul nostru aflându-se dintru început rânduită prin harul cel dumnezeiesc.

11. Și venind fiul cel mai tânăr, spune Scriptura, a grăit către tatăl său: „Dă-mi partea ce mi se cuvine din avere!” [Luca 15, 12]. Văi, ce nesăbuiții! Nu i-a căzut în genunchi, nu s-a rugat implorându-l, ci a grăit pur și simplu acestea. Ba mai mult, el cere [partea sa] ca pe o datorie de la Cel ce dă har tuturor oamenilor. Dă-mi partea din avere care mi se cuvine mie după lege, partea mea cea după dreptate. Și care este legea și de unde reiese din lege că este drept ca părinți să fie datori copiilor lor? Ci mai degrabă dimpotrivă, copiii sunt datori părinților lor, chiar rânduiala firii vădind aceasta, întrucât copiii de la părinți lor își iau existența. Dar și aceasta este dovadă a unei judecăți de tânărlă [necoapte].

12. Așadar, ce face Cel ce trimite ploaie și peste cei drepti, și peste cei nedrepti și Care face să răsăre soarele și peste cei răi, și peste cei buni? El le împarte – spune pilda – lor averea Lui. Îți dai seama că omul acela și părintele lor este lipsit de nevoi și trebuințe? Căci [de nu ar fi fost lipsit de nevoi] nu ar fi împărțit doar în două și doar acestor doi feciori [toată averea sa], ci ar fi păstrat pentru Sine a treia parte din avere. Dar omul acela fiind însoși Dumnezeu, așa precum spune David Proorocul, nu are nevoie de cele bune și de folos ale noastre, ci a împărțit doar acestor doi feciori întreaga avere, spune pilda, adică lumea întreagă a împărțit-o. Căci, așa precum firea

cea una este împărțită prin cugetări felurite, tot așa lumea aceasta, care e una, se împarte prin felurita ei folosință. De fapt, unul spune către Dumnezeu: „Toată ziua, întins-am către Tine mâinile mele” [Psalmi 87, 10] și „De zăpăie ori pe zi Te-am lăudat” [Psalmi 118, 164] și „Am strigat la ceas nepotrivit către Tine” [loc biblic neidentificat] și „Am nădăjduit în cuvintele Tale” [Psalmi 118, 42] și „In zori de zi am ucis pe toți păcătoșii pământului” [loc neidentificat], adică am curmat toate pofele trupului ce stănesc desfătarea plătimășă. Iar cel ce-și petrece ziua cu vin, îmbiindu-se pe unde e rost de chef, își petrece apoi toată noaptea în fapte nevrednice și nelegiuite și se grăbește să săvârșească viclenii ascunse, sau face uneliri pe față și jafuri și planuri necurate. Oare nu au împărțit acești oameni noaptea cea una și soarele cel unul, iar înaintea de acestea propria lor fire, căci aveau să o folosească potrivit și în dezbinare unii cu alții? Dar Dumnezeu împarte tuturor, în chip nepărtinitor, întreaga Sa zidire, lăsând ca fiecare s-o folosească după cum îi este voia.

13. Spune Evanghelia: „Și nu după multe zile, adunând toate, ful cel mai tânăr s-a dus într-o țară depărtată...” [Luca 15, 13]. Cum de nu a plecat îndată, ci după nu multe sau după puține zile a plecat el? Diavolul cel mârșav, care este unelitor, nu l-a supus în același timp și păcatului, și vieții după voința sa, ci cu încetul și în chip viclean l-a abătut [de la faptele cele bune], zoptindu-ne nouă și grăind: „Și

tu, trăind după voia ta, iar nu purtând de grijă și cercetând Biserica lui Dumnezeu, nici aplecându-ți urechea la învățătorul Bisericii, vei putea să vezi și să cunoști în tine datoria ta, fără să te îndepărtezi de bine”. Când este despărțit careva de ceea ce-a slăvit a celor ce cântă în Biserică și de ascultarea sfinților învățători, atunci el este dus departe și de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, fiind părăsit faptelor sale celor rele. Căci Dumnezeu se află pretutindeni, dar unul singur să departe de bine: răul în care, prin păcat, ajungem departe de Dumnezeu și îl părăsim, căci „Nu vor sta călătorii de lege în preajma ochilor Târ” [Psalmi 5, 5].

14. Însălășindu-se astfel feciorul cel mai tânăr și călătorind el într-o țară depărtată, „acolo – spune Evanghelia – și-a risipit averea, trăind în desfrânare” [Luca 15, 13]. Dar în ce chip a risipit el averea sa? Înainte de toate, mintea este averea și bogăția noastră după fire. Câtă vreme păzim nesmintea în noi deprinderile și obiceiurile care duc la mântuire, îl avem pe Dumnezeu însuși, mintea cea dintâi și cea de Sus, împreună stător cu noi. Dacă deschidem poarta pentru patimi, de îndată mintea se risipește, rătăcind în tot ceasul în jurul celor trupești și pământești, în jurul plăcerilor de multe feluri și în jurul gândurilor plătimășe cu privire la acestea. Cugetarea dreaptă este bogăția minții, care, stăruind în ea, o face să deosebească ce este mai bine de ce este mai rău, până când mintea însăși va căpăta stăruință în

porunci și în tainele credinței [simboluri], dând ascultare Tatălui celui de Sus. Dacă mintea se strică, atunci și dreapta cugetare se risipește în desfrânare și în nesăbuiță, relele împărțindu-se între acestea două.

15. Lucrul acesta poți să-l vezi la toată virtutea noastră și la toată puterea, care ne sunt adevărate bogăție, spre care aplecându-se răul cel de multe feluri, degrabă o risipește. Căci însăși mintea își dreaptă dorința sa și năzuiește către Dumnezeu cel Unul și cu adevărat viu, singurul Care este bun, singurul pe Care se cade să-L dorim, singurul Care este neatins de vreo suferință și izvoditor a toată bucuria. Dar când mintea se lenevește, puterea sufletului pentru dragostea cea adevărată cade și e izgonită de la Cel ce trebuie dorit cu adevărat, fiind târâtă în desfătări de felurile ispite ale vieții, iar de aici risipită spre pofa de mâncări ce nu sunt trebuincioase, iar de acolo spre pofirea unor lucruri fără nici un folos: iar pe de altă parte mintea este trasă înapoi spre dorirea slavei deșarte și întunecătoare. Și astfel e făcută jădări nefericitul om, încât, împovărat de felurile și numeroasele griji cu privire la acestea, nu mai privește cu bucurie nici măcar soarele și nu mai respiră cu mulțumire nici măcar aerul, care sunt o bogăție de obște, dată tuturor deopotrivă.

16. Însuși cugetul nostru, întrucât nu se leapădă și nu stă departe de Dumnezeu, întărește mânia pe care o nutrim launtric față de diavol, folosindu-se

de vitejia sufletului în lupta cu pașimile cele rele, împotriva stăpânitorilor întunericului și duhurilor răutății. Dacă mintea nu ar da ascultare poruncilor cu care Dumnezeu o înarmează, ea s-ar învârlbi cu cei ce îi sunt aproape, s-ar umple de furie nebunească împotriva celor de un neam și de un soi cu ea, s-ar face fiară sălbatică împotriva celor ce nu ar fi de acord cu poftele ei cele necugetate. Și vai, omul ar deveni ucigaș de oameni, făcându-se asemenea nu numai dobitoacelor lipsite de cugetare, ci chiar viețuitoarelor celor târtoare și veninoase, devenind scorpion, șarpe, odraslă a viperelor cel ce a fost orânduit să fie printre fiii lui Dumnezeu! Vezi cum a risipit omul și a pierdut averea lui? Spune Evanghelia: „Și după ce a cheltuit totul, s-a făcut foamete mare în țara aceea, și el a început să ducă lipsă” [Luca 15, 14]. Dar el, ca unul ce era risipitor, încă nu s-a gândit la întoarcerea sa, drept care, „ducându-se, s-a așipit el de unul din locuitorii acelei țări, și acesta l-a trimis la țarinile sale, să păzească porcii” [Luca 15, 15].

17. Cine sunt oare locuitorii și căpeteniile țării aceleia îndepărtate de Dumnezeu? Fără îndoială și întru totul sunt demonii, dintre care fiul cel risipitor s-a așezat la o căpetenie desfrănată și un mai mare al vameșilor, un mare tâlhar și un începător de răscoadă. Căci viața porcească lasă să se înțeleagă prezența tuturor pașimilor, din pricina necurățeniei celei mai mari cu puțință. Iar cei ce se bălăcesc, rostogolindu-se

în mocirla patimilor lor, sunt porci. Și fiul cel mic, fiindu-le lor înaintestăitor, ca unul ce-i întrecă pe toți prin viața sa moleșită și pătimășă, nu a putut să se sature cu roșcovele pe care le mâncau porcii, ceea ce va să spună că nu mai ajungea să se sature de poftele sale.

18. Cum oare firea trupului nu mai era îndeașuns ca să slujească poftei celui neînfrinat? Aurul și argintul, dacă ajung la un iubitor de aur și de argint, sporesc pofța și cerința de ele, și cu cât s-ar scurge mai mult aur și argint, cu atât ar fi mai pofțit și cerut. Aproape că lumea întreagă nu ar fi de ajuns unui singur iubitor de putere și unui singur lacom de averi. Întrucât sunt mulți cei de acest fel, iar lumea este una singură, cum ar fi cu puțință oare ca vreunul dintre aceștia să afle săturarea poftei sale? Astfel și acela, lepădându-se de Dumnezeu, nu putea să se sature. Căci, spune Evanghelia, nimeni nu-i dădea să se sature [vezi Luca 15, 16]. Cine i-ar fi putut da să se sature? Dumnezeu era departe de el, Dumnezeu cu Care și prin vederea Căruia ajunge lesne să se sature cel care-L contemplă, după cuvântul acela: „Sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta” [Psalmi 16, 15]. Diavolul însă nu voia să aducă săturarea patimilor celor mârjave, întrucât săturarea de cele schimbătoare și deșarte preschimbă îndecobște legătura cu ele. Pe bună dreptate, nimeni nu i-a dat lui [fiului risipitor] să se sature.

19. Cu greu, așadar, și-a revenit la dreapta judecată acela care se îndepărtase de tatăl său, dar înțelegând [în cele din urmă] până la ce măsură a mârjăviei ajunsese, a plâns în sine, spunând: „Căți argași ai tatălui meu sunt îndestulați de pâine, iar eu pier aici de foame!” [Luca 15, 17]. Cine sunt oare argașii? Sunt aceia care, prin ostenelele poclîngei și prin smerenie, au dobândit mântuirea drept răsplătă. Iar fii sunt aceia care s-au supus poruncilor Lui, prin iubirea lor față de Dănsul, precum Însuși Domnul a zis: „Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela este care Mă iubește” [Ioan 14, 21].

20. Feciorul cel mai tânăr, căzând de la vrednicia de fiu și îndepărtându-se de patria sa cea sfântă, și foamei fiind lăsat, și-a venit în fire, cunoscându-se pe sine, și s-a smerit, spunându-și în cele din urmă: „Sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu și îi voi spune: Tată, am greșit la cer și înaintea ta!” [Luca 15, 18]. Am spus la început, în chip foarte nimerit, că tatăl acela este Dumnezeu. Dar cum ar fi plăcutui față de cer fiul acela care s-a lepădat de tatăl său, dacă Tatăl său n-ar fi fost ceresc? Căci fiul mai mic spune: „am greșit la cer”, ceea ce va să zică: am plăcutui față de sfinți care sunt în cer și a căror cetate se află în ceruri: „și înaintea ta”. Care dimpreună cu sfinții Tăi locuiești în cer. Și grăiește, de asemenea: „Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiul tău; fă-mă ca pe unul din argașii tăi” [Luca 15, 19]. Înțelepți cum se cuvine de micimea stării sale de acum, el

spune „fă-mă”); căci un om nu urcă de la sine treptele virtuții, dacă nu este înălțat și fără voința sa. Și mai spune Evanghelia: „Și, sculându-se, a venit la tatăl său. Și încă departe fiind el, l-a văzut tatăl său...”. Cum (se înțelege aceasta, că) venea și era încă departe de el, din care pricină tatăl său, milostivindu-se de el, i-a ieșit în întâmpinare? Fiindcă omul ce se căiește din suflet, prin năzuința sa cea bună și prin lepădarea de păcat ajunge la Dumnezeu. Asuprit în cuget de obiiceul cel rău și de prejudiciile sale, el este încă departe de Dumnezeu și are nevoie de mult sprijin și de multă îndurare de Sus spre a ajunge el să se mântuiască.

21. De aceea și Tatăl milostivitor coborând l-a întâmpinat și îmbrățișându-l l-a sărutat, și a poruncit slugilor Săi, adică preoților, să-l înveșmăneze în haina Sa cea mai bună, adică în vrednicia de fiu, pe care o îmbrăcase și mai înainte prin Sfântul Botez, și să pună inel în degetul lui, adică în partea activă a sufletului său, care se vedește prin mână, să-i așeze peocea virtuți lucrătoare, zălog al moștenirii viitoare, apoi să-i pună și încălțări în picioarele sale, [adică încălțându-l] cu paza dumnezeiască și cu siguranța care să-i dea lui putere să calce peste șerpi și peste scorpioni și peste toată puterea vrăjmașului. Apoi a dat poruncă să se aducă vițelul cel îngrășat, să-l înjunghie și să-l ofere spre mâncare. Dar vițelul acela este Domnul însuși. Care Se smulge din taina dumnezeirii și din însuși tronul cel de sus, așezat

peste toate, arătându-Se pe pământ ca om; iar ca vițel este jertfit pentru noi, păcătoși, și este jertfit ca vițel îngrășat, adică oferindu-ni-se nouă ca pâine, spre hrană.

22. Dumnezeu dimpreună cu sfinții Săi Se bucură și Se desfășă întru acestea, căci, unind preocupările noastre omenești cu cea mai mare iubire de oameni cu putință, spune: „Veniți să mâncăm și să ne bucurăm!”. Dar fiul cel mai mare se aprinde de mânie. Iarși se cade a cugeta la iudeii care se umplu de mânie pentru chemarea neamurilor păgâne, adică la acei învățători și farisei scandalizați că Domnul îi primește pe păcătoși și mănâncă la masă împreună cu ei. Dacă vrei să înțelegi acestea și despre cei drepti, ce este care de mirare dacă cel drept nu cunoaște bogăția bunătății lui Dumnezeu, care covârșeste toată mintea? Tocmai de aceea este el mângâiat de către Părintele tuturor și învață cele cuvenite, spunându-i-se lui: „Tu totdeauna ești cu mine” și împărțându-i-se bucuria cea neschimbătoare: „Trebuie să te bucuri și să te veselești, căci frațele tău acesta mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat” [vezi Luca 15, 31-32]; mort era prin păcat și a trăit din nou prin poclănță, pierdut era prin sine însuși și a fost aflat în Dumnezeu. Iar o dată aflat, s-a umplut cerul de bucurie, după cum este scris: „Că așa și în cer va fi mai multă bucurie pentru un păcătos care se poclănește...” [Luca 15, 7].

23. Care este pricina din care, mai cu seamă, s-a mîhnit fiul cel mai mare? El spune: „... mie nicio-dată nu mi-ai dat un ied, ca să mă veselesc împreună cu prietenii mei. Dar când a venit acest fiu al tău, care ți-a mîncat averea cu desfănazele, ai înjunghiat pentru el vijelul cel îngîrșat” [Luca 15, 29-30]. Așa de mari și de însemnate sunt harismele pe care ni le hărăzește nouă Dumnezeu, încît și îngerii au dorit să privească cu luare amînte la cele dăruite nouă prin înomenirea Sa, precum spune fruntașul Apostolilor, Petru. De aceea și cei drepți au năzuit ca chiar înainte de vreme să meargă la Hristos, așa precum și Avraam a vrut să vadă ziua Lui. Dar Hristos nu a venit atunci, iar cînd a venit, El nu a venit ca să cheme la poclînjă pe cei drepți, ci pe cei păcătoși; și mai presus de acestea, a venit anume spre a fi răstignit El, Cel ce a ridicat păcatul lumii. „Iar unde s-a înmulțit păcatul, a prisosit harul” [Romani 5, 20].

24. Cînd cei drepți aduc învinuiri, Dumnezeu nu le dă lor nici măcar unul dintre iezi, adică dintre păcătoși, iar faptul acesta se vedește din multe, și mai cu seamă din pilda sfîntului și fericitului Carpos*. Căci acesta nu numai că nu a dat ascultare unor oameni răi, ce spuneau că nu li se cade să tră-

iască acelor necredincioși care strîmbă căile Domnului cele drepte, dar el a simțit pe sine mînia dumnezeiască și a aflat nespus de înfricoșătoare temeiuri care îl călăuzeau spre cunoașterea răbdării lui Dumnezeu celei de negrît și mai presus de minte, care temeiuri îl îndemnau nu numai să nu se scoale împotriva, ci chiar să se roage pentru cei ce-și petrec viața în răutăți, întrucît Dumnezeu le oferă și aceluia o vreme de poclînjă. Iar Dumnezeul celor ce s-au poclîit, Părintele milostivilor, ca să arate marea Lui dărnicie față de cei ce s-au întors către El prin cîlmîjă, în acest chip a întocmit această pildă [a fiului risipitor].

25. Să ne apucăm și noi așadar, fraților, de lucrarea poclînjei, ferindu-ne de cel rău și de turmele lui. Să stăm departe de porci și de roscovele care îi hrăneau pe ei, adică de patimile cele spurcate și de cele ce s-legate de acestea. Să stăm departe de pășunea cea rea, adică de reaua năvrînire. Să fugim noi din țara patimilor, care sunt necredința, pofta nesăturată și necumpătarea, unde e foamete mare de cele bune și patimi mai rele decît foamea. Să alergăm către Tatăl nestrîcîciunii și Dătorul de viață, pe calea vieții prin virtuți. Căci acolo îl vom afla pe El, în marea Lui iubire de oameni, ieșindu-ne în întâmpinare și hărîzindu-ne nouă iertarea păcatelor noastre, semnul nestrîcîciunii, arvuna moștenirii viitoare. Ca și fiul risipitor, care, precum am învîlbat de la Mîntuitorul, până cînd a fost în țara patimilor,

* Episcopul Carpos a fost mucenicit în secolul al II-lea, pe vremea domniei lui Marcus Aurelius, împreună cu Papilos și cu Agathonike mucenița.

chiar dacă a chibzuit și a grăit cuvinte de poclăingă, nu a dobândit nimic bun, ci numai părăsind acele fapte ale păcatului și degrabă venind către tatăl său, a ajuns să capete chiar mai mult decât nădăjduia și a rămas mai înainte cu smerenia, înțelept și drept, păstrând în el neatinată sfințenia harului dumnezeiesc.

26. Pe care [har] fie ca și noi toți să-l dobândim și să-l păstrăm neîmpugnat, astfel încât în veacul ce va să vie să ne bucurăm, împreună cu risipitorul cel mântuit, în Ierusalimul cel de Sus, maica celor ce trăiesc, Biserica celor întâi născuți întru Hristos, Domnul nostru, Căruia I se cuvine toată slava în veți. Amin.

Omlia 4

Despre a doua venire a lui Hristos

1. În Duminica trecută Biserica a făcut pomenire despre neasemuita iubire de oameni pe care Dumnezeu ne-o arată nouă, prin pilda risipitorului care a fost mântuit. În Duminica de astăzi Biserica ne învață despre înfricoșătoarea judecată viitoare a lui Dumnezeu și despre cum să ne-o facem la rândul ei folositoare, urmând cuvintele prorocilor. Căci spune Scriptura: „Mila și judecata Ta voi cânta Ție, Doamne” [Psalmi 100, 1]; și încă: „O dată a grăit Dumnezeu, aceste două lucruri am auzit: că puterea este a lui Dumnezeu și a Tă, Doamne, este mila; că Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui” [Psalmi 61, 11]

2. Îndurarea și îndelunga răbdare preced judecata dumnezeiască, întrucât Dumnezeu posedă și cuprinde în Sine, mai presus de toate, întreaga virtute, fiind El în același timp și drept și milostiv, căci mila Sa nu se împotrivesc judecății Sale, după cuvântul care stă scris: „Nu e bine ca la judecată să cauți la fața oamenilor” [Pilde 24, 23]. Dumnezeu a împărțit cu dreptate fiecărui lucru sorocul său, rânduind vremea de față pentru milosivire, iar vremea

viitoare pentru răsplătă. Și din această pricină harul Duhului Sfânt a orânduit cele slăvire în Sfânta Biserică în așa fel încât să cunoștem noi că primim iertare pentru păcatele noastre și să ne grăbim încă din această viață să dobândim milostivirea cea veșnică, făcându-ne pe noi vrednici de dumnezeiasca iubire de oameni. Pentru că judecata este lipsită de milă pentru cel ce nu se arată el însuși milosiv.

3. Cu privire la milostivirea cea cu neputință de zugrăvit a lui Dumnezeu către noi, nu demult am vorbit pe îndelete; astăzi cuvântul nostru va fi despre a doua venire a lui Hristos și despre judecata cea înfricoșătoare ce se va face atunci, ca și despre cele împlinite în chip negrăit prin ea: „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit...” [I Corinteni 2, 9], care întrec și covârșesc nu numai simțirea, ci și mintea și cugetarea omenească în afara Duhului Sfânt. Căci Dumnezeu este Cel ce le știe pe toate și El are să judece întreg pământul. El, Cel ce ne învață pe noi despre acestea, coborând totuși la puterea de înțelegere a celor învățați de El, prin cuvinte potrivite și pe măsura minții noastre. Pentru aceasta și tunetul, și norii, și trâmbița, și tronul Său, și cele asemănătoare acestora, ne sunt dinainte pomenite și înfățișate, deși noi așteptăm ceruri noi și pământ nou, după cele binevestite de El, căci cele existente acum sunt hărăzite schimbării.

4. Dacă fie și numai cele grăite și înfățișate astfel cu pogorământ umplu și întunec de groază sufletul

celor ce le ascultă cu luare aminte, cine va [putea] îndura atunci plinirea acelor fapte? Ce fel trebuie să fim noi și cum se cade să chivernisim stințenia și cu-cernicia vieții noastre, așteptând venirea zilei Domnului? În care [zi], după spusa dumnezeiescului Petru, „cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihile, arzând, se vor desface, și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui” [I Petru 3, 10; vezi și 3, 12: „... cerurile, luând foc, se vor nimici, iar stihile, aprinse, se vor topi”]. Mai înainte de acestea, se va da însă în vileag urgia cea grea a lui Antihrist împotriva credinței, ca și înfățișarea și ocările lui, care dacă nu ar fi scurtate, fiind îngăduite doar pentru puțină vreme, nu s-ar mântui nici un trup omeneș, precum spune Domnul în Evanghelie [Matei 24, 22; Marcu 13, 20]. De aceea dă El poruncă celor apropiați, zicând: „Privegheați dar în toată vremea rugându-vă, ca să vă întârși să scăpați de toate acestea care au să vină și să stați înaintea Fiului Omului” [Luca 21, 36].

5. Așadar, toate acestea umplu [sufletul] de o groază cumplită, dar pe aceia care își cheltuiesc viața lor în necredință, în nedreptate, în nepăsare și în lipsă de grijă îi amenință lucruri încă și mai înfricoșătoare decât cele spuse mai sus, așa precum Însuși Domnul grăiește: „Atunci... vor plânge toate neamurile pământului...” [Matei 24, 30]. Iar prin „neamuri ale pământului” se înțeleg aceia care nu vor da ascultare Celui ce vine din cer, aceia care nu-L cunosc și nu-L cheamă pe Tatăl cel ceresc, nici nu se

înălță la înrudirea cu El după asemănare, prin faptele salvărite de ei. Și iarăși ca o cursă și ca o mreajă va veni ziua aceea peste toți care stau în joșnicie pe fața întregului pământ, adică [peste] cei ce stăruie în orgii și în beții și în desfătări și în griji legate de viața lor [cea de departă], fiind înșuși ca în cuie și dedași pe de-a-ntregul frumusețelor amăgitoare ale simțurilor, bogăției, slavei [de sine] și plăcerii. De fapt, prin „fața pământului” se înțelege în chip învăluit părelnică dulceață a celor pământești, iar prin faptul că se spune despre acei oameni că „stau” se arată râvna lor neprecupețită întru cele de jos. Iar prin asemenea cuvinte sunt puși în legătură cei ce păcătuiesc – fără să se pocăiască în cele din urmă – cu oamenii cei nelegiuți, așa precum și Isaia a grăit mai dinainte: „Vor arde în foc nelegiuții și păcătoșii laolaltă, și nimeni nu va putea să-i stingă” [Isaia 1, 31]. Cât despre noi, cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, după cum spune Apostolul [vezi Filipeni 3, 20]; și „voi nu sunteți din lumea aceasta”, a spus Mântuitorul către ucenicii Săi [Ioan 15, 19], către care zice încă: „Iar când vor începe să fie acestea, prindeți curaj și ridicați capetele voastre, pentru că răscumpărarea voastră se apropie” [Luca 21, 18].

6. Luați aminte cum cei ce trăiesc după poruncile lui Hristos se umplu de bucurie și neagrăi slobozenie pentru cele ce se petrec îndată după acestea, pe când cei ce trăiesc după trup se umplu de ruși-

ne, de suferință și de amărăciune. Precum și Pavel strigă, spunând: „Dumnezeu... va răsplăti fiecăruia după faptele lui: viață veșnică celor ce, prin stăruință în faptă bună, caută mărire, cinste și nestrăciune, iar iubitorilor de ceartă, care nu se supun adevărului, ci se supun nedreptății: mânie și furie. Necaz și strâmtorare peste sufletul oricărui om care săvârșește răul...” [Romani 2, 6-9]. Căci altădată, pe vremea lui Noe, când păcatul se înmulțise și se răspândise, cucerind aproape tot neamul omenesc, s-a iscat potop de la Dumnezeu, nimicind toată suflarea, iar păstrat a fost numai singur omul cel drept, cu toată familia sa, pentru a doua naștere a lumii. Și după aceasta iarăși Dumnezeu a tăiat în parte răutatea păcatului, care crescuse nestânjenit, înălțurând prin foc pe sodomiiți, înecând cu totul în mare pe ostașii lui Faraon, iar pe neamul cel prea semeț al iudeilor l-a istovit și l-a mistuit prin foamă, prin răzmeriță, prin boli și prin pămîtiri amarnice.

7. Doctorul de obște al tuturor nu s-a folosit pentru neamul nostru de leacuri tari și grele, ci El ne-a hărăzit ca toate cele de folos spre tămăduire să ne fie nouă ca niște ierburi plăcute; fiindcă El a făcut să se ridice Părinți, ne-a arătat Prooroci, a împlinit Minuni, ne-a dat o Lege și a trimis Îngeri. Și intrucât chiar toate acestea s-au arătat slabe față de pornirea cea nestrănuie a răutății noastre, însuși Dumnezeu Cuvântul, aplecând cerurile spre pământ, a coborât la noi, acesta fiind marele leac spre tămăduirea ma-

rilor păcate. Și făcându-se El întru totul asemenea nouă, în afară de păcat, a nimicit păcatul în Sine, și, întărindu-ne, a stăvilit țepușa păcatului, și pe stăpânitori și pe împreună-lucrători păcatului i-a arătat ca plini de necinșe prin crucea Sa, iar prin moartea Sa l-a surpat pe cel ce avea stăpânirea morții [Evrei 2, 14].

8. Și precum în vremea lui Noe i-a nimicit înecându-i în apă pe cei păcătoși, tot astfel mai târziu a copleșit păcatul prin dreptatea Sa și prin harul Său, și S-a făcut pe Sine nemuritor, ca o mlađiță și pargă a lumii celei veșnice și ca o pildă și mărturie a învierii nădăjduite de noi în chip nemincinos. Căci El a înviat și a fost primit în ceruri. El i-a trimis pe apostoli în toată lumea locuită și El a scos la iveală o ceară nu puțin numeroasă de mărturisitori, a statornicit puzderie de învâștori și a vădit [lumii întregi] biserici ale celor cuvioși, nelăsând deoparte nimic din cele convenite. Ci iată că a văzut cum râul iarăși a crescut atât de mult, prin alegerea noastră de bună-voie, sau mai degrabă a fost văzut râul înălțându-se într-atât încât oamenii în acea vreme se închinau până la pământ lui Antichrist și ascultau de el, părăsind pe Însuși adevăratul Dumnezeu și pe Hristosul Său cel adevărat. Care în curând va coborî din ceruri, cu putere și cu slavă multă, dar nemaivădând milă și iertare, ci pedepsind pe cei ce prin faptele lor cele viclene și-au adunat, în loc de altă comoară, mânia lui Dumnezeu, în chiar vremea milostivirii

Sale. Și El îi va lepăda dându-i focului pe cei nepuținători să se tămăduiască, înlăturându-i din rândul celor sfințitori, ca pe niște mădulare putrezite, urmând să-i răscumpere, din mijlocul celor păcătoși, pe cei ce sunt ai Lui și să-i facă pe ei moștenitori ai împărăției cerurilor.

9. Și Cel ce toate le stăpânește, îndată după spurcata slobozire a lui Antihrist, va aduce neorânduială și tulburare peste toate, după cuvântul acela rostit de către Prooroci: „Eu voi cutremura cerul și pământul” [Agheu 2, 21]. Așadar, pe dată El aduce neorânduială și tulburare în lume, și surpă muntele cel mai înalt decât toate, și închide bolta cerului, și amestecă pământul cu foc, și răstoarnă totul de-a valma, jos ridicând, cum se spune, temeliele obșteii ale pământului, iar sus – mulțimea stelelor, ca pe niște furtuni cu neputință de zăgrăvit, aruncându-le pe capetele celor care în chip idolatru se închină râului, pentru ca prin ei, cei dinlă, să fie pedepsiți cei ce se încred lui Antihrist, cărora li s-a îngepenit mintea, pentru că ei au crezut în cel potrivnic ca în Dumnezeu. Apoi, arătându-Se El cu slavă negrăită, la glasul unei trâmbițe lesne de recunoscut, pe toți îi aduce la viață printr-o suflare, precum altădată pe strămoșul tuturor, orânduindu-i dinaintea Lui, înviați, pe toți cei răposați de veacuri, iar pe cei nelegiuți nu îi va aduce la judecată și nu îi va socoti vrednici de nici un cuvânt. Căci nu se vor scula nelegiuții spre judecată, precum este scris, ci spre osândire.

10. Săpuse vor fi judecări toate ale noastre, după glasul Evangheliei citite astăzi [Matei 25, 31-46], care spune: „Când va veni Fiul Omului în slava Sa și toți îngerii Săi împreună cu El...” [25, 31]. Căci în vremea celei dintâi venituri a fost ascunsă slava dumnezeirii Sale de către trup, pe care trup l-a luat de la noi și pentru noi; acum este ascuns în cer, la Tatăl, împreună cu trupul cel asemenea cu Dumnezeu; atunci însă toată slava Sa va fi descoperită. Căci El Se va arăta plin de strălucire, de la Răsărit până la Apus, străluminând totul cu razele dumnezeirii Lui, când trâmbița cea obștească și de viață făcătoare va răsună cu putere în tot locul și pe toate le va chema deodată către El. Iar pe îngerii i-a adus și prima dată, dar în chip nevăzut, ținându-le în frâu zelul împotriva vrăjmașilor lui Dumnezeu; atunci însă pe față îi va aduce, și nimic nu va trece sub tăcere, ci va învini și va da chinurilor pe cei necredincioși.

11. Așadar, „când va veni Fiul Omului întru slava Lui, și toți sfinții îngerii cu El”, spune Scriptura, „atunci va ședea pe tronul slavei Sale”. Căci și proorocul Daniel a văzut mai dinainte și a grăit demult: „Am privit – zice el – până când au fost așezate scaune, și S-a așezat Cel vechi de zile... mii de mii îi slujeau și miriade de miriade stăteau înaintea Lui!... Și iată, pe norii cerului venea cineva ca Fiul Omului, și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui. Și Lui I s-a dat stăpânirea, slava și împărăția; și toate popoarele, neamurile și limbile li

slujeau Lui...” [Daniel 7, 9-10; 13-14]. Potrivit cu aceasta, și Sfânta Evanghelie spune: „Și se vor aduna înaintea Lui toate neamurile și-i va despărți pe unii de alții, precum desparte păstorul oile de capre” [Matei 25, 32]. Domnul numește „oi” pe cei drepecți, ca pe unii ce sunt blânzi și cuvioși și-L urmează pe El pe calea cea dreaptă, calea virtuților, întru asemănarea Lui; întrucât și El a fost numit „Miel” de către Înaintemergătorul și Botezătorul, care a spus: „Iată Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii” [Ioan 1, 29]. Și El numește „capre” pe cei păcătoși, pentru că sunt peste măsură de cuțezători și fără rânduială și rădăcitori pe pământurile abrupte ale păcătului. Și pe cei dintâi, spune El, îi va așeza de-a dreapta Sa, ca pe unii ce sunt lucrători de fapte bune, iar pe cei care nu sunt astfel îi va așeza de-a stânga. „Atunci va spune Împăratul...”, zice Scriptura; și nu deslușește ce împărat și al cui este, întrucât nu este altul decât El; căci chiar dacă acolo mulți sunt domni și regi, totuși unul singur este cu adevărat Domn, unul Împărat, unul Stăpân peste toate. Așadar, va spune atunci, către cei de la dreapta Sa, Cel ce singur este Împărat: „Veniți, binecuvântați Tatălui Meu, să moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii” [Matei 25, 34].

12. Cu adevărat, întemeierea lumii dintru început aceasta avea în vedere și în acest scop voimpa aceea cerească și atotîncopătoare a Tatălui – potrivit căreia Îngerul Marelui Sfat al Tatălui, nu numai du-

pă chipul, ci și după asemănarea Sa proprie – l-a făcut pe om făptură vie, ca să poată oarecând să cuprindă mărimea împărăției celei cerești, fericirea moștenirii celei dumnezeiești, împlinirea binecuvântării Tatălui celui de Sus, prin Care toate s-au făcut, cele văzute și cele nevăzute; căci El nu a grăit numai despre lumea cea cunoscută prin simțuri, ci a spus, fără altă deslușire, „lumea” – adică cea cerească, că și cea pământească. Și nu doar atât, ci și golirea de slavă [chenoza] cea dumnezeiască și de negrăit, orânduina teandrică, patimile cele mântuitoare și tainele toate au fost mai dinainte rânduite în scopul acesta, în chip prea înțelept și prevăzător, pentru ca tot cel ce strălucește prin ele, plin de credință, în vremurile de acum, să audă de la Mântuitorul: „Bine, slugă bună și credincioasă, peste puține ai fost credincioasă, peste multe te voi pune; intră întru bucuria domnului tău” [Matei 25, 21]. Veniți – zice El – să moșteniți și lumea cea statornică și neschimbă și cerească, voi, cei ce v-ați folosit bine, după cât socot, de lumea cea pământească și stricăcioasă și trecătoare: „Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine” [Matei 25, 35].

13. Se cuvine să cercetăm acum din ce pricină s-a făcut amintire numai de milostenie, și de ce, în virtutea acestei milostenii, a dat El binecuvântarea și

moștenirea și împărăția. Dar nu numai de ea s-a amintit celor ce dau ascultare cu pricepere; întrucât și mai sus El i-a numit pe cei ce o înfăptuiesc pe ea „oi”, iar prin această denumire El a mărturisit asemănarea lor cu Dănsul și întreaga lor virtute, apoi că aceștia, în toată clipa, sunt gata să meargă la moartea cea neșpus de bună, după cum El însuși a fost adus spre junghiere și ca un miel fără de glas dinaintea celui care îl tunde, așa nu și-a deschis gura Sa, precum stă scris [vezi *Faptele Apostolilor* 8, 32; *Isaia* 53, 7].

14. Așadar, Domnul laudă și cinstește binefacerea celor ce sunt în felul acela: căci este de trebuință ca aceasta să fie pildă și rod al dragostei, pentru ca astfel cel ce va moșteni împărăția cea veșnică să se aște cu un cap mai presus de toate celelalte virtuți. Este ceea ce a arătat Domnul prin pilda celor zece fecioare [Matei 25, 11]: căci nu a intrat oricare la Mirele cel dumnezeiesc, ci doar fecioarele împodobite, ceea ce nu s-ar fi putut fără trudă și înfrânare și multe și felurite lupte pentru virtute; iar pe deasupra ele pneau în cele două mâini candelă, adică mintea lor și cunoștința cea în ea vegheatoare, fiind aceasta partea făptuitoare a sufletului, vădită prin mâini, care îl trage în sus și îl înălță și îl închină lui Dumnezeu, străluminându-i viața și unind-o cu strălucirile cele de sus. Este nevoie însă și de undelelemn din belșug, ca să fie îndestulător ardorii candelor. Iar undelelemnul înseamnă dragostea, care este

întăritătoarea virtuților. Așa precum, dacă ai așeza temelile și ai ridica zidurile, dar n-ai pune deasupra acoperișul, ai face cu totul nefolositoare întreaga zidire, tot așa, dacă ai dobândi întreaga virtute, dar pe deasupra n-ai dobândi și dragostea, toate celelalte virtuți ar rămâne lipsite de preț și nefolositoare. Iar acoperișul casei nu poate fi ridicat fără să fie sprijinit și întărit de celelalte.

15. Prin urmare, Domnul dăruiește moștenirea Sa acelor care au pus, peste celelalte virtuți, pecea faptelor dragostei; și ei au alergat către dragoste fie printr-o viață nepătată, fie prin pocăință. Dintre aceștia, eu îi numesc pe cei dinți „fi”, întrucât sunt păzitori ai nașterii din nou celei tainice a lui Dumnezeu; pe ceilalți eu îi numesc „năimip”, ca unii care, prin ostenele de multe feluri ale pocăinței și ale smereniei, au chemat înapoi harul ca pe o răsplată a lor.

16. De aceea în Sfintele Evanghelii, după ce mai întâi a tălăuit, în fel și chip, cele ale judecării, le-a lămurit apoi și pe cele ale dragostei, ca una care sau împlinește, sau aduce înapoi virtuțile îngirate mai înainte. Dar cei drepți vor răspunde spunând: „Doamne, când Te-am văzut noi flămând și Ți-am dat să mănânci? Sau însetat și Ți-am dat să bei? Sau când Te-am văzut străin și Te-am primit, sau gol și Te-am îmbrăcat? Sau când Te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la Tine?” [Matei 25, 37-39]. Vedeți pe cei de-a dreapta că sunt numiți și cei drepți? Așadar mila lui Dumnezeu li se dă lor din pricina drep-

tății și cu dreptate. Vedeți că și o altă virtute, smerenia, mărturisește pentru cei drepți prin împlinirea dragostei, ca o întăritură de apărare înălțată la timpul cuvenit? Căci cei drepți întăresc și încredințează că sunt nevrednici de vestirea virtuților lor și de laudele aduse lor, ca unii ce nu au făcut nimic bun, deși se mărturisește despre ei că nu au lăsat nesăvârșită nici una dintre faptele cele bune.

17. Din această pricină, socot eu, Domnul i-a dezlegat pe aceștia să arate că sunt așa și să se înalte ei prin smerenie și să capete de la El, pe bună dreptate, harul, pe care-l dăruiește din belșug celor smeriți: „Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har” [Iacov 4, 6; vezi și Pilde 3, 34]. Și El le vorbește acum: „Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut” [Matei 25, 40]. Îi numește [pe om] „prea mic” din pricina sărăciei și a lipurilor, iar frate îl numește întrucât și El, după trup, trăiește astfel pe pământ.

18. Auziți și vă bucurați, toți căji sunteți săraci și nevoiași, căci sunteți frați după trup cu Dumnezeu! Și chiar dacă fără voie vă aflați în multe lipuri, prin răbdarea și prin mulțumiunile voastre cu voie veți face binele. Ascultați voi, bogăților, și mult să vă doriți sărăcia cea fericită, ca să vă faceți moștenitori și frați ai lui Hristos și frați adevărați ai celor ce sărăcesc de bună voie, căci și Acela de bună voie a sărăcit pentru noi! Ascultați și gemeți voi, care-i disprețuiți pe

frații voștri greu încercați, sau mai degrabă pe frații lui Dumnezeu; și voi, care nu dați o parte din cele pe care le aveți din belșug celor ce sunt lipsiți de hrană, de acoperământ, de veșmânt, de îngrijirea cuvenită, nici nu cheltuiți prisosul vostru pentru lipsa aceluia! Sau mai curând să ascultăm și să gemem noi, căci și eu însumi, cel ce vă grăiește vouă acestea, sunt învinuit de conștiința mea că nu mă aflu cu deslăvuire în afară și lipsit de patimă. Căci în vreme ce mulți oameni suferă de frig și se zbat în lipsuri, eu sunt bine hrănit și înveșmântat. Mai abilit sunt vrednici de plâns cei ce au comori mai mari decât nevoia lor zilnică, păzindu-le cu grijă, sau ostenindu-se să le sporească; acestora însă li se dăduse poruncă să iubească pe aproapele lor ca pe ei înșiși și să nu se considere pe ei înșiși nici ca pământ și pleavă. Căci oare ce altceva sunt aurul și argintul pe care le îndrăgim mai mult decât pe frații noștri?

19. Dar să ne întoarcem și să cugețăm și să ne facem pătași, cu cele pe care le avem, la împlinirea trebuințelor fraților noștri aflați în nevoie. Și chiar dacă nu vom alege să cheltuim toate ale noastre în chip iubitor de Dumnezeu, măcar să nu ținem la toate ale noastre în chip lipsit de milosivire, ci să săvârșim ceea ce ne este de lipsă, smerindu-ne înaintea lui Dumnezeu și învrednicindu-ne de iertarea Sa, ca iubirea Lui de oameni să împlinescă lipsa noastră, pentru ca nu cumva – să nu fie! – să auzim cuvintele acelea nedorite: „Atunci – spune Scriptura – va

zice și celor de-a stânga: Duceți-vă de la Mine, blestemaților...” [Matei 25, 41]. Ce cumplite sunt aceste spuse! Duceți-vă departe de viața [cea veșnică], fiți izgoniți și lepădați de la toate deslăvirile [raului], rămâneți lipsiți de [dumnezeiasca] lumină!

20. Dar nu numai aceasta, ci „Duceți-vă de la Mine, blestemaților, în focul cel veșnic, care este gătit diavolului și îngerilor lui!”. Așa precum cei de-a dreapta vor avea viață, și o vor avea cu prisosință, viață însemnând a fi împreună și aproape de Dumnezeu, iar cu prisosință însemnând a petrece și ca fiu, și ca moștenitor ai împărăției Sale, tot astfel cei de-a stânga, nedobândind viața cea adevărată, din pricina îndepărtării lor de Dumnezeu, vor avea parte de rău din belșug, fiind rânduiți alături de demoni și dați focului pedepșitor.

21. Astfel este acel foc care cuprinde trupurile și partea cugețitoare din ele, dar nu și duhurile din trupuri [7], prin care ardere și focul nostru se va fi mistuit, după cum este scris: „iar stihile, aprinse, se vor topi!” [II Petru 3, 12]. Câtă durere nu adaugă lipsa unei nădejdi izbăvitoare? Dar și focul acela este nestins. Și ce este apoi această putere care stăpânește poartă? Căci, spune Scriptura, este un rău care trage acel foc, ducându-l, pe cât se pare, tot mai departe de Dumnezeu; de aceea nu spune: „Îndepărtați-vă!”, ci spune: „Duceți-vă de la Mine, blestemaților!”, căci voi v-ați atras cu asupra de măsură blestemele celor săraci. Și dacă săracii au răbdat și

suferit, voi sunteți vrednici de blesteme. El spune: duceți-vă la aceia, în focul ce a fost pregătit nu pentru voi, ci pentru diavol și pentru îngerii lui. Căci nu este aceasta voia Mea cea dinții: nu pentru aceasta v-am creat pe voi, nu pentru voi am făcut vălătăia focului; ci focul cel nestins a fost aprins mai înainte pentru demonii cei năvăliți spre rău, dar de care v-ați legat și voi, printr-o cugetare lipsită de poclînjă. Așadar împreună-viețuirea voastră cu îngerii cei răi este una de bună voie: „Căci flămînd am fost și nu Mi-ați dat să mănînc; însetat am fost și nu Mi-ați dat să beau; strîin am fost și nu M-ați primit; gol, și nu M-ați îmbrăcat; bolnav și în temniță, și nu M-ați cercetat” [Matei 25, 42-43]. Așa precum, fraților, dragostea și faptele dragostei sunt plinirea virtuților, tot așa ura și faptele urii, printr-o lipsă de căldură sufletească și neîmpărtășirea cu alții a ceea ce este al tău, reprezintă plinirea păcatului; și așa precum virtuțile se însoțesc cu iubirea de oameni, tot astfel relele se însoțesc cu ura față de oameni, iar aceasta va fi pentru mulți îndestulător temei de osîndă.

22. Așadar, voiam să spun că nu este faptă mai vrednică de a fi urâtă decît să răvnești la bogăția [arginții] fratelui tău; dar văd o faptă rea în care se află o și mai mare pildă a urii față de oameni, căci există unii care nu numai că nu au milă de cei de la care primesc beljug de bunuri, dar și acaparează cele străine. S-ar cădea să tragă aceștia învățătură din alungarea celor nemilostivi, [luînd aminte] ce

vor dobîndi aceștia, și ce vor pătimi ei, și de ce osîndă cu neputință de îndurat și de înjeles vor fi ei vrednici, și de ce nelegiuiri să se lepede, și prin care fapte ale poclînjei vor îndupleca pe Dumnezeu. Aceia însă vor fi alungați cînd vor zice unele ca acestea: „Doamne, cînd Te-am văzut noi oare flămînzînd, sau însetat, sau strîin, sau bolnav, sau în temniță, și nu Ți-am slujit?” [Matei 25, 44].

23. Priveți la cel mai mare rău cu putință, mândria, care este legată de lipsa de compătimire, așa precum smerenia este unită cu compătimirea. Cei drepti, lăudați din pricina facerii de bine, se smeresc mai mult, și nu se socot pe ei înșiși drepti. Cei alți, cei mândri, dacă sunt muștrați pentru lipsa lor de milostivire de către Cel ce nu minte, nu se prosterneară la picioarele Lui smerindu-se, ci grăiesc împotriva și se arată pe ei înșiși ca fiind drepti. De aceea vor și auzi: „Adevărul zic vouă: Întrucît nu ați făcut unuia dintre acești prea mici [frați ai Mei], nici Mie nu Mi-ați făcut” [Matei 25, 45]. Și astfel „vor merge aceștia – spune Scriptura – la osîndă veșnică, iar dreptii la viață de veșnică” [Matei 25, 46].

24. Să ne milostivim de noi înșine, fraților, prin milostivirea față de frații noștri, să dobîndim compătimirea prin compătimire, să facem binele ca să cîpătăm binele. Căci ceea ce primim în schimb este asemenea cu ceea ce dăm, facerea de bine, iubirea de oameni, dragostea, milostivirea și compătimirea nefind egale prin vrednicia și măsura înălțății lor;

căci tu dai din cele pe care omul le are, și în măsura în care omul poate să săvârșescă fapte bune, dar tu primești în schimb din comorile cele dumnezeiești și neîmpușinate nespun mai mult: și viața de veci, și acele binefaceri care numai la Dumnezeu se află și sunt cu puțință: „Cele ce ochiul n-a văzut și urechea n-a auzit, și la inima omului nu s-au suit” [I Corinteni 2. 9].

25. Să ne grăbim, așadar, să dobândim bogăția bunății Sale, să ne agonisim cu puțin arginți moștenirea cea veșnică, să ne temem de a fi nemilostivi cu cei nevoiași, ca nu cumva să fim osândiți noi înșine la nemilostivirea de apoi; și să nu ne temem că vom ajunge săraci dacă vom da de pomană, căci prin aceasta ne vom face vrednici de cuvintele lui Hristos: „Veniți, binecuvântați Tatălui Meu, ca să moșteniți împărăția...” . Să ne temem și să săvârșim toate cele de trebuință, spre a nu rămâne în afară de dragostea lui Dumnezeu din pricina nemilostivirii noastre: „Căci cel ce nu iubește pe fratele său, pe care îl vede, cum va iubi el – spune Evanghelistul [parafrază la Ioan 3, 12] – pe Dumnezeu, pe Care nu îl vede?”, iar cel ce nu iubește pe Dumnezeu, cum se va uni cu Dumnezeu? Cel ce nu este unit cu El, acela se va îndepărta de Dumnezeu, și cel ce se îndepărtează de Dumnezeu, acela va cădea cu totul în gheenă.

26. Dar noi vom arăta faptele dragostei către frații noștri cei întru Hristos, milostivindu-ne de cei să-

raci, întorcându-i spre bine pe cei răstăciți, oricare ar fi chipul răstăcirii sau sărăciei lor, făcând dreptate celor nedreptățiți, întărindu-i pe cei ce zac în slăbiciune, fie că pășimesc aceasta din pricina vrăjmașilor trupești și a bolilor, fie că pășimesc din pricina duhurilor rele celor nevăzute și a patimilor celor de ocară; să cercetăm pe cei închși în întinziță, să răbdăm celor ce ne greșesc nouă și să ne iertăm unii altora, dacă vreunul are vreo plângere împotriva cuiva, așa cum și Hristos ne-a iertat nouă. Și îndeobște, în tot chipul și cu toate faptele și cuvintele noastre, câte le-am putea avea, să arătăm dragoste unii către alții, ca să ne învrednicim noi de dragostea lui Dumnezeu și să fim binecuvântați de către El și să moștenim împărăția cea veșnică și cearască, făgăduită nouă și pentru noi glăvită de la întemeierea lumii.

27. Pe care fie ca noi toți să o dobândim prin harul și prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos. Căruia l se cuvine, dimpreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, toată cinstea și slava în vecii vecilor. Amin.

La întâmpinarea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos

1. Cu toți aveam înainte de venirea lui Hristos blestemul acela strămoșesc și osânda obștească, care de la strămoșul nostru dinții s-a revărsat peste toți, blestem puit din rădăcina neamului nostru și moștenit de firea din noi; fiecare om, prin faptele pe care le săvârșește el însuși, își atrage fie osândă, fie laudă din partea lui Dumnezeu în persoana sa proprie, dar omul nu poate să facă nimic față de acest blestem obștesc și față de această moștenire păcătoasă dată lui, și prin el tuturor celor din el scoborâtori.

2. Dar a venit Hristos, eliberatorul firii noastre, Cel Care a prefăcut blestemul obștesc în obștească binecuvântare și Care, luând firea noastră cea vinovată din Fecioară fără de prihană, a înnoit-o în ipostasul Său, nemaifiind ea părtășă la sîmînța cea veche, ci vădîndu-se prin El ca nevinovată și dreaptă, astfel încât și cei născuți din El după Duh, apoi tot neamul [omenesc] rămîn în afară de acel blestem și de acea osîndire. Ce înseamnă aceasta? Oare nu a dat El o parte din harul Său fiecăreia din persoanele noastre, și oare nu a primit fiecare de la El iertarea

grefelor proprii, întrucât El nu a luat de la noi curare ipostas, ci însăși firea noastră, pe care a înnoit-o, unindu-Se cu ea în propriul Său ipostas? Și oare în ce chip Cel Care vrea ca toți să se mântuiască, pentru toți aplecând cerurile, S-a pogorât și ne-a vădit, prin fapte și prin cuvinte și prin patimile Sale, întreaga calea mântuirii, întorcându-Se apoi iarăși în ceruri și trăgându-i acolo pe toți căji au crezut în El? Așadar, nu numai pentru firea omenescă (în general), cea împărțită de El cu noi într-o unire de nedespărjit, a hărăzit El izbăvirea deplină, ci și pentru fiecare dintre cei ce cred în El. A făcut aceasta și n-a pregetat în lucrarea Sa, și prin El Înșuși ne-a împăcat cu Tatăl și ne-a întors pe fiecare dintre noi spre ascultare, vindecând pe deplin toată neascultarea noastră.

3. Din aceste pricini, așadar, El a ordănduit și dumnezeiescul Botez, a statoinicit legi mântuitoare, a vestit tuturor pocăința și Și-a dat chiar trupul și sângele Său. Căci nu singură firea, ci și persoana fiecăruia dintre credincioșii care primesc botezul și trăiesc potrivit poruncilor dumnezeiești se cuminecă și cu pâinea cea sfîșitoare, și cu potirul. Prin urmare, prin aceste fapte Hristos ne-a dat nouă îndreptărire în persoana Sa și ne-a adus la ascultarea poruncilor Tatălui celui Prea Înalt. Iar firea pe care El luat-o de la noi, a înnoit-o, a sfîșit-o, a îndreptăjit-o și a înfățișat-o Tatălui ascultătoare întru toate. Unit cu firea noastră după ipostas, Hristos a făptuit și a pălămit în

ea. Printre aceste fapte se numără și urcarea – pe care o prăznuim astăzi – la sanctuarul cel vechi, spre curățire, și împlinirea de către Simion cel de Dumnezeu inspirat, și mărturisirea Anei, care era legată de Templu pe viață (Luca 2, 22-38).

4. După nașterea din Fecioară a Mântuitorului și după tăierea împrejur în cea de a opta zi, „când s-au împlinit zilele curății lor după Legea lui Moise”, așa precum spune evanghelistul Luca, „L-au adus pe Prunc la Ierusalim, ca să-L pună înaintea Domnului, așa precum este scris în Legea Domnului...” El a fost tăiat împrejur după Lege, a fost înfățișat potrivit celor scrise în Legea Domnului, și tot după Legea Domnului a fost adus ca jertfă.

5. Vedeți cum Sfînpânul și Făcătorul Legii ascultă neabătut de Lege? Ce se împlinește oare prin aceasta? Hristos a făcut ca firea noastră să fie în toate ascultătoare Tatălui, a tălmăduit-o de neascultarea noastră și blestemul din ea l-a prefăcut în binecuvîntare. Căci așa precum în Adam se afla întreaga noastră fire, tot așa și în Hristos. Și așa precum, prin Adam cel pămîntesc, noi toți din pămînt ne tragem și în pămînt ne întorcem, și în iad, vai, vom fi aruncați, tot astfel și prin Adam cel ceresc, după cuvîntul Apostolului, toți vom fi chemați în cer și ne vom învednici de slava și de harul cel de sus. Acum însă, spune el, este ascunsă viața voastră cu Hristos în Dumnezeu, în chip tainic; iar atunci cînd Se va arăta Hristos, la a doua Sa venire, atunci și voi, cu toți,

vă veți arăta întru slava Lui [vezi *Coloseni* 3, 3].
 Toți, care? Cei căji au fost înfiați prin Hristos, în
 Duhul Sfânt, și căji v-ați arătat că sunteți copii du-
 hovnicești ai Lui prin faptele voastre.

6. Când s-au împlinit zilele curățirii lor, ei L-au
 dus pe El să-L înfățișeze Domnului. Ei, care? Cuvân-
 tul Legii se referă la părinți Lui și la cei născuți din
 stirpea lor, întrucât aveau nevoie de curățire. Căci și
 Psalmistul spune: „Întru fărâdelegi m-am zămislit și
 în păcate m-a născut maica mea” [*Psalmi* 50, 6]. În-
 tructă nu era vorba aici de părinți zămislitori, ci doar
 de o născătoare, și aceasta fecioară, și de o naștere
 a unui copil zămislit fără de sămânță, nu era deloc
 trebuință de curățire, dar avem și aici o faptă a as-
 cutării, care a adus înapoi firea cea neascultătoare
 și pedepsită din pricina neascultării. Așadar, când s-au
 împlinit zilele curățirii lor, L-au adus pe El înaintea
 Domnului, să-L hărăzească Domnului și să-L facă
 învederat, întrucât era cel dintâi născut, așa precum
 este scris în Legea Domnului: „Să-Mi sfințești pe tot
 întâiul născut, pe tot cel ce se naște întâi la fiii lui Is-
 rael..., că este al Meu” [*Ieșirea* 13, 2]. „pe tot cel
 de parte bărbănească de la oameni, care se naște în-
 tâi..., să-l închini Domnului” [*Ieșirea* 13, 12].

7. Și de fapt Acesta singur este Cel ce deschide
 mitra mamei Sale, la ceasul zămislirii Lui, fiind pur-
 tat în pânțele fără de împreunare, numai prin cu-
 vântul și vestirea cea de la Dumnezeu, pe care le-a
 primit în auzul său Fecioara, printr-un înger. Cum

se face atunci că se vorbește de tot cel de parte băr-
 bănească mai întâi născut? Așa precum mulți sunt
 numiți prooroci și ungi cu mir, căci Dumnezeu spu-
 ne prin Psalmist: „Nu vă atingeți de ungi Mei și nu
 vicieniți împotriva profeților Mei” [*Psalmi* 104, 15],
 deși numai Unul este Hristos [Unsul] și numai unul
 Proorocul acesta, tot așa se vorbește și aici de întâiul
 născut, căci Cel ce cu adevărat deschide mitra este
 Singurul Sfânt al lui Israel. Iar Scriptura mai spune
 că L-au dus pe El „să dea jertfă, precum s-a zis în
 Legea Domnului, o pereche de turturele sau doi pui
 de porumbel”.

8. Perechea de turturele închipuia înțelepciunea
 părinților și stătea oarecum în legătură cu cei uniți
 prin legea căsătoriei, pe când cei doi porumbelii ti-
 neri, ca unui de bună seamă lipsiți de cunoștința că-
 sătoriei, închipuiau pe Fecioară și pe Cel născut din
 Fecioară, până la capăt păstrând feciorelnicia. Să se
 ia aminte la scrupulozitatea Legii: cu privire la turtu-
 rele a spus „pereche”, ca și cum ar da de înțeles că
 sunt unite prin căsătorie, dar cu privire la porumbelii
 s-a ferit să spună astfel, fiindcă nu cunoșteau căsă-
 toria nici cea care a dat naștere, nici Cel ce a fost
 născut. Dar Legea de multă vreme vestise despre
 zămislirea feciorelnică și proorocise toate [câte
 aveau să se întâmple], astfel că nașterea aceasta se
 afla scrisă mai dinainte. Cel născut în chip minunat,
 El însuși este adus acum la Templu, iar Duhul Sfânt
 a pregătit alți porumbelii tineri și alie turturele mai

potrivite. Cine erau care? Erău Simion și Ana, pe care i-am putea numi fie porumbei tineri, pentru că erau întru totul ca pruncii față de păcat, fie, pe drept cuvânt, turturele, pentru adâncimea înțelepciunii lor.

9. Dar Simion, ca să parcurgem aici pe scurt cuvintele Evangheliei, fiind un om drept și cucernic, vestit mai dinainte de către Duhul Sfânt, iar acum tot de El îndemnat, s-a dus la Templu și L-a întâmpinat și L-a luat în brațele sale pe acest Prunc deopotrivă ceresc și pământesc, înălțându-l Lui, ca unui Dumnezeu, un imn și o rugăciune și implorându-L să sloboadă în pace trupul său; și a vestit tuturor această lumină mântuitoare, apoi a spus că Acela a fost pus ca un semn, spre căderea celor ce nu cred și spre înălțarea celor ce cred întru Isus.

10. După aceea a vorbit cu Fecioara, Maica Pruncului, arătându-i că ea se va vădi mamă după fire prin durerea pricinuită de crucea Fiului său. Cel deopotrivă Dumnezeu și om; și sabie va trece prin sufletul ei, descoperind gândurile cu îndoit înțeles* din multe inimi cu privire la El. Căci Simion a recunoscut-o lesne pe adevărata Maică a Pruncului cu îndoită fire, din adâncă ei durere și din marea ei compătimire pentru toate câte le va îndura Fiul ei.

* Cum îndoit – „dublă”, „de două feluri” – este și persoana lui Hristos, deopotrivă divină și umană.

11. Iar proorocița Ana, fiica lui Fanuel, fiind văduvă în vârstă de 84 de ani, stăruind în posturi și rugăciuni, nepărăsind niciodată Templul și fiind mai cu seamă atunci inspirată de Duhul Sfânt, mulțumea lui Dumnezeu și binevestea izbăvirea ce va veni pentru cei gata s-o primească, arătând ea că izbăvirea era chiar acel Prunc.

12. Duhul Sfânt, trimițând înainte aceste turturele simbolice pentru întâmpinarea lui Hristos Care se urca la Templu, ne-a arătat cum se cuvine să fie cei ce-L primesc pe Hristos, cine și cum trebuie să fie cele ce și-au pierdut soții, și cum să fie cei ce s-au lepădat de soțiile lor. Căci era văduvă această Ana a lui Fanuel, dar și proorociță. Cum? Ca una ce lepădase grijile vieții pământești și nu se mai despărțise de Templu, petrecându-și toate zilele și nopțile în privegheri și rugăciuni și cântare de psalmi, și ducând o viață fără de prihană. De aceea, pe bună dreptate, ea lesne L-a recunoscut pe Domnul când a venit, ca una ce l se închina prin fapte, după cum spune și Psalmistul: „Cânta-voi și voi merge, cu pricepere, în cale fără prihană. Când vei veni la mine?” (Psalmi 100, 2).

13. Astfel se cade să fie acelea și aceia care au ales să trăiască apropiindu-se de viața feciorelnică, părăsind căsătoria prin cinstită văduvie. Așadar, dacă desprețuiești a doua căsătorie ca fiind cu totul lipsită de cinste, atunci ții-te neabătut de hotărârea ta și apucă pe urmele celor care de la început și până

la sfârșit nu s-au căsătorit. Căci și Petru a avut soacra, dar n-a fost încrecut din pricina aceasta de loșul cel feciorelnic, ci înălțându-se prin faptele sale, a fost statornicit căpetenie a căpeteniilor de către Domnul tuturor. Către o astfel de înălțime îl poartă răvna sa, care îl ridică de la trup la duh.

14. Tu, însă, fi cu luare aminte, ca nu cumva, ținându-te departe de căsătorie ca de ceva la îndemâna tuturor, și respingând celibatul ca pe ceva anevoie de împlinit, să rălăcești și să cazi într-ascuns, întrucât nu vei urma nici cele după lege, nici cele mai presus de lege, ci cele alături de lege. Dacă îi socotim vinovați pe acei vâduri ce se arată neînțelepți, și chiar dacă s-au căsătorit a doua oară în chip legiuit, nu-i socotim întru totul fără de prihană (căci Pavel a spus că unii ca aceștia s-au lepădat de credința cea dintâi), cu cât mai mult sunt vrednici de osândă cei care preferă căsătoriei legiuite plăcerile nelegiuite, și cei care, locuind cu soțiile lor, nu se leapădă de desfrânare? De desfrânarea care a adus acel mare potop peste cei ce erau numiți, la început, fiii lui Dumnezeu, iar sodomizilor le-a adus focul din cer, israeliților înfrângerea din partea moabiților și nouă, acum, acel măcel al unei mulțimi de oameni și, socot eu, înfrângerile din partea neamurilor [păgâne], ca și necazurile și nenorocirile de multe feluri, dinlăuntru și din afară.

15. Scriptura i-a numit fii ai lui Dumnezeu pe descendenții din Enoh, care, cel dintâi, și-a pus nă-

dejdea în chemarea numelui lui Dumnezeu. Acesta era fiu al lui Set, al cărui neam se deosebea de cel blestemat din pricina lui Cain, și întru înțelepciune și-a petrecut viața lui; și prin fii lui Set, încă de atunci, a fost statornicită lumea, până când, după cum esse scris, au văzut ei pe fiicele oamenilor, adică pe cele din neamul lui Cain, și pentru că erau frumoase, au fost biruiți de frumusețea lor cea desfrânată. Le-au ales pe ele din toate, și au învățat faptele lor, și s-a înmulțit răutatea peste tot pământul, și a venit potopul și pe toate le-a nimicit. Și dacă atunci Noe și fiii săi, care erau înțelepți, nu s-ar fi aflat pe pământ (esse lămurit că fiecare bărbat avea o femeie cu care a intrat în corabie), nu ar fi rămas nici rădăcină, nici sămânță pentru a doua întemeiere a lumii.

16. Luați deci seama că, din pricina desfrânaților, pe vremuri, s-ar fi pierdut lumea aceasta, dacă nu ar fi fost păstrată de cei înțelepți. Cei ce nu sunt vrednici nici de lumea aceasta de aici, întrucât ei o prefac în urâciune, cum să nu fie izgoniți și din veacul ce va să vină, fiind hărăziți focului gheenei, ca unii ce nu s-au împotrivit la vreme focului patimilor trupesti, chiar dacă acum se grăbesc ostentindu-se să-l stingă prin poclăniță și să-și spele cu lacrimi vechile prihăniri? Și să nu fie trecut cu vederea nici faptul acesta: că dacă nu se vor grăbi să se împotrivescă prin poclăniță patimii, ci vor urma păcătuiind, vor fi dați unor fapte rușinoase, încă mai rele și mai potrivnice firii; acestea sunt odrasle ale poftelor des-

frânate, atrăgând încă de aici focul gheenei, întrucât îi poartă pe cei desfrânați spre osânda cea veșnică.

17. Cine nu-i cunoaște pe sodomiji și atât de nelegiuita lor aprindere spre desfrânare, și cine nu știe de altă de ciudată ploaie de foc [trimisă] asupra-le, ca și de pierzania lor? Ci deseori chiar o cetate întreagă a suferit urmările purtărilor unui singur om desfrânat, cum s-a întâmplat cu cetatea Sichem, care a fost nimicită în întregime de către fiii lui Iacov, pentru că Sichemul o răpise pe fata acestuia, Dina [Facerea 34, 1]. Dar, lăsând la o parte pe cei de dinainte de darea Legii, însăși Legea poruncește să fie ucisă cu pietre mireasa la care nu se află feciorie, iar pe fida desfrânată a unui preot nu poruncește oare a o arde cu foc? Iar plata desfrânării nu oprește oare Legea să fie adusă ca prinos în Templul Domnului? Atunci când israeliții s-au dat desfrâului cu fetele moabitelor, au fost nimiciți cu sabia, fiind în număr de douăzeci și trei de mii de bărbați, într-o singură zi. De aceea marele Pavel grăiește către noi: „Nici să ne desfrânăm cum s-au desfrânat unii dintre ei, și au căzut, într-o zi, douăzeci și trei de mii” [I Corinteni 10, 8]. Acestea sunt pedepsele de dinainte de darea Legii, și din vremea Legii, și prin Lege, ale desfrânării.

18. De ce am fost orânduți noi să ne răstignim trupul nostru împreună cu patimile și cu poftele noastre, ca iarăși să cădem în acele fapte, prin care mânia lui Dumnezeu se îndreaptă asupra filor necredinței? Noi, care am fost sfătuiți și îndemnați să

ucidem în noi cele pămânești – adică desfrânarea, necurățenia, patima cea rău profitoare – și nu urmărim sfatul ce ni s-a dat, nu ne vom teme oare de nimic altceva decât de nenorocirile date de mânia lui Dumnezeu, de cele ce vin de jos și de cele ce vin de sus, și de împlinirea proorociilor celor amenințatoare și veșnice? Nu ne vom rușina oare de arătarea cu trupul a Soarelui Dreptății, Hristos, și nu ne vom preumbla oare, în chip cuvincios, ca la lumina zilei? Nu ne vom înfiora oare de pedepsele și oprelițele și sfaturile Lui, pentru că El spune: „Nu știți, oare, că voi sunteți templul lui Dumnezeu și că Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi? De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el” [I Corinteni 3, 16]. Și iarăși spune: „Iar faptele trupului sunt cunoscute și ele sunt: adulter, desfrânare, necurătenie, și cele asemenea acestora, pe care vi le spun dinainte, precum dinainte v-am și spus, că cei ce fac unele ca acestea nu vor moșteni împărăția lui Dumnezeu” [Galateni 5, 19]. Și încă zice: „Căci aceasta s-o știți bine, că nici un desfrânat, sau necurat, sau lacom de avere, care este un închinător la idoli, nu are moștenire în împărăția lui Hristos și a lui Dumnezeu” [Efeseni 5, 5]. Și mai spune, de asemenea: „Căci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfințirea voastră; să vă feriți de desfrânare, căci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurăție, ci la sfințire. De aceea, cel ce disprețuiește acestea, nu dis-

prețuiește un om, ci pe Dumnezeu, Care v-a dat pe Duhul Său cel Sfânt" [I Tesaloniceni 4, 3].

19. Și cine ar putea să adune glăsurile apostolilor și proorocilor cu privire la această patimă? Apostolul ce le poruncește oare celor înțelepți și celor numărați printre mădularile lui Hristos? „Vam scris în epistolă să nu vă amestecați cu desfrânări” [I Corinteni 5, 9]. Iar întrucât aceia nu s-au îndreptat de la sine, Apostolul le scrie: „Să nu vă amestecați cu vreunul, care, numindu-se frate, va fi desfrănat. Cu unul ca acesta nici să nu județi la masă” [I Corinteni 5, 11]. Deci iată că cel ce se tăvăleşte în desfrânare este pentru Biserică întinăciune obștească, pe care cu toții se cade să o dăm la o parte și să o alungăm. Însuși Pavel l-a lăsat satanei pe desfrănatul din Corint și nu i-a dăruit dragostea sa, nici nu l-a primit înapoi pe el, până ce n-a arătat îndestulă pocăință.

20. Pocăindu-te, mănuiește-ți însuși sufletul tău, omule, de relele atât de mari de care pătimești acum și de care vei pătimi și în viitor, de îndoitul tău, cel din veacul ce va să vină și cel din veacul de acum. Căci neamul lui Isav a fost lepădat pentru că Isav era desfrănat și bujicooritor de cele sfinte, iar lui Roboam i s-a luat neagrașca stăpânire mai cu seamă pentru că era nebun după femei, deși cel ce l-a născut pe el, Solomon, a murit flără să sufere una ca aceasta, din pricina lui David, care plângând uciderea făcută odată, o curăgise îndeajuns cu tămăie și cu celelalte fapte ale pocăinței.

21. Feriți-vă de desfrânare, fraților, a mai poruncit Apostolul: dacă Samson s-ar fi ținut departe de această patimă, nu ar fi ajuns el sub puterea mâinilor Dalilei, care i-a luat, o dată cu părul capului, și puterea, nici nu i s-ar fi crăpat ochii și nici nu și-ar fi trăit viața în vrăjmașie cu cei de alt neam. Dacă ar fi fugit de această patimă, cei conduși de Moise, căpetenia ogizii lor și dăltătorul lor de lege, nu ar fi jertfit lui Belphegor, nici nu ar fi mâncat jertfe de viețuitoare moarte, nici nu ar fi pățit câte au pățimit. Dacă Solomon se ferea de această patimă, nu s-ar fi îndepărtat de Dumnezeu, Care l-a hărăzit să fie uns împărat și i-a dat înțelepciune, nici nu ar fi înălțat temple idolilor.

22. Vedeți, dar, că patima desfrânării îl duce pe om către firădelege? Și nici frumusețea Suzanei nu i-ar fi amânit pe judecătorii cei bătrâni din Babilon, și n-ar fi triumfat mai târziu asupra lor, iar aceștia ar fi scăpat de loviturile pietrelor dacă fugeau departe de fața lor cea mărgăvă și dacă n-ar fi privit-o de departe pe femeie, cu de-amănuntul, în chip desfrănat. Și nici Oloferm n-ar fi ajuns să fie scutit de cap, dacă mai întâi – potrivit celor scrise – n-ar fi fost răpit ochiul său de sandala Iuditei, și dacă frumusețea ei n-ar fi făcut prizonier sufletul lui. Căci de aceea spune și Iov: „Făcuserăm legământ cu ochii mei și asupra unei fecioare nu-i ridicam” [Iov 31, 1], cu atât mai mult asupra unei femei nevrednice, fie ea despărțită sau măritată.

23. Așadar, omule, ostenește-te fie în singurătatea cea plăcută lui Dumnezeu, fie în căsătoria cea dăruită de Dumnezeu. Bea apă din fântânile tale; ca să vorbim mai deslușit acum, numai din fântâna ta să te adapi cu înțelepciune, ferindu-te și îndepărtându-te întru totul de băutura cea vrednică de ură, care este apa Styxului, pântul care se varsă în Acheron, care este plin de otrăvăl aducătoare de moarte, având putere să nimicească și să piardă; căci face ca acei ce beau din el să fie prăbușiți în adâncimile iadului, ba chiar în cele mai de jos genuri ale lui. Fugi și te ferește de mierea de pe buzele cele desfrânate, căci sunt aducătoare de moarte necuvioasă prin îndepărtarea de Dumnezeu, după cum grăiește și David: „Că iată, cei ce se depărtează de Tine vor pieri” [Psalmi 72, 27].

24. Este de neapărată trebuință să curățim și să fim curățiji și astfel să rămânem mereu fără de prihană, alungând de la noi plăcerile care ne înlănuie; căci suntem templu al lui Dumnezeu întru Duhul Sfânt și Duhul lui Dumnezeu locuiește în acel templu și ne ajută să dobândim neprihănirea și înțelepciunea, să fugim de desfrânare și de toată necurăția, pentru ca toți să ne bucurăm cu Mirele cel neprihănit, viețuind împreună cu El în preacuratele cămări ale nunții; căci Maica Sa cea pururea Fecioară, preacurata, preaneprihănită și preaslăvita. L-a născut pe El în feciorie, spre mântuirea noastră. Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Îndemn la post, unde se vorbește pe scurt și despre facerea lumii

1. Șarpele cel spiritual și începător al răului este iscusit în viclenie și peste măsură de ăgret și de multe uneltitor. El are mijloace prin care împiedică dintru început năzuința spre bine și fapta noastră cea bună; însă, dacă nu poate să împiedice începutul buneii noastre făptuiri, cunoaște și alte ăgreticuri prin care o face nefolositoare în chiar clipa săvârșirii ei; iar dacă nu e în stare prin aceste mijloace ale sale să o facă nefolositoare, atunci, o dată ce a fost săvârșită, găsește tot alte viclenii și chipuri prin care să o facă deșartă și să o arate fără de nici un câștig, ba chiar mai degrabă păgubitoare pentru aceia care nu iau aminte și nu veghează întru trezvie. Astfel, el arată mai întâi că este împovăritoare și anevoioasă împlinirea virtuților, găsind pricină să ne însufle deznădejde și nepăsare, ca și cum am avea de săvârșit lucrări anevoioase și cu neputință de a fi duse la capăt, astfel că n-ar fi chip să împlinim cu fapta năzuința noastră cea bună. Pe deasupra, el dă naștere

și la neîncrederea în cele făgăduite, adică în răspățile hărăzite de Dumnezeu celor ce se luptă să le dobândească.

2. Dar noi, fraților, prin bărbăția sufletului nostru, prin zelul și prin credința noastră, ne vom ridica împotriva acestei curse, cugetând în mintea noastră că așa cum nici pământul nu dă roadele sale de mare folos fără de osteneli, la fel nici sufletul nu va dobândi dragostea de Dumnezeu și mântuirea sa fără de lupte duhovnicești. Și dacă în fapt se poate găsi un pământ care să nu fie potrivit pentru a fi lucrat, [în schimb] orice suflet cugetător este bun și potrivit pentru virtute. Chiar dacă prin blestemul strămoșesc am fost osândiți să viețuim în suferință și în osteneală, nefiind cu putință să scăpăm prin fugă de acestea, să împlinim noi filotimia cea trebuincioasă, să aducem lui Dumnezeu, de bunăvoie și în chip nesilit, darul cel primit mai presus de voie⁸. Să le dăm pe cele vremelnice în schimbul celor statornice și dăinuitoare și să primim în schimbul celor cumplite și înspăimântătoare pe cele cu adevărat aducătoare de fericire, folosindu-ne noi de o astfel de vremelnică osteneală ca de un mijloc de a dobândi odihna vieții celei veșnice. Căci ostenindu-ne noi în lumea aceasta pentru virtute, vom dobândi neapărat tihna făgăduită în veacul ce va să fie. Pentru că este vred-

nic de crezare Cel ce ne-a dat făgăduință, fiind El totdeauna apărător și degrabă sprijinitor al celor ce-s gata de lupta pentru câpătarea virtuții; dacă Cel ce are putere peste toate dă ajutor acestora, cine oare se va afla lipsit de tărie și de folos?

3. Dar cugetând noi la acestea, să ne punem în slujba faptelor virtuții cu bucurie, căci acel duh rău știe că binele nu este bine, dacă nu-i săvârșit după cuviință. El se străduiește a ne convinge să nu săvârșim lucrarea faptei celei bune potrivit scopului plăcut lui Dumnezeu, adică pentru lauda cea de la Dumnezeu, ci pentru a fi văzuți de oameni, astfel încât să rămână lipsită de cuvenita răspăți cea de la Dumnezeu și de cinstirile cele duhovnicești și cerești. Noi însă să arătăm că osteneala sa este zadarnică, cugetând pe de o parte la mărimea răspăților hărăzite celor ce viețuiesc în chip plăcut lui Dumnezeu, iar pe de altă parte cugetând la deșertăciunea celor plătute oamenilor, care nu se pot măsura cu mărețele daruri ale a slavei lui Dumnezeu, nici nu sunt vrednice de prețuit față de clișă vătămare și nimicire aduc trupului omenesc.

4. Dar și după această izbândă a noastră asupra aceluia duh începător al răului, care sapă înlăuntrul nostru îngâmfarea, ca pe o prăpastie de pe urmă și peste măsură de rea, strecurându-ne gânduri de mândrie și îndemnându-ne să ne semeșim, ca și cum noi am fi dobândit virtutea, prin propria noastră putere și destoinicie, noi să cugetăm și să ne

⁸ Virtutea este, dincolo de osteneala noastră, un dar al lui Dumnezeu.

amintim în toată clipa, că Cel ce este Adevărul Însuși spune: „Fără de Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5) și astfel să alungăm departe felurile și pretenții ale celui rău, îndeplinind binele și săvârșindu-l cu smerenie și după cuviință, într-un total încredințări că, așa cum dobândind cineva mireasma de mir într-un ulcior, fie că îl varsă pe acesta într-o murdărie, fie că aruncă murdăria în el, deopotrivă mireasma de mir se face nefolositoare și se pierde, tot așa este și cu virtutea, căci fie că o va respinge pe ea careva și o va lepăda de la el prin nepăsare, fie că o va amesteca el cu vreo răutate, în amândouă cazurile o face de prisos și o risipește.

5. Și acestea le găsește eu evlaviei voastre din pricina vremii postului, pentru că noi să păstrăm postul acesta neamestecat cu nici o faptă rea. Căci și în Evanghelia fariseului același, cu toate că postea de două ori pe săptămână în toată vremea, postul nu i-a adus nici un folos. Căci el avea amestecată cu postul trufia și osândirea aproapelui. Dar nu înseamnă din această pricină că postul nu este folositor. Pentru că Moise și Ilie și Însuși Domnul au arătat cât de mare este folosul lui, pentru cei ce îl săvârșesc în chip plăcut lui Dumnezeu, și cum se cuvine să-l urmăm.

6. Fiindcă Moise, iată, a postit multe zile (dar treziți – rogu-vă – cugetul vostru și vă înălțați acum – fiind un bun prilej – la suferințele lui Moise pe munte, către Dumnezeu, pentru că prin ele urcând pe

acest drum, să vă înălțați împreună cu Hristos, Care Se ridică nu către un munte, ci către cer, luându-ne împreună cu El). Așadar, Moise a postit patruzeci de zile pe munte, și el L-a văzut pe Dumnezeu față către față, după cum este scris, iar nu în ghicitori; și a vorbit cu El, grăind multe, ca unul care ar sta de vorbă cu prietenul său, a luat învățături de la Dumnezeu și i-a învățat pe toți cu privire la El, că El este de-a pururi Cel ce este și că nu se îndreaptă spre neînțelegere, ci pe toate cele ce nu există le cheamă la existență, pe toate le înnoiește în existență și nu le lasă pradă neînțelegerii. El este Cel Care, la început, doar printr-un semn al Său și prin voința Lui, a scos din neînțelegere, pe de-a-niregul și lăclăhă, făptura care începe sub simțuri. Căci spune Scriptura: „La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Facerea 1, 1). Dar El nu le-a făcut într-un totuș gol și fără toate cele dintre ele. Fiindcă uscatul era amestecat cu apa, fiecare din acestea fiind pline de viață, și de viețuitoare, și de ierburii de tot soiul, iar cerul era plin de felurile lumii și focuri din care s-a făurit toată zidirea.

7. Prin urmare, așa a făcut Dumnezeu la început cerul și pământul, ca pe o materie necuprinsătoare și care are putere să poarte întreaga zidire, contrazicându-i într-un totuș pe cei ce socot greșit că materia în sine a existat de mai înainte. Apoi, lucrând El în chip măiestrit și împodobind lumea, a rânduit, în șase zile, așezarea proprie și ordinea potrivită fie-

clăreia dintre cele ce erau ale Lui și umpleau lumea, separând pe fiecare doar prin porunca. Și și, ca și cum ar fi scos din comori ascunse, a adus la vedere cele tănuite, despărțindu-le și adunându-le întregalul pe toate acestea, în chip armonios și înalt veghetor, pe fiecare în vederea tuturor și pe toate în vederea fiecăreia. Și pământului celui nemișcat i-a rânduit împrejur, ca unui centru, un cerc foarte sus așezat, și în chip iscusit foarte a legat cerul cel în veșnică mișcare prin cele ce se află la mijloc, pentru ca lumea să rămână și statornică, și mișcătoare: căci corpurile în veșnică și repede mișcare sunt așezate în cerc, iar ceea ce este nemișcat a primit în mod necesar locul din mijloc, având drept contra-greutate pentru mișcarea sa nemișcarea, ca să nu se miște din loc, în felul unui cilindru, sfera universului.

8. Deslăvârșitul Meșter [Dumnezeu] al marginilor întregului, așezând fiecăreia dintre acestea o atare rânduială, le-a fixat și le-a pus în mișcare astfel încât pe drept cuvânt să numim „cosmos” [ordine, armonie] acest întreg. La mijloc, între aceste margini, a răspândit ceea ce aparține fiecăreia dintre ele, punând sus și rânduiind să se miște împreună cu limita superioară a universului, deodată și bine potrivit în toată vremea, pe toate cele ce sunt ușoare și active și schimbătoare, spre folosul celor care se află mai jos. Sunt cu atât mai sus față de centru, cu cât, adunate de jur-împrejur, să poată, pe de o parte, să îmblânzească multa răceală de la marginile superi-

oare, și, pe de altă parte, să le și țină pe loc pe acelea, prin rotirea lor în sens contrar. Aceasta ca să ne dea și nouă deosebirile cele foarte de folos ale anilor și măsurile felurilor răstimpuri, precum și cunoașterea de către cei înțelepți a lui Dumnezeu. Care le-a zidit, le-a rânduit și le-a împodobit toate.

9. Pe unele, așadar, le-a așezat sus, în partea cea mai înălțată, ca să se prindă astfel ca într-un danș spre podoaba lumii și să fie în fel și chip de folos. Iar pe altele le-a pus jos și în jurul centrului: acestea sunt cele ce posedă o greutate și o fire plăminoasă, cele ce au fost făcute să existe și să piară, să fie despărțite și adunate din nou, și să sufere schimbare spre a dobândi folos. Dumnezeu le-a rânduit și pe ele, și rațiunea uneia față de cealaltă, astfel încât cu drept cuvânt întregul acesta să fie numit „cosmos”.

10. În felul acesta, mai întâi una dintre făpturi a fost adusă la existență, și după cea dintâi alta, și după ea iarăși alta, și așa în continuare, iar după toate a fost zidit omul, care s-a învrednicit de cinstea cea de la Dumnezeu și de marea Sa purtare de grijă, atât înainte de a fi învrednit, cât și după învrednirea sa, astfel încât întreaga lume ce încapă sub simțuri, chiar înainte ca el să fie, pentru el a fost făcută. Și împărăția cerurilor, îndată după înnoiemirea lumii, pentru om a fost pregătită mai dinainte, fiind precedată de hotărârea lui Dumnezeu cu privire la el, căci a fost plămuit cu mâna lui Dumnezeu și după chipul lui Dumnezeu, ca să nu fie, precum celelalte vie-

guitoare, alcătuit în întregime numai din acea materie din care a fost alcătuită toată lumea ce încapă sub simpani, ci numai trupul să-i fie alcătuit din materia aceea, iar sufletul să-i fie alcătuit din cele mai presus de lume, ba chiar de la Însuși Dumnezeu, printr-o suflare negrăită, precum ceva măreț și minunat, care întrece tot ce există, străjuind peste tot și cărmuindu-le pe toate, putând să-L cunoască pe Dumnezeu, să-L primească și să-L adeverească pe El, aceasta fiind, mai cu seamă, o împlinire a mării celei prea înălțate a Ziditorului. Pentru om a creat El și raiul drept sălaş, fiind acesta zidit în chip desăvârșit de către Dumnezeu, ca să se bucure de prezența lui Dumnezeu și de vederea Sa față în față și ca să primească acolo sfat și poruncă de la Dumnezeu. Care a statornicit postul cel cuvenit și potrivit raiului, cu gândul că, dacă va ține și va păzi postul, va dăinui veșnic, fără isov și fără necazuri.

11. Omul însă a ales – vai lui! – să cinstească de bună voie, în locul poruncii celeia și al sfatului pe care-l primise, uneltirea șarpelui izvoditor al răului; și, călcând el postul care i se poruncise, a luat în schimbul vieții celei veșnice – moartea, iar în schimbul sălășuirii în desfătare necurmată – multa pătimire și locul cel plin de nenorociri al păcatului, fiind osândit iadului și beznelor acestuia. Și ar fi rămas firea noastră omenească în străfundurile acelea subpământene, pradă aceluia șarpe care dintru început ne-a înșelat pe noi, dacă nu venea Hristos și, cu

postul făcând începutură, n-ar fi pus în cele din urmă capla stăpânirii șinice a aceluia șarpe. Slobozindu-ne pe noi și reînnoind viața noastră. Faptul acesta și Moise l-a grăit mai dinainte; căci postind el aici pe munte, a primit tablele Legii făcute de Dumnezeu, iar după aceea Legea scrisă de degetul lui Dumnezeu pe cel de-al doilea rând de table. După aceste Legi a dat pe atunci învățătură poporului celui sfânt și toate predaniile lui Hristos le-a schițat și le-a arătat mai dinainte cu fapta, înfățișându-se el [Moise] ca eliberator și mântuitor al neamului lui Avraam, precum Hristos a fost mai târziu pentru tot neamul omenesc.

12. Ilie a postit și el patruzeci de zile și L-a văzut pe Dumnezeu pe munte, nu în foc, precum mai întâi L-a văzut adunarea bătrânilor lui Israel, căci prin postul cel plăcut lui Dumnezeu el a depășit vederea Acestuia în foc, și a simțit pe Domnul în glasul unui vânt ușor care adia peste toate. Iar când a fost mai aproape de glasul Stăpânului, el a zis: „Duh este Dumnezeu și cei ce L se închină trebuie să L se închine în Duh și în adevăr” [Ioan 4, 24]. Glasul acela preînchipuia Adevărul și Vestirea acestuia până la marginile lumii, iar vântul cel ușor preînchipuia harul Duhului Sfânt.

13. Dar și Ilie a luat putere din vedenia avută în vremea postului, ca să ungă cu mir sfânt un prooroc în locul său și să-i dea lui de două ori mai mult harul pe care el îl dobândise, și ca să se înalțe în văzduh

de pe pământ, ceea ce era o vădită preînchipuire a înălțării de mai târziu a lui Hristos de pe pământ la cer. Hristos El însuși a biruit cu putere pe ispititorul obștesc, postind în pustiu și nimicind puterea aceluia asupra omului, iar în cele din urmă, surpând acea silnică stăpânire, a eliberat firea noastră omenească și l-a osândit pe acel tiran să fie jucărie și lucru de râs tuturor celor ce au vrut să trăiască după Evanghelia Sa și să împlinească cuvintele grăie mai înainte de către prooroci; și El a pecetluit prin fapte harul și adevărul celor preînchipuite de prooroci ca pilde.

14. Priviți la prinoasele postului, și de câte și prin câte și de cât de mari bunătăți ne-a învrednicit pe noi. Dar și din contrariul postului, care este lăcomia și necumpătarea, se poate vedea folosul postului. Pentru că în ultimele două săptămâni lăcomia (și mai cu seamă necumpătarea) a pus stăpânire pe cetate și îndată s-au pricinuit tulburări, și strigăte, și înclăierări, și tumulturi, și cântece desfrânate, și dănțuiri satanice, și răsete neruginate. Dar în săptămâna aceasta de acum postul a început și pe toate le-a schimbat în fapte mai vrednice de respect, izgonind grijile cele prea costisitoare ale deșertăciunii și făcând să înceteze osteneala pentru pânsecele rămas fără lucrare. Postul ne-a schimbat pe noi, aducându-ne către faptele pocăinței și convingându-ne să chivernisim până la capăt nu acea hrană care se pierde, ci acea hrană care dănuiește și-n viața cea veșnică.

15. Unde sunt acum jertfirea vițelor necuvântătoare, și mirosurile cămii fripte, și sosurile cu mirodenii de tot felul, și osienelile bucatărilor? Unde sunt cei ce străbat drumurile și spurcă văzduhul cu glasurile lor prihănite? Unde sunt cei ce bat tobele și cântă din fluier în case și la ospețe, și aplaudă în cor, și ca pe niște tobe și fluieri își umflă, în chip nestăpânit, bujile lor cu cele puse înainte la ospețe? Unde sunt aceia ce își petrec zilele și nopțile în banchete, unde sunt cei ce cercetează teascurile, unde sunt cei ce se îmbie unii pe alții la beje și la stările ei cele rușinoase? Toate cele rele pier acum, și cele bune le înlocuiesc pe acestea, când se statornicește postul. În locul cântecelor spurcate, acum gurile înalță psalmi; în locul răsetelor nedemne acum stăpânesc rușinea și lacrimile cele aducătoare de mântuire; în locul drumurilor celor lipsite de rost și a răstăcirilor, acum pentru toți s-a statornicit un singur drum, cel către Sfânta Biserică a lui Hristos. Căci, așa precum lăcomia pânsecelui face să răsară și să înflorească roiul cel de multe feluri al păcatelor, tot astfel postul este rădăcină a tuturor virtuților și început al poruncilor lui Dumnezeu.

16. Cu adevărat, lipsa de înfrânare este un păcat vechi și totdeauna nou, chiar dacă nu este, în timp, înaintea postului celui potrivit lui. Din pricina neînfrânării din rai a strămoșilor noștri și din pricina disprețuirii de acolo a postului mai întâi rânduit, moartea a pătruns în lume și a răspândit păcatul, ca-

re a adus după sine pedeapsa firii noastre omenești, de la Adam și până la Hristos. Din pricina necumpătării care exista în lumea noastră, a celor din Adam scoborâtori, și din pricina disprețuirii celei dinții înțelepciuni, a venit poporul peste tot pământul. Căci ce spune oare, în acea vreme, Dumnezeu către Noe? „Nu va rămâne Duhul Meu pururea în oamenii aceștia, pentru că ei sunt numai trup” [Facerea 6, 3]. Care este lucrarea și fapta celor trăitori în trup? Oare nu lăcomia pântecelui și beția și molițiunea, și toate relele care izvorăsc din ele? Din pricina desfrânării blestemată și a necumpătării celor din Sodoma, s-a coborât peste ei din ceruri un foc mistuitor. Căci așa spune Iezechiel prorocul despre nelegiuirea acelor, că s-au desfrânat fiind ei în belșug de hrană [Iezechiel 16, 49]. Căci din desfrânarea aceasta, și nevoind să recunoască firea omenească, ei au căzut alunecând spre împreunăritățile cele împotriva firii. Oare ce l-a lipsit pe cel dinții născut al lui Isaac, adică pe Isav (Esau), care a fost primul născut dintre cei dinții născuți, de binecuvântarea tatălui său [vezi Facerea 27]? Oare nu desfrâarea cea nelăfrănată și hrana cea fără de socotință s-au făcut pricină a acestei lipiri de binecuvântare? De ce oare i-a osândit Dumnezeu la moarte pe fiii preotului Eli și l-a luat pe acesta în chip silnic, prin vestea morții fiilor lui, făcându-l să-și sfârșească astfel viața, ca unul ce nu le dăduse învățătură acelor fii cu osteneala și luarea aminte cuve-

nite? Oare nu este scoaterea cămărilor din căldări nelalocul ei și folosirea acestor cămuri – pricină a reledor [vezi 1 Regi 2, 12-17]? Dar și întreg neamul evreilor, pe când Moise postea pe munte pentru ei, continuând aceștia a trăi în desfătare împotriva folosului lor, mâncând ei și bănd, s-au apucat să joace – după cum este scris – și jocul acesta al lor era închinarea la idoli, căci așa au ajuns ei la flurirea vițelului [vezi Facerea 32].

17. Astfel, desfătarea nu este numai pricină a păcatului, dar și a necredinței. Prin urmare, postul și cumpătarea sunt de folos nu numai pentru virtute, dar și pentru închinarea la Dumnezeu. Căci trebuie ca postul să se însoțească de cumpătare, deoarece și săturarea cu bucate simple împiedică durerea cea curățitoare, înfrinșarea sufletului pentru Dumnezeu și acel simțământ sfăgietor care lucrează pocăința cea fără de preget pentru dobândirea mântuirii; căci fără de o inimă înfrănată și zdrobită nu este cu putință să fii cuprins de adevărata pocăință. Scurtarea după porunca lui Dumnezeu a desfătării, a somnului și a celor plăcute simțurilor zdrobește inima și ne face să ne călm de păcatele noastre.

18. După cum în Evanghelie bogatul acela care își zicea sieși: „Mănăncă, bea și te veselește” s-a făcut pe sine, nenorocitul, vrednic de focul cel veșnic și nevrednic de viața de acum, la fel și noi, fraților, să ne spunem nouă înșine alimintieri, adică să ne înfrânăm, să postim, să veghem, să ne strunim viața,

să ne smerim și să pătimim din greu pentru mântuirea noastră; căci în felul acesta vom duce până la bun capăt, în chip plăcut lui Dumnezeu, viața noastră de acum, făcându-ne noi astfel moștenitori ai vieții celei desăvârșite și veșnice.

19. De care fie ca noi toți să avem parte, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia l se cuvine slavă, cinste și închinăciune, împreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Duhul Său cel Sfânt și de viață făcător, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 7

Despre buna rânduială a postului

1. Plăcută este ochilor noștri privelepea mării liniștite, răsfrângând pe învînderea ei netulburată lumina scâlpărătoare a razelor soarelui în plină strălucire. Dar și mai desfătător este să privești și să grăiești despre Biserica cea strâns unită după voința lui Dumnezeu, izbăvită de tulburări și luminată, în chip tainic, de lumina cea dumnezeiască, desfăcându-și aripile către strălucirea de dincolo și învînzându-și în sus mâinile, ochii, simțirea, precum și înțelegerea ei cugetare. După ce harul Duhului Sfânt mi-a hărăzit astăzi această vedere plăcută și a îngădui ca voi toți să petreceți împreună noaptea și ziua în templul lui Dumnezeu, nelipsindu-vă vouă râvna venirii voastre la El, haideți acum să ajutăm, dând putere pomului tainic, răsădit la cumpăna apelor Duhului Sfânt, și ca și voi prin rugăciunile voastre de dimineață, tot așa și noi, în măsura în care ne îngăduie timpul, să adăugăm învățăturii de dimineață pe cea de seară, arătând mai lămurit iscusințele prin care vrăjmașul mântuirii noastre face ca nu numai postul, dar și rugăciunea noastră să rămână în tot chipul fără de nici un folos.

2. Există, fraților, și altă săturare și beție rea și vicleană, care nu vine nici din mâncăruri, nici din băuturi, nici din desfătarea pricinuită de acestea, ci din mânia către aproapele nostru și din ura față de el, și din înșirarea de minime a greșelilor sale, și din toate răutățile ce se isclă astfel. Despre acestea și Moise în cântarea sa spune: „Vinul lor este venin de scorpion și otrăvă pierzătoare de aspidă” [Deuteronomul 32, 33]. Pentru acestea și proorocul Isaia zice: „Vai de cei ce se îmbată fără de vin” [vezi Isaia 20, 1]; și iarăși același prooroc vestește: „Să nu postiți cu lupte” [vezi Isaia 58, 3]. Dar și către cei ce postesc în felul acesta, el spune, ca din partea Domnului: „Să-ți plece capul ca o trestie și să se culce pe sac și în cenușă, oare acesta se cheamă post, zi plăcută Domnului?” [Isaia 58, 5] și „Când ridicăți mâinile voastre către Mine, Eu îmi întorc ochii aiurea” [Isaia 1, 15].

3. Așadar, această beție a urii, pricină de căpătâi a îndepărtării oamenilor de Dumnezeu, diavolul caută să o insuflă tuturor celor ce se roagă și postesc, apoi trezește amintirea măhnirilor și plângerilor noastre, ne pune în mișcare gândurile spre aducerea aminte a răului și ascute limba noastră pentru vorbe haine și de ocară, pregătindu-ne pe noi să fim astfel precum David îl descrie pe cel ce se roagă în necuviință: „Fărădelege toată ziua, nedreptate a vorbit limba ta; ca un brici ascuțit a fîcut viclejug” [Psalmi 51, 1]; și el se roagă către Dumnezeu ca să fie izbăvit de acestea, spunând: „Scoate-mă. Doam-

ne, de la omul viclean și de omul nedrept mă izbăvește; ascuți-au limba lor ca a țarpelui; venin de aspidă sub buzele lor” [Psalmi 139, 1-3].

4. Dar noi, fraților, în vremea postului și a rugăciunii, să scoatem din sufletul nostru – rogu-vă – ceea ce avem împotriva cuiva, fie că în adevăr și pe drept avem, fie că doar socotim că avem, și să fim cu toți oameni evlavioși, să gândim mai mult unii despre alții sub îndemnul dragostei și al faptelor celor bune, grăindu-ne de bine, cumpănind în noi înșine și cugetând la cele bune înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, pentru ca să postim noi cu postul cel aducător de laude și fără de prihană. Iar cererile noastre către Dumnezeu, cele din vremea postului, să fie bine primite, și să-L numim pe El Tată după har, în chip cuvenit, învrednicindu-ne astfel a-l grăi cu îndrăzneală: „Tată, iartă-ne nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșirile noastre”.

5. Dar iarăși cugetarea din vremea rugăciunii săvârșite de noi și a postului devine fără de nici un folos prin lucrătura celui ce unește împotriva sufletelor noastre: căci o astfel de cugetare semețită având ael fariseu [din parabola cu vameșul și fariseul; vezi, în vol. de față, Omilia 2], deși postea și se ruga, s-a întors gol. Dar noi, știind că este necurat și neprimat la Domnul tot cel ce are inima semeață, și știind prea bine că noi suntem datori lui Dumnezeu cu multe și cu mari daruri și că dăm înapoi prea puțin din ceea ce datorăm, să le facem uitate pe cele dăruite mai

înainte, ca și cum ar fi o nimica toată, și îndreptându-ne cu mintea spre cele viitoare, să postim, să ne rugăm cu inimă zdrobită și cu smerenie să ne învinuim pe noi înșine, ca să fie postul nostru curat, iar noi cu vrednicie să stăm în biserica lui Dumnezeu.

6. Există și un alt chip de viclenie a celui rău, care face ca osteneala noastră pentru post și rugăciune să fie fără de câștig pentru noi, îndemnându-ne să săvârșim și postul, și rugăciunea mănăji de slava deșartă și de făgărmie. De aceea și Domnul vestește iarăși în Evanghelie, spunând: „Tu însă, când te rogi, intră în cămara ta și, închizând ușa, roagă-te Tatălui tău. Care este în ascuns, și Tatăl tău. Care vede în ascuns, îți va răsplăti je” [Matei 6, 6].

7. Aceste cuvinte nu le spune Domnul ca pe o poruncă de a fi îndepărtate adunările și rugăciunile și cântările de psalmi, căci atunci nu ar fi spus proorocul alcătuitor al Psalmilor: „În mijlocul adunării Te voi lăuda” [Psalmi 21, 24] și „Lăuda-Te-voi între popoare, Doamne, cânta-voi Ție între neamuri” [Psalmi 56, 12] și „Rugăciunile mele le voi face înaintea celor ce se tem de El” [Psalmi 21, 29]; și încă ne-a mai grăit nouă: „În adunări binecuvântați pe Dumnezeu” [Psalmi 67, 27] și „Veniți să ne închinăm și să cădem înaintea Lui și să plângem înaintea Domnului. Celui ce ne-a făcut pe noi” [Psalmi 94, 6]. Dar și către alți mai sus așezați – despre care nu este timpul și locul să vorbim acum – își îndreaptă Domnul îndemnul la rugăciunea cea făcută când suntem

singuri în casele noastre și în apertururile noastre, care întărește rugăciunea către Dumnezeu săvârșită în biserici, așa cum rugăciunea cea launtrică, făcută cu mintea, o întărește pe cea săvârșită cu buzele. Fiindcă acela ce ar voi să se roage numai atunci când se află în biserica lui Dumnezeu, neîngrijindu-se deloc de rugăciune acasă, sau pe drumuri, sau în piețe, acela nu se roagă cu adevărat nici când stă dinaintea altarului lui Dumnezeu.

8. Acestea le arată și acela care, după ce spune: „Gata este inima mea, Dumnezeule!”, adaugă: „Cânta-voi și voi lăuda slava Ta” [Psalmi 56, 10], iar în altă parte: „De mi-am adus aminte de Tine în aperturul meu, în dimineți am cugetat la Tine...” [Psalmi 62, 7]. Dar ne învață și El: „Când postești, nu fii triști ca făgărmie; că ei îți smolesc fețele, ca să se arate oamenilor că postesc. Adevărat grăiesc vouă, și-au luat plata lor. Tu însă, când postești, unge capul tău și fața ta o spală, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău care este în ascuns, și Tatăl tău. Care vede în ascuns, îți va răsplăti je” [Matei 6, 16-18].

9. O, cât de mare și neasemuită este iubirea Ta de oameni! Prin aceste cuvinte Însuși Domnul ne-a arătat încoiala și căgăda care vor stărui asupra Judecării de apoi, pentru ca noi să căpătăm de aici o mai bună judecată și o soartă mai fericită. Căci Domnul îi va agrăi atunci pe cei ce trăiesc după slava deșartă și nu după porunca Lui, spunând, potrivit celor de mai sus: „Ați luat plata în viața voastră”, precum a zis

și Avraam către acel bogat care ardea în focul mistuitor: „Ai primit cele bune ale tale în viața ta” [Luca 16, 25]. Iar celor ce caută spre El, în vremea în care se ostenește pentru virtute, spune că le va răsplăti sub ochii tuturor, adică le va da în schimb, la arătarea Sa, această cuprinzătoare binecuvântare și moștenire și desfătare neamestecată și veșnică. Cel Care vrea ca toți să se măntuiască și să vină la cunoștința adevărului vădește acum – precum spuneam – hotărârea cea neprihănită și neschimbătoare, arătând aici că nu sunt fi ai lui Dumnezeu decât aceia care disprețuiesc slava omenească.

10. Căci de aceea aduce El în față cuvântul Său hotărât asupra acestor soiuri de oameni, spunând: „Tatăl tău, Care vede în ascuns, îți va da înapoi ție pe față”, pentru ca să-i arate El și să-i facă pe cei ce disprețuiesc omeneasca slavă deșerta, copii înfiși și împreună moștenitori ai Săi; iar pe aceia ce nu sunt astfel să-i lepede din vrednicia de fii ai Lui, dacă nu se pocăiesc. Cuvintele acestea le-a grăit Domnul pentru ca nu cumva cei ce se roagă și postesc să caute la părerile oamenilor, de la care nu este nici un folos, fiindcă altminteri, chiar îndurând noi osteneala postului și a rugăciunii, rămânem lipsiți și strălâni de răsplătă. El spune să ne ungem capul și să ne spălăm fața, adică să nu ne folosim de paloarea cea nefirească, nici să nu avem capul murdar și cu totul uscat, ca și cum am părea că suferim aceasta din pricina postului încrâncenat și din dispreț față de

trup, vânănd astfel laude din partea oamenilor. Căci acestea le făceau fariseii, dorind ei a fi văzuți de oameni, și de aceea, pe bună dreptate, au fost socotiți despărțiți de Biserica lui Hristos, iar Domnul ne oprește întru totul să ne asemănăm lor.

11. Dacă se va numi cugetul [rațiunea], prin asemănare [analogie], cap al sufletului, ca unul ce este conducător, iar închipuirea [imaginația] chip al sufletului, în care se află jilțul cel statornic al puterilor [energilor] izvorâte din simțuri, este bine ca noi, atunci când postim, să ne ungem capul cu untdelemn, adică să facem să fie cugetul nostru milosiv, iar fața noastră, adică închipuirea, să o spălăm de gândurile cele rușinoase și necurate, de mânie și de toată răutatea. Pentru că un astfel de post, împlinit ca atare, nu numai patimile cele rele, ci dimpreună cu acestea și pe duhurile cele necurate, care sunt începătoare și pricinuitoare ale unor astfel de patimi, le surghiunește și le rușinează, așezându-i pe cei ce postesc la rând cu ingerii cei buni, însercându-i către acei ingeri și orânduind ca aceștia să fie păzitori ai aceloră, degrabă ajutători și împreună lucrători.

12. În felul acesta, pe vremuri, alături de cei trei sineri din Babilon, împedobii cu înfrânarea și cu postul, a fost văzut în mijlocul focului mistuitor și un al patrulea, care era cu ei, păzindu-i și purtându-le de grijă ca să rămână teferi, de pară în chip minnat i-ar fi scăldat în rouă [Daniel 3, 25]. Tot astfel,

dinaintea lui Daniel, care postea de multe zile, s-a înfățișat un înger care îi dădea sfaturi înțelepte și îi prevestea lui cele viitoare. Și în același chip, altădată, un înger a adus de la o mare depărtare pe un prooroc [Avacum] care a străbătut văzduhul și care a purtat hrana [lui Daniel], prin rugăciune și post astupându-se gura leilor [Daniel / Bel și balaurul, 33]. Asemenea și nouă, care ne ostenim și ne străduim în post trupească și duhovnicesc și în rugăciuni, cu ajutorul și împreună lucrarea îngerilor celor buni, văpaia de foc a poftii trupei ne va fi stinsă de tot, iar mânia ne va fi înlănuită precum cea a leilor, făcându-ne noi părtași la hrana cea proorocească. Prin nădejdea bunurilor viitoare, prin credință și prin clarvederea cea duhovnicescă, ne vom învrednici noi să călcăm în picioare șerpii și scorpione, și toată puterea vrăjmașului.

13. Iar postul care nu este împlinit în acest fel și nu se săvârșește în acest chip se înrușește și se însoțește mai degrabă cu îngerii cei răi, căci a lor este pustiirea însoțită de mânie, de ură și de trufie, ca și de împotrivirea față de Dumnezeu, pe când noi, ca unii ce sunsem robi și slujitori ai binelui, stăm împotriva acestor îngeri răi, cum și spune Apostolul: „Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpâniților în tinericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății, care sunt în văzduhuri” [Efeseni 6, 12]. Așadar, pe scurt, împotrivirea noastră

trăiește de ei se împlinește prin post, dar noi cerem pentru paza noastră și platoșa înțelepciunii, și coiful milostivirii celei mântuitoare, și scutul credinței, precum și sabia cea prea îndestulătoare a Duhului Sfânt, adică cuvântul cel mântuitor dat nouă de Dumnezeu, ca să ne fie spre apărare. În felul acesta ne vom întrece în lupta cea bună, vom păzi credința cea temeinică, vom stinge toate săgețile de foc ale celui rău, vom dobândi cununa Lui cea veșnică și cerească, înfățișându-ne ca biruitori în toate, bucurându-ne de-a pururi împreună cu îngerii din ceruri, întru Hristos, Domnul nostru.

14. Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Duhul Său cel Preasfânt și de viață făcător, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Despre credință

1. Noi credem în Dumnezeu, dar – ceea ce este altceva – credem și lui Dumnezeu în toate cele. Căci a crede lui Dumnezeu înseamnă a cugeta că făgăduințele pe care ni le-a făcut sunt sigure și adevărate, iar a crede în Dumnezeu înseamnă a cugeta drept cu privire la El. Se cuvine deci ca noi să avem amândouă aceste cugetări și pe amândouă să le recunoaștem ca adevărate, fiind și purtându-ne în așa fel încât să dăm crezare celor ce au siguranța clarvederii și să ne încredem deplin lui Dumnezeu, întru Care este credința noastră, și în felul acesta să fim socotiți drept înaintea Lui, ca unii ce-l suntem credincioși. Fiindcă spune Scriptura: „Și a crezut Avraam pe Domnul, și i s-a socotit aceasta ca dreptate” [Facerea 15, 6]. Dar cum a fost făcut drept Avraam când a crezut? El a primit de la Dumnezeu făgăduința pentru sămânța sa – care era Isaac – că vor fi binecuvântate prin ea toate semințele lui Israel. Apoi a primit poruncă de la Dumnezeu să jertfească pe Isaac, ce era încă fraged de vârstă și prin care avea să fie adusă la împlinire făgăduința Lui. Iar tatăl nu a grăit nimic împotriva, ba chiar s-a grăbit să-l

jertfească pe copil cu propria sa mână, iar prin această jertfă a lui socotea că făgăduința este sigură și fără greș.

2. Vedeți ce fel este credința care îndreptățește? Și nouă ne-a făgăduit Hristos moștenirea vieții celei veșnice și a desfătării și a slavei și a împărăției, dar ne-a poruncit să trăim în sărăcie, să postim, să viețuim cu puțină cheltuială și strămtoraji, să fim în toată clipa gata de moarte, să ne răstignim pe noi înșine, cu patimile și cu poftele noastre. Așadar, de vom fi fără preget întru acestea și de vom crede în acea făgăduință a lui Dumnezeu, atunci cu adevărat vom fi crezut lui Dumnezeu, asemenea lui Avraam, iar aceasta ni se va socoti nouă ca dreptate.

3. Și luați aminte acum la urmarea celor arătate: căci învoiala de a-l aduce pe Isaac drept jertfă a fost nu numai o mărturie sigură și o înfățișare limpede a credinței lui Avraam, dar s-a făcut și pricină a nașterii lui Hristos din seminția lui, iar prin El s-au binecuvântat într-adevăr toate semințiile pământului, împlinindu-se astfel făgăduința. Căci celui care l-a dat pentru Dumnezeu pe fiul său cel unul născut și adevărat, Dumnezeu i-a devenit oarecum dator, prin jertfa aceluia și prin propria Sa făgăduință, să dea jertfă la rândul Lui pe Fiul Său cel Unul Născut și Adevărat. Tot astfel și pentru noi, cumpătarea și dreptatea și smerenia și răbdarea față de cei ce ne vatăcă într-un fel sau altul și împărțirea avuțiilor noastre după poruncile lui Dumnezeu, precum și

greaua canonire a trupului în posturi și privegheri, pe scurt răstignirea patimilor și a poftelor noastre, sunt nu numai o dovadă că noi am crezut cu adevărat în făgăduințele lui Hristos, dar într-un fel îl fac pe Dumnezeu să ne dăruiască în schimb viața cea veșnică și fără de sfârșit, întru desfătarea și slava împărăției.

4. De aceea Hristos, cătând către ucenicii Săi, a spus: Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor; fericiți cei ce plâng; fericiți cei milostivi; fericiți cei prigoriți pentru dreptate [vezi *Mattei* 5, 3] și vai celor bogăți, vai celor ce râd, vai celor îmbuibăți, vai vouă când toți oamenii vă vor vorbi de bine [vezi *Luca* 6, 24-26]. Prin urmare, acela care nu ia aminte la fericirile îngrate de Domnul, ci eată spre cele ținute de El ca nefericiri, cum oare va căpăta crezare că este credincios Domnului? Căci spune El: „Arată-mi credința ta din faptele tale” [vezi *Iacov* 2, 18] și „Cine este, între voi, înțelept și priceput? Să arate, din buna-i purtare, faptele lui” [Iacov 3, 13].

5. Din faptele noastre bune și din păzirea poruncilor celor dumnezeiești se arată că, în adevăr, credem lui Dumnezeu, adică știm și cunoaștem că făgăduințele Sale către noi, ca și amenințările Sale, sunt adevărate și înemeiate, chiar dacă nu s-au împlinit încă. De unde căpătăm noi oare dovada că avem o credință dreaptă în Dumnezeu, că adică gândim și judecăm bine, în chip sigur și cucernic, cu privire la

El? Din laolaltă mănturisirea cu părinți negri purtători de Dumnezeu. Așa cum faptul de a crede lui Dumnezeu în chip nemincinos întâmpină împotrivire nu doar din partea patimilor trupului și a mrejelor celui rău, dar și din partea oamenilor cuprinși de patimi, care farmecă și ispitesc către plăcerile cele departe, tot astfel faptul de a crede în chip drept în singurul Dumnezeu adevărat întâmpină împotrivire nu numai din partea neștiinței noastre și a amăgirilor diavolești, dar și din partea oamenilor nelegiuți, care-i târăsc și pe alții în propria lor pierzare. Și un ajutor foarte mare al credinței ne este dat fiecăruia nu numai din partea lui Dumnezeu și din partea puterii de cuncăgîiere de care El ne-a învrednicit, ci și din partea îngerilor celor buni și cucericii și a oamenilor ce trăiesc după poruncile lui Dumnezeu.

6. Din această pricină și maica și hrănitorea noastră duhovnicească, Biserica lui Hristos, răspândește astăzi în chip mai vădit și mai cuprinzător vestea despre cei ce au strălucit în credință și virtute, și au statormicit în preasfintele sinoade dogmele cele dumnezeiești. Biserica îi mai dă de asemenea în vileag pe apărătorii neleguirii, cu străduințele și cugetările lor cele rele, pentru ca noi să ne învoarcem, îndepărtându-ne de la aceștia, spre cugetările cele după voința lui Dumnezeu, să credem într-un singur Dumnezeu, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, din Care și prin Care și întru Care toate s-au făcut, Cel ce este înainte de toți și peste toți și în toți și pretutindenea, Cel

Unul în Treime și Treime în Unul, cugetată fără amestec și deosebită fără împărțire, Monadă mereu aceeași și Triadă atotputernică.

7. Tatăl cel fără de început și fără de sfârșit, El singur este cauză și rădăcină a Dumnezeirii cunoscute în Fiul și în Duhul Sfânt; nu numai Ziditor, ci și unic Tată al singurului Fiu și unic Purcăzător al singurului Duh Sfânt; din veci și pe veci, în chip necurmat, unic Tată și unic Purcăzător.

8. Al Cărui unic Fiu este veșnic dimpreună cu El și cu El fără de început în timp. Dar nu este fără de [nici un] început, întrucât El are pe Tatăl ca născător și rădăcină și izvor, din Care Fiul mai înainte de toți vecii S-a ivit, netrupesc, fără de patimi, neîmpujinat, născut, dar neîmpărțit; fiind Dumnezeu din Dumnezeu, El nu este altul în măsura în care este Dumnezeu, ci este altul în calitate de Fiu; din veci și pe veci fiind Fiul și pururea fiind neamestecat. El este Cuvânt viu, lumină adevărată, înțelepciune intrupată, cauză și început al tuturor celor ce vin la viață, întrucât toate prin El se fac. Fiul este Cel Care, la plinirea veacurilor, așa precum prorocii au grăit mai dinainte, S-a golit pe Sine de slavă și S-a smerit, luând pentru noi chip asemenea nouă, și a fost zămislit și s-a născut din Maria cea pururea Fecioară, cu binevoirea Tatălui și cu împreună lucrarea Duhului Sfânt; și, întrucât S-a făcut om cu adevărat, a devenit asemenea nouă în toate, în afară de păcat, rămânând însă ceea ce era: Dumnezeu adevărat în-

tr-un singur ipostas, chiar și după ce S-a făcut om; El a lucrat împlinind cele dumnezeiești toate în calitate de Dumnezeu, și a lucrat cele omenești toate în calitate de om, supunându-Se fără de prăbană pătimirilor omenești; nepătimitor și nemuritor fiind și Dumnezeu rămânând, de bună voie pentru noi a pățimii în trup ca om și a fost răstăgănat pe cruce, și a murit și a fost îngropat, și în a treia zi S-a sculat din morți, prin moartea și învierea Sa zăgăzuindu-L pe cel ce avea stăpânire asupra morții. Iar după învierea Sa S-a arătat și S-a înălțat la ceruri, și S-a așezat la dreapta Tatălui Său, făcând ca materia trupului nostru să aibă aceeași cinstită și să stea într-același jilț, în virtutea asemănării cu Dumnezeu; și în același trup va veni El cu slavă, să judece viii și morții, întorși la viață prin puterea arătării Lui, și să răsplătească fiecăruia după faptele sale. Cunoșcând noi această dăruire și materia trupească ce încapă sub simțuri și pe care El ne-a hărăzit-o nouă, îl închinăm și ne închinăm Lui cu evlavie, și celei ce L-a născut pe El într-o feciorie, și celor ce-L sunt Lui într-un totol bineplăcuți. Semnele [simbolurile] pașimilor Lui, și mai cu seamă crucea, le cinștim și ne închinăm lor ca unora ce sunt arme dumnezeiești împotriva obștescului vrăjmaș. Săvârșind noi pomenirea Lui în fiecare zi, potrivit poruncii Sale, și slujind dumnezeieștile Taine, pânăși ne facem lor. După învățătura Acestuia, înainte de toate suntembotezați

și botezăm într-un nume preacurat și vrednic de închinare: al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

9. Căci și Duhul cel Sfânt purcede de la Tatăl cel veșnic și fără de început, fiind El fără de început dimpreună cu Tatăl și din veci dimpreună cu Fiul, nu însă fără de [nici un] început, întrucât și El are drept rădăcină și început și cauză pe Tatăl, din care mai înainte de toți vecii, neîmpujinat, fără pătimire, prin purcedere S-a ivit, nedespărțit fiind de Tatăl și de Fiul, ca Unul Care iese din Tatăl și Se odihnește în Fiul. Duhul Sfânt nu se confundă și posedă unire [cu celelalte persoane ale Sfintei Treimi], iar des-părțirea Sa nu este împărțire; căci El este Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, nu altul în măsura în care este Dumnezeu, dar alul în calitate de Paraclet, ca Duh Sfânt subzistând prin Sine Însuși, dar având existența Sa din Tatăl și fiind trimis prin Fiul, spre a fi primos de început al vieții celei veșnice și zălog al bunurilor viitoare, care dăinuiesc în veci. Duhul Sfânt este cauză El Însuși a tuturor celor ce se fac, întrucât toate întru El se fac; El este întru totul asemenea cu Tatăl și cu Fiul, în afară de nenășterea Tatălui și de nășterea Fiului. El a fost trimis de Fiul către ucenicii Săi, adică S-a făcut vădit înaintea noastră. Căci cum altfel va fi fost trimis Cel ce pretutinderi se află și Care este nedespărțit de Cel ce L-a trimis pe El? De aceea nu numai de către Fiul și de către Tatăl este Duhul Sfânt trimis, ci vine și de la Sine. Căci trimiterea, și desigur și arăta-

rea Sa, este o lucrare comună a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh.

10. Dumnezeu nu Se arată de-a dreptul în ființa Sa, căci nimeni nici n-a văzut vreodată, nici n-a cunoscut firea lui Dumnezeu, ci L-a cunoscut pe El după har, după puterea și lucrarea Sa, care aparțin deopotrivă Tatălui, Fiului și Sfântului Duh. Dar Acestora le aparțin în ipostasul propriu fiicăruia. Și au laolaltă nu numai ființa nerevelată și preasfântă și neîmpărtășibilă, ci și harul, și puterea, și lucrarea, și strălucirea, și nestricăciunea, și împărăția, și toate cele prin care Dumnezeu unește după har și-i face pe oameni părtași cu sfinți îngeri. Însă Dumnezeu, nici prin multele Lui puteri și lucrări, nici pentru desosebirea ipostasurilor Sale, nu e mai puțin neîmpărțit și nu cade din simplitatea unității Sale. Astfel că noi credem într-un singur Dumnezeu, într-o unică Dumnezeire întruie și atotputernică, și îi vestim cu glas tare pe cei ce au bineplăcut lui Dumnezeu într-o astfel de credință, dar îi lepădăm și ne ferim de cei ce nu cred astfel, ci fie încep o erezie a lor proprie, fie urmează până la capăt pe cei ce au început-o. Lucrul acesta să-l cunoașteți, fraților, că patimile cele mărgave și învățăturile cele smintite sunt aduse unele de către altele, odrăslite fiind ele din uitarea de Dumnezeu a oamenilor.

11. Cum că prin necredință rojul cel de multe feluri al păcatelor capătă loc să se ivească, ne-a învățat pe noi marele Pavel, scriind cu privire la elini

[păgâni] că „...n-au încercat să aibă pe Dumnezeu în cunoștință” [Romani 1, 28] și „cunoscând pe Dumnezeu, nu L-au slăvit ca pe Dumnezeu, nici nu L-au mulțumit” [Romani 1, 21], drept care „și Dumnezeu i-a lăsat la mintea lor fără judecată, să facă cele ce nu se cuvine. Plini fiind de toată nedreptatea, de desfrânare, de poftă și de toate de felul acesta” [Romani 1, 28-29]. Cum că prin păcat necredința prinde cheag iarăși și iarăși, este lucru vădit prin mulțimea celor ce din nenorocire au pățit această. Acel Solomon, bunăoară, dându-se pe sine plăcerilor trupului, a alunecat în închinarea la idoli, lereboam regele, fiind biruit peste măsură de patima puterii, a jertfit junincilor de aur. Trădătorul Iuda, bolind de iubirea de arginți, a căzut în uciderea lui Dumnezeu.

12. Prin urmare, și credința fără de fapte fiind moartă și neîntemeiată, dar și faptele fără de credință fiind deșarte și nefolositoare, de aceea harul Duhului Sfânt, astăzi, în vremea postului celui cucernic și a nevoinței celei virtuoașe, se leagă de vestirea pilduitoare a celor ce primesc fără sminteală cuvântul evlaviei și de lepădarea celor ce nu au binevoit să-l primească, pentru ca noi degrabă să le împreunăm pe acestea două, adică să ne vădăm credința prin faptele noastre, iar folosul ostentelilor să-l dobândim prin credință.

13. Dar patimile cele rele și necredința nu numai că sunt aduse unele prin altele, dar se și asemănă între ele. Și ca să grăiesc pe scurt ceva evlaviei voas-

tre despre răucredințioșii [heterodocșii] ce s-au ivit printre noi, așa precum Adam a primit de la Dumnezeu îngăduința de a mânca din orice pom aflat în rai, dar nu i-au fost lui îndeajuns toate acele roade, ci fiind ispitit și înduplecat de sfatul preavicleanului șarpe, a mâncat din singurul pom de care primise poruncă să nu se atingă, tot astfel s-a întâmplat și cu noi, căci toate bunurile de la Dumnezeu, și toate darurile ce cu adevărat se cuvenea să fie numite bune, au fost oferite spre împărțire de către Dumnezeu celor ce le voiau, după cuvântul celui ce a spus: „Toate câte Dumnezeu le are, le va avea și cel îndumnezeit prin har, în afară de identitatea sa după ființă” [Sf. Maxim Mărturisitorul, *Răspuns către Talasie*, 22, P. G., 90, 320]. Există unii care învață că noi ne împărțim de însăși ființa cea mai presus de ființă a lui Dumnezeu, pretinzând că sunt în stare să o numescă pe ea în chip potrivit și în înțeles propriu: aceștia însă fac înlocuiri șarpelui celui nespus de rău, întrucât, așa precum acela tâlcuiește greșit și răstoarnă spusele lui Dumnezeu, la fel și ei măsluiesc și răstălmăcesc cuvintele sfinților. Dar noi, luând putere de la Domnul ca să călcăm peste șerpi și peste scorpii și peste toată puterea vrăjmașului, strivim cu ușurință toată uneltirea sa și orice cursă întinsă împotriva evlaviei și a cucernicei vieții. Noi apărem înaintea Lui ca biruitori în toate, cântând a dobândi astfel cununile cele cerești și neprihănire

ale dreptății întru Hristos, Judecătorul cel nepărtinitor și dăruitor al răsplăților.

14. Cel Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Preasfântul și bunul și de viață făcitorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Despre puterea postului și a rugăciunii

1. Scopul dogmelor dumnezeiești, al dragostei de nevoie, [asceză] legate de acestea și al vederii duhovnicești este învățătura cea adevărată și dreaptă, care este în acord și în armonie cu Părinți noștri. Nu acesta este scopul virtuți făptuitoare, ci este mai degrabă început al ei, care dacă nu s-ar îndrepta spre un scop corespunzător, ar fi aducător de o mai mare osândă pentru cel ce o dobândește. Căci Scriptura spune: „Iar sluga aceea care a știut voia stăpânului și nu s-a pregătit, nici n-a făcut după voia lui, va fi bătută mult” [Luca 12, 47]. Astfel, nu sunt de ajuns pentru o cauză faptele virtuți, cunoașterea cu privire la ea și adevărul, ci scopul ei [suprem] este Binele.

2. Prin urmare, dacă noi privim la oamenii care stăruiesc în faptele bune cunoscute de ei, aducându-le la îndeplinire, și la cei buni, care împlinesc virtutea prin lucrările lor, fără a greși în ceea ce le este bine înțeles în suflete, nu am face caz și vorbire despre săvârșirea celor drepte, despre înțelepciune, despre cumpănare și despre celelalte de acest fel.

Cine nu știe că fiecare dintre acestea este o faptă bună, și mai cu seamă viața cumpătată, pe care și încercările ne-au vădit-o mereu ca fiind foarte de folos și sufletelor, și trupurilor noastre? Fiindcă cei mai mulți dintre oameni știu aceasta, și o știu bine, dar pofta și mânia pun stăpânire pe cunoașterea lor cea bună. Apostolul spune: „Dar văd în mădularele mele o altă lege, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele” (Romani 7, 23). Din această pricină, fraților, vă înfățișăm vouă, în chip necurmat, mângâierea dată de Cuvântul, ca și cum v-am dezvăluit prin-o dreaptă cugetare lucrarea Bineului, întrucât această lucrare duce la bun sfârșit și cunoașterea acestor fapte. Fiindcă spune David: „Înțelegerea bună este tuturor celor ce o fac pe ea” (Psalmi 110, 10). Și încă mai spune: „Și dreptatea Lui spre fiii fiilor, spre cei ce păzesc legământul Lui și își aduc aminte de poruncile Lui, ca să le facă pe ele” (Psalmi 102, 18-19). Și tot așa spune Pavel: „Fiindcă nu cei ce aud legea sunt drepți la Dumnezeu, ci cei ce împlinească legea vor fi îndreptați” (Romani 2, 13). Iar Domnul grăiește și către unii, și către alții: „Când știți acestea, fericiți sunteți dacă le veți face” (Ioan 13, 17).

3. Să ne ținem, fraților, de binele pe care-l aduc postul și împlinirea înfrânării, să dăm crezământ temeinic bunei așezări sufletești legate de acestea, să arătăm împede cât de mari sunt roadele lor, „câci

după roade se cunoaște pomul” (Luca 6, 44) și „Cuvine-se ca plugarul ce se ostenește să mănânce el mai întâi din roade – înțelege cele ce-ți grăiesc”, zice Apostolul (II Timotei 2, 6). Fiindcă, dintre celelalte virtuți, fiecare curăță fie sufletul, fie trupul, înfrumusețându-le pe ele, dar mai mult curăță și înfrumusețează cutare parte a sufletului decât a trupului: astfel, rugăciunea și cunoașterea curăță și înfrumusețează mintea, blândețea – partea volitivă a sufletului, iar înțelepciunea – dorința și pofta. Postul și cumpătarea aduc întărire trupului, veștejesc furia mâniei și a poftei, aduc văzduh slobod și curat pentru minte și o fac ca și cum ar fi senină, o curățesc pe ea, de aburii neplăcuți pricinuiți de mulțimea mâncărurilor și de păcla izvorâtă din acestea. Prin post și cumpătare, omul din afară se nimicește; și pe cât acesta se strică, pe atât omul dinlăuntru se înnoiește, după cuvântul Apostolului. Căci se spune: „Păntecele gras nu zămislește o minte ascuțită”. Așadar, păntecele care a fost subțiat prin post și înfrânare, acela și mintea neapărat o ascute.

4. Astfel, tot ce este frumos și bun se face aievea și se împlinește prin acelea. Pentru că postul și cumpătarea sunt un îndoit zid de apărare, iar cel ce trăiește între acestea se bucură de multă pace, întrucât se află înălăuntrul Ierusalimului. Căci Ierusalim se zămislește „pace”. Iar bucuratul mare al căpeteniei Babilonului pornește la asalt împotriva zidului de apărare; și dacă nu-i găsește pe cei dinlăuntru al zidu-

rilor împotrivindu-se cu tărie mare, le răstoarnă și le dărâmă, aducând, ca toți cuceritorii de cetăți, ispirele măncărilor meșteșugite.

5. Dacă cei ce sunt pe acele ziduri nu numai că disprețuiesc mulțimea și felurimea mâncărilor, dar și pâinea încă o frământă în mâini pentru nelăcomia lor, aceștia prin înfrânare răstoarnă și cortul lui Madian. Tocmai despre așa ceva e pilduitoare povestirea cu privire la Ghedeon. Căci spune Scriptura: „... o pâine rotundă de orz ce se rostogolea prin tabăra madianită” [Judecători 7, 13]. Pâinea de orz a celor ce erau la oaste cu Ghedeon închipuia ieftinătatea și cumpătarea hranei neapărat trebuincioase: „Și, ajungând la un cort, – spune Scriptura – a izbit în el așa de tare, încât acesta a căzut, s-a răsturnat și s-a desfiat” [ibidem]. Cortul acela surpat de o bucată de pâine de orz va să însemne tocmai dorința iscată din beregată și din pânțec, a cărei neburie este nimicie de post și de o masă cumpătată. Daniel, cel plin de răvnă, nu numai că a nimicit pe balaur prin pâinea de orz, adică pe zeul celor ce se închină pânțecului ca unui dumnezeu, a cărui stăpânire se întinde de la coapse la buric, dar vreme de mai multe săptămâni, nepoțind să mănânce pâine și nici să bea vin, a văzut atât de ciudate arătări și a primit purtarea de grijă a arhanghelului.

6. Așa s-au petrecut lucrurile cu Daniel. Iar poporul cel poficios și nerecunoscător, cel care spune: „Cine ne va hrăni cu carne?... Acum însă su-

fletul nostru tânjește” [Numeri 11, 6], după ce au mâncat carne până le-a ieșit pe nas, au fost loviți de o molimă cumplită. Căci spune Scriptura: „Se aprinse mânia Domnului asupra poporului, și a lovit Domnul poporul cu bătaie foarte mare” [Numeri 11, 33]. Iar cele amintite și grăie în acel loc al Scripturii sunt o încununare a mâniei lui Dumnezeu împotriva aceloră; deci și noi, privind la ea, să fugim de lăcomia pânțecului, să îmbrățișăm înfrânarea, să strângem în brațe acele zile de post, ca pe unele ce fac să fie ascultător trupul de suflet și dau ușurință minții întru cugetare, îndreptându-ne spre Dumnezeu. Lui Ioan, înaintemergătorul harului, i-a fost îndestul de-a lungul vieții sale să se hrănească cu lăcuste și cu miere sălbatică. Iar Petru mânca doar mășline în saramură, zarzavaturi și legume ușoare. Ca să nu mai vorbim despre ostenele lui Pavel, care mărturisește despre el însuși că era „în foame și în sete, în posturi de multe ori” [II Corinteni 11, 27].

7. Tu, cititorule, în toată viața ta, ai cele patruzece zile ca lungime a postului, iar aplecarea spre apus a soarelui îți hotărâște de fiecare dată postul din acea zi. Care înfrânarea de la hrană în acea vreme nu este ușoară aproape pentru toți și rânduită pe potrivă? Numai să fie și hrana potrivită: căci astfel, postind cu cumpătare și hrânindu-te cu măsură, nu vei părăsi multă vreme pe cei ce nu se hră-

nesc⁸. Abține-te de la carne și fugi de postul care ar aduce stricăciune, căci lucrurile stau dimpotrivă, săturarea dănd naștere mai curând la podagră, durere de cap și alte boli, pe cînd postirea este mamică a sănătății. Și pe cît se arată, [nu doar] cel desfrînat păcătuiește cu propriul său trup, dar și cel lacom cu pînțelele se face vinovat trupului său, slăbindu-i puterile și aplecându-l spre boală.

8. Întrucît lipsa de înfrînare se săvârșește prin toate simpurile noastre, se cade să cunoaștem bine înfrînarea. Dacă postești în privința mîncării, dar ai privirea îndreptată spre desfrîul cuibărit în cămara sufletului tău, spre iscodire și spre invidie, dacă poștești să auzi deflămări, și căntece deocheate, și jușoteli mîrșave, și orice altă ispitire vătămătoare a simpurilor noastre, ce folos mai ai de pe urma postului? Desigur, nici unul. Căci dacă fuji de un rău sau de păcat pe calea altei simpi, nu faci decît să-l strecoari în sufletul tău prin altă chemare a simpurilor. Pentru că fiind cu toți alecătuiți din suflet și trup, nu numai trupul, dar și sufletul are mai multe părți (sufletul însuși înfățișându-se felurit, precum sunt măduarele trupului, adică forța de creștere, pofta, irascibilitatea și rațiunea), iar postul adevărat acesta este: cel ce, întinzându-se asupra tuturor, curăță toate și-i vin-

decă pe toți. Pentru că este blîndă, și plină de iubire, fraților, tămăduirea sufletului prin post, iar de aceea și Părinții noștri ne-au rânduit acest post în zilele cu pricina.

9. Dacă noi, în chip nestăbuit, fugim de post, suferințele întru pedeapsă, răni și părjoluri ne vor cuprinde pe noi, întrucît Hrisos pe cei ce nu pot fi vindecați îi va despărți și îi va da focului celui nestins, spre veșnică osîndă. Căci, dacă aceia care n-au postit în rai au fost aruncați în viața aceasta plină de multă suferință, tot așa și-n lumea de-ăici, dacă nu postim și dacă nu trăim în înfrînare, după puterea ce-o avem, vom cădea în iadul acela de neîndurat și nestins.

10. Dar prorocirea spune: „Întoarceți-vă, voi, copii căzuți de la credință...” [Ieremia 3, 14]. Astfel, nu se află nici o lucrare ajutătoare mai bună [decît postul] pentru curățirea celor ce se întorc la Dumnezeu, așa cum putem învăța din întoarcerea la Dumnezeu a ninivitenilor. Așa cum nu este nimic mai aducător de moarte decît lăcomia pînțecelui. Și arată aceasta cel ce a grăit către fiul cel risipitor, cînd aceasta s-a înapoiat la el: „Căci acest fiu al meu mort era și a înviat, pierdut era și s-a aflat” [Luca 15, 24]. Pentru că dedându-se acela la o viață porcească și bucurându-se de tina porcilor, el cu porcii a fost asemănat, lepădându-se de asemănarea cu Dumnezeu. După marele lov, [un astfel de om] nu se aseamănă numai cu vitele, ci și cu locu-

⁸ Se obișnuia încă în vremea Sfîntului Grigorie Palama să se postească peste zi și să se mîndrească în chip măsurat abia după apusul soarelui.

rile răzbite de umezeală și lipsite de simțire [Iov 40, 21-23], cu iarba de baltă și cu ocolul trestiiilor în care stă culcat Leviatanul cel mult mîncăcios; pentru că se odihnește în locuri pline cu apă monstrul acesta. David, fiind lipsit de cele umede din pricina înfrînzării vieții sale, spune: „Uscatu-mi-s-a vîlaga ca un hîrb de lut și oasele mele ca vreascuri au ars, genunchii mei s-au slăbit de post și trupul meu s-a schimbat prin lipsa undelemnului” [Psalmi 21, 16, după Septuaginta]. De aceea și dreașta Celui Prea Înalt s-a întins asupra lui, și mult i-a purtat de grijă, ca unuia ce toată trezvia inimii și-o îndrepta spre El.

11. Pe acesta și noi, iubitorilor, să-l urmărim și să nu ne lepădăm numai de viața cea petrecută într-o moliciune și risipă, dar și postul nostru, și cîntarea noastră de psalmi, și rugăciunea noastră, să le facem ca și cum Dumnezeu ar fi de față și ne-ar clăta cu ochiul Lui; pîind noi că nici postul, nici cîntarea de psalmi, nici rugăciunea nu ne pot mîntui prin ele însele, ci numai puterea lui Dumnezeu, înaintea Căruia se sîlvăresc acestea. În chipul acesta, ochii Domnului privindu-ne, ne vor sfinți, așa precum soarele încălzește pe toate căile le luminează.

12. Acestea toate se fac dinaintea lui Dumnezeu, când mintea este încoarsă cu hotărîre și caută spre El, fie că postim, fie că psalmodim, fie că ne rugăm. Căci atunci când suntem în rugăciune și în cîntare de psalmi, uneori mintea se îndreaptă cu tărie către Dumnezeu, alteori însă se risipește și se

arată jovăielnică; trebuie să cugetăm atunci că nu ne-am închinat după cuviință pe noi înșine lui Dumnezeu și că nu toate cele sîlvărite de noi au avut drept scop împlinirea legii Domnului. De aceea, în măsura în care cădem de la lucrările și faptele dreptății, în aceeași măsură nu putem să rămănem dinaintea ochilor lui Dumnezeu. Căci scris este: „Nu vor sta călcători de lege în preajma ochilor Tăi” [Psalmi 5, 5]. Totuși, chiar zăcînd noi rîniți la pămînt, să chemăm pe Domnul nostru. Cel ce poate să oblojească rănile noastre.

13. Prin urmare, să nu slăbim, rogu-vă, posturile și rugăciunile și lacrimile, nici unul dintre chipurile în care îl chemăm pe El cu rugăciune fierbinte, pînă când se va apropia de noi și ne va vindeca. Să arătăm și noi, prin fapte, că ne-am îmbogățit cu Mirele Hristos, iar dacă Acesta e plecat acum de la noi și stîmuit în ceruri, noi îl așteptăm plini de nădejde. Pentru că spune Domnul: „Dar vor veni zile când mirele va fi luat de la ei și anunci vor posti” [Matei 9, 15]. Este astfel lucru vădit că cei chemați de către Hristos se cade să petreacă toată viața lor în înfrîinare și post, cu bună nădejde așteptînd venirea Lui cea înfricoșătoare. Să posim neapărat în aceste zile și să ne pregătim pe deplin, așteptînd și ziua cea de fiecare an a Învierii lui Hristos, pentru ca fiind noi curății, să slăvim în chip curat și patimile Lui, învrednicindu-ne de viața cea fericită și fără de moar-

te pe care Domnul a dobândit-o pentru noi prin patimile Sale.

14. Pe care viață fie ca noi toți să o căpătăm prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Prea Sfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Omilia 10

La a doua duminică a Păresimilor, despre vindecarea slăbănogului

1. Voi începe prin a grăi astăzi evlaviei voastre cu înăeși cuvintele Domnului, arătând mai cu seamă miezul celor vestite prin Evanghelia de acum: „Pocățiți-vă, că s-a apropiat împărăția cerurilor” [Matei 3, 2]. Și nu numai că s-a apropiat, ci chiar este în noi, după cum Domnul însuși a spus: „Căci iată, împărăția lui Dumnezeu este înălăuntrul vostru” [Luca 17, 22]. Și nu numai că este în noi, dar nu peste multă vreme încă și mai împede ni se va înfățișa nouă, biruind orice altă începătoare și putere și stăpânire și dăruind tăria cea nebiruită și bogăția cea neîmpușnată și desfătarea cea neschimbătoare și neplătimitoare și fără de sfârșit, și slava și tăria, dar numai acelorora ce-au urmat porunca lui Dumnezeu, viețuind aici în chip plăcut Lui.

2. Așadar, întrucaț împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat, și este în noi, și nu după multă vreme se va înfățișa [deplin], să ne facem, prin fapte de poclînță, pe noi înșine vrednici de ea. Să ne înfrânăm în toate, curmând și lepădând năravurile și cugetările cele rele. Pentru că împărăția cerurilor se ia cu silen-

ță și numai cei silitori o vor dobândi. Să râvnim la răbdarea Părinților noștri purtători de Dumnezeu, la smerenia și la credința lor. Căci spune [Apostolul]: „... priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința” [Ebrei 13, 7]. Să ne strunim mândlarele cele trupești și să stăpînim desfrîul necurățenia, toată patima cea rea și toată lăcomia, mai cu seamă în vremea acestor zile sfinte ale postului. De aceea, încă mai dinainte, harul Duhului Sfânt ne-a învățat pe noi cu privire la înfricoșătoarea judecată viitoare a lui Dumnezeu, apoi ne-a amintit de surghiunul lui Adam și ne-a arătat credința cea neclintită, ca jînându-ne cu tărie de ea, să ne păzim printr-însa de frica acelei judecăți și de jalea acelei izgoniri, și să nu ne dedăm lipsei de înfrînare, ca nu cumva, din pricina păntecelui nostru celui necredincios și iute pofitor, să deschidem poarta tuturor patimilor și să le lăsăm lor cale întreagă și largă către cele dinlăuntru ale noastre, pierzându-ne – precum se spune – într-o desfătare. Ci noi să îndrăgim drumul cel strîmt care duce către viața de veci, al cărui început și dinții așezare este postul, și mai vărtos să jînem acest post al Păresimilor.

3. Căci dacă se poate spune că este un timp pentru fiecare faptă, după cuvîntul lui Solomon, toate avînd o vreme a lor, tot astfel se poate căuta vremea cea mai potrivită pentru slăvirea faptelor bune, iar aceasta este tocmai vremea celor patruzeci de zile ale Postului Mare. Dacă toată viața oameni-

lor este potrivită pentru dobîndirea mînsurii, cu atît mai vărtos este vremea aceasta a postului. Întru-că și Stăpînul și Dătătorul mînsurii noastre, Hristos, a făcut începutul plecînd de la post, și în arena postului a biruit în luptă și a rușinat pe diavol, născocitorul patimilor și cel ce în tot chipul ne asălează. Așa precum nelînfrănarea păntecelui nimicește virtuțile și zămislește patima, tot astfel cumpătarea, nimicind întinăciunile necumpătării, este ziditoare a despătimirii. Dacă patimile ce se află în noi nu sunt și n-au fost strunite încă, oare nu vor crește și nu se vor întări prin nelînfrănare, după cum postul micșorează patimile din noi și le face să se risipească? Pentru că sunt strîns legate între ele postirea și cumpătarea, chiar dacă uneori una din acestea două se întâmplă să precumpănească pentru cei ce îndobțe le urmează.

4. Așadar, pe acestea două noi să nu le despărțim una de alta, ci mai abilit să stăruim în post în vremea zilelor acestor cinci săptămîni sfinte, iar în zilele de sîmbătă și de duminică să prisosească înfrînarea asupra postului, ca să ascultăm cu înțelegere deplină cuvintele Evangheliei, care astăzi ne vestesc tîmăduirea minunată a slăbănogului; nu aceea din Ierusalim, ci aceea din Capernaum, împlinită de Domnul. Pentru că în vremea aceea, spune de Dumnezeu grăitorul Marcu, a venit iarăși Iisus la Capernaum timp de cîteva zile [Marcu 2, 1-12; vezi și Matei 9, 1-8; Luca 5, 17-26]. Matei spune că aces-

ta era orașul Domnului, Capernaum. Fiindcă, povestind el cele cu privire la slăbănog, spune: „Și a venit Iisus în cetatea Sa” [Matei 9, 1]. După ce a fost botezat în Iordan de către Ioan și Duhul Sfânt din cer [în chip de porumbel] S-a pogorât peste El, tot de către Acela a fost adus în pustiu pentru ispitire. Iar, după ce a biruit pe ispititor, S-a întors și, dând roată așteptărilor de lângă Iordan, învâșcă. El a fost măturisit de multe ori de către Ioan, până când acesta a fost închis de către Irod. Atunci – așa cum spune Matei – Iisus „a plecat în Galileea. Și părăsind Nazaretul, a venit de a locuit în Capernaum, lângă mare” [Matei 4, 12]. De aici a luat drumul pustiei pentru a se ruga și, propovăduind în satele învecinate, a venit iarăși înapoi la Capernaum. De aceea Matei evanghelistul o numește pe aceasta cetate a Lui, iar Marcu scrie că a intrat iarăși în Capernaum pentru câteva zile. Și „s-a auzit că este în casă și îndată s-au adunat mulți, încât nu mai era loc, nici înaintea uși” [Marcu 2, 1-2].

5. Și petrecând El acolo mai multă vreme, a fost cunoscut mai bine, prin multe fapte și minuni mari și cuvinte, din care pricină Îl doreau mult. Prin urmare, dacă au auzit că a venit iarăși, cu toți s-au adunat. Căci, precum spune Luca, din toate cetățile erau cei veniți, printre care se găseau și cărturari, și farisei, și învățători ai Legii; și El le-a grăit lor cuvânt de mântuire. Căci aceasta era lucrarea Sa de căpetenie, pe care le-a lămurit-o, tâlcuind-o în pilde. Căci

spune: „Leși-a semănătorul să semene sămânța sa” [Luca 8, 5], adică să semene cuvântul învățării sale, iar despre Sine zice: „Am venit să chem pe păcătoși la pocăință” [Matei 9, 13], fiind chemarea Lui prin însuși cuvântul învățării Sale. Aceasta și Pavel, tâlcuind, a spus-o: „Prin urmare, credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos” [Romani 10, 17].

6. A grăit așadar Domnul către toți, fărăosebire și deslăvărît, cuvântul cel de pocăință, Evanghelia mântuirii, vorbele vieții celei veșnice. Și toți auzeau, dar nu toți au dat ascultare; pentru că noi toți ne înduplecăm să auzim și ne lăbmăm să privim, dar nu toți suntem iubitori de virtute. Căci noi toți avem obiceiul să dorim a cunoaște, în afară de altele, și pe cele cu privire la mântuire, din care pricină cei mai mulți oameni nu numai că ascultă cu plăcere sfânta învățătură, dar și doresc să judece pe deplin cuvintele rostite, astfel încât fiecare, cercetându-le cu grijă, să aibă, potrivit cu măsura înțelegerii sale, temeiuri pentru propria-i părere. Dar este nevoie de înțelepciune și de voința cea bună spre a preface în faptă cuvintele acestea de mântuire, sau spre a culege din ele roada credinței celei folositoare. Ci aceste virtuți nu se găsesc prea lesne, mai cu seamă la cei care se socotesc drepti pe ei înșiși și de la sine pricepuți, așa cum se socoteau fariseii și cărturarii iudeilor.

7. Din această pricină, rămânând în casa aceea, ascultau cuvântul Domnului și priveau la minunile

săvârșite de El, dar huleau mai degrabă decât lăudau binefacerea împlinită prin fapte și cuvinte. Și pe când Domnul rostea învățătura Sa și toți (sau cei mai mulți) își plecau urechile spre a primi cuvintele harului ieșite din gura Lui, Evanghelia spune: „Și iată niște bărbați aduceau pe pat un om care era slăbănog și căutau să-l ducă înăuntru și să-l pună dinaintea Lui; dar neglând pe unde să-l ducă, din pricina mulțimii, s-au suit pe acoperiș și, printru cărămizi, l-au lăsat eu patul în mijloc, înaintea lui Iisus” [Luca 5, 18-19]. Este cu puțință să credem că toate acelea s-au petrecut în virtutea credinței celor adunați acolo și că Domnul a dat vindecarea fiindcă a prețuit credința lor; dar eu cred că această tâlcuire nu este îndreptățită. Căci Domnul, când a vindecat pe sluga sutașului, nu a cerut credință de la ea, cum nici de la fata canaaneană sau de la fiica lui iair, fiind îndestulătoare credința celor ce veniseră [să oară îndurare] pentru ele, căci dintre acestea una era moartă, una era ieșită din minți, iar una nici măcar nu era de față. Însă slăbănogul acela era de față și era stăpân pe judecata lui, chiar dacă trupul îi era paralizat. Și de către acest slăbănog au fost convinși [cei ce l-au adus] să-l ia și să-l ridice pe acoperiș și să-l scoboare de acolo înaintea Domnului. Pentru că însoțitorii nu au făcut aceasta fără de voia slăbănogului, iar greutatea lui suferință a împușinat și micșorat nu mintea și judecata acestuia, ci mai degrabă stavilele și piedicile din fața credinței lui.

8. Iubirea de slavă omenească i-a îndepărtat pe farisei de credința în Domnul, de aceea El le-a grăit lor: „Cum puteți voi să credeți, când primiți slavă unii de la alții, și slava care vine de la unicul Dumnezeu nu o căutați?” [Ioan 5, 44]. Înseși avușile și nunțile și grijile de lucrurile acestei vieți i-au îndepărtat pe alții de la înaintarea spre mântuire, dar pe unele ca acestea slăbănogirea trupului le-a înălțat oarecum și le-a nimicit din cugetările celui bolnav de paralizie. De unde se vede că boala este uneori mai bună pentru cei păcătoși decât slăbiciunea, pentru că îi ajută pe aceștia să se mănuiască, slăbind li-untricele lor aplicări spre cele rele. Datoria pricinuită de greșeli boala o plătește într-un fel prin suferință, făcându-i pe unii să primească mai întâi tămăduirea sufletească, apoi și tămăduirea trupului, și mai cu seamă anuci când bolnavul, înțelegând că lovitura primită este o vindecare de la Dumnezeu, o înfruntă cu bărbăție și cade la pământ, cu credință, închinându-se înaintea lui Dumnezeu, și prin fapte, pe cât îi stă în putere, cheamă vindecarea. Aceasta a făcut și slăbănogul prin fapte, precum și Domnul a vădit-o prin cuvintele și faptele Sale, chiar dacă fariseii, neînțelegând acestea, au hult și au cărit. Căci spune Evanghelia: „fiindcă văzând Iisus credința lor”, și pe bolnavul purtat, și pe cei ce-l scoborau prin acoperiș, „a grăit către slăbănog: Fiule, iertate îți sunt păcatele” [Marcu 2, 5].

9. O, ce numire fericită! Slăbănogul a auzit cu vântul „fule” și a fost înfiat de către Tatăl cel ceresc și, lipindu-se de Dumnezeu cel fără de păcate, a devenit îndată și el lipsit de păcate prin iertarea păcatelor; și ca să urmeze și primenirea trupului, el primește mai întâi sufletul mai înălțat decât păcatul de la Cel ce cunoștea că, la început, sufletul său căzuse în capcanele păcatului și bolile trupului și moartea au urmat după dreapta judecată a Lui.

10. Dar învățătorii Legii auzind, zice Scriptura, au cugetat în sine: „De ce grăiește hulă Acesta? Cine poate să ierte păcatele decât Unul Dumnezeu?” [vezi Matei 9, 3 sau Marcu 2, 7]. Iar Domnul, ca Ziditor al inimilor, cunoștea și cugetările nevăzute din inimile cărturarilor, căci El le grăi lor: „Pentru ce cugetați rele în inimile voastre? Căci ce este mai lesne a zice: Iertate sunt păcatele tale, sau a zice: Scoală-te și umblă?” [Matei 9, 4-5]. Cărturarilor li se părea că neputând Domnul să vindece pe slăbănog, umbla să scape prin ceva nevăzut, adică prin iertarea păcatelor, care nu era decât vorbă goală; astfel de cuvinte le grăia El ca un Stăpân, cu putere de poruncă, dar ei huleau că era lucru ușor pentru oricine care ar voi să-l facă. De aceea Domnul le grăiește lor: „Dacă aș fi vrut să spun cuvinte noi, care nu au un temel în fapte, cu atât mai ușor mi-ar fi fost să le spun pe acestea amândouă fără vreo împlinire a faptei, adică scularea slăbănogului și iertarea păcatelor sale. Dar ca să știți voi că nu es-

te nelucrător și fără urmare cuvântul Meu, și că nu umblu să scap [prin vorbe] cu iertarea păcatelor acestuia pentru că aș fi, chipurile, neputincios să săvârșesc vindecarea bolii, iată că Eu am slobozenie dumnezeiască pe pământ, ca Fiu de o ființă cu Tatăl cel ceresc, chiar dacă am luat trupele firea voastră cea căzută din har”. Atunci El a grăit către slăbănog: „Ție îți zic: Scoală-te, ia patul tău și mergi la casa ta! Și îndată, ridicându-se înaintea lor, luând patul pe care zăcuse, s-a dus la casa sa, slăvind pe Dumnezeu” [Luca 5, 18-26].

11. Și cuvântul și minunea aceasta se împotrivesc judecății cărturarilor, chiar dacă există și o anumită potrivire. Căci într-adevăr, așa cum arată ei, nici un om cu de la sine putere nu poate să ierte păcatele. Dar este o minciună a fariseilor și o afirmație smintită că Hristos nu-i decât un om, iar nu Dumnezeu cel Asotputernic, Cel pe Care nimeni nu L-a văzut, nici nu L-a auzit, iar acum S-a arătat, Dumnezeu și Om, având îndoite și firea Sa și lucrarea, grând asemenea nouă ca om, săvârșind cele pe care le voiește cu cuvântul și cu porunca Sa ca Dumnezeu; și încredințare ne-a dat prin faptele Sale întrucât, la început, toate – zice Psalmistul – „El a zis și s-au făcut, El a poruncit și s-au zidit” [Psalmi 32, 9]. De aceea și acum fapta a urmat îndată cuvântului Său; elci îndată slăbănogul „ridicând patul lui, a ieșit înaintea tuturor, încât s-au mirat mult cu toți”. Pentru că iertarea greșelilor, chiar de către oameni

supuși adeseori păcatului, se săvârșește prin cuvânt, dar a izgoni o boală, și încă una atât de gravă, se face numai prin porunca și cuvântul lui Dumnezeu. Ceea ce și Evanghelistul dă să se înțeleagă spunând că s-au uimit mult toți căji au văzut această minune, slăvindu-L ei pe Dumnezeu, săvârșitorul acestei fapte minunate și al altor lucrări slăvite și nemaiauzite, al căror număr nu se poate socoti. Și ziceau [toți cei ce fuseseră martori ai minunii]: „Asemenea lucruri n-am văzut niciodată” [Marcu 2, 12].

12. Dacă acei oameni, care au dat slavă cu cuvântul și, arătând că minunea era mai mare decât cele săvârșite în trecut, au spus că nicicând nu mai văzuseră așa ceva, atunci noi, care nu mai putem să spunem aceasta acum (căci am văzut multe alte minuni, chiar cu mult mai mari decât aceea, nu numai de la Hristos, ci și de la ucenicii și urmașii Săi, săvârșite doar prin chemarea numelui lui Hristos), așadar noi, fraților, vom aduce slavă Lui prin fapte, luând ca pildă pentru virtute și minunea aceasta în chip duhovnicesc. Deoarece fiecare om dintre cei legați de plăceri este slăbănog, zicând cu sufletul pe patul vieții de desfătare și cu trupul în părelnică odihnă. Dar atunci când este încredințat de îndemnul evanghelice, poclîndu-se, își biruiește păcatele sale și slăbănogirea pricinuită de acestea sufletului său, fiind ridicat și adus la Domnul de către aceste patru puteri: cercetarea de sine, mărturisirea păcatelor săvârșite mai înainte, făgăduința pentru viitor de înce-

tare a faptelor rele și rugăciunea către Dumnezeu. Dar nu se poate apropia acesta de Dumnezeu, dacă nu se descoperă și nu se dezvelește acoperișul, aruncându-se la o parte olanele, chirpiciul și toate celelalte. Iar acoperișul este în noi partea cugețitoare a sufletului, ca una ce stă deasupra tuturor puterilor lucrătoare dinlăuntrul nostru. Însăși cugetarea are multă țărână așezată peste ea, prin legătura sa cu patimile și cu cele pământești. Dar când legătura aceasta este nimicită și aruncată la pământ de către cele patru puteri arătate, atunci putem ajunge la adevărata despovărare, adică să fim smeriți cu adevărat și credincioși înaintea Domnului, cerând și căpătând de la El tămăduirea.

13. Când s-au petrecut aceste fapte de poclînjă? Atunci când s-a dus Iisus în cetatea Sa, adică după ce a venit cu trupul în lume, care este a Lui, ca una ce de El a fost zidită, așa precum spune și Evanghelistul despre El, că „Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit. Și celor căji L-au primit, care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fii ai lui Dumnezeu” [Ioan 1, 11-12]. De aceea și cugetul slăbănogit, plecându-se înaintea Lui cu credință, îndată a auzit de la El cuvântul „fiule” și a căpătat iertarea păcatelor și tămăduirea. Și nu numai aceasta, dar a primit pe deasupra putere ca să ridice patul în care zăcea și să-l poarte cu sine. Prin pat trebuie să se înțeleagă trupul în care este culcat și prin care

se împotrivesc lucrărilor păcatului mintea cea păcătoasă de poftele trupești.

14. După vindecare, mintea noastră cârmuiește trupul și-l poartă ca pe un supus al ei, vădind prin el roadele și lucrările pocăinței, astfel încât cei ce-l privesc să aducă slavă lui Dumnezeu, să vadă că acela ce ieri era vameș astăzi este Evanghelist, să vadă că acela ce ieri era prigonitor astăzi este Apostol, că tâlharul este cuvântător de Dumnezeu sau că acela ce se afla mai înainte alături de porci este acum din nou fiu al Tatălui ceresc; și cugetând în inima lor un cușul, și mergând din slavă în slavă, să înainteze astfel în fiecare zi spre mai bine. De aceea și Domnul grăiește către cei ce sunt ai Săi: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri [Matei 5, 16]. El spune aceasta poruncind nu doar să se arate ca atare, ci chiar să petreacă viața lor în chip plăcut lui Dumnezeu; căci așa precum lumina de la sine atrage ochii celor ce o privesc, tot așa viețuirea iubitoare de Dumnezeu atrage, împreună cu ochii, și cugetul. Și iarăși, precum pentru lumina soarelui nu vom lăuda văzduhul care se împărtășește de strălucire, ci lăudăm soarele, care este adevăratul izvor al luminii strălucitoare, iar chiar dacă vom lăuda văzduhul ca pe unul ce este luminat, cu atât mai mult vom lăuda soarele, tot așa și cu privire la omul care înfățișează prin faptele virtuți strălucirea Soarelui Dreptății: căci un astfel

de om, îndată ce se arată, poartă spre slava cerească a Tatălui, spre Soarele Dreptății, Hristos.

15. Și ca să las eu acum virtuțile cele mari, atunci când împreună cu voi mă înfățișez în Sfânta Biserică la Dumnezeu, întorcându-mă și văzând pe cei ce înalță, cu înțelegere și străpungere de inimă, cântări de slavă și rugăciuni către Dumnezeu, sau văzând pe cineva care tace și ascultă adânc în sine, îndată mă las pradă numai acelei vederi dumnezeiești și mă umplu de bucurie și slăvesc pe cerescul Părinte Hristos, fără de Care nimic nu se poate face dintre cele bune și prin Care toată lucrarea ajunge la plinitate.

16. Iar acum îi vom întreba noi ceva pe cei care nu stau în tăcere, nici nu cântă psalmi, ci, întâlnindu-se unii cu alții, tulbură cugetul nostru înălțat întru slujirea lui Dumnezeu cu vorbăria lor lumească, astfel încât nu numai că ei nu ascultă cuvintele cele sfinte și însoțite de Dumnezeu, dar îi împiedică și pe cei ce vor să le asculte! Până când, voi aștepta, veți și ghiopăta cu amândouă picioarele voastre, ar spune Ilie Tesviteanul [I Regi 18, 21], vrând voi în același timp să faceți și rugăciune, și bărbă lumeaască, dar, pe cât se pare, neîmplinindu-le nici pe una, nici pe cealaltă, și smintindu-vă într-o amândouă, mai degrabă vă aduceți prin ele vătămare? Până când nu vă veți îndepărta de cuvintele deșertăciunii și veți face din casa de rugăciune casă de negustorie sau prilej de împătimire, tocmai acolo unde cuvintele vieții celei veșnice sunt grăite și ascultate? Fiindcă

este cerută de către noi cu nădejde fără înconjur viața cea veșnică, iar ea este dată de către Dumnezeu celor care o cer din tot sufletul și din tot cugetul, dar nu este dată celor care, cum se spune, nici măcar limba nu și-o urnesc încreagă [spre a cere].

17. Fraților, acum jertfa noastră către Dumnezeu nu se mai face prin foc, ca pe vremea lui Moise, ci se slăvirește prin cuvânt. Ci iată că, atunci când Dumnezeu primea jertfa adusă prin foc, cei împreună cu Core s-au răsculat împotriva lui Moise, aducând alt foc dinafară, și au fost arși de tot de către focul cel sfânt, care s-a repezit cu putere, de la sine, asupra lor [vezi Numerii 16, 32-35]. Deci să ne temem și noi să nu aducem cumva cuvinte străine la altarul acesta duhovnicesc al lui Dumnezeu, vreau să spun în biserică, fiindcă vom fi osândiți la sfârșit de către cuvintele cele dumnezeiești ce sunt în ea, și ne vom face vrednici pe noi înșine, din această pricină, de glasul acela de temut și de osândă. Da, să ne temem, rogu-vă, și câtă vreme suntem noi aici pe această lume, înfățișându-ne cu teamă înaintea lui Dumnezeu, să-l aducem rugăciunea noastră; iar când ieșim de aici, din lumea aceasta, vom fi noi primeniți întru deslăvire, nelăsându-ne biruiți de pofta de câștiguri, și mai cu seamă de câștiguri neleguite; fugind și păzindu-ne de jurăminte, și mai cu seamă de cele înșelătoare; îndepărtându-ne de cuvintele cele fără de cuviință, și cu atât mai mult de faptele cele rușinoase, de ocări, de îngâmări, de

toată cântarea [lumească], învățând și punând în mișcare toată simțirea noastră printr-o minte plină de înțelepciune dumnezeiască, purtând trupul nostru și înălțându-l cu bună socotință și cu frică de Dumnezeu, fără ea să fim cuprinși și mânați de către acesta spre cele lumești și necuvenite, ci învățând și cunoscând noi, de la Pavel, că de vom trăi după trup, avem să murim, iar dacă vom uide cu duhul lucrările trupului, vom trăi în vecii vecilor [vezi *Romani* 8, 13].

18. Și acum să-i îndemnăm la slăvirea lui Dumnezeu pe toți care ne văd pe noi, să recunoaștem limpede că această casă îl poartă pe Hristos în sine, pe Cel ce-i ia în brațe și le poruncește celor slăbăniți cu sufletul să-și înalțe simțurile trupesti și priceperea lor către El, printr-o minte înduhovnică și iubitoare de Dumnezeu, ci să nu fie aduși și scoborâți în chip lipsit de dreapta cugetare; și astfel să ajungă în acea casă a noastră care ne aparține cu adevărat – cea cerească, vreau să spun – și în cetatea cea de sus, unde se află acum Hristos, Cel ce ne lasă pe noi moștenitori și este dăător al moștenirii noastre.

19. Căruia l se cuvine toată slava, puterea, cinstirea și închinăciunea, împreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Sfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

La cinstita și de viață făcătoare Cruce

1. Crucea lui Hristos a fost propovăduită și închipuită mai dinainte de neamurile cele din vechime, și nimeni nu s-a apropiat vreodată de Dumnezeu fără puterea Crucii. Căci după acea grejeală dintr-o săvârșită în raiul lui Dumnezeu prin călcarea poruncii cu privire la pom, păcatul s-a înmulțit, iar noi am fost supuși, înainte de moartea trupească, morții celei sufletești, care este despărțirea sufletului de Dumnezeu. Iar după călcarea poruncii, am trăit în păcat și în viața cea după trup; or păcatul „nu se supune legii lui Dumnezeu, că nici nu poate. Iar cei ce sunt în carne nu pot să placă lui Dumnezeu” [Romani 8, 7-8].

2. Dacă – așa cum spune Apostolul – „trupul poartă împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului” [Galateni 5, 17], Dumnezeu fiind Duh, bună-tatea însăși și virtutea, iar duhul nostru fiind după chipul și asemănarea Acestuia, și dacă duhul nostru prin păcat se face fără de folos, cum ar fi atunci cu puțință să se înnoiască cineva și să ajungă prieten cu Dumnezeu în Duh, câtă vreme nu se leapădă de păcat și de viața cea după trup? Dar tocmai aceasta es-

se crucea lui Hristos: lepădarea păcatului. De aceea și unul dintre Părinții noștri purtători de Dumnezeu, întrebat fiind de către cineva dintre cei necredincioși dacă crede în Cel răstignit, a răspuns: „Da! În Cel ce a răstignit păcatul”. Prietenii ai lui Dumnezeu se află mulți, și înainte de Lege, și după darea Legii, când Crucea nu se arătase încă, iar despre accepția Dumnezeu Însuși a dat mărturie. Iar regele și proorocul David, mare prieten între prietenii lui Dumnezeu din acea vreme, spune: „Iar eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule” [Psalmi 138, 16]. Eu vă voi arăta cum au fost și cum au petrecut prietenii lui Dumnezeu înainte de venirea Crucii, dacă voi vă veți apleca urechea cea iubitoare de Dumnezeu și veți lua seama la cele ale Lui.

3. Când încă nu apăruse omul păcatului, fiul nelegiuirii, vreau să spun antihristul, a zis Teologul cel iubit de Hristos: „Și acum, iubiților, este antihrist” [I Ioan 2, 18]. Tot astfel și Crucea se află la cei de mai dinainte de noi, chiar dacă fără să se vădească aievea și deplin. Căci marele Pavel ne-a învățat pe noi, în chip destul de limpede, cum se află în noi antihristul chiar înainte de a se ivi, căci el spune: „... taina fărădelegii se și lucrează în noi” [II Tesaloniceni 2, 7]. Tot astfel și Crucea lui Hristos, chiar pe când nu se arătase ca atare, se găsea totuși în strămoșii noștri; căci încă de pe atunci taina ei se lucra întru-înși.

4. Și ca să-l las acum pe Abel și pe Set și pe Enos și pe Enoh, dar și pe Noe, adică pe toți cei ce până la Noe, sau puțin după el, au bineplăcut lui Dumnezeu, voi începe cu Avraam, care s-a făcut părinte al multor neamuri – al iudeilor după trup, al nostru după credință. Dar ca să încep cu acest tată al nostru după duh și cu bunul lui început și cu prima lui dumnezeiască chemare, ce cuvinte i-a grăit acestuia Dumnezeu mai întâi? „Ieși din pământul tău, din neamul tău și din casa tatălui tău, și vino în pământul pe care ți-l voi arăta Eu” [Facerea 12, 1]. Aceste cuvinte poartă în ele taina Crucii; și această taină fără înconjur a arătat-o Pavel, care, laudându-se întru Crucea lui Hristos, zice: „... lumea este răstignită pentru mine...” [Galateni 6, 14]. Pentru cel ce fuge din patria sa și din lume fără să se mai întoarcă, patria și lumea cârmii sunt ucise și desființate: iată, aceasta este Crucea!

5. Dar către Avraam, care încă nu fugise de căldăria celor fără de Dumnezeu, Domnul a grăit: „Ieși din pământul tău și vino în pământul” nu pe care ți-l voi da ție, ci „pe care ți-l voi arăta ție”, ca și cum prin aceasta ar fi înțeles un alt pământ, duhovnicesc. Ce spune cel dintâi cuvânt al lui Dumnezeu către Moise, după acesta fugise din Egipt și se suise pe munte? „Scoate-ți încălțămintea din picioarele tale...” [Ieșirea 3, 5]. Aceasta este încă o taină a Crucii, care urmează de aproape celei dintâi; căci, spune Dumnezeu, dacă ai ieșit din pământul Egiptului și ai pă-

răsit slujirea lui Faraon și ai disprețuit numirea de fiu al fetei lui Faraon, și pe cât stărea în puterea ta a fost surpată și a încetat să mai existe lumea aceasta a slujirii celei rele și viclene, e totuși de trebuință ca la acestea tu să mai adaugi ceva. Ce anume? Să desfaci încălțămintea picioarelor tale, adică să lepede el veșmintele de piele pe care le îmbrăcase, în care lucrea păcatul și care îl despărțeau de pământul cel sfânt. Așadar, „a scoase încălțămintea din picioare” este totuna cu a spune: nu mai trăi după trup și în păcat, ci să fie lepădată și ucisă viața cea potrivnică lui Dumnezeu și cugețarea cea după trup. Astfel încât acea „altă lege, luptându-se împotriva legii minții mele și făcându-mă rob legii păcatului, care este în mădularele mele” [Romani 7, 23] să nu mai stăpânească și să nu mai lucreze, ci să fie dată morții [mortificată] prin puterea vederii lui Dumnezeu. Oare nu aceasta este Crucea? Căci Crucea este iarkji – ca să grăim noi precum dumnezeiescul Pavel – să-ți răstignești trupul „împreună cu patimile și cu poftile” [Galateni 5, 24].

6. Dumnezeu spune: „Scoate-ți încălțămintea din picioarele tale, că locul pe care calci este pământ sfânt!”: iar cuvântul acesta îi dezvăluie lui Moise sfințenia care va veni pe pământ prin Cruce, cea după arătarea Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Fiindcă atunci Moise a văzut mai dinainte viitoarea venire a lui Hristos prin contemplarea acelei priveliști pline de măreție a ru-

gului nears din mijlocul flăcărilor. Astfel încât și vederea duhovnicească în Dumnezeu este taină a Crucii, încă mai însemnată decât taina cea dintâi. Căci sunt două taine și pe acestea ni le arată învăluit marele Pavel și Părinții noștri. Căci cel dintâi nu spune doar că „lumea pentru mine s-a răstignit”, dar adaugă: „și eu m-am răstignit pentru lume”. Iar Sfinții Părinți ne poruncesc să nu ne grăbim să ne înălțăm pe cruce înaintea Crucii, întrucât sunt într-adevăr două înțelesuri și taine deosebite ale Crucii.

7. Taina cea dintâi a Crucii stă în fuga de lume, în despărțirea de rudele după trup – dacă ele împiedică evlavția și viața cea pe potrivă ei – și în deprinderea cea trupească, despre care Pavel spune că este și ea de oarecare folos [vezi I Timotei 4, 8]; aceasta ne arată că lumea și păcatul sunt răstignite pentru noi când fugim de ele. Iar cea de-a doua taină a Crucii ne arată că suntem răstigniți pentru lume și pentru patimile ei, când acestea fug de noi. Și este cu neputință ca ele să fugă întru totul, sau să nu mai lucreze în noi, dacă noi nu ne naștem întru vederea duhovnicească a lui Dumnezeu. Pentru că, atunci când noi înaintăm și ajungem prin lucrare la vederea duhovnicească, și înfrumusețăm și înnoim pe omul nostru cel dinlăuntru, căutând cu osârdie cormoara cea dumnezeiască ascunsă în noi și privind cu multă luare aminte la împlăcția lui Dumnezeu cea dinlăuntru nostru, atunci noi suntem răstigniți pentru lume și pentru patimi. Prin această nevoie

a gândului se iscă o fierbinteală în inima noastră, care alungă relele cugetări ca pe niște muște, însuflând pace duhovnicească și mângâiere în suflet și aducând sfințire în trup, după cuvântul aceluia care spune: „Înfierbântat-u-s-a inima mea înăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc” [Psalmi 38, 4]. Și aceasta este ceea ce unul dintre Părinții noștri purtători de Dumnezeu ne-a învățat grînd: „Ostenește-te cu toată osîrdia, ca să se facă în tine lucrarea lui Dumnezeu, și să biruiști patimile cele din afară” [vezi *Apofiegeamele lui Nichifor*, 3]. Pe deasupra, și marele Pavel ne-a îndemnat pe noi: „În Duhul să umblați și să nu împliniți pofta trupului” [Galateni 5, 16]. De aceea și în altă parte ne dă el poruncă, spunând: „Stați deci tari, avînd mijlocul vostru încins cu adevărul” [Efeseni 6, 14], căci vederea duhovnicească întărește și chivernisește în noi puterea dorinței, alungînd poftele trupei. Marele Petru ne arată nouă în chip destul de limpede care este „mijlocul” și care este „adevărul”, spunând: „Pentru aceea, incingînd mijloacele cugetului vostru, trezindu-vă, nădăjduiți desăvârșiți în harul care vi se va da vouă, la arătarea lui Iisus Hristos” [I Petru 1, 13].

8. Întrucît este cu neputință ca patimile cele rele și lumea păcatului să fugă de la noi într-un tot și să nu mai lucreze mîcar în minia noastră, dacă n-am ajuns la vederea duhovnicească a lui Dumnezeu, de aceea și această vedere duhovnicească este taină a

Crucii, care-i răstignește pentru lume pe cei ce s-au făcut vrednici de ea. Deci așa și vederea de către Moise a rugului care ardea și nu se mistuia era o taină a Crucii, taină mai mare și mai desăvârșită decît cea a lui Avraam. Dar oare Moise a fost învățat [inițiat] în taina mai deplină a Crucii, iar Avraam nu? Cum ar putea avea aceasta vreun tîlc? Lui Avraam nu i s-a arătat totul de la prima chemare; dar mai târziu, după această chemare a sa, el a primit o a doua, o a treia și încă multe altele – chiar dacă acum nu este vremea să vorbim despre toate acestea.

9. Eu vă voi aminti vouă de vederea cea minunată a lui Dumnezeu de care s-a învrednicit Avraam, când el a văzut în chip limpede pe Dumnezeu cel Unul în trei ipostasuri, deși încă nu fusese arătat și vestit astfel: „Apoi Domnul S-a arătat iarăși lui Avraam la stejarul Mamvri... Auziți, ridicîndu-și ochii săi, a privit și iată, trei Oameni stăteau înaintea lui; și cum l-a văzut, a alergat din pragul cortului său în întâmpinarea lor...” [Facerea 18, 1-2 și urm.]. Iată că pe Dumnezeu cel Unul el L-a văzut întreit. Căci, se spune, Domnul S-a arătat lui; și iată că trei Oameni erau acolo; deci alergînd el în întâmpinarea acestora trei, îndată grîiește ca Unuia singur, spunînd: „Doamne, de am aflat har înaintea Ta, nu trece cu vederea pe slujitorul Tău”. Iar cei trei ca Unul singur i-au grăit, căci e scris într-adevăr că i-au zis lui Avraam: „Unde este Sara, soția ta? Mă voi întoarce la tine în vremea această de acum, și va avea un fiu

Sara, femeia ta". Auzind aceasta, Sara a râs. „Și a spus Domnul: De ce a râs Sara, nevasta ta?". Iată un singur Dumnezeu în trei ipostasuri, și trei ipostasuri fiind un singur Domn, căci zice Scriptura: „Și a spus Domnul..."

10. Așadar astfel lucra taina Crucii în Avraam. Iar Isaac era chip al Celui ce a fost bătut în cuie pe ea, fiindcă a fost ascultător de tatăl său, ca și Hristos, până la moarte; iar berbecul dat în schimbul lui L-a preinchipuit pe Mielul lui Dumnezeu dar ca să fie jertfit pentru noi; iar tufiul de care berbecul era legat cuprindea taina chipului Crucii; de aceea se și numea acel tufiș *Sabek*, ceea ce înseamnă „tufișul iertării", așa cum și Crucea este lemnul mântuirii. Și în Iacov, fiul lui Isaac, se află preinchipuită taina Crucii, pentru că s-au înmulțit turmele sale prin lemn și prin apă [vezi *Facerea* 30], lemnul acela preinchipuind lemnul Crucii, iar apa aceea preinchipuind botezul cel dumnezeiesc, care cuprinde în el taina Crucii: „Căci întru moartea lui Hristos ne-am botezat", spune Apostolul [*Romani* 6, 3]. Căci și Hristos a înmulțit turmele cele cugetătoare prin lemn și prin apă, adică prin Cruce și Botez.

11. Însă Iacov, și prin închinarea la vârful toașului său [*Facerea* 47, 31], și prin binecuvântarea dată fiilor săi [*Facerea* 41, 9-20], și prin punerea crucii a mâinilor sale, a arătat încă și mai limpede chipul Crucii. Și de la început și până la sfârșit fiind el ascultător față de părinți săi, din această pricină a fost

iubit și binecuvântat; dar tot din această pricină era el urât de către Isav. Și astfel, îndurând cu bărbăție toată ispita, a avut, de-a lungul întregii lui vieți, lucrătoare taina Crucii. De aceea și Dumnezeu a spus: „Pe Iacov l-am îndrăgit, dar pe Isav l-am urât" [vezi *Maleahi* 1, 1-2]. Ceva de acest fel s-a petrecut și cu noi, fraților. Căci cel ce se supune ascultând de părinți săi după trup și după duh, potrivit poruncii apostolice: „Copii, ascultați pe părinți voștri" [Efeseni 6, 1], acela este iubit și de Domnul, ca unul ce s-a asemănat în felul acesta cu Fiul cel preaiubit al lui Dumnezeu. Iar cel ce refuză să înțeleagă, călcând porunca, este urât și de Dumnezeu, ca unul ce rămâne străin de asemănarea cu Fiul Său cel preaiubit. Și faptul acesta a arătat înțeleptul Solomon că nu se referă doar la Iacov și la Isav, ci-i privește pe toți oamenii: „Fiul înțelept ascultă de învățătura tatălui său, iar cel batjocoritor nici de muștrare" [*Pilde* 13, 1].

12. Dar Iacov, fiul ascultării, nu a dobândit oare taina cea mai înaltă a Crucii, vreau să spun: vederea dumnezeiască potrivit căreia omul este răstignit cu deslăvârșire, murind păcatului și trăind virtuții? Și de altfel el însuși aduce mărturie pentru sine, și despre vederea duhovnicească, și despre mântuire: „Am văzut pe Dumnezeu în față și mântuit a fost sufletul meu" [*Facerea* 32, 30]. Unde sunt cei care urmează încă flecărețiile fără noimă ale oamenilor cu faimă, rea ce s-au arătat în vremurile noastre? Să

audă ei că Iacov a văzut fața lui Dumnezeu, și nu numai că nu i s-a luat viața, ci, precum el însuși spune, a fost și măntuit, în răpărul cuvântului lui Dumnezeu: „... că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască” (Ieremia 33, 20). Oare sunt doi Dumnezeii: unul a Cărui față se arată vederii sfinților, și altul a Cărui față este mai presus de orice vedere? Departe de noi asemenea blasfemie! Dar fața lui Dumnezeu cea văzută este lucrarea harului dumnezeiesc ce se descoperă celor vrednici. Iar fața lui Dumnezeu cea niciodată văzută este ceea ce se numește firea dumnezeiască, aflată mai presus de toată înfățișarea și vederea. Căci nimeni n-a răzbit până la cele mai din adânc ale lui Dumnezeu, după cum este scris (Ieremia 23, 18), și nimeni n-a văzut, nici nu poate să vadă firea lui Dumnezeu (I Timotei 6, 16). Astfel, vederea duhovnicească a lui Dumnezeu și taina cea dumnezeiască a Crucii nu numai că izgonesc din suflet patimile cele rele și demonii care le insuflă, dar și învățăunilor greșite, ca și celor ce le susțin, le arată vinovația, îndepărtându-le din ochol Sfintei Biserici a lui Hristos, în care ni s-a hărăzit nouă acum să prăznuim și să înfățișăm în chip limpede harul și lucrarea dumnezeiască a Crucii de dinaintea Crucii în părinții noștri.

13. Așa precum la Avraam a lucrat taina Crucii, iar fiul său Isaac era el însuși chip al Celui mai târziu răstignit, tot astfel în viața întreagă a lui Iacov taina Crucii a lucrat, iar Iosif, fiul lui Iacov, a fost el însuși

mistică preînchipuire a Cuvântului divino-uman. Ce avea să fie răstignit. Căci și el a fost adus prin zăvistică să fie ucis de cei ce se înrudeau cu el după trup, pentru care și la care a fost trimis de către tatăl său, precum și Hristos mai târziu; și chiar dacă Iosif nu a fost ucis, ci doar vândut, nu-i nimic de mirare, căci nici Isaac nu a fost jertfit. Dar ei nu erau adevărați, ci numai preînchipuire a adevăratului ce avea să vină. Dacă trebuie să vedem în aceștia taina îndoită – prin cele două firi – a lui Iisus, aducerea lor spre jertfă a descoperit mai dinainte patima cea după trup a Dumnezeului-Om, iar lipsa lor de pătimire deplină – netulburarea [imposibilitatea] Dumnezeirii. Lucrul acesta poate fi întâlnit și la Iacov și Avraam. Chiar dacă au fost ispitiți, ei au ieșit totuși biruitori, ceea ce stă limpede scris și despre Hristos. Dintre cei patru care au vestit cucernicia înainte de darea Legii, doi, Avraam și Iacov, aveau lucrătoare în viața lor taina Crucii, iar ceilalți doi, Iacov și Iosif, au vestit mai dinainte, în chip minunat, această taină.

14. Dar oare cel dintâi care a primit Legea de la Dumnezeu și a dat-o altora, Moise, nu a fost izbăvit el însuși prin lemn și prin apă, înainte de a fi dată Legea, când a fost pârslit apelor Nilului, lepădat într-un coș? Dar n-a izbăvit el oare poporul lui Israel prin lemn și prin apă (vezi Ieremia 14, 16), arătând mai dinainte prin lemn – Crucea, iar prin apă – dumnezeiescul Botez? Astfel și Pavel, de taine văzătorul, spune deslușit: „Și toți, întru Moise, au fost

botezați în nor și în mare" [I Corinteni 10, 2]. Și el mărturisește că Moise, chiar înainte de mare și de toaig, a îndurat, de bună voie, crucea lui Hristos, „scoțind că bașciorirea pentru Hristos este mai mare bogăție decât comorile Egiptului” [Evrei 11, 26]. Iar ceea ce numesc cei nebuni bașciorirea lui Hristos, aceasta este Crucea. Drept care Pavel spune iarăși, cu privire la Hristos, că „a suferit Crucea, n-a ținut seama de ocară ei” [Evrei 12, 2]. Ci Moise, chip și înaintaș al Său, a vestit mai dinainte, cu toată limpezimea, și chipul Crucii, și mântuirea ce avea să vină prin ea. Căci Moise, ținând toaigul drept, și-a ținut mâinile pe el, înfățișându-se astfel pe sine ca o cruce pe toaig; și arătându-se el în felul acesta, deplin l-a pus pe fugă pe Amalec [vezi Aperi-rea 17, 9-12]. Dar și punând șarpele de aramă de-a curmezisul, ca semn, a ridicat mai presus de toate chipul Crucii și a poruncit iudeilor celor mușcapi de șerpi să privească la el ca la un izbăvitor al lor, tămăduindu-i astfel de mușcăturile șerpilor [vezi Numere 21, 8-9].

15. Nu voi avea vreme să istorisesc aici despre Iosua și despre cei ce după el, de la Judecători la David și ceilalți, s-au învrednicit de taina Crucii, cum au stăvilat apele, au oprit soarele, au dăruit cetățile celor necredincioși, s-au arătat puternici la război, au răsturnat taberele vrăjmașilor, au scăpat de tăgurile sabiei, au stins puterea focului, au rupt boturile leilor, au certat pe regi, căpetenii de oaste

le-au prefăcut în cenușă, au sculat morți, au legat crugul prin cuvânt și iarăși l-au slobozit, au făcut rodnici norii care erau sterpi: drept care Pavel a spus că pe acestea credința le-a împlinit, fiind credința o putere mântuitoare și de aceea toate sunt cu putință celui care crede [vezi Evrei 11, 32-40]. Ceva de acest fel este și Crucea lui Hristos pentru cei ce cred, după spusa lui Pavel: „Căci cuvântul Crucii, pentru cei ce pier, este neburie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu” [I Corinteni 1, 18].

16. Dar să-i lășăm la o parte pe cei de dinaintea Legii și pe cei de sub Lege; căci n-a grăit oare însuși Domnul, prin care toate s-au făcut și sunt, încă înainte de Cruce: „Cel ce nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine” [Matei 10, 38]? Vezi dar cum, chiar înainte ca El să fi fost pironit pe Cruce, aceasta însemna deja mântuirea? Totuși, când dedusit a grăit Domnul mai înainte ucenicilor Săi despre pătimirea și moartea Lui pe Cruce, auzindu-L Petru, nu a răbdat aceasta, ci, ținând că El avea deplină slobozenie, L-a rugat spunând: „Fie-Ți milă de Tine, să nu Ți se întâmple Ție aceasta” [Matei 16, 22]; atunci Domnul l-a certat ca pe unul care cugetă omenește și nu dumnezeiește. Chemând mulțimea, dimpreună cu ucenicii Lui, Le-a spus lor: „Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia Crucea și să-Mi urmeze Mie. Că cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde; iar cine își

va pierde sufletul pentru Mine îl va afla" [Matei 16, 24-25].

17. Așadar, El a chemat mulțimea, dimpreună cu ucenicii Săi, și a mărturisit atunci pe deplin, vestindu-le lor aceste mărețe și mai presus de fire, și cu adevărat dumnezeiești, iar nu omenești planuri, pentru a arăta că cere acestea nu numai de la ucenicii Săi aleși, ci de la tot omul care crede în El. Iar a urma lui Hristos înseamnă a trăi potrivit Evangheliei Sale, dând pildă de toată virtutea și cucernicia. Cât despre îndemnul de a-L urma și de a se lepăda de sine, ridicând crucea, acesta înseamnă a nu se cruța de moartea într-o batjocură, pentru virtute și pentru adevărul învățăturilor celor dumnezeiești. Chiar dacă este măreț și mai presus de fire a se lepăda cineva de sine și a se da disprețului și morții, nu este totuși de necrezut: căci [nici] împărații pământului n-ar îngădui vreodată să fie urmași la război de oameni ce n-ar fi gata să moară pentru ei. Ce este atunci de mirare în faptul că Împăratul cerurilor, venind să locuiască pe pământ după cum făgăduise, pentru a da piept cu obștescul vrăjmaș al neamului omenesc, își caută însoțitori potriviți pentru aceasta? Dar împărații pământului nu-i pot învia pe cei ce și-au primejdii viața pentru ei. Căci ce ar putea oare să mai primească un mort de la aceștia? Ba mai mult, chiar și împărații, dacă au murit pentru un țel cucernic, își pun nădejdea în Domnul. Astfel,

Domnul îi răsplătește cu viață veșnică pe cei ce se primejdiesc ca să-L urmeze.

18. Și dacă împărații pământului își caută însoțitori gata să meargă la moarte pentru ei, iată că Domnul S-a dat pe Sine însuși morții pentru noi, sfătuiindu-ne să fim gata de moarte nu pentru El, ci pentru noi înșine; și ne arată într-adevăr că este vorba despre noi înșine, când adaugă: „Căci cine va voi să-și scape sufletul îl va pierde, iar cine va pierde sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelie, acela îl va scăpa” [Marcu 8, 35]. Ce înseamnă acest cuvânt: cel ce ar vrea să-și izbăvească sufletul, acela și-l va pierde, iar cel ce și-l va pierde, acela și-l va izbăvi? Firea omului este îndoită: omul cel din afară, vreau să spun trupul, și omul cel dinlăuntru, adică sufletul. Deci, când omul cel din afară se dă pe sine morții, el își pierde sufletul pe care-l avea [în trup]. Căci cel ce și-a pierdut astfel sufletul pentru Hristos și pentru Evanghelie, acela întru totul și cu adevărat și-l va mântui, căpătând prin el viața cerească și veșnică, purtătoare spre înviere, făcându-se ceresc și veșnic și după trup. Iar cel ce și-i iubește viața sa, și nu este gata să și-o piardă, din pricina îndrăgirii acestui veac vremelnic și a tot ce ține de el, își va pierde sufletul său, lipsindu-l de viața cea adevărată, și se va pierde – val – și pe sine, încredinșându-și sufletul osândeii celei veșnice. Și prea milostivul Stăpân, ca și cum ar plânge pentru sufletul acela, arătând mărimea nenorocirii sale, spune: „Căci ce-i

folosește omului să câștige lumea întreagă, dacă-ți pierde sufletul? Sau ce ar putea să dea omul, în schimb, pentru sufletul său?" [Marcu 8, 36-37]. Nimic altceva decât pe cele care-n veacul de acum sunt socotite de cinste și plăcute foarte, și pe care el le-ar prefera unei morți mântuitoare. Dar oare ce-ar putea afla el de dat, în veacul acesta, în schimbul acelei vieți în Duh cu care lumea întreagă nu se poate asemui?

19. Prin urmare, fraților, dacă un singur om ar putea să dobândească lumea întreagă, aceasta nu i-ar fi de nici un folos, dacă ar fi lipsit de sufletul său. Cu cât mai cumplit este când cineva, putând să dobândească din lumea aceasta o parte cât de mică, ajunge să-și piardă sufletul prin patima și aplecarea către ea, în loc să aleagă el a se umple de chipul și de înțelesul Crucii, urmându-L pe Cel ce este dăător de viață. Căci Crucea este chipul ce se cade cinstit, și înțelesul [cuvântul] acestui chip.

20. V-am înălțat în cele de mai dinainte înțelesul și taina acestui chip, deslușit tâlcuindu-le evlaviei voastre. Dar mai degrabă Pavel le-a tâlcuit pe toate acestea pentru noi. Căci Pavel socotea, întru lauda Crucii, că el nimic nu știa decât pe Iisus Hristos, și încă pe Iisus cel răstignit. Ce spune deci Pavel? Crucea înseamnă răstignirea trupului, cu patimile și cu poftele sale. Credeți oare că el spune aceasta numai cu privire la viața cea după simțuri și la patimile cele de sub pânțec? Cum de scrie el atunci Corinteni-

lor: „Câtă vreme este între voi pizmă și ceartă și dezbinări, nu sunteți, oare, trupeți și nu după firea omenească umblați?" [I Corinteni 3, 3]. Așfel încât cel ce îndrăgește slava sau banii, sau cel nu ce vrea să-și împlinească decât voia sa, năzuind să iasă biruitor din orice înfruntare, este om trupeș și trăiește după trup. Din care pricină se ivesc și gâlcelele, precum spune și Iacov, fratele Domnului: „De unde vin războaiele și certurile dintre voi? Oare, nu de aici: din poftele voastre ce se luptă în mădularele voastre?" [Iacov 4, 1]. Așfel, a-ți răstigni trupul, cu patimile și poftele sale, aceasta înseamnă și ca omul să nu săvârșască nimic din ceea ce este neplăcut lui Dumnezeu. Și chiar dacă trupul ne trage în jos și ne siluiește, cuvine-se ca fiecare dintre noi să se străduiască să-l ridice la înălțimea Crucii. Ce vreau eu să spun? Venind pe pământ, Domnul Și-a petrecut viața în sărăcie; și nu numai că Și-a dus viața astfel, ci a și propovăduit, spunând: „Așadar, oricine dintre voi care nu se leapădă de tot ce are nu poate să fie ucenicul Meu" [Luca 14, 33].

21. Dar roga-vă, fraților, ca nimeni să nu se tulbure auzindu-mă propovăduind cu tărie voința ota bună și bineplăcută și desăvârșită a lui Dumnezeu, nici nimeni să nu se mândrească socotind că poruncile Sale sunt anevoie de împlinit, ci mai întâi să cugete la aceea că împărăția cerurilor se ia cu silință și că numai cei silnici se învrednicesc de ea, și să dea ascultare lui Petru, fruntașul apostolilor lui Hristos,

când zice: „Că și Hristos a pătimit pentru voi, lăsându-vă pildă, ca să pășiți pe urmele Lui „ [I Petru 2, 21]. Apoi să se cugete și la faptul acesta, că aflând fiecare, cu adevărat, cât datorează Lui Dumnezeu, și neputînd să-l însoară totu, se cade să-l aducă Lui, cu smerenie, măcar atît cît poate și socotește a fi bun de adus. Iar pentru restul, care îi lipsește, să se smerască iarăși înaintea Sa, ca prin această smerire să dobîndească milostivirea și să acopere lipsa lui. Prin urmare, dacă cineva vede că mintea și cugetul său se apleacă spre bogăție și îmbuibare, să cunoască el că o astfel de judecată este trupească și înrobitea celor joșnice, căci oricine a fost pironit pe cruce nu poate să se îndrepte spre astfel de țeluri. Drept care unul ca acela trebuie să-și suie pe cruce gîndul său, pentru ca, nemaicăzînd de acolo, să nu se mai despartă de Hristos cel răstignit pentru el.

22. Așadar, cum va începe acel om să-și ridice cugetul său la înălțimea Crucii? Nădăjduind în Hristos, Atoatestăpînitorul, să se lepede el de toată agoniseala nelegiuirii; iar de va dobîndi el cîștig după dreptate, fără să fie prea mult aplecat spre el, să-l chivernisească în chip înțelept, făcîndu-le parte din el – pe cît cu putință – semenilor săi aflați în nevoie. Căci a renunța la propriul trup și a-l purta spre cruce, după cum cere porunca, aceasta n-o pot face decît cei sunt oameni ai lui Dumnezeu, trăind după Dumnezeu: nefiind ei prea mult aplecați spre propriul trup, se slujesc de acesta doar ca de un împre-

ună lucrător cu ei pentru cele ce le sunt de trebuință, iar dacă li se ivește prilejul, ei sunt gata în orice clipă să renunțe la el. Orice om care ar face astfel cu bunurile și bogățiile trupei, chiar dacă n-ar putea face mai mult, s-ar purta bine și într-un fel plăcut lui Dumnezeu. Și încă, vede cineva în sine o cugetare desfrînată, care se ridică în el, cu oarecare putere? Să-și gîndească încă nu s-a răstignit pe sine. Atunci cum se va răstigni el oare? Să fugă de privirea iscoditoare a femeilor și de legăturile necuvenite cu acestea și de vorbirea cea ușuratică, să pună frâu tuturor acelor lucruri care hrănesc patima, să se lepede de ospețe, de beții, de lăcomia pămîntului, de somnoroasa lenevire. Să amestece el înfrînarea năravurilor cu smerenia cugetării, chemându-L pe Dumnezeu, cu inima zdrobită, împotriva patimilor lui, iar atunci zicînd: „Văzută-am pe cel necredincios fălîndu-se și înălțându-se precum cedrii Libanului. Și am trecut, și istă nu era; și l-am căutat pe el, și nu s-a aflat locul lui” [Psalmi 36, 35-36].

23. Te tulbură iarăși cugetarea slavei departe? Tu să-ți aminești sfatul Domnului din Evanghelii cu privire la aceasta: în discuții să nu cauți să pari mai presus de ceilalți, ci folosește-ți virtuțile, în măsura în care le ai, într-ascuns, privind doar spre Dumnezeu și fiind văzut doar de către El, iar Tatăl tău, Cel ce vede într-ascuns, îți va răsplăti je pe față. Iar dacă, chiar și după ce ai tăiat tu împunsătura vreunui patimi, te tulbură iarăși înăuntrul tău gîndul la ea, nu

te înfricoșă. Aceasta îți va mijloci pe primirea cununii, căci tulburându-te, ea nu te convinge, nici nu-ți face lucrarea sa, ci este doar o mișcare amorțită, înfrântă de lupta ta cea după Dumnezeu.

24. Acesta este cuvântul Crucii; și este așa nu doar la prooroci, înainte să fie împlinit, ci și acum, după ce s-a împlinit, Crucea rămânând o mare taină, cu adevărat dumnezeiască. De ce? Fiindcă, [judecând] după aparențe, cel ce face prea puțin caz de sine însuși și se smerește în toate, pare să-și atragă asupra-și umilința; cel care fuge de plăcerile trupei pare să-și atragă chin și suferință; cât despre cel care-și dăruiește bunurile, acela pare a fi el însuși pricină a sărăciei sale; când, de fapt, prin puterea lui Dumnezeu, sărăcia aceasta și chinul și umilința dau naștere, atât în lumea de acum, cât și în cea viitoare, unei slave veșnice și unei bucurii de negrăit și unei bogății ce nu poate fi cheltuită. De aceea, numărându-i între cei pierduți, și chiar între păgâni, pe cei ce nu cred acestea, nici nu-și arată credința lor prin fapte. Pavel spune: „Însă noi propovăduim pe Hristos cel răstignit: pentru iudei sminteală”, prin necredința lor în patima cea mântuitoare, iar „pentru neamuri, nebunie”, întrucât ei nu cinstesc decât ceea ce este trecător și nu cred în făgăduințele lui Dumnezeu, „dar pentru cei chemați, și iudei și elini: pe Hristos, puterea lui Dumnezeu și înțelepciunea lui Dumnezeu” [I Corinteni I, 23-24].

25. Așadar aceasta este înțelepciunea lui Dumnezeu și puterea Lui, a birui prin slăbiciune, a se înălța prin smerenie, a fi bogat și a se îmbogăți prin sărăcie. Nu numai înțelesul Crucii și taina sa, dar și chipul ei cel dumnezeiesc și vrednic de închinăciune, pecete sfântă și preacinstită, dătătoare de sfințenie și împlinitoare a bunurilor celor negrăite și nemăsurat de mari puse la îndemâna neamului omenesc de către Dumnezeu, care ridică blestemul și osânda, nimicind stricăciunea și moartea, dând viață veșnică și binecuvântare, lemn de mântuire aducător, scuttru împărătesc, trofeu dumnezeiesc împotriva vrămașilor văzuți și nevăzuți. Fii ereziei îi întorc spatele în derădere; căci ei n-au prioeput cuvântul apostolic: „Ca să puteți înțelege, împreună cu toți sfinții, care este lățimea și lungimea și înălțimea și adâncimea” [Efeseni 3, 18]. Într-adevăr, Crucea Mântuitorului arată toată economia venirii Sale cu trupul la noi și cuprinde toată taina din ea; da, căci Crucea se întinde către toate marginile pământului, îmbrățișând cele de sus, cele de jos, cele dimprejur și cele de la mijloc. Aducând noi un temei care ar trebui să-i convingă pe eretici, dacă aceștia ar fi avut destulă înțelepciune pentru a cinsti și ei Crucea, ei se îndepărtează de chipul Împăratului slavei, pe Care Însuși Domnul l-a numit înălțare și slavă a Sa, mai înainte de a fi fost înălțat pe el: căci vorbind despre venirea și arătarea Sa viitoare, El vestește semnul

acesta al Fiului Omului, Care vine cu putere și cu slavă multă [vezi Matei 24, 30].

26. Dar ei spun: „Pironit pe cruce, Hristos a murit, și de aceea nu răbdăm să mai vedem chipul și lemnul pe care a murit El”. Iar zăpădul scris împotriva noastră din pricina neascultării cu privire la pom, neascultare săvârșită când mâna strămoșului nostru dinăli s-a întins spre el, oare pe ce a fost prins în cuie? Și cum oare a fost el nimicit și gîter, astfel încât noi să putem dobândi din nou binecuvîntarea lui Dumnezeu? Cu ce oare Hristos a despuiat și a izgonit pe deplin stăpînirile și puterile duhurilor răutăți, care uzurpaseră locul firii noastre din pricina lemnului neascultării? Și cu ce oare Hristos, biruindu-le pe acestea, le-a dat de rușine, ca astfel să primim noi slobozenie? Cu ce oare a fost surpat zidul cel despărțitor, iar vrăjmăția față de Dumnezeu a încetat și a pierit? Și prin ce oare am fost împăcați cu Dumnezeu și am primit vestea cea bună a unei păci reînnoite cu El? Nu oare pe Cruce și prin Cruce? Să ascultăm ce spune Apostolul către Efeseni: „Căci El este pacea noastră, El, Care a făcut din cele două – una, surplînd peretele din mijloc al despărțirii ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să însemezeze pacea, și să-i împăce cu Dumnezeu pe amîndoi, uniți într-un trup, prin Cruce, emorînd prin ea vrăjmăția” [Efeseni 2, 14-16]. Și către Coloseni: „Iar pe voi, care erați morți, în fărâdelegile și în nețîierea împrejur a trupului vostru,

v-a făcut viu, împreună cu Sine, iertându-ne toate greșalele: gîtergînd zăpădul ce era asupra noastră, care ne era potrivnic cu rănduielele lui, și l-a luat din mijloc, pironindu-l pe cruce. Dezbrăcînd (de putere) începătorile și stăpînirile, le-a dat de ocară în văzul tuturor, biruind asupra lor prin cruce” [Coloseni 2, 13-15].

27. Oare nu vom cinsti și nici nu ne vom folosi noi oare de acest dumnezeiesc trofeu al obșteii slobozenii a neamului omenesc, trofeu a cărui simplă arîtare îl face să fugă pe jarpe, pe prințul răului, biruindu-l și rușinându-l, vestindu-i înfrîngerea și zdrobirea, slăvindu-L și preamărindu-L, todeauna pe Hristos și dezvăluind lumii biruința Sa? Iar dacă Crucea ar fi să fie disprețuită, sub cuvînt că Hristos a suferit pe ea moarte, atunci nici moartea Sa n-ar fi vrednică de cinstire și mîntuitoare. Cum se poate atunci – după cuvîntul Apostolului – să fim noi botezați în moartea Sa? Cum ne vom face oare părtași învierii Lui, dacă nu suntem înrădăcinați în asemănarea cu moartea Sa? Și de altfel, dacă s-ar afla cineva care să se închine chipului Crucii ce nu ar avea înscris pe ea numele Stăpînului, ar putea fi învinuit, pe bună dreptate, că nu ar face ceea ce se cuvine; căci „întru numele lui Iisus Hristos tot genunchiul se va pleca, al celor cerești și al celor pămîntești și al celor de dedesubt” [Filipeni 2, 10]. Și întrucît Crucea poartă acest nume vrednic de în-

chinare, ce mare nesăbuiță ar fi să nu ne plecăm genunchiul în fața Crucii lui Hristos!

28. Dar noi, plecându-ne și inimile împreună cu genunchii noștri, ne vom închina alături de Psalmistul și de Proorocul David la locul unde au stat picioarele Sale, și unde brațele i s-au întins, îmbrățișând totul, și unde trupul începător al vieții a fost dat batjocurii pentru noi; și, închinându-ne ei [Crucii] cu credință, să ne umplem noi de belșugul sfințeniei revărsate din ea, să-l gustăm și să-l păstrăm în inimile noastre. În felul acesta, la preaslăvita venire ce va să fie a Domnului și Dumnezeuului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, văzându-L pe El într-o slavă, să ne bucurăm și să dănuim, având noi parte de gederă cea de-a dreapta Sa, de auzirea preafericitului glas ce ne-a fost făgăduit și de primirea binecuvântării Sale, întru slava Celui ce a fost răstignit cu trupul pentru noi, a Fiului lui Dumnezeu.

29. Căruia I se cuvine mărirea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

La Duminica a patra a Păresimilor, despre scoaterea demonilor

1. Adeseori, și mai cu seamă în zilele acestea sfirșite, am vorbit evlaviei voastre despre post și despre rugăciune, dar încă nu am spus urechilor și sufletelor voastre iubitoare de Dumnezeu de ce daruri se vor învrednici cei ce-L iubesc pe Dumnezeu și ce bunuri de mult preț se vor da celor ce le cer, după cum se mărturisește și prin cuvântul citit azi în Evanghelia Domnului. Ce spune aceasta? Un lucru mare și mai însemnat decât toate, precum se spune. Căci, în afară de altele, poate să dea putere deplină împotriva duhurilor rele, ca să fie ele izgonite și îndepărtate, și să fie izbăviți cei bătuiți de uelțile diavolilor. Căci ucenicii au grăit către Domnul cu privire la cel cuprins de duhuri rele, care era surd și mut, cum că ei n-au fost în stare să scoată răul afară; iar Domnul le-a spus lor: „Acest neam de demoni cu nimic nu poate ieși, decât cu rugăciune și cu post” [Marcu 9, 29].

2. Și poate că din această pricină, după rugăciunea cea de pe munte și arătarea din ea a dumnezeieștii lumini (lumina taborică a Schimbării la Față).

cobori de îndată în locul unde se afla cel stăpânit de demoni. Căci, spune Evanghelia [vezi *Matei* 17, 1-9; *Marcu* 9, 2-9; *Luca* 9, 28-36], luând pe ucenicii cei aleși de El, S-a urcat pe munte ca să se roage și a strălucit fața Lui ca soarele. Și iată s-au arătat, grăind cu El, Moise și Ilie, cei care mai mult decât toți ceilalți oameni s-au nevoit în rugăciune și în post; și ei au arătat, prin ivirea lor în timpul acelei rugăciuni, iubirea reciprocă și deplina potrivire dintre rugăciune și post, astfel încât, așa zicând, prin rugăciune postul a vorbit cu Domnul. Dacă glasul sângelui nefericitului Abel a strigat din pământ către Domnul, așa cum am aflat de la Moise că i s-a spus lui Cain, și dacă părțile trupului și mădularele lui toate, îndurând postul, vor striga și ele către Domnul, Care va grăi cu cel ce postește prin rugăciune, acestea două [postul și rugăciunea] săvârșindu-se oarecum împreună, atunci, pe bună dreptate, Dumnezeu face mai primir postul, orânduind în ceata dreptilor pe cel ce a luat asupra sa această nevoiță. Căci, după ce în rugăciune a strălucit dumnezeiește fața Lui, scoborând Domnul din munte, S-a îndreptat către mulțime și către ucenici, unde a fost adus dinaintea Lui acel om stăpânit de demon, pentru că, așa cum a arătat El pe munte, S-a făcut răsplătă pentru post și rugăciune; și nu numai o răsplătă mare, ci una mai presus de toate răsplățile (căci El a arătat că dumnezeiasca strălucire a fost o răsplătă a acestor osteneți). Dar scoborând [de pe munte], El a arătat

că o răsplătă a acestora a fost și puterea asupra demonilor.

3. Dar întrucât în ziua de astăzi a Păresimilor este rânduit să se citească în bisericii cele cu privire la această minune, să tăluim și noi întregul cuvânt vestit mai sus de către Evangheliile. Căci spune Scriptura că venind Iisus la ucenicii Săi și la cei aflați împreună cu ei, și întrebându-i despre ce vorbeau [se sfădeau], unul din mulțime, răspunzând, a zis: „Învățătorule, am adus la Tine pe fiul meu, care are duh mut. Și oriunde-l apucă, îl aruncă la pământ și face spume la gură și scrișnește din dinți și înșepenește” [*Marcu* 9, 17-18; pentru întregul episod, vezi *Matei* 17, 14-21; *Marcu* 9, 17-29; *Luca* 9, 38-42].

4. Dar cum de face spume la gură și scrișnește din dinți și înșepenește? Creierul celui demonizat, mai întâi și mai mult decât celelalte părți ale trupului său, trece prin încercări. Căci demonul se slujește ca de un vehicul de suflarea ce se află în creier, iar apoi dintr-acesta, ca dintr-o cetățuie aflată pe un vârf de munte, stăpânește întreg trupul. Iar când creierul pătimește, o oarecare scurgere se sloboade de aici, care este în același timp flautentă și catarală la nervi și la mușchii trupului, astupând ieșirile suflului lăuntric; și pricinuește prin aceasta un tumult și o izbucnire și o mișcare bruscă în toate părțile sloboade, mai cu seamă în sânii, ca unele ce sunt mai aproape de partea cea mai întâi pătimitoare. Mult lichid se adună mai cu seamă la gură, din pricina

multelor deschideri și a apropierii de creier, căci plămânul nu poate respira după fireasca rânduială, din pricina mișcării dezordonate a mădulelor. Pe de altă parte, din pricina prisosului de lichid care se ridică deodată, fac spume la gură cei ce pătimească de această stare. În felul acesta l-a făcut demonul [pe cel posedat] să spună și să scriească din dinți, lovindu-i cumplit unii de alți și stărnindu-i în chip nebunesc. După aceasta, el a rămas ieșpân prin puternica lucrătură a demonului. Căci așa cum din pricina căldurii aburii sunt mișcați, iar dacă dogoarea soarelui este mai puternică, aburii se împrăștie și pier din pricina ei, tot așa și din pricina unelinii demonului umezeala mădulelor care dă pe din afară, chiar indestul de multă fiind, nu după mult timp se pierde, iar demonizatul acela se usucă.

5. Tatăl demonizantului îi mai spune Domnului că le-a vorbit ucenicilor Săi, cerându-le să-l îngonească pe demon, dar aceia nu au putut. Iar Domnul a zis nu numai către el, ci către toți cei de acolo: „O, neam necredincios, până când voi fi cu voi? Până când vă voi răbda pe voi?” [Marcu 9, 15]. Mie mi se pare că cei ce erau de față acolo dintre iudei, agățându-se de faptul că ucenicii nu putuseră să îngonească demonul, au cam prins să hulească. Căci ce n-ar fi în stare să spună, profitând de asemenea prilej, acei oameni care nici măcar atunci când se săvârșesc minuni nu se leapădă de hula? Așadar, cunoscând Domnul murmurele și ocările acelor oa-

meni, îi ceartă și îi rușinează, nu numai prin cuvinte indestul de tăioase, dar și prin fapte și vorbe pline de iubire de oameni. Căci El poruncește spunând: „Aduceți-l la Mine!” [Marcu 9, 19]; și ei l-au adus. Și văzând pe Domnul, demonul, dându-și pe față întreaga răutate, l-a scuturat cu spasme pe băiat, iar acela s-a prăbușit, tăvălindu-se și spunegând.

6. Domnul l-a întrebat pe tatăl băiatului: „Câtă vreme este de când i-a venit aceasta?” [Marcu 9, 21]. Domnul a pus această întrebare din iubire de oameni, pentru credință și ca să-l facă pe acela să ceară cu deplină încredințare. Căci bietul om se afla așa de departe de credință, încât nu era în stare să se roage nici pentru izbăvirea copilului său. El nici pe ucenici nu i-a rugat propriu-zis, cu toată stăruința. Pentru că spune: „Am zis ucenicilor Tăi să-l alunge [pe demon]”; dar el nu a căzut înaintea lor, nu i-a implorat, nu s-a rugat de ei. Și nici pe Domnul nu se arată a-L ruga [cu adevărat]. De aceea Domnul l-a lăsat pe băiat să zacă o vreme înaintea ochilor tatălui său, iscodindu-l pe acesta despre vremea pătimirii și dându-i prilej să-și întărească cererea sa. Tatăl răspunsese că încă din copilărie pășise fiul său acestea și că adeseori demonul îl aruncă în foc și în apă, cu gând ca să-l piardă; și adăugă: „De poți ceva, ajută-ne, fiindu-Ți milă de noi” [Marcu 9, 22].

7. Iată cât de mare era necredința aceluia bărbat! Căci cel care spune: „De poți...”, arată totmai prin aceasta că nu crede puterii Lui. Și-i zice atunci

Domnul: „De poji crede, toate sunt cu putință celui ce crede” [Marcu 9, 23]. Dar spune aceasta nu pentru că nu avea știință de necredința aceluia, ci ca să-l îndemne măcar la un dram de credință, arătând, în același timp, că și faptul de a nu fi putut ucenicii să scoată demonul avea drept pricină tot necredința lui. Se cade a lua aminte la Evanghelist: căci acesta nu spune că Domnul a zis către tatăl băiatului: „De poji să crezi...” [sic], întrucât aproape întotdeauna Domnul le cere credință celor ce caută tămăduiri. Fiind El stăpân și oblăduitor al sufletelor. S-a străduit să le și vindece pe acestea prin credință. Dar tatăl băiatului aceluia, când a auzit că vindecarea va însoți credința sa, a zis cu lacrimi: „Cred, Doamne! Ajută necredinței mele” [Marcu 9, 24]. Să luăm aminte la înaintarea cea bună a credinței lui. Fiindcă nu numai că a crezut cu privire la tămăduirea băiatului, dar a crezut și că Domnul poate să înlăture însăși necredința sa, de o va voi El. Când mulțimea a dat năvală la cuvintele acestea ale Sale, Domnul – zice Scriptura – a certat duhul cel necurat, spunându-i: „Duh mut și surd, Eu îți poruncesc: Ieși din el și să nu mai întorci în el!” [Marcu 9, 25].

8. Demonul acela se arată a fi foarte răuvoitor și peste măsură de nerușinat. Fiindcă tăria certării și porunca de a nu mai intra [în băiat] vădesc nerușinarea demonului: căci fără de aceasta, pe cât se pare, s-ar fi întors în el și după ce a fost izgonit. Demonul avea întinsă stăpânire asupra băiatului aceluia,

fiind greu de smuls, iar pe deasupra mut și surd; și întrucât nu era îndestulătoare firea băiatului pentru marea nebulie a demonului, băiatul a fost lăsat aproape fără simțire. Spune mai departe Scriptura: „Și răcnind și zguduindu-l cu putere, duhul a ieșit. Iar copilul a rămas ca mort, încâ mulți ziceau că a murit” [Marcu 9,26]. Cât privește răcnetul acela, el nu se contrazice cu faptul că demonul era mut. Căci vorbirea îndeobște este semnul unei cugetări, pe când răcnetul este un sunet oarecare. Demonul îl sloboade pe băiat, dar îl zguduie cu alta putere încât acesta rămâne ca mort, vădindu-se astfel pe deplin răutatea aceluia demon. Domnul însă, luând mâna băiatului, l-a ridicat pe el și l-a pus pe picioare, arătând prin aceasta puterea nemăsurată a lucrării Sale. Căci a lua de mână era o lucrare în marginea firii celei zidite, dar a-l scula pe băiat, vindecat de tot răul, este o faptă a lucrării celei nezidite și dumnezeiești și de viață începătoare.

9. Când ucenicii L-au întrebat după aceea, de o parte: „Pentru ce noi n-am putut să-l izgonim?”, Domnul a grăit către ei, deslușindu-le că acel neam de demoni „cu nimic nu poate ieși, decât numai cu rugăciune și cu post” [Marcu 9, 28-29]. Unii spun că rugăciunea aceasta și postul trebuie să se săvârșească de către cel ce se pătimește. Însă nu este așa. Căci cel ce se află sub puterea unui duh rău, și mai ales a unui duh atât de cumplit, este asuprit de acesta ca și când ar fi un mădular al lui. Cum ar putea deci așa

cineva să se roage și să postească pentru sine în chip folositor?

10. Se pare că demonul acesta năpraznic era neînfrânat, căci el îl aruncă uneori în foc pe cel pe care l-a cuprins (așa sunt de cumpliti demonii în râvna lor pătimăță), iar alteori îl scufundă pe el în apă din pricina lăcomiei diavolești, închipuind bețiile cele fără de măsură și nesațul multelor petreceri lumești. Căci și în cele de acest fel se află acest demon surd și mut, pentru că cel ce a căzut pradă neadevărurilor unui astfel de demon, acela nu suferă prea lesne să audă și să grăiască cele dumnezeiești. Însă cel ce nu are înrădăcinat în sine acest duh rău, fiind atins doar (din afară) de urzilele celui rău, când se ridică spre a se întoarce către Domnul (întrucât posedă încă stăpânirea de sine), are nevoie de post și rugăciune, pentru ca prin post să țină în frâu trupul și să înfrâneze riscoalele lui, iar prin rugăciune să potolească și să rezeze îndoielile din sufletul său și cugețările cele așăgătoare de patimi, și astfel să se facă stăpân pe sine și să pună capăt împlinirii, înălăturând prin rugăciune și post satanica războire și toată unelirea. Când însă nu lucrează doar la îndemnul și ispitirea diavolului, ci îl are pe acesta chiar în sine, atunci el nu mai suferă în chip omenesc, nici nu mai poate prin sine și de la sine să facă ceva pentru propria-i tămăduire, iar ceea ce ar face el, dacă ar avea minea slobodă, se face pentru el de către cei slobozi; ba mai mult, chiar Duhul cel Sfânt mijlocește

pentru izgonirea demonului, prin împlinirea unor lucrări foarte mari.

11. Dar să nu cerem noi să izgonim demonii, chiar de-am avea putere să-i alungăm, căci aceasta la nimic nu ne va folosi, câtă vreme ducem o viață lipsită de luare aminte. Fiindcă spune Scriptura: „Mulți îmi vor zice în ziua aceea: Doamne, Doamne, au nu în numele Tău am proorocit și nu în numele Tău am scos demoni și nu în numele Tău minuni multe am făcut? Și atunci voi mărturisii lor: Niciodată nu v-am cunoscut pe voi. Depărtați-vă de la Mine cei ce lucrați fărădelegea” [Matei 7,22-23]. Așadar este mult mai folositor să ne grăbim să izgonim patima desfrânării și a mâniei și a urii și a îngâmării, decât să dăm afară pe demoni. Pentru că nu este îndesulător să ne izbăvim noi doar de păcatul cel trupesc, ci este de trebuință să curățim lucrarea cea lăuntrică, din sufletul nostru. Căci din inima noastră ies cugețările cele rele, curvile, desfrânările, ucidenile, furturile, necumpătările și cele asemenea (acestea sunt cele ce-i dau omului ghes), și „oricine se uită la o femeie, poftind-o, a și săvârșit adulter cu ea în inima lui” [Matei 5, 28]. Atunci când trupul se lenește, mai lesne e cu puțință ca în minse să se îplinească păcatul; și când înăuntrul sufletului, prin rugăciune și băgare de seamă și aducere aminte a morții și a înfrînare pentru Dumnezeu, este nimicit asaltul răului, atunci ia parte și trupul la sfințenie, dobândind puterea de a pune capăt

pomilor păcătoase. Și aceasta este ceea ce spune Domnul, că unii curăță partea din afară a potirului, dar nu curăță și partea cea dinlăuntru a lui; ci voi faceți curată această parte dinlăuntru, și astfel tot potirul va fi curat. Căci avînd tu toată grija ca partea ta cea dinlăuntru să fie lucrătoare pentru Dumnezeu, vei învinge astfel și patimile cele din afară. Căci dacă rădăcina este sfîntă, și crengile sunt sfînte; și dacă este sfîntă plămada, și aluatul este sfînt. Fiindcă spune Pavel: „În Duhul să umblați și să nu împliniți pofta trupului” [Galateni 5, 16].

12. De aceea Hrisos nu a înălțurat tăierea împrejur iudaică, ci a împlinit-o. Fiindcă El este Cel ce spune: „N-am venit să stric Legea, ci să o împlinesc” [Matei 5, 17]. Așadar, cum a împlinit-o El? Tăierea împrejur era o pecete și un semn și o învățătură preînchipuitoare a tăierii împrejur a inimii rău nărlăvite, iar iudeii, care nu se străduiau spre a o dobândi, și care erau ocăluși de către prooroci, ca unii ce nu aveau inima tăiată împrejur, s-au făcut urlii Celui ce cercetează adâncurile inimii, iar în cele din urmă au fost lepădați. Fiindcă omul privește la față, dar Dumnezeu se uide în inimă; și dacă aceasta este plină de cugetări întinate și rele, acel om îți pricinuieste singur îndepărtarea lui Dumnezeu de la el. De aceea iarăși Apostolul ne îndeamnă să slăvim rugăciunile noastre fără de mînie și fără de jînire [indoiială] [1 Timotei 2, 8; vezi și Iacov 1, 6].

13. Domnul, învățându-ne pe noi să ne străduim spre tăierea împrejur a inimii, ferește pe cei curați cu inima, și pe cei săraci cu duhul, și arată fără înconjur că vederea lui Dumnezeu este răsplata acestei curățenii, iar celor săraci [cu duhul] le făgăduiește împărăția cerurilor [Matei 5, 3]; și numește săraci pe cei care trăiesc în lipsuri și nevoițe. Însă nu-i ferește pur și simplu pe cei ce doar [material] viețuiesc în felul acesta, ci pe cei ce sunt așa cu duhul, adică pe cei ce, prin cele dinlăuntru lor, prin smerenia inimii și prin alegerea cea bună, le rânduiesc astfel și pe cele din afară ale lor. Domnul nu oprește numai uciderea, dar și mânia, și poruncește să iertăm din inimă celor ce ne greșesc nouă, căci Domnul nu va primi darul adus de noi, dacă mai înainte nu ne vom împăca degrabă [cu pășul nostru] și nu ne vom lepăda de mânia noastră [vezi Matei 5, 24-25].

14. Tot așa și cu privire la patima desfînării. Căci se vedește patima născută dintr-o vedere iscoditoare și pofta izvorâtă din aceasta într-o inimă înducită spre desfrâu. Și în chip mai cuprinzător, cu privire la suferirea acestor patimi, dacă lumina din tine – adică mintea și cugetarea – se întuneacă sub grelele năvăliri ale căpeteniilor beznei, cu atât mai mult întunericul [din tine] – adică trupul și simțirea, care nu au prin firea lor strălucirea cugetului – cum ar putea da naștere adevărului și neapătimirii? Dacă este în tine o lumină curată, iar cugetările cele trupești nu te umbresc, vei fi luminos cu tot sufletul tău, ca și

atunci când lampa te luminează cu strălucirea ei. Aceasta este tăierea împrejur a inimii în duh, prin care a împlinit Domnul tăierea împrejur cea trupească a Legii din vechime, date iudeilor ca să închipuie și să vestească această plinătate a tăierii împrejur, și să poarte către ea. Dar întrucât iudeii nu s-au nevoit să dobândească acest fel de tăiere împrejur, precum spune Pavel, tăierea împrejur li s-a făcut lor netăiere împrejur, fiind ei îndepărtați de la Dumnezeu. Care nu privește la fața omului, adică la îndreptăcirile cele învederate ale trupului, ci se uită în inimă, adică la pomirile cele nevăzute și lăuntrice ale gândurilor noastre.

15. Deci rogu-vă, fraților, să luăm și noi amine și să ne curățim inimile noastre de toată închinăciunea, pentru ca nu cumva să ne pierdem dimpreună cu cei ce au fost osândiți. Dacă Legea grăiește prin Moise: „Căci, dacă s-a adevărit cuvântul grăit prin îngeri și orice călcare de poruncă și orice neascultare și-a primit dreapta răsplătire, cum vom scăpa noi, dacă vom fi neșăvători la astfel de mântuire care, luând obârșie din propovăduirea Domnului, ne-a fost adevărită de cei ce au ascultat-o, împreună mărturisind și Dumnezeu cu semne și cu minuni și cu multe feliuri de puteri și cu darurile Duhului Sfânt, împărțite după a Sa voință?” [Evrei 2, 2-4], atunci să ne înfricoșăm de Acela Care cercetează inimile și rărunchi și să-L înduplecăm spre noi pe Domnul dreptății pedepsitoare. Să statornicim în noi înșine: pacea, sfin-

tenia, rugăciunea cea cu zdrobire de inimă, fărâ de care nimeni nu va vedea pe Domnul. Să râvnim, neșăvători în credința noastră, vederea aceea făgăduită celor curăți cu inima, ostenindu-ne în tot chipul să o dobândim pe ea, întru care este viața cea veșnică, frumusețea cea precuroasă, bogăția cea neîmpușinată, desfructuarea cea necurmată, și slava, și împărăția.

16. De care fie ca noi toți să avem parte întru Hristos Însoși, Împăratul cel veșnic, Căruia l se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început, și cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, în veacurile cele fără de sfârșit. Amin.

La a cincea Duminică a Păresimilor, despre milostivire

1. Sunt unele pârji din mare care hrănesc monștri uriași, ce au înfățișarea unor balene, iar corăbierii ce plutesc pe acolo așarnă clopote de corăbii, pentru ca, speriați de zgomotul lor, să fugă acești monștri. Însă și marea vieji noastre hrănește monștri mulți și îndestul de feroși, vreau să spun pașimile cele rele și demonii încă și mai răi care le poartă de grijă. Navighează pe marea aceasta ca o corabie Biserica lui Dumnezeu, și, în loc de clopote, are pe învățătorii cei duhovnicești, ca să îndepărteze, prin sunetele cele sfinte ale învățaturii lor, fiarele cele din cugetare. Aceasta închipuia și veșmăneul lui Aaron, căci avea clopoței frumoși sunători așarnăți de el. Și aceasta era o vestire dumnezeiască, al cărei glas trebuia auzit în vremea când slujea Aaron lui Dumnezeu.

2. Noi însă, prefăcând litera în duh, vom face să vă răsună vouă acum în chip duhovnicesc, și mai cu seamă în timpul postului, atunci când fiare văzute și nevăzute ne asaltează cu îndărjire. Fiarele văzute sunt lăcomia pântecei și bețiile și celelalte de acest fel; iar alte fiare într-ascuns stau la pândă: slava de-

partă și îngâmfarea și buna părere despre sine și fățărnicia. Dar [cuvintele] acestea sunt sunetul și scăparea înaintea unor asemenea fiare, și paza temeinică a celor ce se nevoiesc postind.

3. Așadar postul și neînfrânarea sunt potrivnice între ele, precum potrivnice sunt viața și moartea. Iar postul este o poruncă a vieții, de o vârstă cu firea omenească, întrucât obârșia și-o trage din rai, dat fiind de către Dumnezeu lui Adam, drept pază a vieții și a harului celui dumnezeiesc. Iar neînfrânarea este chip al morții trupului și a sufletului, fiind dată de către diavol lui Adam în Eden, cu viclenie, prin Eva, spre căderea de la viața de veci și spre înstrăinarea de la harul cel dumnezeiesc. Fiindcă Dumnezeu nu a făcut moartea, nici nu se bucură de pieirea celor vii. Vrea cineva să găsească viață și har în Dumnezeu și de la Dumnezeu? Să fugă atunci de neînfrânarea aducătoare de moarte și să vină degrabă la postul cel dumnezeiesc și la cumpătare, ca să se întoarcă el într-o bucuria raiului.

4. Moise, postind patruzeci de zile pe munte, s-a înălțat spre culmea vederii lui Dumnezeu și a primit tablele cuvioșiei. Poporul iudeilor, jos, îmbătăndu-se, a alunecat către nelegiuire, căci au făcut, topind aur, un idol în chip de vișel, asemenea zeului Apis al egiptenilor, iar dacă Moise nu ar fi stat [rugător] înaintea lui Dumnezeu, milostivindu-se mai înainte din pricina uciderii celei fără de milă a celor de același neam, nu i-ar fi crupt clauși de pușin pe ei [vezi le-

pirea 32]. Așadar, dacă și noi avem trebuință de milostivirea lui Dumnezeu, să nu ne îmbătăm cu vin, nici să nu ne îmbuibăm peste măsură, căci de aici se trag desfrâul și nelegiuirea. Văzător al lui Dumnezeu a fost și Ilie, dar mai înainte s-a curățit și el prin post. A dobândit și Daniel vederea lui Dumnezeu și arătarea unuia dintre arhangheli, înfățișând ce i-a deslușit lui cele ce aveau să fie, dar mai întâi a rămas în post și nemâncare douăzeci de zile întregi [Daniel 10, 2]. Iar alt prooroc a fost ucis de un leu, dar el a mâncat împotriva poruncii lui Dumnezeu. Cunoașteți cu toți pe Isav, fiul lui Isaac, care din pricina lăcomiei pântecelui a pierdut și celelalte drepturi ale celor dintr-o născuți, și binecuvântarea părintească. Să ne temem și noi ca nu cumva, dedându-ne la această lăcomie a pântecelui, să cădem de la binecuvântarea aceea făgăduită nouă și de la moștenirea Tatălui celui Prea Înalt. Și să vă amintiți spre pildă de cei trei tineri care, învrednicindu-se cu postul, au călcat în picioare, cu tălpile goale și nevătămate, focul de șapte ori aprins în Babilon împotriva lor.

5. Dacă și noi ne vom oseni cu postul cel adevărat, și vom călca în picioare jăratecul patimilor, și-l vom stinge, și vom străbute nevătămați cuptorul încins ce va să fie, când focul va pune la încercare lucrarea fiecăruia dintre noi, ce va spune oare Domnul Dumnezeuul proorocilor, Cel Care, luând trup pentru noi, S-a făcut om, arătându-ne nouă chipul biruinței împotriva diavolului, căci postind pe deplin

l-a biruit pe acela, deși diavolul îl îmboldise cu tot felul de ispite? Crăit-a Domnul către ucenicii Săi, cu privire la demonul acela surd și mut: „Acest neam de demoni cu nimic nu poate ieși, decât numai cu rugăciune și cu post” [Marcu 9,29; vezi și Omilia 12].

6. Dar vă voi arăta acum vouă, fraților, care este postul cel plăcut lui Dumnezeu și adevărat. Pe aceasta se cuvine să-l cunoașteți, ca să nu aducem noi laudă postului celui trupesc în sine și pentru sine, ci să-l laudăm ca lucrător pentru alte virtuți, de folos sufletului. Pentru că și dumnezeiescul Pavel spune că osteneala trupească este de puțin folos [1 Timotei 4, 8]. De aceea și Părinții cei purtători de Dumnezeu, care grăiesc din cele trăite de ei, nu îngăduie posturile prea îndelungate, ci ei socotesc că este mai de cinste și mai bine primit a mânca o singură dată pe zi și a nu se sătura. Și pe acesta îl numesc post măsurat și cumpănat, ceea ce spune și Sfânta Scriptură: „să nu fim înțelați de săturarea pântecului și de plăcerea glădejului”, ci să ne lepădăm de dorința de a mai mânca și alte bucate, ca să fie cantitatea și calitatea hranei potrivite puterii și constituției celui hrănit, spre a se păstra, pe cât este cu putință, sănătatea sa. Căci, dacă se hrănește cu măsură cel slăbit din bucatele ce i se așază înainte, și care să fie pe potrivă slăbiciunii sale, atunci fapta aceasta nu înăltură sfințenia lui. Cel slăbit nu va adăuga la bucatele neapărat trebuincioase altele ce sunt foarte de prisos, ci el trebuie să caute hrana și nu trufia, posoli-

rea setei și nu beția, folosul cumpănat al hranei și nu lipsa de măsură, și nelînfrânarea, și abuzul de hrană.

7. Așadar acesta este începutul postului celui adevărat și plăcut lui Dumnezeu, iar restul pentru care a fost rânduit creștinilor și cinstit de către ei este curățirea sufletului. Care este folosul lepădării de hrana trupească, dacă ești biruit de cugetări și de patimi trupești? Care este folosul să te abții de la vin și să fii chinuit de sete, dacă chiar nelînșându-te cu vin – după cuvântul celui ce spune: „Vai de cei ce nu se îmbată cu vin” – ai sufletul tulburat de invidie și de mânie? Care este folosul să te înfrânezi de la o masă plăcută și bogată, dar să ai sufletul lipsit de smerenie? Sau care este folosul să-ți ungi trupul cu undelemn, dar să nu-ți smerești sufletul cu post, după cuvântul lui David? Care este folosul să fugim de mireasma împărăției din multe mâncăruri, dar să avem mintea păgubită prin gânduri și cugetări deșarte, și să fim lipsiți de folosul rugăciunilor noastre către Dumnezeu?

8. Din această pricină este un post bun acela săvârșit spre slăbirea poftii, pentru smerirea sufletului, pentru abaterea urii, pentru stingerea mâniei, pentru ștergerea jinerii de minte a răului, pentru lucrarea curată a minții și a rugăciunii. Dacă ai de toate și ești avut, să dai tu din prisoala hranei tale pentru mângâierea celor lipsiți și nevoiași. De vei posti în felul acesta, nu numai că vei muri lumii cu Hristos, dar împreună cu El vei învia și vei împărăji în

veacul veacurilor. Căci vei avea aceeași fire cu El printr-un astfel de post, asemănându-te morții Lui, dar făcându-te părtaș și învierii Lui, spre moștenirea vieții întru El. Cel ce postește, dacă este ispitit, biruiește pe ispititor. Dacă nu este ispitit înso, păstrează pacea sufletului și a trupului său, dar, după Pavel, el își rănește trupul, chinându-l și supunându-l robiei [I Corinteni 9, 27], din teama ca nu cumva să fie nepus la încercare. Iar dacă Pavel se teme, nu se cuvine oare cu atât mai mult să ne înfricoșăm noi? Deci acela care postește supune robiei trupul său și face să fie încercat sufletul său; iar cel ce îngrașă trupul său, care după puțin timp va fi nimicit, nemânând ca să trăiască, ci mai degrabă trăind ca să mănânce, precum viețuitoarele cele necuvântătoare pregătite pentru junghiere, și acela care adaugă celor neapărat trebuincioase ceea ce prisoesește, sau acela care mănai de poște își ajută trupul, sau pur și simplu îl dă iubirii de plăcere cubărite în trupurile omenești, acela nu face nimic altceva decât să pregătească viermilor din pământ o hrană mai îmbelugată. Așadar bine cântă și David în *Psalmi*: „Ce folos ai de sângele meu, de mă cobor în stricăciune?” (*Psalmi* 29, 9).

9. Prin urmare, postind și hrănindu-te cu înfrânare, fără să pui deoparte pentru mâine ceea ce prisoesește azi, și precum Domnul sărăcind ne-a făcut pe noi bogăți, tot astfel și tu, cititorule, flămânzind în chip neslit, să sature pe cel ce este flămând fără de voia sa. Atunci postul îți va fi ca un porumbel ce poartă o

ramură de măslin și care binevestește sufletului tău izbăvirea din potop. Căci așa grăiește marele prooroc Isaia: „Dacă tu îndepărtezi din mijocul tău asuprirea, amenințarea cu mâna și cuvântul de călînire; dacă dai pâinea ta celui flămând și saturei sufletul amărît, lumina ta va răsări în întuneric și bezna ta va fi ca miezul zilei” (*Isaia* 58, 9-10). Dacă nu vrei să dai cele ce sunt ale tale, măcar, abține-te să iei cele străine și să nu dobândești lucruri care nu îți aparțin, răpind și strângând, în chip potrivnic Legii, de la cei săraci, ca nu cumva să auzi că ți se spune, pe bună dreptate, de către Prooroc: „Este oare acesta un post care îmi place?”, zice Domnul. „Să-ți plece capul ca o trestie, oare acesta se cheamă post? Rupeți lanțurile nedreptăți, dezlegați legăturile jugului, dați drumul celor asupriți și sfărâmați jugul lor. Atunci lumina ta va răsări ca zorile și tămăduirea ta se va grăbi. Dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu” [prescurtare după *Isaia* 58, 5-8].

10. Prin urmare, dacă nu vei da din ale tale celui sărac, deși ale tale îți prisoesc, cel puțin să nu le răpești pe acestea de la cel sărac. Pentru că Stăpânul tuturor, Hristos, trimițând foc peste cei puși de-a stînga Sa și părăsindu-i blestemului, nu îi osîndește totuși pe aceștia ca răpitori, ci ca pe unii care, deși sunt datornici, nu dau ce datorează. Așadar răpitori și cei nedrepti nu se vor înfățișa la judecată și nu-i vor sta înaintea [Judecătorului], ci vor merge pe dată

la osândă foarte mare, ca unii ce nici aici, pe cât se pare, n-au prea stat înaintea lui Dumnezeu. Fiindcă spune Scriptura: „Cei ce mănâncă pe poporul Meu ca pâinea, pe Domnul nu L-au chemat” [Psalmi 13, 4]. Cel bogat, căruia i-a rodit țarina, și cel ce este înveșmântat în porfiră și în vizon, vor fi osândiți, pe bună dreptate, nu ca unii ce au nedreptăți pe cineva, și ca unii care nu au împărțit celor săraci cele dobândite. Pentru că cele adunate în vistierii sunt obștești, din hambarele făpturilor lui Dumnezeu. Cum să nu fie hrăpăreț și nesățios cel ce acaparează cele obștești, chiar dacă nu este precum acela ce fură cele ce sunt ale altora în chip vădit? Dacă cel dinăi va răbda ca un slujitor rău împărțirea înfricoșătoare, cel de al doilea – vaif – va fi supus unor pedepse mai cumplite și mai grele încă, și nici unul dintre ei nu va fi în stare să scape de acestea, de nu vor primi, în chip prietenesc, pe cei săraci; de cel dinăi nu va administra bine cele încredințate lui de către Dumnezeu, și de celălalt nu va cheltui bine cele adunate în chip mărgăv.

11. Marele Pavel, scriind tesalonicenilor (ce sunt negreșit strămoși ai noștri) cu privire la iubirea de frați, spune: „Despre iubirea frățească nu aveți trebuință să vă scriu, pentru că voi înșivă sunteți învățați de Dumnezeu ca să vă iubiți unul pe altul” [*1 Tesaloniceni* 4,9].

12. Domnul a grăit așadar către unii: „Dacă ați fi fi ai lui Avraam, ați face faptele lui Avraam” [Ioan

8, 39]. Să ne temem și noi înșine de cuvântul acesta, care aici nu este grăit către noi, ci cu privire la ziua aceea înfricoșătoare, care să nu se ivescă, și în care înrudirea se judecă din asemănarea celor săvârșite. Când toți cei care au îndrăgit sărăcia întru Hristos sau pe cei săraci, cei care au disprețuit slava, cei care au îndrăgit înfrânarea, cei care au fost nu doar ascultători ai poruncilor din Evanghelii, ci și implinitori ai lor, aceia vor fi una, în chip minunat, căci spune Scriptura: „Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, le-am dat-o lor, ca să fie una, precum Noi una suntem” [Ioan 17, 22]. Atunci, în chip lămurit, sabia cea drept judecătoare a Duhului va despărți pe fiu de tatăl său și pe fiică de mama sa, și va face să fie separați cei cei ce nu sunt asemănători prin purtările și năravurile lor. Dar, dacă acolo va fi așa, cu atât mai mult va fi aici, unde cel ce pe toate le știe spune: „Nu vă cunosc pe voi”, grăind către cei ce nu se aseamănă cu El prin virtute. Pentru că ei nu se învrednicesc, pe cât se pare, de chipul Celui ceresc. Ei nu se fac milostivi, precum este Tatăl tuturor; ei nu pun laolaltă cele ce le aparțin cu cei lipsiți și săraci, precum Acela Care dă tuturor în dar bunătățile Sale. Ei nu s-au făcut binefăcători celor apropiați lor, nici nu i-au făcut pe cei îndepărtați de ei, prin facerea de bine, să le devină apropiați; și, din pricina acestei deosebiri, Cel bun nici nu îi cunoaște, nici nu locuiește în cei asemenea lor. Dacă Acela este așa, la fel sunt și cei ce viețuiesc aici potrivit cu El,

iar cei care împărlănesc cu El acolo vor grăi desigur aceleași cuvinte, chiar și celor înrudiți după sânge, dacă aceia nu li se vor vâdi apropiați prin virtute.

13. Deci dacă cineva ar spune: „Eu sunt copilul tău”, sau „Același tată avem”, sau „Eu sunt frate cu tine”, atunci acel cineva ar auzi, vai, că fratele nu este răscumpărat și izbăvit [doar pentru că este rudă de sânge] și că tată nu e nimeni altul decât Unul Dumnezeu! Dacă ai fi copil al meu, mi-ai urma mie; acum însă ești al celui tată ale cărui poftă le luerezi; pleacă și rămâi cu el în veacul veacurilor, căci eu nu te cunosc pe tine, pentru că toate ale lui Dumnezeu sunt ale mele, însă tu nu ești al lui Dumnezeu! Aceste vorbe, „ale mele” și „ale tale”, sunt izgonite dintru cele de aici, iar noi le-am urât pentru tot restul vieții, drept care am și devenit moștenitori ai împărlăției acesteia. Deoarece acest fel de a vorbi, după părerea dumnezeieștilor Părinți, este rece, lipsit de legătura dragostei, ca unul din care Hristos a fost izgonit. Și celor stăpâniți de patima aceasta [a posesiei], ea le pricinuia atunci iubirea de sine, iubirea de arginți, ura față de frați și tot soiul de alte răutăți, iar acum li dă de rușine.

14. Să ne temem, fraților, rogu-vă, de asemenea fapte; căci sunt cu adevărat înfricoșătoare! Să ne îngrijim de cele ale noastre după cum este plăcut lui Dumnezeu; să le părăsim, ca să fim iertați, să fim milostivi, ca însuși să fim miluiți. Căci Acela Care pentru noi a sărăcit până la capăt, primind milostivi-

rea pentru Sine, fiind El plin de cele mai mari daruri, a înmulțit mult darul hărăzit nouă ca răsplăt. Așadar să fie cineva sărac precum a fost El și să trăiască împreună cu El, sau să se facă părtăș cu săracii cei pentru El și să se mântuiască prin aceștia. Să dobândim milostivirea, dând de bună voie și de la noi semen și mărturie de dragoste frățească și de mulțumire față de Tatăl nostru și Stăpânul nostru obștesc. Căci nu va găsi nimeni un răsimp mai potrivit decât zilele acestea de post pentru asemenea mulțumiri. Căci legând milostivirea sa de post, tot păcatul va fi pier, creștinul se va închina de bună voie patimilor celor mântuitoare ale Domnului și se va bucura împreună cu toți de învierea lui Hristos, și va avea parte de izbăvirea cea veșnică.

15. Pe care fie ca noi toți să o dobândim întru Hristos însuși, Dumnezeu nostru, Căruia l se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Prea Sfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

La Buna Vestire a Maicii Domnului

1. *Proorocul alcănuitor al Psalmilor*, numărând cu grijă chipurile făpturii zidite și contemplând înțelepciunea lui Dumnezeu din ea, s-a minunat nespus de mult și, în vreme ce scria, a strigat: „Cât s-au mărit lucrurile Tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut!” [*Psalmi* 103, 25]. Mie, acum, ce cuvântare mi-ar fi pe potrivă spre a încerca să vestesc, după puterea mea, ca într-un imn, venirea și arătarea cu trupul a Cuvântului Care pe toate le-a zidit? Dacă făpturile se arată pline de minunăție, iar trecerea de la neființă la ființă este un fapt dumnezeiesc și demn de nenumărate laude, fapt cu atât mai minunat, și mai dumnezeiesc, și mai vrednic de laudele noastre este ca Dumnezeu să devină una dintre făpturi – Dumnezeu, sau, mai bine zis, Dumnezeul cel adevărat. Ba mai mult, El devine firea noastră, în vreme ce aceasta n-a putut sau n-a vrut să se păzească pe sine în acea stare în care dintrăi fusese adusă la existență la existență, ajungând ea până acolo încât să fie alungată în cele mai de jos ale pământului. Căci este un lucru mare și dumnezeiesc, cu neputință de rostit și de cugetat, ca firea noastră să fie îndum-

nezeită și ca prin ea să ne fie dată, prin har, înălțarea la cele mai de sus; astfel încât, pentru sfinții îngeri, pentru oameni îndobțeți și chiar pentru prooroci, care totuși vedeau în Duhul, acest lucru a rămas cu adevărat de nepriceput, fiind vorba despre o taină ascunsă încă de la începutul veacurilor. Și ce spun eu a rămas pecelesuit până când s-a împlinit cu fapta. Iar când s-a săvârșit, iarăși a rămas o taină, nu în ce privește împlinirea ei, ci în ce privește chipul în care s-a împlinit. Taina este crezută, dar nu este cunoscută; ea primește închinare și încredințare doar prin Duhul Sfânt: „... nimeni nu poate să zică: Domn este Iisus, – decât în Duhul Sfânt” (I Corinteni 12, 3). Căci Duhul Sfânt este Acela prin Care noi ne închinăm și ne rugăm, după spusa Apostolului (Romani 8, 26).

2. Cum că taina aceasta este de neînțeles nu numai pentru oameni, ci și pentru îngeri și arhangheli, aceasta se vede limpede și din sărbătoarea pe care noi o prăznuim astăzi. Căci arhanghelul a vestit Fecioarei îngreunarea ei; ci căutând ea să afle felul acestei sarcini și grăind către arhanghel: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?” (Luca 1, 34), acela, neputând să-i răspundă și să-i tălmăcească aceasta, a găsit scăpare la Dumnezeu, zicând: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și Puterea Celui Prea Înalt te va umbră” (Luca 1, 35). Este ca și cum cineva ar fi grăit către Moise: „Cum se poate naște din pământ un om? Cum se nasc din lut oase

și vine și trup, cum au luat naștere simpurile din cele lipsite de simțire, cum s-a născut om dintr-o coastă, cum s-a împărțit și s-a mlađiat și s-a legat osul, cum s-au ivit din os măduarele și felurile umori și toate celelalte?”. Așadar, precum Moise, dacă cineva l-ar fi întrebat despre acestea, n-ar fi spus nimic altceva decât că Dumnezeu este Cel ce a luat lut din pământ și l-a făcut pe Adam, apoi a luat una din coastele lui Adam și a făurit-o pe Eva, Scriptura spunând cine a făcut acestea, dar nu și chipul în care au fost făcute, tot astfel și Gavriil a spus că Duhul Sfânt și puterea Celui Prea Înalt vor zămisi pruncul cel fără de sămânță, dar cum și în ce fel – nu a spus. Ci dacă amintind mai întâi de Elisaveta că rămăsese grea, deși era înaintată în vârstă și steapă, nu a mai avut nimic de spus decât că nu-i ceva cu neputință lui Dumnezeu, atunci cum ar fi putut arhanghelul să grăiască despre chipul și felul sarcinii și nașterii feciorelnice?

3. Era totuși mai mult de spus de către arhanghel Fecioarei, dar era un cuvânt cuprinzând o taină încă și mai mare. El spune: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbră”. Pentru care pricină oare? Pentru că Cel ce se naște (din ea) nu este prooroc, nici om simplu, ca Adam, ci se va numi Fiul Celui Prea Înalt și Mântuitor și Izbăvitor al neamului omenesc și veșnic Împărat. Precum pietrele ce cad de pe creste și se rostogolesc până la cele mai îndepărtate poale ale munților, iar

multe prăpăstii le primesc, tot astfel și noi oamenii, care am căzut de la porunca dumnezeiască dată nouă în rai și de la chipul fericit al vieții de acolo, am fost coborâți până în iad și multe nenorociri cumplite am primit. Căci pământul, după blestemul aruncat asupra strămoșului nostru dinții, nu a odrăslit numai spinii și mărăcini ce încep sub simțuri, ci am fost noi încă și mai mult însămânjați cu felurile soiuri de mărăcini ai patimilor celor rele și cu spinii cei peste măsură de răi ai păcatului. Dar nu numai întristarea aceasta a avut-o neamul nostru omenesc, pe care străbuna noastră [Eva] a moștenit-o prin blestemul acela dat ei, fiind osândită să nască în chinuri și dureri, ci aproape toată viața noastră s-a prefăcut în chin și durere.

4. Din iubirea Sa de oameni, Dumnezeu, Cel ce ne-a plăsmuit pe noi, prin milostivirea Sa, aplecând cerurile, a coborât la noi, și luând de la Sfânta Fecioară firea noastră omenească, a reînnoit-o și a adus-o înapoi [la starea cea bună], ba chiar a înălțat-o la culmea Sa cea dumnezeiască și cerească. Și voind El să săvârșască aceasta, și voind să aducă la îndeplinire astăzi sfatul Său cel de mai înainte de toți vecii, a trimis pe arhanghelul Gavriil, precum spune evanghelistul Luca, „în Nazaret, către o fecioară logodită cu un bărbat ce se chema Iosif, din casa lui David; iar numele fecioarei era Maria” [Luca 1, 27].

5. Deci Dumnezeu trimite pe arhanghel la Fecioară, făcând-o mamă doar printr-un cuvânt, deși ea rămânea fecioară. Căci, dacă ar fi rămas însărcinată prin sămânță omenească, nu ar fi fost [Cel născut din ea] om nou, nici fără de păcat, nici Mântuitor al păcatelor. Fiindcă mișcarea spre naștere a trupului, fiind presupusă minți așezate de Dumnezeu în noi spre a ne călăuzi, nu este într-o totul fără de păcat. Din pricina aceasta și David a spus: „Că iată, întru fărâdelegi m-am zămislit și în păcate m-a născut maica mea” [Psalmi 50, 7]. Dacă ar fi fost din sămânță [omenească] îngreunarea dată de Dumnezeu, nu ar fi fost [zămislit] om nou, nici începător al vieții celei noi și cătuși de pușin supuse vremurii. Căci fiind mădular și parte veche și moștenitor al acelui păcat [al lui Adam], nu ar fi putut să poarte în Sine plîndărea Dumnezeirii celei fără de prihană și nu ar fi putut să facă din trupul Său izvor de sfințenie neîmpușinată, astfel încât să spele prin covoșirea puterii Sale întinarea acelor strămoși și să fie îndeașuns celor după aceea născuți, spre sfințirea tuturor. De aceea nu a venit inger, nici om, ci Însuși Domnul S-a pogorât și ne-a mântuit pe noi, întrupându-Se și fiind cuprins în mîra Fecioarei, și rămânând neschimbat Dumnezeu.

6. Era de trebuință ca Fecioara să aibă martor al sarcinii sale celei fără de sămânță și ajutor într-o cele săvârșite după dumnezeiasca iconomie. Care și cine a fost acesta? Drumul către Bethleem, unde prun-

cui fusese vestit și slăvit de către îngeri din ceruri; venirea la Templu, unde pruncul a fost mărturisit de către Simeon și de către Ana ca Domn al vieții și al morții. Apoi fuga în Egipt de frica lui Irod și întoarcerea din Egipt, potrivit poruncilor, și toate celelalte, pe care nu este lesne a le înșira și a le arăta acum. De aceea Iosif a fost primit ca logodnic și îngurul a fost trimis către o Fecioară logodită cu un bărbat care se chema Iosif. Pe amândoi li vei socoti că erau din casa și din patria lui David, fiindcă neamul amândurora, al Fecioarei și al lui Iosif, se urca pînă la David.

7. Și ne spune Scriptura că „numele Fecioarei era Maria”; aceasta se tâlcuiește Stăpână [Doamnă], ceea ce se vedește prin vrednicia Fecioarei, și adeveneria fecioriei, prin viața ei aleasă, prin desăvârșirea ei în toate și, ca să spun astfel, prin deplina ei neprihănire. Căci fiind ea Fecioară și avînd acest nume, întru totul potrivit ei, avea întreaga și deplina curăție, fiind Fecioară și cu trupul, și cu sufletul, cu toate puterile sufletului și cu toate simțurile trupului său, care aveau temei nesmintit, mai presus de orice înșirăciune. Și era ea așa de bine așezată și neclintită și întru totul neatinsă de nimic și niciodată, precum o poartă ferecată păstrează cele tănuite în visterie și o carte pecetluită – scrieri pe care ochiul nu le-a văzut. Căci cu privire la Fecioară s-a scris: „Aceasta este cartea pecetluită, și poarta aceasta va

fi închisă, și nici un om nu va intra pe ea” [Iezechiel 44, 2].

8. Dar și în alt chip Fecioara este Stăpână – după vrednicia ei – ca una ce este mai presus toate, căci a purces grea și a născut în chip dumnezeiesc, în deplină feciorie, pe Stăpînul întregii Firi. Și încă este Stăpână ca una ce nu stă sub nici o robie și a primit stăpînire dumnezeiască, dar este Stăpână și ca izvor și rădăcină a slobozeniei neamului omenesc, iar aceasta mai cu seamă după nașterea cea de negrît și aducătoare de multă bucurie. Pentru că chiar cea unită cu un bărbat este mai degrabă stăpînită decît stăpână, și mai cu seamă după nașterea cea întristătoare și dureroasă, potrivit blestemului aceluia rostit asupra Evei: „În dureri vei naște copii; atrasă vei fi către bărbatul tău și el te va stăpîni” [Facerea 3, 16]. De acest blestem Maica Fecioară eliberând neamul omenesc, a primit în schimb, prin inger, bucuria și binecuvîntarea. Căci spune Scriptura că îngurul, intrînd, a grăit către Fecioară: „Bucură-te ceea ce ești plină de har, Domnul este cu Tine. Binecuvîntată ești tu între femei...” [Luca 1, 28]. Arhanghelul nu îi vestește ei viitorul spunîndu-i: „Domnul este cu tine”, ci vestește ce a văzut în chip nevăzut că s-a împlinit atunci. Și cunoscînd arhanghelul că ea este un lăcaș al harismelor dumnezeiești, și al virtuților omenești, și că este împodobită cu toate darurile Duhului Sfînt, o numește cea cu adevărat plină de har, ca pe una ce a primit să se sîlășuiască în

ea toate aceste comori. Și el vede mai dinainte sarcina ei cea fără de măhnire și nașterea ei cea fără de dureri. El îi binevestește mai dinainte să se bucure și el susține cu tărie că Fecioara singură este binecuvântată și slăvită, pe bună dreptate, printre femei. Căci covârșirea slavei dată Fecioarei, Maică a lui Dumnezeu, nu se află la alta, chiar dacă este și aceea slăvită.

9. Dar Fecioara, văzându-l pe inger și temându-se să nu fie acela vreun inger înșelător, care să preia cuvintele de ispitire grăite către Eva, nu a primit salutarea aceea fără să o cerceteze cu toată luarea aminte. Căci Fecioara necunoscând încă bine legătura cu Dumnezeu, pe care arhanghelul tocmai i-o vestea ei, s-a tulburat, spune Scriptura, pentru cuvântul acela al lui, dar a stat neclintită în fecioria ei „și cugeta în sine: Ce fel de închinăciune poate să fie aceasta?” [Luca 1, 29]. Din această pricină și arhanghelul a dezlegat îndată teama plăcută lui Dumnezeu a Fecioarei celei pline de har, grăind către ea: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu!” [Luca 1, 30]. Ce har anume? Harul acela care este cu puțință de aflat doar la Cel ce poate să le săvârșească pe cele cu neputință de săvârșit și care-i plăsrat doar pentru tine de mai înainte de toți vecii: „Și iată, vei lua în pântece...” [Luca 1, 31]. Dar – spune arhanghelul – auzind tu de sarcină, să nu cugeti cumva la vreo înșelăcare a fecioriei tale. Pentru aceasta nu fi măhnită și nu te tulbură: căci aceasta

înseamnă: „Iată, vei purcede grea”, cuvânt grăit atunci către cea care era fecioară și prin care se arată aici, în chip încă mai deslușit, că sarcina ei se însoțește de feciorie.

10. „Iată, vei lua în pântece” – zice arhanghelul – „și vei naște fiu”, pentru că, fiind tu așa precum ești acum și rămânând fecioria ta nevătămată, vei zămiști prunc și vei naște pe Fiul Celui Prea Înalt. Căci și Isaia, văzând mai dinainte aceasta, spusese încă de demult: „Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște un fiu” [Isaia 7, 14] și „[atunci] m-am apropiat de proorociță” [Isaia 8, 3]. Cum s-a apropiat proorocul de proorociță? Întocmai cum arhanghelul s-a apropiat acum de ea. Fiindcă ceea ce acesta a văzut acum, acela văzuse și grăise mai dinainte, iar cum că Fecioara era proorociță, având ea har de prooroc, aceasta deslușit o arată, același ce ar voi (s-o știe), rugăciunea sa din Evanghelie, cea către Dumnezeu [Luca 1, 46-55].

11. S-a apropiat – zice Scriptura – Isaia de proorociță, iar ea a primit duh de mai înainte vedere și a luat în pântece, mai înainte să vină suferința durerilor, și a plecat și a născut prunc de parte bărbătească. Iar arhanghelul a grăit atunci către ea: „Vei naște un fiu și vei cherna numele lui Iisus (ceea ce se tâlcuiește „Mântuitor”). Acesta va fi mare...” [Luca 1, 31-32]. Spune însă Isaia iarăși: „... Sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al păcii, Părinte al veacului ce va să fie” [Isaia 9, 5]. Dar acum și arhan-

ghelul vestește deopotrivă că „Acesta va fi mare, și Fiu al Celui Prea Înalt se va chema”. Cum de nu spune: „este mare și Fiu al Celui Prea Înalt”, ci zice: „va fi mare” și „se va numi”? Aceasta întrucât cu precădere vrea să vorbească despre omenitatea lui Hristos, pentru a vădi, totdeauna, că El va fi cunoscut tuturor oamenilor și că va fi recunoscut de către ei ca Hristos, după cuvântul de mai târziu al lui Pavel: „Dumnezeu S-a arătat în trup, fiu al propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume...” [I Timotei 3, 16]. Dar el [arhanghelul] mai adaugă: „și Domnul Dumnezeu îi va da Lui tronul lui David, părințele Său. Și va împărăți peste casa lui Iacov în veci și împărăția Lui nu va avea sfârșit” [Luca 1, 32-33]. Însă Acela a Cărui împărăție este în veci fără de sfârșit, Acela este Însuși Dumnezeu. Dar avându-l totuși drept părinte pe David, El este și om, ca să fie Dumnezeu înnașcut și om în același timp, fiu al omului și Fiu al lui Dumnezeu, primind ca om de la Dumnezeu Tatăl împărăția cea veșnică, așa cum a văzut și a vestit mai dinainte Daniel: „Am privit până când au fost așezate scaune, și S-a așezat Cel vechi de zile. Și iată, pe norii cerului venea Cineva ca Fiul Omului, și El a înaintat până la Cel vechi de zile, și a fost dus în fața Lui... Și Lui I s-a dat stăpânirea, slava și împărăția. Stăpânirea Lui este veșnică, iar împărăția Lui nu va fi nimicită niciodată” [Daniel 7, 9; 13-14].

12. El va sta așezat pe tronul lui David și va împărăți peste casa lui Iacov. Căci Iacov este patriar-

hul tuturor celor preacucerici, iar David este cel dintâi dintre toți cei evlavioși și totodată plăcuți lui Dumnezeu, și el a împărățit ca preînchipuire a lui Hristos, Cel Care a adunat într-o singură stăpânire vrednicia de Patriarh și de Împărat, stăpânire cerească și veșnică. Iar Fecioara cea plină de haruri, de îndată ce a auzit grăite către ea cuvintele acelea atât de nemaîntâlnite și dumnezeiești ale arhanghelului, anume: „Domnul este cu tine” și „Iată, vei lua în pântec și vei naște fiu... Acesta va fi mare și Fiu al Celui Prea Înalt se va chema”, a spus: „Cum va fi aceasta, de vreme ce eu nu știu de bărbat?”. Căci chiar dacă tu îmi aduci o bună veste, duhovnicească și așezată mai presus de patimile cele trupești, totuși tu îmi vorbești de o sarcină și de o luare în pântec și de un prunc, și adaugi cuvântului „iată” pe cele cu privire la sarcină. „Dar cum va aceasta”, zice ea, „de vreme ce eu nu știu de bărbat?”.

13. Aceasta o spune Fecioara nu fiindcă nu credea, ci căutând să cunoască, pe cât cu putință, cum va să fie faptul acesta. De aceea și arhanghelul spune către ea: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Prea Înalt te va umbri; pentru aceea și Sfântul Care se va naște din tine Fiul lui Dumnezeu se va chema”. Pentru că tu ești sfântă și o Fecioară plină de har, Duhul Sfânt iarăși va veni asupra ta, și El va pегăti și va orându-i, prin adăugirea unei sfințenii și mai înalte, lucrarea dumnezeiască din tine. Și puterea lui Dumnezeu te va umbri pe

tine, înstrind și totodată alcătuind chipul omenității prin umbrirea ta și prin unirea cu tine, astfel încât Cel născut să fie Sfânt, Fiu al lui Dumnezeu și putere a Celui Prea Înalt, luând aievea chip omenesc. Iată și Elisaveta, ruda ta, care s-a aflat toată viața ei steapă, acum, la bătrânețe, intruclă Dumnezeu a binevoit, a rămas grea în chip uimitor, fiindcă la Dumnezeu toate sunt cu putință.

14. Ce face așadar după aceasta, Fecioara cea plină de har, care era dumnezeiască prin priceperea ei și care nu are pe nimeni deopotrivă cu ea? Aceasta aleargă iarăși la Dumnezeu și prin rugăciune îi agrăiește pe El, prin mijlocirea arhanghelului: „Dacă Duhul Sfânt – precum spui tu – va veni peste mine, ca să mă curățească mai mult și ca să-mi dea putere spre a primi pruncul cel aducător de mântuire; dacă puterea Celui Prea Înalt mă va umbrî, alcătuindu-L în mine și dându-L chip de om Aceluia Care este de o ființă cu Dumnezeu, izvodind astfel o naștere fără de sămânță; dacă Cel ce se va naște va fi Sfânt și Fiu al lui Dumnezeu și veșnic împărat, pentru că la Dumnezeu toate sunt cu putință, atunci [zice ea]: «Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!» [Luca I, 38]”. Și a plecat de la ea Îngerul, lăsând în pânțele ei, unit cu trupul, pe Zidiorul întregii Firi, iar din pricina legăturii acesteia – căreia cu smerenie i s-a supus – a dăruit lumii întregi mântuirea. Tot așa și Isaia a scris mai dinainte, împede și deslușit, cele de care s-a învrednicit, în

chip fericit, să pătimească. Căci el nu l-a văzut imediat pe serafim luând cărbunile [aprins] de pe duhovnicescul jertfelnic cel din cer. Pentru că serafimul l-a luat pe acesta cu un clește, cu care s-a atins și de buzele sale, dăruindu-i curățire. Acesta era același cu acea mare arătare ce i s-a făcut lui Moise, când el a văzut un rug cuprins de foc și care ardea fără să se mistuiască.

15. Cine nu știe că Maica Fecioară este chiar acest rug și acest clește, ca una ce a primit în ea focul cel dumnezeiesc fără să o ardă și să o mistuiască, iar aici arhanghelul a mijlocit și a slujit acelei lăuri în pânțele, care a legat laolaltă pe Cel a ridicat păcatul lumii prin Fecioară cu tot neamul omenesc și Care, prin această unire de negrită ne-a mântuit pe noi? Așadar Maica Fecioară este, ea singură, hotar între firea creată și cea necreată, și toți căpi îi cunosc vor și că în ea S-a sălășluit Cel fără de sălăș, și toți cei ce-L laudă pe Domnul, după Domnul o vor lauda pe ea. Și ea este dăruitoare a bunătăților celor viitoare și este pricină a darurilor date înainte de ea și a marilor bunătăți date după ea. Ea este temelia Proorocilor, ea este căpetenie a Aposolilor, ea este sprijinul Mărturisitorilor, ea este temelul Învățătorilor. Ea este slava celor de pe pământ, ea este bucuria și desfătarea cerurilor, ea este podoba întregii zidiri. Ea este începutul și izvorul și rădăcina nădejdi păstrate nouă în ceruri.

16. Și fie ca de ea noi toți să avem parte ca de o mijlocitoare a noastră întru slava lui Iisus Hristos, Domnul nostru, Cel ce s-a născut din Tatăl mai înainte de toți vecii și Care S-a intrupat din ea în vremurile cele din urmă, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

La Duminica Florilor

I. Prin proorocul Isaia, Domnul a grăit: „În vremea milostivirii Te voi asculta și în vremea mântuirii Te voi ajuta” [Isaia 49, 8]. Așadar este binevenit cuvântul acela apostolic care a grăit evlaviei voastre: „La vreme potrivită te-am ascultat și în ziua mântuirii te-am ajutat... Să lepădăm dar lucrurile întinericului și să ne îmbrăcăm cu armele luminii. Să umblăm cuviincios, ca ziua...” [II Corinteni 6, 2; Romani 13, 12], căci se apropie pomenirea Putimilor celor mântuitoare ale lui Hristos și marele Paște cel duhovnicesc și nou, răsplătă a neplătimirii, poartă a veacului ce va să vină. Și se vestește aceasta prin Lazăr, care se învioră din străfundurile Iadului, sculându-se el din morți după patru zile, doar prin cuvântul și porunca lui Dumnezeu, Cel ce are stăpânire și putere asupra vieții și morții. Și copii cântă imnuri înaintea Lui, iar poporul cel lipsit de răutate îl cântă, prin insufflarea Duhului Sfânt, pe Cel ce izbăvește din moarte, pe cel ce înalță sufletele din iad, pe cel ce hărăzește viața veșnică sufletului și trupului deopotrivă.

2. Așadar, dacă cineva vrea să îndrăgească viața, spre a vedea zile bune, să facă să înceteze limba sa de la rău și pe buzele sale să nu mai fie viclenie. Să se depărteze de la rău și să facă binele. Deci faptă rea este lăcomia, pântecelul, și beția, și desfrâul. Faptă rea este iubirea de arginți, lăcomia, și pofta de avere și nedreptatea. Faptă rea este slava departă, cutezanța și semeția. Să se depărteze deci tot omul de la asemenea rele și să le împlinească pe cele bune. Care sunt acestea? Înfrânarea, postul, înțelepciunea, dreptatea, milostenia, îndelunga răbdare, dragostea, smerenia – prin care îl dobândim în schimb, cu vrednicie, pe Mielul lui Dumnezeu cel jertfit pentru noi, și luăm de aici zălogul nestricăciunii, și păstrăm în noi, cu deplină încredințare, moștenirea cea făgăduită nouă în ceruri. Dar este oare binele greu de îndeplinit și virtuțile sunt oare mai anevoioase decât răutățile? Eu nu văd că lucrurile ar sta astfel. Căci cel bețiv suferă mai multe necazuri din beție și cel neînfrânat mai mult îndură decât cel înfrânat, și cel lipsit de stăpânire decât cel înțelept, și cel ce caută cu ardoare să se îmbogățească decât cel ce trăiește cu cele ce îi sunt îndecajuns, și cel ce caută să se înconjoare pe sine de slavă [suferă mai multe] decât cel ce își duce viața în umbră. Însă, din pricina vieții noastre pline de desfătări, virtuțile ne apar nouă ca îndestul de anevoioase. Dar să ne silim pe noi înșine, pentru că spune Domnul: „Împărția ceruri-

lor se ia prin străduință și cei ce se silesc pun mâna pe ea” [Matei 11, 12].

3. De aceea este nevoie pentru noi toți de răvnă și de luare aminte, noi cei slăviți sau cei lipsiți de slavă, cărmuitori sau stăpâniți, bogați și săraci, ca să înlăturăm aceste patimi rele din sufletul nostru și să înecățenim în el alaiul virtuților. Întrucât și plugarul, și tăbăcarul, și zidarul ce face case, și croitorul, și țesătorul, și îndeobște tot omul care își procură cele de trebuință vieții prin ostenele sale și prin lucrarea mâinilor lui, dacă înlătură și izgonesc din sufletul lor pofta și dorința bogăției, a slavei și a moliiciunii, sunt cu adevărat fericiți. Căci aceștia sunt săracii, cărora le aparține împărția cerurilor, și de aceea pentru acest fel de oameni spune Domnul: „Fericiți cei săraci cu duhul...” [Matei 5, 3]. Sunt săraci cu duhul aceia care, pentru smerenia și ne iubirea de slavă și neaplecarea spre plăceri a duhului lor sau a sufletului lor, au sărăcia din afară de bunăvoie, sau suferă cu bărbăție sărăcia, chiar dacă este fără voia lor. Însă cei bogați și cei ce viețuiesc în desfătări și plăceri, și cei care se bucură de slavă vremelnică, și în chip simplu aceia care doresc și capătă asemenea lucruri, nimeresc și ajung în patimi îndestul de grozave și vor cădea în cursule cele multe și mari și greu de suferit ale diavolului. Pentru că cel ce s-a îmbogățit nu înlătură din sine dorința de a fi bogat, ci aceasta mai degrabă sporește și se întinde la mai multe decât la început. Tot astfel și iubitorul de plăcere, și

cel ce îndrăgește puterea, și risipitorul, și cel neînfrânat măresc mai curând și sporesc aceste patimi, ci nu le leapădă. Tot așa stăpânitorii și cei slăviți [de oameni] capătă și iau putere ca să săvârșească mai multe nedreptăți și păcate.

4. Din această pricină este foarte greu ca un cârmuitor să fie măntuit și ca un bogat să intre în împărăția lui Dumnezeu. Căci spune Domnul: „Cum puteți voi să credeți când primiți slavă unui de la alți, și slava care vine de la unicul Dumnezeu nu o căutați?” (Ioan 5, 44). Dar să nu se înfricoșeze cineva dacă este avut, sau slăvit, sau cârmuitor. Pentru că și acesta poate, dacă vrea, să caute slava cea de la Dumnezeu și să se înfrâneze pe sine, astfel încât să oprească aplecarea sa spre rele și să săvârșească fapte însemnate, lepădând rețele cele mari, nu numai din sine, ci și din mulți alți care nu vor. Căci poate nu numai să împlinească dreptatea și să fie înțelept, dar poate împiedica în multe chipuri pe cei ce vor să săvârșească nedreptăți și să fie neînfrânați. Și el poate nu numai să se înfățișeze pe sine că ascultă de Evanghelia lui Hristos și de cei ce o vestesc pe ea; dar el poate, de asemenea, să supună Bisericii lui Hristos și căpeteniilor ei pe cei ce nu vor să asculte de ea. Și aceasta nu numai prin puterea și slobozenia pe care a căpătat-o de la Dumnezeu, dar poate să devină pildă pentru cei supuși lui și mai prejos de el în toate faptele bune. Căci devin asemănători căpeteniilor lor cei supuși și conduși de aceasta.

5. Așadar este nevoie de osteneală și de silință și de luare aminte din partea tuturor, dar nu de la toți deopotrivă. Căci pentru aceia ce se află în slăvire și în bogăție și în cărmuire, și pentru aceia ce se străduiesc cu cuvintele și cu dobândirea înțelepciunii celei după măsura lor – dacă vor să se măntuiască – este nevoie de mai multă osteneală și silință, întrucât ei, prin starea lor, sunt de obicei oarecum mai greu de convins și mai puțin ascultători. Acest fapt este limpede și vădit din Evangheliile citite ieri și astăzi. Căci poporul a crezut și s-a încredințat de minunea săvârșită asupra lui Lazăr, care arăta, în chip lămurit, că Dumnezeu fusese Acela Care o săvârșise. Însă aceia care erau pe atunci cârmuitori, desigur fariseii și cărturarii, erau atât de departe de a crede în El, încât spumegau de furie împotriva Lui și voiau să-L dea morții din pricina smintelii lor; pe El, Care Se vădea și Se dovedea că este Domn și Stăpân al vieții și al morții, atât prin cele pe care le săvârșea, cât și prin cele pe care le grăia. Căci nu putea să spună careva că Hristos, prin aceea că Și-a ridicat ochii în sus și a zis atunci: „Părinte, Ție mulțumesc Ție că M-ai ascultat pe Mine”, ar fi lăsat loc de tăgadă că este la fel și deopotrivă cu Tatăl Său. Căci El a adăugat, grăind către Tatăl Său: „Eu Țiam că întotdeauna Mă ascuți, dar pentru mulțimea care stă împrejur am zis, ca să creadă că Tu M-ai trimis” (Ioan 11, 42). Deci ca să-L Ție pe El că este Dumnezeu, și că El este din Tatăl și într-o nimic nu

este deosebit de Acela, ci minunile le săvârșește după voința Tatălui Său, de aceea El Și-a ridicat dinaintea tuturor ochii Săi către Tatăl, și a grăit acele cuvinte către Tatăl cel Prea Înalt și ceresc. Precum, la început, urmând să fie plăsmuit omul, mai înainte o hotărâre (dumnezeiască) l-a precedat, tot astfel și acum cu Lazăr, omul urmând să fie făurit din nou, un sfat l-a precedat. Dar atunci și acolo, la început, Tatăl a grăit către Fiul, când urma să fie plăsmuit omul: „Să facem un om...” (Facerea 1, 26), iar în-suși Fiul L-a ascultat pe Tatăl, și astfel omul a fost adus la existență; iar aici și acum, Tatăl îl ascultă pe Fiul Care grăiește, și astfel Lazăr a fost înviat.

6. Priviți împreună-cinstirea și împreună-voirea, ce mari sunt ele! Pentru că înfățișarea era ca de rugăciune, din pricina mulțimii ce stătea împrejur, dar cuvintele nu erau ale unei rugăciuni, ci ale unei stăpâniri împărătești: „Lazăre, ieși afară!”, și îndată cel mort de patru zile s-a înfățișat viu dinaintea Lui. Dar oare s-a făcut aceasta prin porunca Celui viu sau prin rugăciunea Celui ce dă viață? Căci El a strigat cu glas mare și aceasta a făcut-o pentru cei ce se aflau și stăteau în jurul Lui. Pentru că ar fi putut săvârșească această înviere numai cu un glas scăzut, ba putea doar prin voința Sa să-l învie, așa precum putea să facă aceasta și dacă s-ar fi aflat departe de mormânt sau dacă piatra ar fi fost pecetluită deasupra. Însă El S-a dus la mormânt și a grăit celor ce se aflau în jurul lui. Și ei au ridicat piatra și au simțit mi-

rosul neplăcut (al putrezirii), iar El a strigat cu glas mare și l-a chemat pe Lazăr, și în felul acesta l-a sculat (din morți). Aceasta s-a făcut oarecum chiar în văzul lor (căci ei l-au văzut pe Lazăr întins în mormânt) și sub nasul lor (căci ei au simțit mirosul cel rău al hoitului, fiindcă era de patru zile mort) și la îndemâna lor (căci ei s-au folosit de mâinile lor, mai întâi ridicând piatra de pe mormânt, apoi dezlegând legăturile de pe trupul celui mort și desfășcând șergarul de pe fața lui). Când glasul Domnului a umplut urechile și a ajuns la auzul tuturor, au înțeles toți și au crezut că El este Cel ce le cheamă pe cele ce nu sunt să fie. Cel ce le ține toate la porunca puterii Sale, Cel ce a făcut toate, la început, doar prin cuvântul Său, aducându-le de la neexistență la existență.

7. Poporul lipsit de răutate a crezut în El prin toate acestea, așa încât nu numai în tăcere să aibă credință, ci devenind chiar crainici prin fapte și prin cuvinte ai dumnezeirii Sale. După scularea din morți a lui Lazăr, cea după patru zile, Domnul, gă-sind un asin care fusese pregătit mai dinainte, precum spune Evanghelistul Matei [21, 1-11], s-a așezat pe el, și a intrat în Ierusalim potrivit proorocii lui Zaharia, care a spus mai demult: „Bucură-te foarte, fiica Sionului, veselește-te, fiica Ierusalimului, căci iată, Împăratul tău vine la tine drept și biruitor, smerit și călare pe asin, pe mânzul asinei” [Zaharia 9, 9]. Proorocul a arătat prin aceste cuvinte că

împăratul acela proorocit este El singur împărat al Sionului. Căci spune Scriptura: Împăratul Tău nu este înspăimântător pentru cei ce-L văd pe El, și nu este de temut sau făptuitor de rele, El nu aduce cu sine punctori de lance și scutieri, trăgând după sine mulțime de pedestrași și de călăreși, trăind în prosperitate și cerând dajdii și biruri, ca și slujiri și înrobiri de la cei de jos și mai de rând. Dar ce este mai de seamă la El este smerenia. Sa și slăbia și simplitatea. Fiindcă El intră călărind pe un asin, neaducând cu sine nici o pompă și slăvire omenească. De aceea El singur este împăratul drept și trăind într-o dreptate, și El este blând, având blândețea în chip deosebit, căci Domnul Însuși grăiește despre Sine și spune: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima...” [Matei 11, 29].

8. Împăratul care a sculat din morți pe Lăzar a intrat atunci în Ierusalim călare pe asin, iar tot poporul, aproape îndată, copii, bărbați, bătrâni, întinzând pe jos veșmintele lor, au luat ramuri de finic, care închipuie izbănda. Întrucât ei îl întâmpinau pe Cel ce era de viață făcător și biruitor al morții, cădeau înaintea Lui închinându-se și îl însoțeau în alai, cântând împreună cu toți, nu numai în afara, ci și înăuntrul îngrădișurilor Templului: „Osana Fiului lui David, Osana întru cei de sus”. Osana este un imn care se înalță către Dumnezeu, iar tâlmăcit înseamnă „Mărtuiește-ne pe noi”. Iar adăugirea „întru cei de sus” îl arată pe El slăvit nu numai pe

pământ și numai de către oameni, ci și întru cele prea înalte, fiind laudat de către îngerii cerești.

9. Nu numai că îl slăveau prin asemenea laude și grăiau drept despre Dumnezeu, dar ei se împotrivteau voinței răuvoitoare și ucigașe de Dumnezeu a cărturarilor și a fariseilor și se opuneau astfel socotelilor mărgave ale acestora. Căci aceia grăiau în chip nebulos despre El: „Omul acesta face multe minuni. Dacă-L lăsam așa, toți vor crede în El și vor veni romanii și ne vor lua și țara și neamul” [Ioan 11, 47]. Dar poporul ce spunea? „Bine este cuvântat Cel ce vine întru numele Domnului Binecuvântat este împărăția ce vine a părintelui nostru David!” [Marcu 11, 10]. Prin aceea că ei spuneau: „Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului” arătau că El este de la Dumnezeu și Tatăl, și că vine în numele Tatălui, așa precum și Domnul spune despre Sine Însuși: „Pentru că Eu am venit în numele Tatălui Meu, căci de la Dumnezeu am ieșit și am venit” [Ioan 8, 42]. Prin aceea că ei spuneau: „Binecuvântat este împărăția părintelui nostru David, care va veni” ei arată că aceasta este împărăția în care vor crede, după spusa proorociilor, și neamurile cele păgâne, mai cu seamă romanii. Căci acest Împărat nu este numai nădejdea lui Israel, ci este și așteptarea neamurilor, după proorocirea lui Iacov: „Acela îți va lega de viță asinul Său” [Facerea 49, 11], adică legând poporul cel supus Lui dintre iudei. Și „legând de coarda de viță de vie mânăzul asinei

Sale" [ibidem]. Dar coarda viței de vie sunt ucenicii Domnului, către care a grăit Acesta: „Eu sunt vița, voi sunteți mlađițele" [Ioan 15, 5]. De fapt, de aceea-tă coardă a legat Domnul pe mânăzul asinei Lui, adică pe noul Israel cel născut din neamurile păgâne, care, după har, s-au făcut fii ai lui Avraam. Dacă aceea împărăție este nădejdea neamurilor păgâne, cum de spun ei că noi, crezând în ea, ne vom seme de romani?

10. Astfel, cei ce erau prunci cu judecata, dar și cu răutatea, fiind insuflați de către Duhul cel Sfânt, au înălțat către Domnul un imn desăvârșit, aducând mărturie că El, ca un Dumnezeu, a dat viață lui Lazăr cel mort de patru zile, iar cărturarii și fariseii, văzând aceste minuni așa de mari, și pe atâția copii strigând în Templu și spunând „Osana fiului lui David", s-au mândiat și au grăit către Domnul: „Nu auzi Tu oare ce spun aceștia?" „Ci mai degrabă se cuvenea ca Domnul să le spună aceloră atunci: „Nu vedeți și nu auziți, nu înțelegeți?". De aceea și El, întorcându-Se către cei care îi dojeneau că îngăduie cântarea de laude în chip cuvenit numai lui Dumnezeu, a spus: „Da, îi aud pe cei care au fost făcuți înțelepți de către Mine, în chip nevăzut, și cele pe care le rostesc ei despre Mine", dar „dacă vor tăcea aceștia, pietrele vor striga" [Luca 19, 40]. Voi nu ați citit niciodată cuvântul acela prorocesc: „că din gura copiilor și a celor ce sug Ți-ai pregătit laudă" [Matei 21, 16]? Căci și aceasta șinea de o mare minune, și

anume copii neștiutori și neînvățați să teologhisească în chip desăvârșit cu privire la Dumnezeu, Cel ce S-a făcut om pentru noi, înălțând imn îngeresc din gurile lor. Întrucât, așa precum îngerii la nașterea Domnului au psalmodiat: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace" [Luca 2, 14], tot așa și aceștia, de acum la intrarea Lui [în Ierusalim], au cântat înălțând același imn: „Osana Fiului lui David; osana întru cei de sus!" [Matei 21, 9].

11. Dar să fim și noi, fraților, ca pruncii față de rău, tineri și bătrâni, cărmuitori și cărmuiți, ca să căpătăm putere de la Dumnezeu, să înălțăm trofeu și să purtăm însemnele victoriei, nu numai împotriva pășimilor celor rele, ci și împotriva vrăjmașilor celor văzuți și nevăzuți, astfel încât să dobândim ajutorul la vremea potrivită. Căci mânăzul cel nou, pe care l-a învrednicit Domnul să-l călărească pentru noi, chiar dacă este unul singur, a închipuit supunerea neamurilor păgâne față de El, din care neamuri noi toți ne tragem, cărmuitori și cărmuiți deopotrivă.

12. Așadar, după cum în lăis nu este nici parte bărbătească, nici parte femească, nici elin, nici iudeu, ci una suntem cu toți după cuvântul dumnezeiescului Apostol [Galateni 3, 28], tot așa în El nu este cărmuitor, nici cărmuit, ci toți întru harul Lui suntem una prin credință în El, și într-un singur Trup al Bisericii Sale ne desăvârșim, avându-L pe El drept cap: și noi am luat un singur duh prin harul Duhului Prea Sfânt, și am primit un singur Botez, și

una singură este nădejdea noastră, și Unul este Dumnezeu pentru noi. Cel ce este peste toți și pentru toți și în toți. Să ne iubim, deci, unii pe alții, și să ne răbdăm unii pe alții, și să ne îngrijim unii pe alții, întrucât suntem mădulare unii altora. Căci semnul uceniciei noastre la El, așa precum Însuși Domnul a spus, este dragostea. Și moștenirea pârtează pe care ne-a lăsat-o El nouă, când a plecat din lumea aceasta, este dragostea, iar ultima rugăciune pe care ne-a dat-o nouă, când S-a înălțat la Tatăl Său, întru rește dragostea noastră întreolaltă.

13. Să ne grăbim să dobândim împlinirea rugăciunii Sale către Tatăl și să nu ne lepădăm de moștenirea Sa, nici de semnul pe care ni l-a dat El nouă, ca să nu fim lepădați și înlăturăți de la vrednicia de fiu, de la binecuvântarea Sa și de la rangul de ucenici ai Săi, și să nu cădem cumva, pierzând nădejdea pe care o avem și fericita apropiere de Mirele cel duhovnicesc. Așa precum, înainte de patima Sa cea mântuitoare, nu numai poporul își așternea veșmintele înaintea Domnului Care intra în Ierusalimul cel de jos, dar și cei ce erau cu adevărat clipeții ale neamurilor, adică Apostolii Domnului, tot astfel și noi, cărmuitori și cărmuiți, să așternem veșmintele noastre innăscute, adică trupul nostru și dorințele acestuia, înaintea Duhului. Iar aceasta nu numai ca să ne învrednicim să vedem și să ne închinăm patimii Sale celei aducătoare de mântuire și sfintei Sale învieri, ci să ne bucurăm și de împlântășire deplină

cu El. Căci Apostolul spune: „Dacă am fost altoiți pe El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui” [Romani 6, 5].

14. Pe care fie ca noi toți să o dobândim, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Căruia l Se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Duhul Său cel de viață făcător, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Despre iconomia cea după trup
a Domnului și Mântuitorului nostru
Iisus Hristos

1. Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu Cel de mai înainte de veacuri, Cel necuprins și Cel atotputernic, Atoțjitorul, putea desigur și fără întruparea Sa să-l izbăvească pe om de moarte și de robia diavolului. Pentru că pe toate le poartă și le susține cu Cuvântul puterii Sale și toate sunt supuse stăpânirii Sale celei dumnezeiești și pe toate poate să le săvârșească, după cuvântul lui Iov [37, 38], nimic nefinindu-l Lui cu neputință. Căci tăria și puterea fapturii zidite nu poate să se împotrivască puterii Ziditorului ei și nimic nu este mai puternic decât Atotputernicul. Dar lucrul cel mai potrivit cu firea și slăbiciunea noastră, și care se potrivea cel mai bine și Celui ce-l lucra, era întruparea Cuvântului lui Dumnezeu. Aceasta era și după dreptate, căci nimic nedrept nu săvârșește Dumnezeu. „Că drept este Domnul și dreptatea a iubit și fața Lui spre cel drept privește”, după cum Proorocul a cântat în Psalmi [10, 7]. Deci pe bună dreptate a fost părăsit la început omul de

către Dumnezeu, întrucât omul L-a părăsit mai întâi pe Dumnezeu și de bună voie să fugă la cel viclean; și încrezându-se în cel care-l sfătuisă cu vicleșug cele potrivnice, pe drept a fost lăsat și părăsit aceluia. Astfel, prin pizma celui rău și cu dreapta îngăduință a Celui Bun, moartea a intrat în lume, iar moartea, prin răutatea cea nespuse de mare a diavolului, s-a făcut îndoită. Căci nu numai moartea fi-rească [naturală], ci și cea veșnică s-a săvârșit prin lucrarea celui rău.

2. Întrucât cu dreptate am fost dați noi robiei diavolului și morții, este neapărat de trebuință să se împlinească de către Dumnezeu, cu dreptate, și reîn-torcerea neamului omenesc spre slobozenie și viață. Dar nu numai omul a fost dat de către dreptate-a dumnezeiească zavistnicului, ci diavolul însuși a lepădat de la sine dreptatea, în chip nedrept îspân-du-se el spre stăpânirea și puterea cea mai înaltă, ca un asupritor luptându-se cu dreptatea, și puterea sa folosind-o împotriva omului. Tocmai de aceea a voit Dumnezeu ca diavolul să fie răpus, mai întâi prin dreptatea împotriva căreia el se lupta întruna, iar mai apoi prin puterea învierii și judecății viitoare. Căci aceasta era ordinea cea mai bună; ca dreptatea să preceadă și să arate calea puterii; și era aceasta lucrarea stăpânirii dumnezeiești celei cu adevărat bune, iar nicidecum o făcătură asupritoare, ca puterea să urmeze dreptății.

3. Căci, așa precum cel ce a fost dintru început ucigător de oameni s-a ridicat cu pizmă și ură împotriva noastră, tot așa Cărmuitorul și Stăpânul vieții a intervenit pentru noi din preaplinul iubirii Sale de oameni și al bunătații Sale. Și așa precum diavolul a uneltit prin nedreptate și vicleșug izbândă să și cădere omului, tot astfel izbăvitorul prin dreptate și înțelepciune a împlinit, în cele din urmă, biruința asupra începătorului a toată răutatea și înnoirea zidirii Sale. Căci Dumnezeu a părăsit la început ceea ce putea să facă, pentru ca să lucreze mai întâi ceea ce trebuia să facă. Iar aici dreptatea s-a vădit foarte limpede, ca una ce-a fost mai întâi aleasă de Cel a Cărui putere este de nebiruit. Se cuvenea ca oame-nii să învețe de aici dreptatea, vădind-o prin fapte în această vreme a morții, pentru ca în vremea nemu-ririi, luând putere, să o păstreze în chip necurmat.

4. Apoi, pe deasupra, se cuvenea ca biruitorul să fie biruit de către firea cea biruită și ca înșelătorul să fie înșelat. Pentru aceasta se cuvenea și era de tre-buință să existe un om care să nu fi gustat din păcat. Dar aceasta era dintre cele cu neputință, căci Scrip-tura spune: „Nimeni nu este fără de păcat, chiar da-că o singură zi ar fi viața lui pe pământ” [Iov 14, 4, după Septuaginta] și „Cine poate spune: curățit-am inima mea; sunt curat de păcat?” [Pilde 20, 9] și „Ni-meri nu este bun [fără de păcat] decât unul Dum-nezeu” [Marcu 10, 18]. Din această pricină Cuvân-tul cel născut din Dumnezeu, fiind din El din veci,

dar fiind și în El, pentru că nu este cu puțință să cugețăm că Dumnezeu a fost vreodată fără de Cuvânt, iar Cuvântul este cu Tatăl un singur Dumnezeu (căci strălucirea soarelui nu este altă lumină decât soarele însuși, nici raza soarelui nu este alt soare decât soarele cel unul), pentru aceasta, deci, singurul Fiu și Cuvânt al lui Dumnezeu, lipsit cu totul de păcat. Se face și Fiu al Omului, fiind neschimbător după dumnezeirea Sa, iar după omenitatea Sa, fiind fără de prihană, după cum de mai înainte mărturisise Isaia, zicând: „... nu săvârșise nici o nedreptate și nici înșelăciune nu fusese în gura lui” [Isaia 53, 9; vezi și I Petru 2, 22]. Și nu numai aceasta, dar singur El n-a fost zămislit întru fărâdelegi și n-a fost născut în păcate, după cum mărturisește David despre sine însuși, și chiar despre tot omul, în Psalmi [50, 6]. Căci răscoala trupului nostru fiind fără de voia noastră și împotrindu-se pe față și cu putere legii minții [vezi Romani 7, 23], chiar dacă răscoala aceasta a fost supusă prin înfrânare de către cei înțelepți și nu a fost slobozită decât spre zămisirea de prunci, totuși ea primește osânda cea de la început, fiindcă este numită stricăciune a firii și naștere întru stricăciune și este supusă patimilor, mai ales pentru cel ce, nedându-și seama de cineea pe care a dobândit-o firea noastră de la Dumnezeu, se aseamănă prin aceasta dobitoacelor [vezi Psalmi 48, 12].

5. Din această pricină, Dumnezeu nu numai că ia trup omenesc, ci El se naște din Sfânta Fecioară,

care este mai presus de toată prihana cea trupească, după cuvântul proorocilor. Umbrirea Sfântului Duh a vestit purcederea grea a Fecioarei, dar nu s-a adăugat pofită trupului, ci buna vestire și încredințarea venirii lui Dumnezeu, iar nu îngăduirea și gustarea vreunei pofiri pătimățe au stăpânit-o pe ea. Căci orice pornire pătimășă a fost întru totul înlăturată, printr-o rugăciune și o bucurie duhovnicească: „Iată roaba Domnului. Fie mie după cuvântul tău!” (Luca 1, 38) – a grăit Fecioara cea fără de prihană către ingerul cel binevestitor. Luând în păntece, ea a zămislit în chip tainic pe Cel ce-a fost biruator al diavolului, Care era Dumnezeu și om totodată, altoit pe rădăcina neamului omenesc, nu însă și pe cea a păcatului. Singur dintre toți n-a fost zămislit în fărâdelegi, nici n-a fost născut în păcate, adică din pofită trupească și din patimă și din cugețări îninate ale firii omenești celei căzute prin neascultare. Căci El era, prin deplinătatea harurilor Lui, întru totul curat și neprihănit, neavând nici o trebuință de a Se curăți, ci pe toate le-a primit pentru noi cu înțelepciune, făcându-Se și rămânând astfel un nou Adam adevărat și preaputernic și lipsit de orice îmbătrânire. Iar pe vechiul Adam l-a întemeiat din nou, în Sine și prin Sine, păzindu-l purarea tânăr și învrednicindu-l să ia întru totul locul vechiului Adam. Căci și Adam cel dintâi fusese zidit de către Dumnezeu fără de prihană și fusese nou, până când, de bună voie, amăgit de către diavol și întorcându-se

spre plăcerile trupului, a căzut, învinându-se cu robia păcatului, și s-a învechit, lunecând spre cele potrivnice firii omenești.

6. Din această pricină, Domnul l-a înnoit în chip minunat pe el, nu numai cu mâna Sa, ci l-a jinit lângă Sine, nu doar luând firea omenească, pe care a ridicat-o din căderea ei, dar și îmbrățișând-o în chip negrit, și unindu-Se cu ea strâns și de nedespărjit, fiind totodată Dumnezeu și om, născut din femeie, ca să fie după firea zidirii Sale, și din Feccioara aceea, ca să-L facă om nou. Căci dacă ar fi fost din sămânță [bărbătească], nu ar fi fost un om nou, nu ar fi fost Sclăpătorul și Începătorul vieții celei noi și nemălinvechite vreodată, nici nu ar fi putut, fiind El dintr-un petec vechi, să vădească în Sine plinătatea Dumnezeirii de mai presus de vreme și să facă din trupul Său un nesecat izvor de sfințenie, astfel încât să spele întinăriunea strămoșilor acelora prin prisoșul puterii Sale și să fie îndestulător tuturor celor ce vor veni după El, spre sfințirea lor. De aceea nu un inger, nu un om, ci Însuși Domnul a binevoit astfel, din mare mila Sa, să ne mântuiască pe noi și să ne zidească din nou, rămânând Dumnezeu neschimbat, dar venind și ca om într-un totu asemenea nouă, afară de păcat.

7. S-a născut, așadar, din Feccioara cea sfântă, singurul om Care din veac era fără de păcat, singurul care era vrednic să nu fie părăsit de către Dumnezeu. Și mai înainte să cunoască El răul, a ales bi-

nele, după cuvântul proorocii [Isaia 7, 16]: și a trăit o viață cu totul lipsită de păcat, și nu s-a putut glăsi în El temei sau pricină să fie părăsit de către Dumnezeu. Întrucât El nu L-a părăsit pe Dumnezeu, călcând porunca, precum cel dintâi Adam, ci a împlinit toată hotărârea lui Dumnezeu și toată legea cea dumnezeiască, de aceea, pe drept, nu a fost rob al diavolului. Și astfel a fost biruit de către om diavolul care, la început, îl biruisse pe om. Iar cel ce biruisse firea cea făcută după chipul lui Dumnezeu, și care se fâlfise cu aceasta, a fost scosorât din mândria sa, iar omul a fost întors de la moartea sufletului, de la acea moarte de care a murit îndată ce a gustat din pomul oprit: moarte asupra căreia Adam și Eva fuseseră preveniți, până să calce porunca lui Dumnezeu, de Tatăl Care le grăise lor: „... în ziua în care vei mânca din pom, vei muri negriț!” [Facerea 2, 17]. Căci noi am fost osândiți după călcarea poruncii la moartea trupului, întrucât Dumnezeu a grăit atunci către Adam: „căci pământ ești și în pământ te vei întoarce” [Facerea 3, 19]. Tot așa precum părăsirea trupului de către suflet și despărțirea sa de el este moarte a trupului, tot așa părăsirea sufletului de către Dumnezeu și despărțirea sa de El este moarte a sufletului, chiar dacă într-un alt chip rămâne nemuritor. Sufletul devine hidos și respingător dacă se desparte de Dumnezeu, mai mult chiar decât trupul cel mort. Pentru că [sufletul] nu se topește și nu se desface [în cele din care este

alcătuit] precum trupul după moarte, deoarece el nu-și trage existența din împreunarea a mai multe [elemente alcătuitoare].

8. Se poate vedea aceasta și la corpurile într-un tot neînsuflețite, pentru că cele mai simple dintre ele sunt și cele mai stabile. De aceea sufletul cugetător nu suferă numai de nemișcare, atunci când este desprins de lucrarea cea de bine salvatoare a lui Dumnezeu, ci devine prin sine însuși lucrător al rețelilor lui aplecări, viețuind, nenorocitul de el, lipsit de cîmță, acum desprins de trup, iar în vremea judecării pus dimpreună cu trupul în lanțurile de nedesfăcut și de nelindurat ale osîndei celei veșnice, pe care Dumnezeu a pregătit-o diavolului și îngerilor săi. Deoarece aceștia, cu toții, sunt morți, chiar dacă sunt lucrători ai faptelor rele, pentru care faptele, pe bună dreptate, Dumnezeu i-a lipsit de viața cea adevărată. Acest fel de moarte și de piere l-a suferit cel dintâi satana, fiind el cu drept cuvânt părăsit de Dumnezeu, din pricina necredinței lui. După aceea satana ne-a luat pe noi să-i fim părtași, trăindu-ne spre necredință prin sfatul său cel răuvoitor. Dar Hristos a izbăvit firea noastră de moartea aceea, arătându-Șe pe Sine, în viața omenească, prin fapte, a fi într-un tot al ascultător.

9. Pentru că era de neapărată trebuință nu numai ca El să ia asupra-Și firea omenească, ci să și facă nemuritor neamul omenesc, călăuzindu-l spre împărțirea din acea viețuire în măsură să hărăzească

și trupului, cândva, viața cea veșnică, după cum aceea moarte a sufletului adusese apoi și moartea cea după trup. De aceea era foarte de trebuință și de folos să se vădească iconomia aceasta și să ni se ofere nouă, spre a-l urma într-o asemănare, chipul petrecerii Sale în viață [pămîntească]. Căci a fost o vreme când, atît de către om cît și de către îngerii cei buni, Dumnezeu putea fi văzut, spre a fi urmat într-o asemănare. Dar întrucît noi am căzut și am pierdut această vedere, lepădându-ne de ea, Dumnezeu, din preaplinul iubirii Sale de oameni, a coborât din slava Sa, fără să-Și părăsească nici o clipă dumnezeirea, și a trăit petrecând printre noi, ca pildă vie a întoarcerii noastre la viață.

10. Și nu numai aceasta, dar ni s-a făcut nouă și învățător, arătându-ne prin cuvînt calea spre viață [adevărată], iar cuvîntului învățăturii Sale i s-a dat crezare și prin covârșitoarele minuni pe care le-a săvârșit. Și firea cea omenească a devenit astfel îndreptățită [justificată], ca una ce nu prin sine și de la sine a avut răutatea; dar a fost îndreptățită [justificată] și Dumnezeu, ca Unul ce nu a fost pricină și făcător al răului. Fîndcă, dacă nu S-ar fi intrupat în om Cuvîntul Care este de-a pururi cu Tatăl, s-ar fi crezut că păcatul există prin firea sa în om, căci din vece nu a fost niciodată vreun om fără de păcat; și s-ar fi putut întîmpla să se strămute asupra Ziditorului osîndirea, ca și cum nu ar fi fost El un Ziditor al celor bune, nici El însuși bun, ci chiar un Judecător ne-

drept, întrucât nu a osândit, și pe bună dreptate, pe omul cel vrednic de osândă.

11. Din această pricină a luat Dumnezeu firea omenească, ca să o arate pe ea îndejuns de nepăcătoasă și de curată, încât să se poată uni cu El prin ipostas și să dăinuiască dimpreună cu El în veci. Și în felul acesta s-a vestit tuturor oamenilor că Dumnezeu este bun și drept, și plinitor al celor bune, și mai marele judecător al celei drepte. Căci, după ce a căzut satana și îngerii cei apostazi dimpreună cu el, din cer era cu puțință să se înțeleagă, de la îngerii ce-și făceau neamintirându-lă, că răul nu se afla în îngeri prin firea lor, ci mai curând binele se găsea în ei, iar Cel ce i-a zidit pe ei este prin firea Sa bun, drept care și satana a fost osândit cu dreaptă osândă la întinericul cel veșnic, ca unul ce s-a făcut pe sine întemeietor al răului, prin lepădarea sa de bine. Deoarece Adam a căzut de la aplecarea sa spre bine, îndreptându-se spre rău, nu a rămas nimeni care să nu fie aplecat spre rău, și nici după Adam nu s-a arătat nimeni [neaplecat spre rău].

12. Pentru aceasta S-a ivit Hristos, ca un nou Adam, Care, după Isaia, n-a slăvîrit, nici n-a cugetat, nici n-a grăit păcat, și nu s-a aflat înțelăciune în gura Sa. Nu a spus Isaia [Isaia 53, 9]: „din gura Sa”, ci a spus: „în gura Sa”, ca să dea de înțeles lipsa din El a oricărui gând vinovat, așa cum tot Isaia a mai spus și în altă parte [7, 16, după Septuaginta] că înainte să cunoască răul, El a ales binele, și astfel a fost aflat

drept Dumnezeu, precum s-a spus, și S-a arătat, cu adevărat, bun și împlinitor al lucrărilor celor bune. După ce S-a făcut El om fără de păcat și s-a vădit în Hristos neprihănirea Lui, El a înnoit firea omenească.

13. Întrucât se cuvenea să se înfățișeze de-a dreptul și să se arate deslucși iconomia aceasta negrăită, a fost trimis Ioan din pustie, cel ce a primit de la Dumnezeu numele de Înaintemergătorul, botezând pe cei ce veneau la el și vestindu-i să fie pregătiți să creadă în Cel ce va veni, Care, spunea Botezătorul, avea să-i boteze pe ei cu Duh Sfânt și cu foc, fiind Acela cu atît mai mare decît el, cu cît Duhul întrece și covârșește apa; căci Botezătorul aduce mărturie că Domnul este Stîlpîn și Împlinitor a toate și căpetenie a îngerilor și a oamenilor; apoi că oamenii sunt cu toți parină înțelegătoare a Celui ce are în mîna și în stăpînirea Sa lopata, adică puterile cele slujitoare. Înaintemergătorul Domnului aduce mărturie prin sine că Cel ce va veni va fi astfel, dar el arată că și Isaia L-a vestit mai dinainte ca Domn [vezi Isaia 40, 3-4] și că el însuși este slujitor trimis să vestească mai din vreme venirea Domnului și să-i îndemne pe cei credincioși să fie pregătiți pentru primirea Aceluia, spunând: „Este glasul celui ce strigă în pustie: Gătiți calea Domnului...” [Luca 3, 4].

14. Aduce mărturie despre Domnul, cum că înainte să fie el zămislit și să se nască, era Acesta despre Care spune el: „Cel care vine după mine a fost

înainte de mine, pentru că mai înainte de mine era" (Ioan 1, 15), cu toate că zămislirea și nașterea Domnului a fost mai târziu, după aceea a lui Ioan Botezătorul. Căci dacă Domnul a fost mai întâi, a fost nu după trup, fiindcă Domnul a fost înainte de trup. Botezătorul aduce mărturie că Domnul este de mai înainte și că este Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatul lumii (Ioan 1, 29), vestind dinainte jertfa și uciderea Sa, pentru iertarea păcatelor noastre. Pe de altă parte, Botezătorul aduce mărturie că El este Cel Prea Înalt și că El a coborât din cer și este nespus de puternic, căci El nu primește de la Tatăl Duhul cu măsură, iar celor ce cred în El le făgăduiește viață veșnică, și pe cei necredincioși li amenință cu mânia cea fără de scăpare al lui Dumnezeu. Pentru că Botezătorul, întrebat de către proprii săi ucenici despre sine însuși, răspunde: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez” (Ioan 3, 30). Și el a arătat din care pricină nu numai el [Botezătorul], dar și toate sunt mai mici decât Acela, în măsura în care și pământul e mai mic decât Cel mai presus de ceruri: „Cel ce vine de sus este deasupra tuturor” (Ioan 3, 31). Căci El este mai înălțat decât toți, având în Sine plinătatea Părintelui Său, ca Fiul al Lui preaiubit. Și spune iarăși: „Tatăl iubește pe Fiul și toate le-a dat în mâna Lui. Cel ce crede în Fiul are viață veșnică, iar cel ce nu ascultă de Fiul nu va vedea viața, ci mânia lui Dumnezeu rămâne peste el” (Ioan 3, 35).

15. Așadar Hrisos merge la Botez, și aceasta mai întâi pentru ascultarea Celui ce l-a trimis pe Ioan, așa precum El însuși a spus: „... așa se cuvine nouă să împlinim toată dreptatea” (Matei 3, 15), iar pe de altă parte, ca să Se facă pe Sine învederat, și să-și înceapă călătoria cea aducătoare de mântuire și să fie crezut de cei ce-L urmau și se botezaseră, așa precum El însuși a arătat și a orânduit, cum că a fost dat Duhul cel Sfânt pentru ca prin El să se pregătească botezul ca leac curățitor al înfrângerilor noastre pricinuite de o naștere și o viață pătimășă. Chiar dacă El în omenitatea Lui nu avea nevoie de curățire, întrucât era născut dintr-o Fecioară neprihănită și a trăit o viață fără de păcat, dar întrucât S-a născut pentru noi, El pentru noi S-a curățit.

16. Deci El a fost botezat de către Ioan și, când a ieșit din apă, l s-au deschis Lui cerurile și s-a auzit glasul Tatălui Său: „Acesta este Fiul Meu cel iubit, întru Care am binevoit” (Matei 3, 17). Iar Duhul lui Dumnezeu S-a pogorât peste El în chip de porumbel, arătând celor ce erau de față pe Cel mărturisit de Sus. Și s-a vădit astfel cu toată limpezimea că este Fiul adevărat și că Tatăl cel din ceruri îi este Tatăl cu adevărat. Și S-a făcut cunoscut și Duhul cel Sfânt, Care poruncește din Tatăl venind să Se odihnească peste Fiul cel adevărat al Tatălui. Se slăvește în apa botezului harul Său, și al Tatălui, și al Duhului Sfânt. Căci harul, crescând apoi în cei botezați după pilda Lui, îi înnoiește pe aceștia, născându-i din

nou întru Dumnezeu, și îi plămădește din nou în chip tainic, astfel încât nemaifiind ei din Adam cel vechi, să fie scoși de sub blestem. Și având accepția nășterea din Adam cel nou, să capete binecuvântarea ce se trage de aici, nemaifiind ei copii ai trupului, ci copii ai lui Dumnezeu, „care nu din sânge, nici din porfă trupească, nici din porfă bărbătească, ci de la Dumnezeu s-au născut” (Ioan I, 13), prin Iisus Hristos.

17. Căci chiar dacă spre deprindere, spre încercare, spre îndreptare și spre înțelegerea zbuciumului veacului de acum, ei [fiii lui Dumnezeu] sunt îngreunați de povara care îi trage în jos, a trupului de stricăciune, totuși în chip nevăzut ei se înveșmăntează [în nestricăciune], pentru ca, ostenindu-se și străduindu-se, să se poată împărții încă de aici de felul Său de viață și să aibă parte, după sfârșitul vieții lor pământești, de fericirea, de strălucirea și de nestricăciunea Sa. Așa cum prin unul singur, prin Adam, osândă morții a trecut la cei născuți după el, ca o moștenire, tot astfel, de la un om dumnezeiesc, de la Cuvântul, a trecut harul vieții celei veșnice și cerești la toți cei născuți din el. Din această pricină cerul se deschide înaintea lor, primindu-i pe ei la vremea potrivită, dacă se întorc la credința într-Însul și la dreptatea cea după credință, învednicindu-se a fi moștenitori ai lui Dumnezeu, așa precum au primit putere deplină și s-au făcut împreună moștenitori cu Hristos, devenind părtași ai vieții celei veșnice și ai

nemuririi, unindu-se cu El în chip nedespărțit și desfășându-se întru slava Lui. Căci cerul a fost închis mai întâi pentru noi, și ajunsesem fii ai mâniai, care este dreptă părăsire din partea lui Dumnezeu, pentru păcatul și necredința noastră. Dar prin nepăcătuirea întru Hristos a firii noastre omenești și prin ascultarea de poruncile lui Dumnezeu, am devenit fii ai bunăvoinței, noi, cei ce ne-am lipsit de Hristos, și fii iubiri ai Lui. Și cerul ni s-a deschis nouă, astfel că Duhul lui Dumnezeu a pogorât peste noi și a rămas în noi, iar prin El, oarecând, vom fi înălțați în ceruri, atunci când Cel ce L-a sculat din morți pe Hristos va da viață și trupurilor noastre moarte, pentru că Duhul Sfânt, Cel ce locuiește în noi, va prefăce trupul smereniei noastre, învednicindu-l să fie asemenea cu trupul slavei lui Hristos, prin care ne-am îmbogățit noi cu nemurirea și am fost chemați să mergem în ceruri; mai presus de toată stăpânirea și de toată puterea, firea noastră omenească este așezată pe un tron, în ceruri, la dreapta Celui Prea Înalt.

18. O, ce adânc de bogăție și de înțelepciune și iubire de oameni se află la Dumnezeu! Astfel, Dumnezeu, prin înțelepciunea, prin puterea și prin iubirea Sa de oameni, a găsit să schimbe și să îndrepte spre bine alunecările cele din voia noastră neascultare. Dacă n-ar fi coborât din ceruri Fiul lui Dumnezeu, am fi rămas fără de nădejdea urcării noastre la cer. Dacă El nu S-ar fi intrupat și dacă n-ar fi păimit cu trupul, și n-ar fi înviat, și nu S-ar fi întors pentru

noi în ceruri, nu am fi cunoscut preaplinul dragosiei lui Dumnezeu pentru noi. Dacă fiind noi încă necredincioși, nu S-ar fi intrupat El pentru noi și nu ar fi îndurat patimile Sale, nu ne-am fi îndepărtat de căderea în semeție, deși ne-am înălțat atât de sus prin El. Căci acum, întrucât ne-am înălțat fără să fi dat nimic de la noi, rămânem în smerenia noastră și, privind cu înțelepciune la mărimea făgăduinței și a bunei slujiri, ne facem mereu mai smeriți; căci din aceasta vine mântuirea.

19. Agadar, Fiul lui Dumnezeu S-a făcut om, ca să arate la ce înălțime ne-a ridicat pe noi, astfel încât să nu ne trufim că am fi biruit căderea luptându-ne noi singuri, ci că El este adevăratul Mijlocitor, având două firi și deslăvărît potrivindu-le întreolaltă. De asemenea, S-a făcut om ca să dezlege legătura păcatului; să curățească întinăciunea cea după trup; să vădească dragostea lui Dumnezeu pentru noi; să arate până la ce adâncime ne-am înfundat în prăpastia rețelilor, încât a fost nevoie de intruparea lui Dumnezeu; să Se facă nouă pildă a smereniei care cuprinde trupul și pătimirea lui și care este leac semeției; să arate că este bună firea noastră zidită de Dumnezeu; să Se facă începător și chează al învierii și al vieții celei veșnice, risipind deznădejdea noastră, făcându-Se Fiu al omului și luând apoi în schimb moartea, spre a-i face pe oameni fii ai lui Dumnezeu și părtăși la nemurirea cea dumnezeiască; să arate cum firea omenească, oșebit de toate făpturile

zidite, a fost creată după chipul lui Dumnezeu. Prin aceasta înrudirea ei cu Dumnezeu a ajuns atât de mare, încât ea a putut să se unească cu El într-un ipostas unic, pentru ca El să dea cinstire trupului și înseși firii muritoare, astfel încât duhurile cele cerești să nu se creadă mai de cinstite decât omul și să nu se socotească dumnezeiești din pricina lipsei lor de trup și a părelnicei lor nemuriri; să lege și să unească cele prin firea lor despărțite, pe oameni și pe Dumnezeu, făcându-Se Mijlocitor El, Cel cu îndoită fire. Și ce s-ar cuveni să spun eu mai mult? Dacă nu S-ar fi intrupat Cuvântul lui Dumnezeu, nu S-ar fi arătat Tatăl ca Tatăl adevărat, nici Fiul cu adevărat Fiu, nici Duhul Sfânt că este din Tatăl; nu ar fi fost un Dumnezeu în firea și ipostasuri, ci făpturile zidite L-ar fi cunoscut doar prin lucrarea Sa, precum spuneau înțelepții cei fără de minie, pe vremuri, și aceia care, acum, în timpurile noastre, cugetă precum Vârlaam și Achindin.

20. Pentru toate acestea S-a arătat Domnul după iconomia Sa, așa cum am și deslăuit-o, pe cât cu putință; L-a arătat, de asemenea, drept Tatăl adevărat pe Tatăl cel de sus; a arătat celor din vremea Sa, ca și celor de după aceea, calea către El, îndemnându-i și chemându-i și călăuzindu-i prin viața și învățătura Sa, prin facerea de minuni și prin prorociile Sale, mai abilit prin înțelepciunea și cunoașterea Sa cea cu adevărat dumnezeiască și mai presus de fire, căreia nimic nu-i este îndoielnic, nici din cele ce vor fi,

nici din cele ce acum sunt ascunse în străfundul inimilor zbuciumate. Trebuia într-adevăr ca aceia ce vor asculta de El să fie scoși de sub robia diavolului, căci omul, prin pedeapsa mâinii lui Dumnezeu, ajunsese în această robie; și, deși cu drept cuvânt pedepsit de mânia divină, din pricina abaterii lui de la bine, se cuvenea ca omul să fie slobozit din acea robie.

21. Așadar, era nevoie de o jertfă care să ne împace pe noi cu Tatăl cel de sus, să ne dea slobozenie și să ne sfințească, fiind noi îninași de părtăgia noastră cu cel rău. Era nevoie de o jertfă curată și curățitoare, dar și de un preot care să fie curat și fără de păcate. Pe de altă parte, aveam noi nevoie de o înviere nu numai a sufletului, ci și a trupului, și aceasta nu doar pentru noi, ci și pentru cei ce vor veni după noi. Prin urmare, trebuia să ni se hărăzească nu numai această slobozenie și această înviere, ci și încredințarea deplină a dobândirii lor, iar peste toate înălțarea noastră și petrecerea cea fără de sfârșit în ceruri. De toate acestea era nevoie, și nu numai pentru cei de față, ci și pentru cei ce vor veni, ba mai mult încă, și pentru cei care trăiseră oarecând și se mutaseră la iad, fiind aceștia mai numeroși decât cei ce vor fi în viitor și vor crede și se vor mântui. De aceea socotesc eu că Hristos vine la împlinirea vechiilor și că se cuvenea să fie vestită Evanghelia și celor din iad, să li se arate lămurit și acelora marea iconomie a lui Dumnezeu și să fie și ei în sfârșit sloboziți din ghearele demonilor care-i înrobiseră, hă-

râzindu-li-se și lor sfințenia și făgăduința bunurilor viitoare. De aceea se cuvenea cu tot dinadinsul ca Hristos să Se pogoare la iad, fiind toate acestea după dreptatea fără de care nimic nu se săvârșește de către Dumnezeu.

22. Pe deasupra tuturor acestora, se cuvenea să fie îngelat, pe bună dreptate, Îngelătorul, și să piardă aceea bogăția cea dobândită prin răpire și îngelăciune, iar prin îngelăciune să fie surpată violența cu care se făcuse începătorul a toată răutatea. Dar n-ar fi lepădat această îngâmfare a lui, dacă n-ar fi fost copleșit de puterea lui Dumnezeu, dacă n-ar fi fost surpată și înălțurată stăpânirea sa, prin îngelăciune și prin dreptate. Și întrucât toți oamenii s-au îndreptat spre rău cu fapta, cu gândul sau cu cuvântul (fie numai cu una sau două dintre acestea, fie cu toate la un loc), au prihănit curățenia dată de Dumnezeu firii omenești și deci aveau nevoie de sfințire, care nu se împlinește însă decât prin prinosul și închinarea către Dumnezeu, ce trebuie să fie neprihănite, așa cum noi nu eram în stare să le aducem lui Dumnezeu. Din această pricină, Hristos, Cel singur fără de prihană, S-a arătat și S-a adus pe Sine prinos și jertfă Tatălui pentru noi, astfel încât cei ce căutăm spre El și credem întru-Însul să ne lipim de El prin ascultarea poruncilor și să ne înfățișăm prin El înaintea feței lui Dumnezeu, dobândind iertare și milosivire, spre sfințirea tuturor. Și aceasta este ceea ce spune Domnul în Evanghelie: „Pentru ei Eu Mă sfin-

iesc pe Mine Însuși, ca și ei să fie sfinți într-o adevăr" [Ioan 17, 19]. Nu era de trebuință ca numai prinosul să fie curat, ci și Arhiereul care-l aducea se cuvenea să fie neprihănit și fără de păcat, după cum spune și Apostolul: „Un astfel de Arhiereu se cuvenea să avem: sfânt, fără de răutate, fără de pată, osbit de cei păcătoși și fiind mai presus decât cerurile" [Evrei 7, 26].

23. Pentru unele ca acestea, Cuvântul lui Dumnezeu nu numai că „S-a făcut trup și S-a sălăsluit între noi" [Ioan 1, 14], arătându-Se pe pământ și petrecând împreună cu oamenii, ci a luat trup la fel cu al nostru, chiar dacă preacurat, totuși supus morții și pătimirii. Cu acest trup (ierfrit pe Cruce) l-a ademinit pe șarpe, începătorul răului, printr-o momeală vrednică de înțelepciunea cea dumnezeiască, și a adus slobozenie întregului neam omenesc, care se afla sub robia acestuia. Căci dacă a căzut tiranul, tot neamul supus tiraniei sale a fost slobozit. Și acesta este cuvântul pe Care Însuși Domnul l-a spus în Evanghelie: „... a fost legat cel tare și toate ale lui au fost prădate" [vezi Matei 12, 29]. A fost prădat de către Hristos, Care ne-a slobozit pe noi și ne-a îndreptăți și ne-a umplut de lumină și ne-a îmbogățit cu dumnezeieștile Sale haruri. De aceea cântă și David: „Sutu-Te-ai la înălțime, robie-ai mulțime, luat-ai daruri de la oameni..." [Psalmi 67, 19], desigur la înălțimea Crucii, sau la cer.

24. El astfel l-a înfrânt pe diavol prin trupul și prin jertfa Sa, aducându-Se pe Sine prinos sfânt și jertfă neprihănită Tatălui și Dumnezeului Său – o, ce dar măreț și de negrăit! – și această jertfă ne-a împăcat cu Tatăl pe noi, cei de un neam cu El, întrucât, plinind hoștiărea Tatălui, a îndurat patimă până la moarte, S-a făcut pildă pentru noi, cei ce eram pierduți prin neascultare, dar care prin ascultare am fost mântuiți. O, până unde se poate înținde ascultarea! Pe de altă parte, El a arătat și că moartea aceasta este mai de preț și mai de cinste decât nemurirea cea legată de diavol, întrucât o astfel de moarte aduce cu adevărat viața cea fără de moarte, căci nu mai avem de-a face cu a doua și veșnica moarte, cea mai rea decât o mie de morți. În iadul ce va să vie, ci cu petrecerea cea întru Hristos, din cereșile lăcașuri. Fiindcă Hristos, după ce a înviat a treia zi din morți și după ce S-a înălțat viu dinaintea ucenicilor Săi, S-a înălțat la ceruri și rămâne nemuritor, hărăzindu-ne și chezăuindu-ne nouă învierea și nemurirea și viața cea nestricăcioasă din ceruri, cu adevărat fericită și fără de sfârșit. El a tămăduit în-doita noastră moarte printr-o singură moarte, cea a trupului Său, și printr-o singură înviere, cea a trupului Său, și ne-a slobozit din în-doita noastră robie, cea după suflet și cea după trup.

25. Cu adevărat duh mort s-a făcut cel rău, o dată ce a fost părsit, pe drept cuvânt, de către Dumnezeu viu și celei adevărate. Fiind acela plin-

tate a răului, pizmuitor și amăgitor, începător a toată răutatea, el nu a suferit să-l vadă pe om petrecându-și viața în locul cel de desfătare, adică în rai, ci amăgindu-l cu acel sfat pierzător, l-a făcut părtaș păcatului și morții celei sufletești. Dar acestei morți sufletești, adică după duh, i-a urmat cu neapărată trebuință moartea trupului, iar în felul acesta cel rău, printr-o singură moarte a sa, ne-a adus nouă îndoită moarte; și după ce ne-a ținut în prăpastie cu el, ba chiar mai jos încă, s-a socotit pe sine mare și înălțat, făcându-se a ne fi amăgit cu iscusință și a ne fi înrobii fără învoire. Și s-a crezut a fi chiar Dumnezeu, vai, închipuindu-se nemuritor și după moarte; și s-a făcut el și moștenitor al sufletelor noastre părăsite de Dumnezeu, trăgându-le în iad și zăvărindu-le acolo, în temnițe ce i se păreau a fi fără de scăpare.

26. Însă Dumnezeu, Ziditorul nostru, milostivindu-Se de o nenorocire atât de mare, a binevoit să pogoare acolo unde fusesem azvârliti, pentru ca să ne cheme afară. El, Cel ce singur S-a arătat slobod întru cei morți, întrucât a pogorât acolo cu duh viu; și nu numai atât, ci a străfulgerat de jur împrejur, cu puterea Sa cea de viață făcătoare, ca să-i lumineze pe cei ce ședeau în întuneric și să-i facă vii după duh pe cei ce credeau acolo în El, să scoale și să aducă la viață trupurile tuturor în ziua pe care a statornicit-o spre învierea și judecata întregului neam omenesc, după cum ne învață fruntașul Apostolilor,

spunând: „Că spre aceasta s-a binevestit morților, ca să fie judecați ca oameni, după trup, dar să vieze după Dumnezeu cu duhul” (I Petru 4, 6). Și puțin mai sus, în aceeași epistolă, arată Cine este Cel ce a dus vestea cea bună și morților din iad, căci spune: „Heistos a suferit o dată moartea pentru păcatele noastre. El cel drept pentru cei nedrepti, ca să ne aducă pe noi la Dumnezeu, omorât fiind cu trupul, dar viu făcut cu duhul. Cu care S-a coborât și a povăduit și duhurilor jinite în închisoare”, adică sufletelor celor morți de veacuri (I Petru 3, 18-19).

27. După cum cel rău, prin singura lui moarte, cea după Duh, ne-a adus nouă moartea cea îndoită, tot așa Cel Bun, printr-o singură moarte a Sa, cea cu trupul, ne-a tămăduit de moartea cea îndoită; și printr-o singură înviere a trupului Său, ne-a dăruit îndoită înviere, nimicind astfel, prin moartea Sa trupească, pe cel ce avea stăpânire peste moartea sufletului și a trupului, pe amândouă izbăvindu-le din robia aceluia. S-a îmbrăcat în țarpe cel viclean, ca astfel să înșele pe om, dar Cuvântul lui Dumnezeu a luat fire omenească, ca prin ea să-l înșele pe Îngelător. Însă El a luat o fire omenească de neînșelat și neprihănită și cu grijă a păzit-o astfel până la sfârșit, aducând-o Tatălui Său ca prinos spre sfîșierea noastră. Cuvântul lui Dumnezeu, dacă ar fi luat un trup nemuritor și fără putință să pătimească, cum ar fi putut oare să fie înșelat diavolul? Cum ar fi putut

oare cel viclean să-și îndrepte împotriva Domnului pizma și necredința lui?

28. Din această pricină, diavolul nici nu L-a atacat până ce n-a băgat de seamă că Domnul poartă un trup supus suferinței, de vreme ce, postind El în pustie, potrivit Evangheliei, patruzeci de zile fără să flămânzească (căci, chiar dacă era îmbrăcat în trup pătimitor, lucra și pătimea cu trupul numai întrucât încuvîința aceasta atotputernica dumnezeire din El), totuși mai târziu a flămânzit. Abia atunci, pentru întâia oară, începătorul răului a îndrăznit și l-a atacat. El a primit ispitirea, dar degrabă a găsit o cale de izbăvire prin duh. Diavolul a fost respins cu tărie, pentru ca apoi, atacând iarăși, prin cele ale plăcerii, să fie biruit cu putere, și alungat, și dat de rușine. Deci, din ce pricină a fost biruit cu putere diavolul, deși pornise la asalt încredzător în patimile trupului? Pentru că diavolul a încercat să facă loc păcatului în Cel lipsit de păcat. Și diavolul a fugit rușinat, văzându-se biruit, dar Hristos nu încetează să-l urmărească, căci îl scoate din cei ce erau demonizaji, stămânindu-i pe cei prizonij de el cu nepuțințe, și înviind morții, nu numai pe cei de puțină vreme, ci și pe cei ce prinseseră a putrezi deja (vezi Ioan 11, 39); și nu numai cu cuvântul făcea aceasta, ci mai mult, l-a izgonit de-a dreptul din suflete, predicând poclînja și arătând că împărăția cea cerească se apropie, călăuzind sufletele către credință și către o viață de luptă cu cel potrivnic, primind și

preschimbând pe cei păcătoși, ba chiar dând și ucenicilor Săi putere asupra demonilor. Dar oare era cu puțință să sufere acestea satana și îngerii cei căzuți dimpreună cu el?

29. Oare e de crezut că era cu puțință ca diavolul să nu caute să respingă și să înlăture o putere atât de mare îndreptată împotriva lui? Oare nu era un lucru nesuferit pentru diavol să-L vadă trăind printre oameni pe Acela Care-l alunga pe el din mijlocul oamenilor și abolea acea stăpânire tiranică ce atât de îndelungată vreme îi urgisise pe oameni? Din această pricină era furios foarte împotriva lui Hristos, întrucât el și-a dat seama, din cele văzute, că sufletul acela veandric este mai presus de toate patimile, al căror începător fusese el [diavolul], și că acel suflet nu putea cu nici un chip să primească moartea, pe care el însuși [diavolul] a strecurat-o printre oameni. Și chiar dacă trupul era supus morții și patimilor, diavolul singur nu avea putere să aducă o astfel de moarte. De aceea a purtat el spre uciderea lui Hristos gândul necredincioșilor iudei, cei dovedeji fățarnici de Domnul și îndepărtați de El. Drept care diavolul îi ajută și îi urnește pe aceștia spre uciderea Lui, și încă ucidere de necinste, potrivit numai necredincioșilor și răufăcătorilor, amăgindu-se că în felul acesta va izbui să-L alunge de aici și să-l ținăze numele pe pământ. Diavolul era încredințat și socotea că dacă Hristos va muri, va

zăvori în iad și sufletul Acestuia, asemenea tuturor celorlalte suflete forecate acolo de veacuri.

30. În felul acesta Îngelătorul a fost îngelat atunci când a atacat trupul cel pătimitor și muritor al lui Hristos, și, fără de voia lui, a adus Lumina în ascunzăturile cele întunecate și înfricoșătoare ale iadului, așezând pe Dăcătorul vieții printre sufletele ținute de el în robie prin moartea cea cu duhul. Și nu numai aceasta, ci a amestecat cu cei morți trupul care hărăzește înviere și nemurire, grăbindu-se să-L așeze pe El și să-L încredințeze mormântului și morții. Iar Domnul putea să respingă și aceste unelții ale diavolului, dar nu a vrut, ci voia Lui a fost să îndure patimile Sale pentru noi, pentru care S-a și făcut Dumnezeu și Om. Dacă n-ar fi fost El și Om, nu ar fi putut să pătimească; iar dacă nu era și Dumnezeu, rămânând nepătimitor după dumnezeire, nu ar fi suferit în trup moartea pentru noi, aducându-ne nouă prin aceasta învierea și nemurirea. De asemenea, nici nu s-ar fi crezut că El putea să nu pătimească, și că El a ales să pătimească de bună voie, și că smerenia Lui avea să ne izbăvească pe noi și să ne înalțe, învăgându-ne că ne cade cu fața să ne ostenim spre dreptate, și, de va fi nevoie, nici moartea să n-o precupețim. Și a făgăduit celor credincioși, prin învierea Sa, puterea nemuririi; și nu numai că ei vor rămâne nemuritori, ei și departe de chinul cel veșnic al iadului, petrecând cu îngerii și desfătându-se întru împărăția cea veșnică și nestricăcioasă.

31. De aceea a îndurat El pentru noi moartea, căreia nu-i era dator, ca să ne scape pe noi, cei ce ne-am făcut datornici Lui, și să ne izbăvească din robia diavolului și de la moarte: vreau să spun de la moartea trupului și de la cea a sufletului, de la cea vremelnică și de la cea veșnică. Căci El a dat ca preț de răscumpărare pentru noi, cei datornici, propriul Său sânge nevinovat și fără de păcate, izbăvindu-ne de vinovăție, iertându-ne păcatele și rupând pe crucea Sa zapisul acestora, și scoțându-ne astfel de sub robia diavolului. Căci acesta a fost momit să înghită și să verse răscumpărarea noastră, adică sângele acela al Stăpânului, care nu numai că era nevinovat, dar și plin de putere dumnezeiască. Diavolul nu s-a îmbogățit cu acest sânge, ci el a fost legat cu putere și pecetluit prin crucea lui Hristos. Și în felul acesta noi am fost izbăviți de împilarea diavolului și ne-am mutat în împărăția Fiului lui Dumnezeu, mai întâi fiind noi vase ale mîinii [lui Dumnezeu], dar prin El făcându-ne vase ale milostivirii Sale. El l-a legat pe cel ce avea putere asupra noastră și a prădat de la el toate ale lui. Căci El cu dreptate împărățește peste noi, dar cu nedreptate a fost dat morții, prin unelțirea celui rău. Și după ce l-a biruit în chip tainic pe înepătorul a toată răutatea, El a arătat în chip lămurit puterea Sa cea nemărginită, înfrângând moartea cea în trup și sculându-Se din morți după trei zile, înălțându-Se la cer și așezându-Se El la dreapta Tatălui, dimpreună cu trupul pe care L-a

purtat pentru noi și cu care a murit. Iar noi am fost încredințați de învierea Sa, din morți și de primirea în ceruri și de moștenirea împărăției Sale, în măsura în care, urmându-L pe El, fiecare după putință, vom birui cu dreptate pe începătorul păcatului, ținând piept cu tărie asalturilor lui, și ademenirilor către pașunile cele rele, și răbdând cu bărbăție multele lui ispitiri.

32. De aceea, deși Domnul ne-a născut din nou prin dumnezeiescul Botez și ne-a pus peotera prin harul Duhului Sfânt în ziua răscumpărării noastre, totuși El a lăsat ca trupul nostru să fie muritor și pătimitor, izgonindu-l însă din adâncurile sufletului nostru pe învățatorul cel rău. El i-a îngăduit în schimb să ne ispitească din afară, pentru ca omul cel înnoi după Noul Legământ, adică după Evanghelia lui Hristos, trăind în pocăință și în slăvirea de fapte bune, disprețuind desfătărilor din viața aceasta, îndurând el durerile și ostenindu-se cu asacurile celui potrivnic, să fie pregăt pentru primirea nestricăciunii și a bunătăților veacului cel nou.

33. Se cuvine, așadar, ca omul credincios să se bucure într-o nădejde, și întrucât viața aceasta a noastră va avea un sfârșit, să se veselească în chip înțelept, așteptând cu credință necurmata fericire a vieții celei veșnice. Trebuie, de asemenea, să îndurăm cu răbdare, prin înțelegerea dată de credință, nenorocirea la care viața aceasta a fost osândită pe bună dreptate. Și prin răbdarea față de păcat și de

începătorul păcatului și de toți lucrătorii acestuia, să ne împotrivim, dacă este nevoie, până la jertfă. Pentru că, în afară de păcat, nimic din cele ce există în lumea aceasta nu este cu adevărat rău, chiar dacă este aducător de răutate, nici măcar moartea. De aceea și ceata celor cuceritori de bunăvoie s-a făcut pătimitoare după trup, iar mucenicii au făcut ca silnica moarte căreia i-au fost supuși să fie preamărită și aducătoare de viață veșnică și de slavă și de împărțire cerească, folosindu-se ei de moarte într-un chip bineplăcut lui Dumnezeu. Din această pricină, chiar și după ce moartea a fost nimicită prin învierea lui Hristos, El a lăsat-o să rămână și pe mai departe în mijlocul alor Lui, dimpreună cu celelalte rele și vătămări ale lumii, astfel încât cel ce trăiește după Hristos și se luptă cu acestea, în numele adevărului și al credinței, să fie pregăt pentru veacul acela pururea nou al Noului Legământ.

34. Deci relele acestea vătămătoare sunt de folos pentru cei credincioși, care le răbdă spre îndreptarea păcatelor, spre lucrarea înfrânării, spre încercare, spre înțelegerea zbuciumului acestei vieți de acum, spre îndemn la slăbire, răvnă a mântuirii și a înfierii, care dănuiesc de-a pururi, a vieții cu adevărat noi și a fericirii adevărate. Înfierea și înnoirea noastră întru Hristos ia felurite forme: au adică un început, și un mijloc, și o slăvire; începutul îl face în noi harul botezului, aducând iertarea păcatelor și a vinovăției din vechiul blestem, drept care

botezul este numit „baie a nașterii din nou”. Iar învierea cea nădăjduită de cei credincioși și flegăduin-
 șa veacului ce va să vină le este sălăvșirea. Iar ceea
 ce se află între început și sfârșit este viața cea după
 Evanghelia lui Hristos, prin care se hrănește și crește
 și se reînnoiește, zi de zi, omul ce înasimează spre
 cunoașterea lui Dumnezeu, spre dreptate și spre
 sfînjire, micșorînd încetul cu încetul și tăind de la sine
 toată aplecarea spre cele de jos, strămutându-și
 întreaga năzuință de la cele trupești, văzute și vre-
 melnice, la cele duhovnicești, nevăzute și veșnice.

35. Învățîndu-ne această întreită scară întru
 Hristos, văzătorul negrăitelor taine ale Duhului, ma-
 rele Pavel, vasul cel ales, scrie în *Epistola către Ro-
 mani* „... toți cîji în Hristos Iisus ne-am botezat, întru
 moartea Lui ne-am botezat. Deci ne-am îngropat cu
 El, în moarte, prin botez...” [*Romani* 6, 3-4]. Ace-
 sta este începutul înnoirii noastre, căci Hristos, prin
 Crucea Lui, a nimicit zăpizul păcatelor noastre și a
 ridicat vinovăția celor ce, prin botez, s-au îngropat
 împreună cu El. Ascultă acum și partea cea de la
 mijloc, după acest început, căci spune: „care pre-
 cum S-a sculat Hristos din morți, așa și noi să petre-
 cem întru înnoirea vieții” [*Romani* 6, 4]; și el adăugă
 și deslăvșirea acestei înnoiri, arătînd că „dacă am
 fost alături pe El, prin asemnarea morții Lui, atunci
 vom fi părtași și ai învierii Lui” [*Romani* 6, 5]. În con-
 tinuare, [Apostolul] arată și mai împede începutul și
 sfârșitul înnoirii și înfierii noastre, zicînd: „... ci și

noi, care avem pînga Duhului, și noi înșine suspi-
 năm în noi, așteptînd înfierea...” [*Romani* 8, 23].
 Numește „pînga Duhului” sfînjirea și harul Duhului,
 pe care le primim la dumnezeiescul Botez, izbăvin-
 du-ne noi de păcate și înnoindu-ne și îndreptându-ne
 în darul harului lui Hristos, ceea ce este început al
 bunurilor viitoare. Spunînd însă „așteptăm înfie-
 rea”, nu pomeneste de înfierea pe care o cîmpătăm
 la botez, ci vorbește de înfierea aceea viitoare și de-
 slăvșită și neclintită, adăugînd: „răscumpărarea
 trupului nostru” [*Romani* 8, 23], adică izbăvirea lui
 de toată patima și stricăciunea, căci din înfierea cea
 de acum poate să se clatine și să cadă, dar cea care
 vine prin învierea morților este cu adevărat temei-
 că și deslăvșită.

36. Același, scriind filipenilor, înfățișează mai
 împede sălăvșirea acestei înnoiri, zicînd: „... aștep-
 tăm Mîntuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va
 schimba la înfățișare trupul smerenției noastre, ca să
 fie asemenea trupului slavei Sale...” [*Filipeni* 3, 20].
 Așa precum Hristos a murit în slăbiciunea și necins-
 tea trupului, dar a înviat întru putere și slavă dum-
 nezeiască, tot așa și cei ce-și trăiesc viața lor după
 Hristos sunt semănați spre moarte, cum iarăși spune
 Pavel, întru slăbiciune și necinste, dar se vor scula
 întru putere și slavă [vezi I *Corinteni* 15, 43], primind
 un trup slăvit și înveșnicit, așa cum a avut Hristos,
 după înviere, cînd a devenit „întîiul născut din
 morți” [*Coloseni* 1, 18] și „începătura (a învierii) ce-

lor adormiți" [I Corinteni 15, 20]. Dar această înnoire în trup este acum văzută prin credință, nu și cu ochii trupei, prin nădejde, dar încă neîmplinită, pe când cea a sufletului își trage începutul, cum s-a spus, din dumnezeiescul Botez, prin iertarea păcatelor, hrănindu-se și crescând prin credință și dreptate și înnoindu-se de-a pururi prin cunoașterea lui Dumnezeu și prin virtuțile acestora. Și va căpăta și desăvârșire prin acea viitoare vedere a lui Dumnezeu față către față, pentru că acum nu vedem decât „ca printr-o oglindă, în ghicisură” [I Corinteni 13, 12].

37. Din această pricină și Ioan, [ucenicul] cel preaiubit [al Domnului], euzetând la aceste două înnoiri, cea a sufletului și cea a trupului, spune: „Acum sunt fi ai lui Dumnezeu” [I Ioan 3, 2], arătând prin aceasta începutul învierii: dar adaugă îndată: „... și ce vom fi nu s-a arătat până acum. Știm că dacă El Se va arăta, noi vom fi asemenea Lui, fiindcă Îl vom vedea așa cum este” [ibidem]. Este vorba aici de desăvârșirea învierii și a înnoirii celei după Dumnezeu datorite nouă prin Hristos. Cu privire la aceasta, se spune și în Evanghelie că: „... cei care cred în numele Lui, le-a dat putere ca să se facă fi ai lui Dumnezeu” [Ioan 1, 12].

38. Unii ca aceștia nu s-au născut din sânge, nici din doriță trupească sau bărbătească, cum stă scris [Ioan 1, 13], ci de la Dumnezeu. Dar zicând că noi nu ne-am născut din trup, ci de la Dumnezeu, el lămurește și arată nașterea din nou și înfierea prin dum-

nezeiescul Botez, și prin care suntem fi ai lui Dumnezeu. Și spunând că ne-a dat putere deplină să ne numim fi ai lui Dumnezeu, dar că încă nu suntem, arată prin aceasta că nu avem desăvârșirea învierii. Căci așa precum pruncul de-abia născut are din fire puterea să devină înțelept, și poate fi astfel, înaintând în vârstă și sporind în cele folositoare științei, tot astfel va fi în lucrarea sa și cel născut din nou prin dumnezeiescul Botez, fiindcă acela a luat putere să devină asemenea trupului de slavă al Fiului lui Dumnezeu. Într-adevăr, dacă el va umbla într-o înnoirea vieții, trăind după învățătura lui Hristos și după Evanghelia Lui, atunci când puterea aceasta prin înviere va deveni aievea, nu în credință sau în nădejde va avea el trup slăvit și învegnicit, ci în adevăr și aievea, ca și cel al Domnului după înviere. Și dacă astfel îi va fi trupul, cu atât mai mult duhul. Însă vor învia și trupurile cele moarte ale necredincioșilor, dar nu într-o slava certască, pentru că nu vor fi asemenea cu trupul slavei lui Hristos și nu vor avea parte de vederea lui Dumnezeu făgăduită celor credincioși, care se și numește „împărăția lui Dumnezeu”. Căci Scriptura spune: „Să nu mai fie pe pământ cei fără de lege și să nu mai vadă slava Celui Preaînalt” [Isaia 26, 10]. Iar cei născuți și crescuți după Hristos, și care au ajuns la măsura plinătății vârstei lui Hristos, după puțină, aceia vor dobândi în chip fericit și strălucirea dumnezeiască și, așa precum este

scris, „vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor” [Matei 13, 43].

39. Însă și Adam a avut parte de această strălucire și lumină dumnezeiască înainte de călcarea poruncii, căci gol fiind; era îmbrăcat în veșmânt de slavă, și nu se rușina de goliciunea lui, ci era el cu mult mai frumos împodobit decât aceia care poartă acum diademe de aur și pietre prețioase. Iar Cuvântul lui Dumnezeu, milostivindu-Se de firea noastră dezgolită și lipsită de acea dumnezeiască strălucire dintâi, din pricina călcării poruncii, a luat-o asupra Sa și a arătat-o El încă mai minunat înveșmântat pe Muntele Taborului, ucenicilor pe care îi alesese, vădindu-le tuturor ce eram odinioară și ce vom fi prin El în veacul viitor, noi, cei ce credem și cei ce vom dobândi deslăvșirea deplină întru El.

40. Afla-se-va zălogul deslăvșirii acesteia, a celor ce trăiesc după Hristos, dată în chip lămurit încă de aici sfinților lui Dumnezeu, celor ce rodesc de pe încă de aici, după cum s-a spus, bunătatea veacului viitor. Și Moise a arătat aceasta mai dinainte, prin strălucirea feței sale, la care fiii lui Israel nu se puteau uita [vezi Iezirea 34, 30]; iar în chip și mai minunat a arătat-o Însuși Domnul pe munte [Taborul, unde Iisus S-a schimbat la față] străfulgerând în jur cu o lumină dumnezeiască atât de strălucitoare, încât ucenicii cei aleși de El, cu toate că primiseră o atât de mare putere duhovnicească, nu au putut îndura să o privească [vezi Matei 17, 2]. După cum

este scris, și fața lui Ștefan s-a arătat ca o față de înger [vezi Faptele Apostolilor 6, 15], iar el însuși avea ochii așintii de pe pământ spre cer, unde Hristos stătea de-a dreapta, întru slava cea mai presus de ceruri a lui Dumnezeu. Dar ar fi prea lung să-i înjirăm și să-i cuprindem acum pe toți căli au primit aici arvuna bunătăților celor viitoare și au dobândit în chip fericit lumina aceea dumnezeiască și toată splendoarea ei.

41. Pe care fie ea și noi să o dobândim, prin harul și iubirea de oameni a Celui ce S-a întrupat pentru noi, și a pătimii, și S-a îngropat, și a înviat, înălțând la ceruri firea noastră cea căzută, pe care prin împreună sedere cu Tatăl Său a cinstit-o Domnul nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Prea Sfântul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

La Evanghelia Duminicii celei noi, despre taina Sămbetei și a Duminicii

1. Astăzi prăznuim Duminica cea nouă: sau, mai degrabă, sărbătorim sfîșirea Duminicii celei noi. Așadar, cuvîntul nostru vrea, ca puțin mai sus, să descopere evlaviei voastre taina Duminicii celei noi, în măsura în care timpul ne-o îngăduie. Chiar dacă acesta este un lucru mare și înalt, și din această pricină nu este la îndemîna tuturor să fie înțeles, trebuie să aducem mulțumiri Domnului și Stăpînului tuturor, a Cărui și poartă același nume și Care, prin arătarea Sa cu trupul, a hărăzit tuturor celor ce vin la El, prin credință, cele ce sunt greu de atins și cu mintea, și cu cuvîntul, fie și puțin din ele.

2. Luați însă aminte cu toți la tălcul celor grăie. Căci, chiar dacă cineva nu va putea să le cuprindă pe toate, va înțelege totuși întreg tălcul din puțin cuvinte, fiindcă învîștura Duhului are un înțeles luminos. Căci Dumnezeu a zidit și a înfrumusețat, în șase zile, nu numai toată lumea cunoscută cu simpurile, ci și făptura cea aleluată din simjre și minte înțelegătoare, adică pe om, dîndu-i viață și făcându-l stăpîn peste vieuitoare și plante. Iar în a șaptea zi S-a

odihnit Dumnezeu după lucrul Său, așa precum ne-a învățat pe noi Moise, cel care, deși născut mai târziu, a văzut întemeierea lumii cea petrecută cu mult înainte de el, sau, mai curând, Duhul cel Sfânt, cu iubirea Sa de oameni, a grăit toate acestea prin gura lui Moise, în auzul și pentru sufletul nostru. Căci, spune Scriptura, Dumnezeu a binecuvântat ziua a șaptea și a sfinți-o pe ea. De ce tocmai această zi, în care nu a slăvit nimic, a binecuvântat-o și a sfințit-o El ca fiind cea mai aleasă (drept care și Moise o numește „una”), și n-a binecuvântat El ziua dinlă, cea în care a scos din neființă lumea în întregimea ei și a luminat-o cu o lumină nouă și, chiar neorânduind-o încă în toate ale ei, a hărăzit fiecărui lucru locul și chipul său anume? De ce oare tocmai această zi [a fost sfințită] și nu cea următoare, în care a întărit și a întins în jur acoperământul cel mare, vreau să spun cel dinlă, cer din jurul nostru, și pe cel de-al doilea, ce se află peste cel dinlă? De ce nu ziua care i-a urmat, sau vreuna dintre zilele următoare, cea în care a fost așezat pământul și, retrăgându-se apele, acesta și-a primit orânduirea sa firească, cea în care cerul a căpătat pe cei doi mari luminători, ce erau ca niște ochi, ori cea în care Dumnezeu a scos din ape, prin porunca Sa, păsările zburătoare și înălțările, după spița lor?

3. Dar, lăsându-le la o parte pe acestea, de ce Dumnezeu nu a binecuvântat mai degrabă ziua a șaptea, cea în care a scos din pământ nu numai su-

fletul viu al târătoarelor și al celor cu patru picioare, ci a arătat o lucrare vrednică de voiața Sa, lucrare care închipuia pe scurt lumea întreagă, care unea simțirea și mintea înțelegătoare într-o singură ființă și care era cea mai mare, întrucât prin dumnezeiescul Său har S-a adus pe Sine Însuși în ea, așezându-l pe om în lume ca făptură în stare să-L cunoască pe El, făcând după chipul și asemănarea Sa? De ce, oare, nu a binecuvântat și nu a sfințit această zi, ci pe cea de-a șaptea, care era o zi a neslăvirii? Vădind eu să vă arăt temeiul unui atare lucru și să dezleg aporia aceasta, este mai întâi de trebuință să aflăm cuvântul cel mai vrednic pentru a-i respinge pe cei ce aduc lămuriri neînțelese. Căci sunt unii care laudă în chip osebit numărul [șapte] – Iosif [Flavius] și Filon [din Alexandria] și toți cei asemenea lor – ca pe [un număr] nenăscut și, în plus, feciorelnic, întrucât nu dă naștere, tot astfel fiind, după socotința lor, și divinitatea. Căci ei nu au putut înțelege că Dumnezeu, chiar și dând naștere, nu pierde fecioria, întrucât El dă naștere fără unire, fără emanație și fără pătimire. Aceia care susțin că doar din această pricină a căpătat ziua a șaptea binecuvântarea lui Dumnezeu, nu numai că grăiesc mincinos împotriva lui Dumnezeu, dar defăimează puterea Lui ziditoare, și însăși cifra șapte. Căci tot numărul se naște din monadă, drept care nici numărul șapte nu este nenăscut. Dar, spun ei, el nu provine din multiplicarea altui număr dintre cele de după monadă; însă nu es-

te necreat numărul născut din multe altele, ci necreat este acela care nu se naște din nici un alt număr, însușire pe care numărul șapte nu o posedă.

4. Apoi, dacă din pricina unui astfel de număr a fost binecuvântată ziua [a șaptea], cu atât mai mult trebuie să primească binecuvântarea ziua cea dintâi, mai cu seamă că Moise a numit-o pe ea „una”. Căci monada este într-însă totuși nenăscută. Dar acest număr unu – spun aceia – este născut și multiplu al fiecărui număr dintre cele ce se află înălăuntrul unei decade, în vreme ce numărul șapte nu este născut din nici un număr dinălăuntrul decadei, și de aceea este feciorelnic. Fie dar feciorelnic acest număr șapte, întrucât nu naște deloc; cu toate că nu trebuie neapărat să fie așa, dar fie, totuși; însă numărul care nu naște puțin, ci multe [alte numere], cu cât naște mai multe, cu atât este mai departe de feciorie. Iar numărul șapte, înmulțit și compus, nu dă naștere nici unui număr dintre cele ce se află înălăuntrul decadei, dar dă naștere, în schimb, multora dintre cele ce sunt mai mari decât decada. Așa că în ce fel este numărul șapte feciorelnic? Încercând însă potrivit-cii mei să scap de judecățile cu care i-am prins, se înalță la lună și la ciclul ei, arătând că acesta se întemeiază pe numărul șapte, fiecare pătrăr având câte șapte zile, că tot atâtea zile este lună plină și iarăși șapte zile lună nouă. Însă acei oameni nu știu că, dacă din această pricină este vrednic de cinstire numărul șapte, apoi și celelalte numere sunt nu mai

puțin vrednice de cinstire, și mai cu seamă, dintre toate, începătura tuturor acestor numere. Căci una singură este lumea cunoscută cu simpurile și unul singur este cerul întreg, nu două sau mai multe; și este un singur soare în lume și o singură lună este, ca să nu spun că toate de un singur Ziditor au fost făcute, Cel ce este Dumnezeu înainte de toate și prin toate și peste toate. Și El este propovăduit celor bine și pe deplin înțelegători ca fiind cu adevărat Unul singur.

5. Dacă rotund este fiecare dintre așre și rotunde sunt și orbitele lor, această lume fiind circulară, la rândul-i cercul [este alcătuit] din două elemente: punctul și linia; iar în afară de acestea două nu poate exista, între cele cunoscute cu simpurile, nimic mai însemnat; apăsător numărul doi este cel mai folositor și cel mai trebuincios pentru firea întreagă. Dar întrucât nu numai linia, ci și suprafața face parte din lumea creată, de aceea și numărul trei se bucură de înălțătate printre numere, și așa fără să mai înfățișez toate celelalte virtuți ale acestui număr. Și dacă fiecare dintre numerele care au fost arătate mai înainte nu este numai rotund, dar și cubic și sferic, aceasta este cu neputință fără numărul patru. Căci aceste numere au trebuință, cu tot dinadinsul, și de o altă dimensiune. De ce nu s-ar glăsi și numărul patru, deopotrivă, printre numerele ce se bucură de înălțătate? Însă și numărul cinci este însemnat prin însuși asemănătoare, și, încă mai mult decât celelalte nu-

mere, numărul șase. Pentru că numărul șase, înaintea celorlalte numere, cel dintâi se află printre numerele perfecte prin părțile sale proprii, de aceea și lumea a fost deslăvârșită potrivit cu acest număr.

6. Așadar, cei care preamăresc numărul șapte au dat uitării nu numai acest număr, ci pur și simplu orice alt număr. Căci fiecare număr, cu drept cuvânt, se bucură de îndestulare temeiuri de laudă și de înălțare. Întrucât numărul a fost creat de Dumnezeu împreună cu toate celelalte, iar cele create de Dumnezeu sunt toate frumoase și bune foarte, așa precum Însuși Ziditorul a mărturisit prin Moise. Și dacă cineva, luând o parte a unui număr, o va cerceta cu luare-amine, va găsi că este bună, ba chiar foarte bună, și că se potrivește de minune cu analogie ce se pot face cu el și cu celelalte principii. Fiindcă o zi nu se deosebește de celelalte zile printr-un număr, întrucât Moise nu spune că Dumnezeu S-a făcut proslăvitor al numărului vreunei zile, ci Moise arată că Dumnezeu a lăudat cele slăvite de El în fiecare zi. Deci nici cea de-a șaptea zi nu este lăudată, între celelalte zile, din pricina numărului ei. Așadar, vom spune din ce pricină Dumnezeu a lăudat și a sfințit ziua a șaptea, osebit de celelalte, luând chiar din cuvintele lui Moise temeiurile acestei lămuriri. Căci zice Scriptura: „Iar în ziua a șaptea S-a odihnit Dumnezeu de toate lucrările Sale, pe care le-a făcut” [Facerea 2, 2]. Apoi zice că „a binecuvântat Dumnezeu ziua a șaptea și a sfințit-o”, și în-

dată adaugă și temeiul binecuvântării, spunând iarăși că „într-însa S-a odihnit de toate lucrările Sale pe care începuse să le slăvească” [Facerea 2, 2-3, după Septuaginta]. Prin urmare, există lucrări ale lui Dumnezeu pe care El nu a început să le facă, nici nu a încetat să le slăvească, așa precum Însuși Domnul ne-a dezvăluit nouă, spunând: „Tatăl Meu până acum lucrează; și Eu lucrez” [Ioan 5, 17].

7. Așadar, vrând Dumnezeu să ne înălțeze cunoașterea deplină a unor asemenea fapte și să arate că unele ca acestea trebuie căutate mai mult decât toate cele ce sunt cunoscute cu simpurile, a binecuvântat și a sfințit ziua a șaptea, în care s-a oprit din lucrarea celor ce încap sub simpurile, întrucât acea zi era, prin zăbăvă și răgaz, ca o înălțare de la cele de jos și de puțin preț, către cele ce erau mai bune și mai presus de lume. Căci, ca să grăim ca marele Dionisie [Areopagitul], Dumnezeu a ieșit din Sine datorită preaplinului bunății Sale [Despre numele divine, 4, 13]. Fiindcă El coboară din starea care le întrece pe toate spre starea obștească a celor ce există, prin puterea Sa cea mai presus de fire și nedespărțită de El. Ca un iubitor de oameni coborând Dumnezeu, pe cât voia și trebuia, a zidit în șase zile această lume a noastră ce încap sub simpurile, iar în a șaptea zi s-a reîntors în chip dumnezeiesc la înălțimea Sa, pe care de altfel nu o părăsise, și a arătat că este binecuvântată odihna din ziua a șaptea. El ne învață a căuta să intrăm, în măsura în care este cu putință, în

acea odihnă, care este vedere duhovnicească a minții noastre și înălțare spre Dumnezeu. Dar și Apostolul ne îndeamnă, în cuvinte deslucșite, la această odihnă. Căci, înfățișând cuvântul grăit de Dumnezeu prin Psalmist cu privire la neamul iudeilor: „M-am jurat întru mânia Mea: «Nu vor intra întru odihna Mea»” [Psalmi 94, 12], Apostolul adaugă: „căci undeva, despre ziua a șaptea, a zis astfel: «Și S-a odihnit Dumnezeu în ziua a șaptea de toate lucrările Sale»” [Evrei 4, 4], iar după puține alte cuvinte, scrie: „Să ne slim, deci, ca să intrăm în cea odihnă...” [Evrei 4, 11], fiindcă cel ce intră întru-însa se odihnește și el de toate lucrările lui, precum și Dumnezeu de ale Sale.

8. Dar doriji voi să aflați în chip mai deslucșit ce este această odihnă și cum putem să intrăm și noi în ea? Dacă am cunoaște noi lucrările pe care Dumnezeu nu le-a început, întrucât ele sunt fără de început, încă și mai mult am înțelege această odihnă și intrarea în ea. Deci care sunt lucrările acestea? Să ne dea și nouă răspuns, pentru început, Psalmistul și Proorocul, cel ce scrie cu privire la Dumnezeu: „Lucrările mâinilor Lui, adevăr și judecată” [Psalmi 110, 7]. Așadar lucrarea cea fără de început a lui Dumnezeu este cunoașterea celor ce există și preștiința celor ce vor fi în viitor, despre care de va vorbi cineva, nu se va îndepărta de la adevăr. Și această lucrare dumnezeiască fără de început și fără de sfârșit stă în judecată și preștiință întrucât cele ce exis-

tă aveau trebuință, încă dinainte de existența lor, de judecată și de preștiință. Și era de trebuință să existe aceasta și după ivirea lor, ca nu cumva ele să dispară oarecând; unele pentru folosul lor, altele pentru folosul cel de obște, trebuiau să se ivească din nou, renăscând după o vreme, iar altele să rămână neschimbate. Lucrarea cea fără de început a lui Dumnezeu înseamnă întoarcerea în Sine, căci El Se mișcă, fără de început, întru contemplarea de Sine.

9. Cercetând cu luare aminte, multe s-ar putea vedea din cele asemenea lucrărilor acestora. Dacă fiecare dintre noi, fraților, ar părași griile care îl țin legat de cele de jos și-i pricinuieste multe suferințe, ca și osteneala întru acestea, plecându-și urechile și supunându-se învățării Duhului Sfânt, cu înțietate ar fi lăudat de către Domnul, Care nu încuviințează grija de multe a Martei, cu toate că osteneala acesteia era pentru El. Maria însă, spune Evanghelia, stând așezată lângă El și ascultând cuvântul învățării Lui, s-a învrednicit de partea cea bună, care nu se va lua de la ea [vezi Luca 38-42].

10. Vezi lucrarea cea fără de sfârșit și fără de odihnă? După aceea, luând în minte cuvintele învățării Duhului Sfânt și ostenindu-te cu ele, apoi dând înțietate acestor cuvinte în cugetul sufletului mai degrabă decât oricărui alt gând pătimăș și pămânese, dobândind prin aceste cuvinte o preștiință a vieții tale proprii spre mântuirea ta, vei avea drept lucrare adevărul și judecata în inima ta, după Pal-

mizul și Proorocul care grăiește adevărul. Dacă vei îndepărta mintea ta de la orice cugetare – chiar dacă este ea bună – și dacă te vei întoarce în întregime spre tine însuși, printr-o rugăciune stăruitoare și necurmată, cu adevărat vei intra atunci și tu în odihna dumnezeiască și vei dobândi binecuvântarea celei de-a șaptea zile, contemplându-te tu pe tine însuși și prin tine înălțându-te spre vederea lui Dumnezeu: căci scopul rugăciunii – zice Scriptura – este răpirea către Domnul. Căci una singură este pricina binecuvântării zilei a șaptea, pe care și Moise, prin Lege, a arătat-o și a statoinic-o spre odihnă, însă odihnă numai pentru lucrările cele de folos trupului, căci pentru cele cuvenite sufletului Moise a poruncit să se lucreze.

11. Însă Cel ce a făurit în șase zile Firea întreagă, a văzut mai dinainte și aplecarea omului spre rău, și întoarcerea lui, din această pricină, spre pământ, și pierzania lui până în iad, și robia lui, și învechirea și depetăciunea întregii lumi din pricina omului, dar și înnoirea acestei lumi, care avea să va vină prin întruparea Sa ca om. Această reînnoire se va împlini prin pogorârea în Iad a lui Dumnezeu Care S-a făcut om, prin moarte și prin rechemarea de către El a sufletelor, făgăduită Sâmbăta. Iar lucrarea aceasta a zilei de Sâmbătă a văzut-o El mai dinainte, pentru că, pe bună dreptate, El a învrednicit de binecuvântarea aceasta doar ziua de Sâmbătă. Dar s-a pregătit aceasta în taină, în ziua a șaptea, adică în ziua de

Sâmbătă, și s-a petrecut totul și s-a săvârșit într-o rășerie. Iar timpul a fost chemat la starea de nestricăciune în ziua a opta, prin învierea Domnului; de aceea a și fost numită acea zi de către noi cu un nume pe potrivă: Ziua Domnului. Astfel, ceea ce este ziua de Vineri pentru cea de Sâmbătă, aceasta este ziua de Sâmbătă pentru cea de Duminică, fiind, în chip vădit, mai presus Duminica decât Sâmbăta. Pe cât împlinirea și adevărul sunt deasupra ei și mai presus de început, de simbol și de umbră, pe atât demnitatea și înălțarea Duminicii este mai presus prin scopul binecuvântat pe care îl are și prin obșteasca înviere din morți nădăduită în ea, și prin intrarea deplină a celor vrednici în odihna veșnică a lui Dumnezeu, și prin readucerea lumii întregi la starea ei dintâi.

12. Așadar, toate câte le-ar grăi cineva spre lauda zilei a șaptea privesc și ziua a opta, cu o adăugire: anume că această zi a opta este împlinirea celei de a șaptea. Căci Moise a adus cinstirea celei de-a opta zile, adică Duminicii, în chip tainic. Fiindcă anul jubileu (al cincizecelea) este socotit de Moise ca an al iertării și el îl numește astfel (vezi Leviticul 25), și nu este numărat cu săptămânile anilor socotiți după Lege, ci este, după toți anii aceștia, al optulea an după ce a trecut ultima săptămână alcătuită din acei ani; atunci se ivește el. Lucrul acesta îl face Moise și în sămbetele sămbetelor, după zile. Nu numai că Legiuitorul introduce, astfel, în chip tainic, cinstirea

cele de-a opta zile, pe care noi o numim Duminică, fiind o zi închinată Învierii Domnului nostru, dar și în sărbătoarea pe care a numit-o „a trîmbițelor” numește această zi de sărbătoare „ieșire”, adică sfârșit și împlinire a tuturor sărbătorilor. Deci despre această zi el spune, în chip limpede, că și ziua a opta va fi numită sfîntă de către noi, oarecum vestind mai dinainte dumnezeirea Duminicii și că este preasfîntă și vrednică de cinstire, după ce toate sărbătorile statuate de Legea cea Veche vor fi trecut.

13. Întrucît și Moise, prin aceasta, a dat cinstire zilei a șaptea, ca uneia ce cu adevărat poartă cinstirea către ziua a opta. Și precum Legea dată prin Moise este vrednică de cinstire, înă în chip de călăuză către Hristos, tot astfel și ziua a șaptea este vrednică de cinstire, întrucît ea duce către ziua a opta, în care s-a petrecut Învierea Domnului, căci și aceasta este în a opta zi. Fiindcă așa cum se socotește că ziua a opta vine după cea de-a șaptea dintre zile, tot astfel și tu, cercetînd, vei găsi că Învierea Domnului s-a petrecut în a ziua a opta, după cea de-a șaptea a învierilor din morți povestite în tot veacul [?]. Nu numai fiindcă Învierea s-a împlinit în ziua a opta, dar și fiindcă era a opta zi față de cele numărate înainte de ea, ziua a opta era și cea dintâi pentru învierea nădăjduită de toți cei care credeau în Hristos. Și mai degrabă ea era o înălțare din morți, prin care Hristos este proclamat pîrgă a celor adormiți și cel dintâi născut dintre morți. În același chip, și Du-

minica nu este numai a opta dintre zile, între cele numărate înainte de ea, dar ea este și cea dintâi dintre zilele ce vin după ea, întrucît ea însăși este ziua nouă a reîntoarcerii neîncetate a zilelor și ea este cea dintâi dintre zile, pe care noi o numim Duminică, iar Moise nu o numește cea dintâi, ci „una”, ca mai înălțată decît celelalte, fiind ea o preînchipuire a veacului viitor, zi unică și nelînsată.

14. Vei înțelege, deci, și din cele ce urmează, înălțarea zilei de Duminică asupra altor sărbători. Căci, anul învîrtîndu-se în cerc, aduce o singură dată orice altă zi de sărbătoare, dar ziua de Duminică ne-o aduce fiecare lună de patru ori. Din această reîntoarcere la atît de dese rîstimpuri, orice an ni se înfățișează nouă, cu adevărat, ca un an al iertării, și este un an primit de Domnul. De aceea și Domnul ne-a învîțat să prăznuim această zi cu fapta în fiecare săptămână, întrucît S-a arătat mai întâi ucenicilor Săi într-o casă, pe cînd Toma nu era de față, și S-a înfățișat pe Sine viu, urîndu-le Pace, iar prin suflarea Sa proprie le-a reînnoit suflarea ce le fusese dată lor la începuturi, hărîzindu-le acestora harul Duhului Sfînt și dăruindu-le puterea dumnezeiască de a lega și dezlega păcatele. Astfel i-a făcut pe ei să fie împreună-lucrători ai stăpînirii celei cerești, grîind către dînzii: „Luaiți Duh Sfînt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute” [Ioan 20, 23].

15. Această putere și acest har li le-a dăruit Domnul, arătându-Se în ziua aceea a Învierii Sale, care era ziua Domnului, Duminica cea deplină. Apoi, lipsind El în zilele săptămânii, în a opta zi – pe care noi o ținem drept Duminică – a venit iarăși în aceeași casă, ca să înnoiască sărbătoarea Sa și să-l aducă la credință pe Toma, care se îndoia. Căci, după spusele evanghelistului și ucenicului celui iubit de Mântuitorul: „Și după opt zile, ucenicii lui erau iarăși înăuntru, și Toma, împreună cu ei. Și a venit Iisus, ușile fiind încuiate, și a stat în mijloc și a zis: Face vouă!” [Ioan 20, 26].

16. Vedeți, dar, cum în ziua de Duminică au loc și adunarea ucenicilor lui Hristos, și venirea Domnului la ei? Căci era o Duminică când El a stat mai întâi cu ei, adunați la un loc, iar după opt zile, întorcându-Se El, a stat iarăși cu cei adunați împreună. Și Biserica lui Hristos închipuie în chip necurmat aceste adunări, săvârșindu-le mai cu seamă în ziua de Duminică, iar noi, aflându-ne stătători în mijlocul vostru și grăind cele de folos pentru obșteasca mântuire, vă îndemnăm spre evlavie și spre o viață cu-cernică.

17. Așadar, nimeni, din nebagare de seamă sau din grija de fiecare ceas pentru cele pămânești, să nu părăsească adunările acestora sfinte din ziua de Duminică, ce ne-au fost lăuate nouă de către Dumnezeu, pentru că nu cumva, părăsit fiind acela, cu drept cuvânt, de către Dumnezeu, să pătimească

ceva asemenea celor pe care le-a avut de împlinit Toma, care nu a venit la timpul potrivit. Iar dacă cineva, copleșit de griji, lipsește o dată [de la Biserică], să vină în ziua următoare, aducându-se pe sine în biserica lui Hristos, pentru ca nu cumva să rămână nevinedecat, bolind cu sufletul său de necredință, prin cuvintele și faptele sale, fără să fie dus în locul de tămăduire al lui Hristos și fără să primească, asemenea dumnezeiescului Toma, leacul cel tămăduitor. Fiindcă există nu numai cuvinte și judecăți, dar și fapte și lucrări ale credinței (căci Scriptura spune: „Arată-mi credința ta din faptele tale” [Iacov 2, 18]), de la care, dacă va cădea careva pe deplin, îndepărtându-se de biserica lui Hristos și dedându-se pe sine, în înaregime, unor indelemiciri departe, va avea o credință moartă, făcându-se pe sine mort prin păcat.

18. Dar unii oameni vor fi nelămurii aflând că, fiind închise ușile, a intrat prin ele Hristos. Care era înveșmântat în trup. Pe cât se pare, accepția nu ții să judece cele duhovnicești prin cugetări duhovnicești și să le recunoască pe unele prin celelalte, după cum spune dumnezeiescul Apostol. Fiindcă, dacă nu s-a vălămat mitra Fecioarei care L-a născut pe El după trup, întru nimic stricându-se, ci păstrând neatinse în timpul nașterii semnele fecioriei sale, cu toate că în acea vreme [Maica Domnului] era înveșmântată într-un trup muritor și pășitor, ce este de mirare dacă, devenind Hristos nemuritor cu trupul, deci

dobândind acum un înveliș omenesc nemuritor, a intrat prin ușile cele închise? Dar, de vreme ce El a avut pe deplin trupul său nemuritor și nepătimitor, cum de avea rănile și împunsăturile în mâini și în coaste? Căci Evanghelistul spune că Domnul i-a grăit lui Toma: „Adu degetul tău încoace și vezi mâinile Mele și adu mâna ta și o pune în coasta Mea, și nu fi necredincios, ci credincios” (Ioan 20, 27). Cum de avea atunci rănile acelea? Însă-adevăr, un trup muritor și în stare de pătimire nu ar fi putut să arate rănii și împunsături și să rămână în viață și sănătos. Dar un trup nepătimitor și nemuritor putea să arate și rănile, și împunsăturile pe care le-a căpătat și pe care le-a îndurat, putând, nu mai puțin, să rămână nepătimitor și nemuritor.

19. Mie tocmai aceasta îmi dă puțința de a înțelege că cei ce suferă pentru Hristos poartă, ca pe o podoaibă veșnică, rănile. Precum cei ce fac caselor ferestre, ca să intre lumina, nu se împotrivesc cu nimic bunei paze a zidirii, nedându-i locuinței o înfățișare urâtă, ci o împodobire foarte folositoare, aducând lumina înăuntru și înlesnind celor ce se află în case vederea către cele din afară, în același chip sunt și pătimirile în trup și rănile cele pentru Hristos. Căci acestea sunt, în chip osebit, însemnate purtătoare și aducătoare ale luminii celei nefinerate. Însă ele sunt recunoscute mai ales din frumusețea dumnezeiască și din strălucirea lor, în vremea ivirii acelei lumini, iar nu din ulciunea lor. Și nefind vătămate

prin nepătimirea lor, ele sunt aducătoare și dăruitoare de nemurire.

20. Trupul lui Hristos, care are înăuntrul său izvorul luminii, strălucind el de acolo, îl luminează în chip duhovnicesc pe cel ce se îndoaiește, ca să strige acela asemenea Toma, cu o deplină înțelegere a celor dumnezeiești: „Domnul Meu și Dumnezeul Meu!” (Ioan 20, 28). Iar Domnul îi spune lui: „Pentru că M-ai văzut, ai crezut. Fericiți cei ce n-au văzut și au crezut!” (Ioan 20, 29), arătând că cei ce văd cu ochii lor nu au mai mult drept la a fi lăudați decât cei pe care ei îi călăuzesc spre credința în Domnul. Dacă Domnul nu spune „cei ce vor crede”, ci „cei ce au crezut”, El le grăiește astfel prin puterea Sa cea dumnezeiască și mai dinainte știutoare. Care pe toate le cunoaște înainte ca ele să fi fost, căci cele viitoare sunt pentru El asemenea celor ce s-au petrecut deja.

21. Ceea ce mie mi-a venit în cuget, aceasta o voi grăi către evlavia voastră. Căci văzând eu pe Toma, care nu era de față, că a fost necredincios, însă atunci când s-a întâlnit cu acei ce au crezut nu s-a răstăit deloc de la credința sa, m-am socotit în mintea mea că și omul păcătos, dacă s-ar îndepărta doar de petrecerea împreună cu cei răi și dacă ar avea legături strânse cu oamenii drepți, niciodată nu s-ar înșela asupra dreptății și a mântuirii sufletului prin acea dreptate. Faptul acesta cred eu că și Psalmul și Proorocul îl arată în chip învăluit, fericind

pe cei ce se îndepărtează de adunarea celor răi și vicleni, precum și de călătoria împreună cu aceștia [Psalmi 1, 1]. Iar alt prooroc spune să nu te iei după cei mulți, ca să faci rău [Ieremia 23, 2]. Iar Înțeleptul spune: „Înter adunarea plăcătoșilor se va așța foc” [Înțelepciunea lui Ișus Sirah 16, 7], pe când cel ce merge alături cu cei înțelepți va fi înțelept.

22. Prin urmare, fraților, să ne unim și să ne apropiem strâns de Biserica lui Dumnezeu, căci de ea tot omul cu adevărat evlavios se ține aproape și în ea rămâne fără să se îndepărteze. Și, când fiecare dintre noi intră în ea, să privească luând seama la cei mai cucernici, căci este cu puțință să îi cunoști pe aceștia doar prin vederea vederii lor în tăcere și rugăciune. Deci privește cu atenție pe cei mai evlavioși, și mai cu seamă pe cei care se tem de Dumnezeu, și ducându-se la ei, alătură-te lor, și dimpreună cu ei înfățișează-te înaintea lui Dumnezeu. Iar, dacă vei ieși de aici după terminarea [liturghiei], când este Duminică, încetează și abate-te de la lucrările cele pământești pentru Domnul, al Cărui nume îl poartă și Duminica. Să cercetezi cu osândie dacă mergi pe urmele acelor Apostoli, înfrânându-te și oprindu-te de la multele îndeletniciri, prin rugăciunea în liniște și prin cântări de psalmi și prin petrecerea cea potrivită, dorind pe Domnul. Să te apropii de El și să intri cu credință în odăja Sa ca într-un loc cereșc, care are înălțurii puterea cea sfințitoare a Dumnezeului Sfânt. Apoi țezi alături de Cel ce locuiește în

ea, rămâi cu El pe câți pozi și grăiește cu El despre Dumnezeu și despre lucrurile cele dumnezeiești, punând întrebări și învățând cu smerenie, cerând prin rugăciune ajutorul Său. Căci, de vei face așa, va veni și la tine Hristos, o știu bine; și El va aduce pacea înăuntrul cugetării sufletului tău și va spori credința ta, și îți va da și tărie, și te va așeza pe tine, la vremea potrivită, dimpreună cu cei aleși, în împărăția cerurilor.

23. De care fie ca noi toți să avem parte, prin Cel ce acum a murit și a înviat pentru noi, iar mai apoi va veni cu slavă, Cel ce este împăratul veacurilor, Hristos. Căci Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

La Duminica Mironosițelor

1. Învierea Domnului este înnoirea firii omenești și plămădirea din nou a lui Adam cel dintâi, care fusese înghițit de moarte prin păcat și reîntors prin moarte în pământul din care a fost plămădit: este întoarcerea omului la viața cea fără de moarte. Nimeni dintre oameni nu l-a văzut pe Adam, la început, cum a fost plămădit și dăruit cu viață, căci în acel ceas nu exista încă nici un om; însă, după ce a luat duh de viață prin însoflarea dumnezeiască, cea dintâi dintre toate făpturile omenești l-a văzut o femeie, căci Eva a fost cea dintâi ființă omenească creată după Adam; tot astfel, pe cel de al doilea Adam, Care este Domnul, n-a fost om să-L vadă înviind din morți, căci nimeni dintre cei apropiați Lui nu se afla de față, iar ostași care păzeau mormântul, tulburați de frică, erau ca și morți. Or, după ce a înviat El, cea dintâi care L-a văzut a fost o femeie, precum am auzit astăzi din Evanghelia cea după Marcu: „Și înviind dimineața, în ziua cea dintâi a săptămânii, El S-a arătat întâi Mariei Magdalena...” [Marcu 16, 9].

2. S-ar părea că Evanghelistul spune deslușit că ceasul în care a înviat Domnul era dimineața în zori,

și că mai încă s-a înfățișat Mariei Magdalena, și că această arătare s-a săvârșit în chiar ceasul Învierii Sale. Însă Evanghelistul nu spune așa, după cum veți afla dacă arătați un dram de răbdare: căci cu puțin mai înainte și Marcu, la fel cu toți ceilalți evangheliști, spune că acea Marie a venit împreună cu celelalte purtătoare de mir la mormânt și că, văzându-l pe acesta gol, au plecat. De unde se vede că, chiar cu mult înainte de ceasul zorilor, când ea L-a văzut, Domnul înviase deja. Iar pentru a arăta acel ceas, Marcu nu a spus simplu *dimineata*, ca mai jos, ci *dis-de-dimineapă*; așadar, el vorbește aici despre ceasul în care, la orizont, ziua se îngână cu noaptea, după cum arată și Ioan când scrie că Maria Magdalena a venit la mormânt *dis-de-dimineapă*, pe când era încă întuneric, și a văzut piatra ridicată de pe mormânt [Ioan 20, 1].

3. Așadar, după Ioan, nu numai că ea a venit la mormânt în acel ceas, dar a și plecat de-acolo fără să-L fi văzut pe Domnul. Căci a fugit să-i caute pe Petru și pe Ioan, dându-le de veste nu că Domnul înviase, ci că fusese luat din mormânt, ceea ce dovedește că ea nu știa încă de învierea Sa. Prin urmare, Domnul nu S-a arătat Mariei în primul ceas al zilei, ci ea L-a văzut după ivirea zilei depline. Toți evangheliștii au vestit în chip ascuns un fapt pe care îl voi descoperi evlaviei voastre: căci cea dintâi dintre toți oamenii care a primit vestea cea bună a Învierii Domnului – așa cum se cuvenea și era drept – a fost

Născătoarea de Dumnezeu; iar ea a primit vestea chiar de la Domnul. Ea a fost cea care, înaintea tuturor, a știut că El înviase, cea care s-a bucurat de cuvântul Său dumnezeiesc și nu doar că L-a văzut cu ochii și L-a auzit cu urechile, dar tot ea a fost cea dintâi și singura care l-a atins cu mâinile ei picioarele neprihănite, deși evangheliștii nu spun în chip limpede toate acestea, nevrând ca tocmă Mama să fie adusă drept matoră, spre a nu da prilej de bănuială celor necredincioși. Însă întrucât noi, acum, prin harul Celui Înviat, grăim cuvântul nostru către cei credincioși, iar prilejul sărbătorii de astăzi ne îndeamnă să cercetăm cu luare aminte toate cele privitoare la Mironosișe, luând încredințare de la Cel ce a spus că „nu este nimic ascuns, care să nu se dea pe față” [Luca 8, 17], vor fi dezvăluite de noi și acestea.

4. Așadar, Mironosișele sunt femeile care au însoțit-o pe Maica Domnului și au rămas alături de ea în vremea pătimirii celei mântuitoare [a Domnului], apoi s-au silit să ungă cu mir trupul Mântuitorului. Căci, atunci când Iosif și Nicodim au cerut și au primit de la Pilat trupul Înviătorului, l-au pogorât de pe Cruce, l-au învelit în pânză de in îmbibată cu mirisme, l-au așezat într-un mormânt săpat în stâncă și au pus o piatră mare la gura acestuia, Maria Magdalena și cealaltă Marie – spune Marcu – erau de față, dinaintea mormântului. Iar spunând „și cealaltă Marie”, Marcu o arată în chip deslușit pe Maica

Domnului. Și dacă ea este numită mamă a lui Iacov și a lui Iosif, e pentru că aceștia erau fii lui Iosif, logodnicul Maicii Domnului. Aceștia n-au fost singurele care erau de față la punerea Domnului în mormânt: mai erau și alte femei, după cum arată Luca: „Și urmându-L femeile, care veniseră cu El din Galileea, au privit mormântul și cum a fost pus trupul Lui... Iar ele erau: Maria Magdalena și Ioana și Maria lui Iacov și celelalte împreună cu ele...” [Luca 23, 55; 24, 10].

5. Aceștia, stă scris, s-au întors ca să cumpere miresme și mir [vezi Luca 23, 56]: căci încă nu cunoșteau, în chip limpede, că El este cu adevărat miresma vieții pentru cei ce vin la El cu credință, precum mirosul morții le este hărăzit celor ce rămân până la capăt necredincioși; iar miresma veșmintelor Sale, adică a trupului Său, este mai presus decât toate miresmele; și numele Său este mir revărsat, prin care lumea întreagă s-a umplut de bucuria miresmei a Dumnezeirii. Totuși, dacă Ele au pregătit miruri și miresme, au făcut-o, pe de o parte, în cinstea Celui ce zăcea în mormânt și, pe de altă parte, spre acoperirea mirosului greu al trupului ce urma să putrezească; fiindcă socoteau că astfel, mulțumită ungerii lor, cei care vor dori se vor putea apropia de trup.

6. Așadar, după ce au pregătit mirul și miresmele, s-au odihnit Sămbăta, după poruncă. Căci, într-adevăr, încă nu înțeleseseră care era adevăratul

Sabat, nici nu cunoscuseră acea Sămbătă binecuvântată mai presus de toate, care a strămutat firea noastră din străfundurile adânci ale iadului către înălțimile cele prealuminoase, cerești și dumnezeiești. Precum spune Luca: „Iar în prima zi de după sămbătă (duminică), foarte de dimineață, au venit ele la mormânt, aducând miresmele pe care le pregătiseră” [24, 1]. Iar Matei scrie: „După ce a trecut sămbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (Duminică)...” [28, 1], și zice că erau două femeile care veniseră. Iar Ioan scrie: „... dis-de-dimineață, fiind încă întuneric...” [Ioan 20, 1] și spune că Maria Magdalena era singura care a venit. În sfârșit, Marcu grăiește: „Și dis-de-dimineață, în prima zi a săptămânii (Duminică)...” [Marcu 16, 2] și arată că trei erau femeile ce veniseră. Așadar, toți evangheliștii vorbesc despre ziua întâi a săptămânii, despre Duminică. „După sămbătă”, „când se lumina”, „foarte de dimineață”, „dis-de-dimineață, fiind încă întuneric”, toate acestea înseamnă: în ceasul din preajma zorilor, când se îngemănează lumina cu întunericul; e ceasul în care răsăritul începe să strălucească la orizont, vestind ziua. Privind de departe, se poate vedea că o geană de lumină colorează cerul în preajma ceasului al nouălea al nopții, astfel încât mai rămân trei ore până să se facă lumină deplină.

7. Doar că evangheliștii par să nu fie într-un tot al acord asupra acestui ceas și asupra numărului femeilor. Precum am spus, Mironosișele erau multe,

iar ele nu au venit la mormânt o singură dată, ci în două sau trei rânduri, mai multe împreună, nu aceleași de fiecare dată, însă toate de dimineață. Așadar, n-au venit toate la același ceas: doar Maria Magdalena, singură dintre celelalte, a revenit și a rămas mai mult. Deci fiecare dintre evangheliști, spunând că n-au venit împreună decât o singură dată, trece sub tăcere celelalte venituri. Dar pentru mine, care am pus laolaltă spusele tuturor evangheliștilor, după cum v-am arătat la început, Maica Domnului este aceea care a venit mai întâi dintre toate la mormântul Fiului și Dumnezeuului ei, luând-o înaintea Mariei Magdalena. Aceasta mi-o arată mai cu seamă Evanghelistul Matei, care spune: „... au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie” – adică, fără îndoială, Maica Domnului – „ca să vadă mormântul. Și iată, s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei. Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Și de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau și s-au făcut ca morți” [Matei 28, 1-4].

8. Așadar, toate celelalte femei au venit după cutremurul de pământ și după fuga păzitorilor; ele au găsit mormântul deschis și piatra rostogolită. Maica Fecioară era de față când a fost cutremurul, când a fost rostogolită piatra, când a fost deschis mormântul, fiind de față și paznicii lui, chiar dacă erau căzuți la pământ de frică. De aceea, după cutremur,

de îndată ce s-au ridicat, nu s-au gândit decât la fugă. Însă Maica Domnului se desfăta cu această privește, fără a le împărtăși teama. Iar mie mi se pare că pentru ea, în primul rând, s-a deschis acel mormânt dător de viață. Fiindcă pentru ea, înainte de toate, și apoi prin ea, toate câte sunt sus în cer și jos pe pământ s-au deschis nouă; pentru ea a străfulgerat astfel îngerul înclă, deși ceasul acela era încă învăluit în beznă, a putut vedea nu numai mormântul gol, dar și cele din mormânt [giulgiurile și mahrama] așezate de o parte, ca tot aștepta mărturie ale trezirii din morți a Celui ce fusese înmormântat.

9. Desigur, îngerul vestitor era însuși Gavril. Căci, de îndată ce a văzut-o pe Maica lui Dumnezeu grăbind către mormânt – el, care odinioară îi grăise: „Nu te teme, Marie, căci ai aflat har la Dumnezeu” [Luca 1, 30] –, se grăbește [la rândul-i] să coboare și în acea zi, ca să-i grăiască din nou aceleași cuvinte celei de-a pururea Fecioare, vestindu-i învierea din morți a Celui Născut din ea fără de sămânță, să ridice piatra și să arate mormântul gol și giulgiul, întărind astfel, pentru ea, vestea cea bună. Căci stă scris: „Iar îngerul, răspunzând a zis femeilor: Nu vă temeți, căci știu că pe Iisus cel răstignit îl căutați. Nu este aici, căci S-a sculat, precum a zis; veniți de vedeți locul unde a zăcut” [Matei 28, 5-6]. El spune: „Chiar dacă îi vedeți pe paznici cutremurați de frică, nu vă temeți: căci eu știu că voi îl căutați pe Iisus cel răstignit, dar El S-a trezit, nu mai este aici. Nu

numai că închizătoarele, zăvoarele, pecețile iadului, ale morții și ale mormântului nu-L pot ține, ci, mai mult, El este Domnul nostru, al îngerilor celor nemuritori și cerești, singur Domn al lumii întregi: «Veniți de vedeți locul unde a zăcut. Și degrabă mergând, spuneți ucenicilor Lui că S-a sculat din morți...» [Matei 28, 6-7].

10. Și s-au dus ele degrabă „cu frică și cu bucurie mare” [Matei 28, 8]. Iar mie îmi pare că Mariei Magdalena, ea și celorlalte femei care au mers atunci împreună la mormânt, le era întrucâtva teamă. Căci ele nu înțeleseseră încă puterea celor grăite de către înger și nici nu izbutiseră să primească în întregime lumina, ca să o vadă și să o înțeleagă pe deplin: însă Maica Domnului a simțit marea bucurie despre care vorbește Matei; înțelegând cuvintele îngerului și fiind cuprinsă toată de lumină – ea, care era pe deplin curată și plină de dumnezeiescul har; ea, care dăduse crezare arhanghelului, întrucât acesta se arătase deja de multă vreme vrednic de încredere, prin faptele sale – cum oare, fiind de față la toate aceste întâmplări, ar fi putut Fecioara cea plină de dumnezeiască înțelepciune să nu fi înțeles ceea ce s-a înfăptuit? Căci a văzut cutremurul de pământ, acel mare cutremur de pământ, pe îngerul cel din ceruri pogorîtor, acel înger strălucitor ca fulgerul, spaima de moarte a paznicilor, rostogolirea pietrei, mormântul cel gol, minunea cea mare a giulgiului care nu fusese dezlegat, ci era încă îmbibat de

mir și de aloe, arătându-se însă golit de trupul pe care-L înfășurase; dar, mai cu seamă, a auzit Maica Domnului vestea dumnezeieștii bucurii pe care îngerul i-a adus-o. Iar după auzirea vestirii celei bune, ele au plecat, iar Maria Magdalena, ea și cum nu ar fi ascultat cele grăite de înger (care, de altfel, nici nu glăsuise pentru ea), nu ia seama decât la mormântul cel gol, nu și la giulgiu; și aleargă să-i caute pe Simon Petru și pe ceilalți ucenici, precum spune Ioan [20, 2].

11. Dar Fecioara Maică a lui Dumnezeu, însoțită de celelalte femei, s-a întors acolo de unde venise și, precum spune Matei, „iată li s-a întâmpinat, zicând: Bucurați-vă!” [28, 9]. Vedeți, așadar, că mult înaintea Mariei Magdalena, Maica lui Dumnezeu L-a văzut pe Acela Care pentru a noastră mântuire noastră a pășinit și S-a îngropat și a înviat cu trupul? Căci spune Evanghelistul: „Iar ele, apropiindu-se, au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat” [Matei 28, 9]. Așa precum, aflându-se în tovarășia Mariei Magdalena, Maica Domnului a fost singura care a auzit vestea cea bună a învierii și a înțeles puterea acelor cuvinte, tot astfel, aflându-se în tovarășia celorlalte femei, ea a ieșit în întâmpinarea Fiului și Dumnezeului ei; ea cea dintâi dintre toate L-a văzut și L-a recunoscut pe Cel Înviat și, căzând la picioarele Lui, le-a îmbrățișat, devenind Apostol pe lângă Apostoli Săi. Iar faptul că Maria Magdalena nu era împreună cu Maica Domnului când aceasta s-a întors de la mormânt și când Domnul i S-a arătat și a grăit cu ea,

îl aflăm de la Ioan, care spune: „Deci ea a alergat și a venit la Simon Petru și la celălalt ucenic, pe care-l iubea Iisus, și le-a zis: „Au luat pe Domnul din mormânt și noi nu știm unde L-au pus” [Ioan 20, 2]. Dar dacă L-a văzut, dacă L-a atins cu mâinile ei, dacă L-a întâlnit și L-a ascultat, cum a putut spune cuvinte ca acestea: „L-au luat” și „nu știm unde”? Însă, după ce Petru și Ioan au alergat la mormânt, după ce și ei au văzut giulgiul și după ce s-au întors de-a-colo, „Maria stătea afară lângă mormânt plângând” [Ioan 20, 11].

12. Veдеți, dară, că nu numai că ea [Maria Magdalena] nu-L văzuse încă, dar nici măcar n-avusese parte de copleșitoarea bucurie de a-L auzi? Iar când îngerii care erau de față au întrebat-o: „Femeie, de ce plângi?” [Ioan 20, 15], ea nu le vorbește, în răspunsul ei, decât despre Cel mort. Și când, întorcându-se ea, L-a văzut pe Iisus, tot n-a înțeles, ci fiind întrebată de El: „De ce plângi?”, a răspuns în cuvinte asemănătoare, până când Domnul, chemând-o cu numele ei, a arătat că este viu. Atunci, căzând și ea înaintea Lui și clătând să-l îmbrățișeze picioarele, L-a auzit spunându-i: „Nu te atinge de Mine!” [Ioan 20, 17]; iar prin acest cuvânt aflăm că, atunci când, pentru întâia oară, s-a arătat Maicii Sale și femeilor care o însoțeau, El i-a îngăduit doar ei să se atingă de picioarele Lui, chiar dacă Matei face ca această atingere să fie împărțită și de celelalte femei, nevoind Evanghelistul, din pricina pe care

am pomenit-o la început, să vorbească deslușit despre rolul pe care Maica Domnului l-a avut în acele împrejurări.

14. Căci, după ce Maria cea pururea Fecioară a venit cea dintâi la mormânt și ea cea dintâi a primit vestea Învierii Lui, multe au fost cele care au venit și au văzut piatra rostogolită, i-au auzit pe îngeri și, întorcându-se după ce priviseră și ascultaseră, s-au despărțit. Iar unele, precum spune Marcu, „au fugit de la mormânt, că erau cuprinse de frică și de uimire, și nimănui nimic n-au spus, căci se temeau” [Marcu 16, 8]. Celelalte, care o urmau pe Maica Domnului, au avut parte să-L vadă și să-L asculte pe Domnul. Maria Magdalena, însă, s-a dus la Petru și la Ioan, cu care iarăși s-a întors singură la mormânt: o dată pleacăși așteptia, ea a rămas și s-a învrednicit la rândul ei de vederea Învișăterului, fiind apoi trimisă către Apostoli și, ducându-se la ei, le-a vestit tuturor, precum arată Ioan, că „a văzut pe Domnul și acestea i-a spus ei” [20, 18]. Așadar, după spusa lui Marcu, această întâlnire s-a petrecut dimineața devreme, deci când se luminase de ziua pe deplin, zorile fiind trecute; dar tot Marcu susține cu tărie că Învierea Domnului și întâia Sa arătare nu s-au petrecut atunci.

15. De asemenea, am cercetat cele privitoare la Mironosițe și la felul în care cele patru Evangheliști se potrivesc întreolaltă. Dar ucenicii, auzind în ziua aceea a Învierii, de la mironosițe, de la Petru, de la

Luca și de la Cleopa, că Domnul trăiește și că a fost văzut de către ei, nu le-au dat crezare; din această pricină au fost certați de către El mai târziu, când S-a arătat lor și erau adunați toți la un loc. După ce El S-a înfățișat viu față de mulți și de multe ori, nu numai că au crezut cu toții în învierea Sa, dar au și vestit-o pretutindeni, căci „în tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginile lumii cuvântul lor” [Psalmi 18, 4] și „Domnul lucra cu ei și înțelega cuvântul, prin semnele care urmau” [Marcu 16, 20]. Se vede că minunile erau neapărat de trebuință, până ce Cuvântul a fost vestit în întreaga lume. Căci, totuși, este nevoie de și de semne, și de minuni pentru a întări adevărul vestirii, dar este nevoie [numai] de semne, nu și de minuni, pentru a-i ajuta pe cei ce au primit Cuvântul, dacă l-au crezut ei cu tărie. Și cine oare sunt aceștia? Cei care-și arată credința prin fapte. Căci stă scris: „... arată-mi credința ta după fapte și eu îți voi arăta, din faptele mele, credința mea.” [Iacov 2, 18] și „Cine este, între voi, înțelept și priceput? Să arate, din buna-i purtare, faptele lui...” [Iacov 3, 13]. Căci cine va putea crede că nutrește gânduri mari, înalte, dumnezeiești și, precum se spune, cerești (precum sunt gândurile evlaviei), dacă săvârșește fapte rele și este ținut de pământ și de cele pământești?

16. Nu este, deci, de nici un folos, fraglor, dacă spune careva că are credință în Dumnezeu, dar nu are și faptele potrivite credinței sale. Căci spre ce

folos le-au fost fecioarelor nebune candelile lor fără de undelemn, adică [fără de] faptele dragostei și ale milosteniei [vezi Matei 25, 1-13]? Ce folos a avut acel om bogat care se cocea în focul nestins din pricină că fusese nemilos cu Lazăr, atunci când l-a chemat pe părințele său Avraam [vezi Luca 16, 19-31]? Iar celui ce nu a dobândit, prin faptele sale bune, un veșmânt potrivit cu nunta cea dumnezeiască și cu acea cămară a neputrezirii, la ce l-a folosit că va fi răspuns chemării la nuntire [vezi Matei 22, 12]? Căci el a fost chemat și s-a dus având credința încreagă, și a fost chemat împreună cu acei oaspeți sfinți, dar a fost alungat și făcut de rușine, ca unul ce era înveșmântat în josnicia obiceiurilor și faptelor sale, și fiind fără de milă legat de mâini și de picioare, a fost aruncat în gheena focului, unde este plângerea și scrișnirea dinților.

17. De care fie să nu se facă pătaș nimeni dintre cei chemați de către Hristos, ci cu toți să arate prin credința lor o viață potrivită acestei credințe, și să intre în cămara de nuntă a bucuriei celei fără de sfârșit, petrecând în vecii vecilor împreună cu sfinți, în lăcașurile preafecioșilor. Amin.

La istoria evanghelică despre femeia samarineancă

1. În răstimpul tuturor acestor zile care au trecut, ce sunt în număr de cincizeci, prăznuim noi învie-rea din morți a Domnului și Dumnezeului și Mântui-torului nostru Iisus Hristos, jnând-o noi pe aceasta mai presus de celelalte sărbători, pe semeiul însem-nătății ei. Numărul acesta de zile cuprinde pomeni-rea din fiecare an a întoarcerii Sale în cer, iar aceas-tă pomenire arată deosebirea între Domnul Care a învins din morți și robii care cândva vor trăi din nou. Fiindcă toți aceia care s-au sculat din morți, au fost sculați de către alții, iar, murind ei din nou, s-au în-tors în pământ; însă Hristos, când S-a sculat din morți, moartea nu L-a stăpânit deloc și El singur S-a sculat pe Sine după trei zile. Iar El nu S-a întors în pământ, ci S-a dus înălțându-Se în cer, făcând El ca frământătura din care suntem plămădiți să fie așeza-tă pe același tron cu Tatăl și să fie asemenea lui Dumnezeu. Din această pricină, El Singur S-a făcut început al viitoareii noastre învieri și jertfă de părgă a celor adormiți. Cel dintâi născut dintre morți și Pă-rinte al veacului ce va să vie. Căci, precum în Adam

toți au murit, fie păcătoși, fie drepți, tot astfel prin Hristos toți vor primi viață, și drepții, și păcătoși. „Dar fiecare în rândul cetei sale: Hristos începătură, apoi cei ai lui Hristos, la venirea Lui, după aceea, sfârșitul, când Domnul va preda împărăția lui Dumnezeu și Tatălui, când va desființa orice domnie și orice stăpânire și orice putere. Căci El trebuie să împărățească până ce va pune pe toți vrăjmași Săi sub picioarele Sale. Vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit este moartea” [I Corinteni 15, 23-26]. la învierea cea obștească, la ultimul sunet de trâmbiță. „Că trebuie ca acest trup stricicios să se îmbrace cu nestricăciune și acest trup muritor să se îmbrace în nemurire” [I Corinteni 15, 53].

2. Învierea Domnului ne este nouă aducătoare de un alt de mare dar decât de aceea noi o prăznuim numai pe ea într-un răstimp de zile atât de îndelungat, ca pe una ce este nemuritoare și nepieritoare și veșnică. Noi preînchipuim prin aceste zile și fericirea sfinților, care este dincolo de orice suferință și întristare și suspin: veselie și sărbătoare se află în ea, dumnezeiască bucurie necurmată și neschimbătoare. Căci acolo se află stălașul celor ce se bucură cu adevărat. De aceea și mai înainte de aceste zile harul Duhului Sfânt a rânduit să petrecem noi Păresimile în post, în veghe, în rugăciune și în nevoia deplină cu toate virtuțile. Pentru că prin aceste patruzeci de zile se arată viața celor mântuiți în veacul acesta, care nu este altceva decât pocăință și viață

de Dumnezeu iubitoare. Iar prin ceea ce urmează la capătul acestor patruzeci de zile, pe care l-am ajuns de-acum, se arată odihna și desfătarea pe care le vor primi cei ce trăiesc aici pentru Dumnezeu, ostentându-se din răspuseri.

3. Din această pricină sunt Păresimile, având legată de ele pomenirea patimilor celor aducătoare de mântuire ale Domnului, iar postului i se pune capăt după a șaptea săptămână. Fiindcă această a cincizecea zi cuprinde și îmbrățișează, în chip simbolic, și mutarea de pe pământ în cer, și pogorârea și dăruirea dumnezeiescului Duh. Întrucât veacul acesta este început și este alcătuit din patru epoci și părți și stihii, și aduce sărbătoarea Cincizecimii pentru aceia care, în el, se fac pe sine părtași prin fapte ai patimilor lui Hristos. Această sărbătoare a Cincizecimii începe în săptămâna a opta și se sfârșește într-a opta săptămână și în săptămâna cea vrednică de multă cinstită, cea care întrece numărul perfect*, prin Învierea Domnului și prin înălțarea ce urmează după ea, care înfățișează învierea neamului omenesc și ridicarea o dată cu ea a celor vrednici în vădăhuri, spre întâmpinarea cea dumnezeiască și pe-

* În original: *quaternus* – termen tehnic al doctrinei pitagoreice, referitor la ansamblul numerelor 1, 2, 3, 4, care, însumate, au drept rezultat numărul 10, considerat de această doctrină drept numărul desăvârșit, înmăpșind perfecțiunea.

trecerea și odihna alături de Dumnezeu, în veacurile cele de apoi.

4. Însă aceasta va fi la vremea ei. Iar Domnul, înainte de pătimirea și de învierea Sa, a vestit Evanghelia împărăției, arătând ucenicilor că nu numai dintre iudei se va face alegerea celor vrednici de credință și de moștenirea cea veșnică făgăduită de El, ci alegerea se va face și dintre neamurile păgâne, după glăsuirea Evangheliei cîntă azi în auzul tuturor: „Deci a venit la o cetate a Samariei, numită Sihar, aproape de locul pe care Iacov l-a dat lui Iosif, fiul său; și era acolo fântâna lui Iacov” (Ioan 4, 5-6). Fântână numește Evanghelistul un izvor, căci apa era de izvor, precum se vădește din cele ce urmează. Și ea (fântâna) era a lui Iacov, pentru că el o săpase, iar locul pe care Iacov i-l dăduse lui Iosif este Sichemul. Pentru că Iacov, dându-și ultima suflare în Egipt, a spus lui Iosif și a rânduit: „Iată eu mor; dar Dumnezeu va fi cu voi și vă va întoarce în țara părinților voștri. Deci eu îți dau ție, peste ceea ce au frații tăi, Sichemul, pe care l-am luat eu cu sabia mea și cu arcul meu din mâinile Amoritilor” (Facerea 48, 21-22). De aceea Sichemul a fost locuit mai târziu de către seminția lui Efraim, care a fost fiul întâi născut al lui Iosif, și în jurul locului acestuia s-au sălășluit cele zece seminții ale lui Israel, pe care le-a cărmuit Ieroboam apostatul.

5. Aceștia, întărîtându-L și mîndu-L deseori pe Dumnezeu și nu o dată fiind părăsiți de El, mai târ-

ziu au fost prinși robi în război, astfel încât în locul lor căpetenia asirienilor a adus felurite neamuri păgâne spre a se așeza în locul acela, numindu-i pe ei samariteni, după numele (stăpînului) muntelui Șemer [vezi III Regi 16, 24]. Așa precum Iacov trecînd pe acolo – cum povestește istoria – a supus Sichemul, tot astfel Hristos, în trecere pe acolo, a supus Samaria. Dar Iacov – după cum el însuși spune – l-a supus cu sabia și cu arcul lui, adică spre nimicirea și pieirea celor dintâi locuitori ai săi, pe cînd Hristos a supus Samaria cu învățătura și cuvîntul Său, spre mîntuirea ei. Căci spune Evanghelistul că „Iisus, fiind ostenit de călătorie, S-a așezat lângă fântână, și era ca la al șaselea ceas” (Ioan 4, 6).

6. Și ceasul, și locul, și truda L-au făcut să Se așeze pe cel înveșmîntat în trup omenesc, sidoma trupului nostru. Deci voind să se creadă aceasta și cugetînd la căptelul viitor, iată că S-a așezat – zice Evanghelistul – astfel lângă fântână, adică pur și simplu S-a așezat jos, El singur, precum unul dintre călătorii cei mulți. Căci ucenicii Lui se duseseră în cetate, să cumpere merinde. Și peșărînd Hristos singur lângă fântână, a venit o femeie din Samaria să scoată apă. Domnul, ca om, fiind însetat și văzînd că e rost să-și potolească omeneasca sete cu ajutorul ei, iar pe de altă parte, ca Dumnezeu, străvîzînd că inima acelei femei era însetată de apa mîntuirii, deși ea nu-L cunoștea pe Cel ce i-o putea da, S-a grăbit să Se descopere pe Sine aceluia suflet ce

dorea [mântuirea]. Căci, așa precum este scris, El însuși dorește pe cei ce doresc [mântuirea], și de aceea începe de acolo de unde va fi bine primit, zicând către femeia aceea: „Dă-mi să beau apă!” [Ioan 4, 7]. Ea însă, înțeleaptă fiind și băgând de seamă că El este iudeu și păzitor al poruncilor Legii, după veșmânt, după înfățișare și după buna-cuviință pe care El o arăta, a grăit: „Mă minunez cum de ceri de băut de la o samarineancă!” [vezi Ioan 4, 9]. Pentru că iudeii nu aveau nici un amestec cu samarineenii, ca și cum [aceștia din urmă] ar fi fost păgâni. Domnul însă, binevoind să Se descopere pe Sine, prinse a grăi către ea: „Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu și Cine este Cel ce-ți zice: «Dă-mi să beau apă!», tu ai fi cerut de la El, și ți-ar fi dat apă vie” [Ioan 4, 10].

7. Vedeți că Hristos mărturisește despre acea femeie, cum pe dată a cerut și s-a făcut părtașă la apa de adevărată vie, așa precum a făcut după ce a aflat-o și s-a deslăsat cu ea mai târziu. Sinodul iudeilor, și în schimb, după ce a întrebat și a auzit în mod limpede cuvinte asemănătoare, L-a răstignit pe Domnul Slavei. Dar care este darul lui Dumnezeu, căci El spune: „Dacă ai fi știut darul lui Dumnezeu...” . Lăsând noi deoparte pe celelalte, [să băgăm de seamă că] Dumnezeul cel întrupat în om nu are scârbă de cei pe care iudeii îi socotesc spurcați, iar aceasta până la chiar dăruirea apei de băut. Căci de ce dar însemnat și de ce har mare nu-i învrednicește pe ei?

Pentru că El atât îi ține de vrednici de iubit încât să primească nu numai cele ale iudeilor, ci să le dea lor o parte din harismele Sale dumnezeiești. (Dar ce zic eu „harismele Sale”? El Se dăruiește chiar pe Sine însuși și îi face pe cei credincioși să fie vase vrednice a primi dumnezeirea Sa. Căci, așa precum mai înainte vestește, n-ar fi altfel cu puțință să aibă în ei un izvor de apă curgătoare spre viața veșnică). Ce minse va înțelege, ce cuvânt va putea să cuprindă un dar atât de covârșitor?

8. Samarineanca, neînțelegând încă măreția și însemnătatea apei celei vii, mai întâi s-a arătat nedumerită: de unde și cum cel ce grăiește acestea va găsi apa pe care o făgăduiește, neavând El găleată, iar fântâna fiind adâncă? Apoi ea se apucă să-L pună pe Domnul în balanță cu Iacov, pe care-l numește și părinte [Ioan 4, 12], aducând laudă neamului ei prin locul acela și dând ea să scoată apă din fântână ca și cum El nu ar fi putut afla niciunde o apă mai bună. Când L-a auzit însă pe Domnul spunând: „Apa pe care o voi da Eu se va face, pentru cel ce o primește, izvor curgător spre viața cea veșnică”, ea a lăsat să-i scape un cuvânt ce arăta sufletul ei doritor și aplecat spre credință. Dar ea nu putea să privească încă de-a dreptul spre lumină și de aceea a zis: „Doamne, dă-mi această apă, ca să nu mai însetez, nici să mai vin aici să scot” [Ioan 4, 15]. Domnul însă, voind să Se dezvăluie pe Sine doar încetul cu încetul, îi poruncește să-l cheme pe bărbatul ei

[vezi Ioan 4, 16 și urm.]. Instrucțiunea aceea, ascunzând tainele vieții ei și grăbindu-se să primească darul, a grăit: „N-am bărbat”, îi fu dat să audă căji bărbați avusesse din tinerețile ei și mustrare că acum ținea pe unul care nu-i era bărbat. Ea nu se arătă supărată pentru mustrarea aceasta, ci, cunoscând pe dată că era prooroc Cel ce-i grăia astfel, prinse a-L iscodi despre lucruri mai însemnate.

9. Vedeei răbdarea și dragostea de învățătură a acestei femei, cât de mari sunt ele? Căci ea spune: „Părinți noștri s-au închinat pe acest munte, iar voi ziceți că în Ierusalim este locul unde trebuie să ne închinăm” [Ioan 4, 20]. Vedeei ce mare purtare de grijă nutrea în cugetul ei și cât de mare cunoaștere a Scripturii avea? Căji dintre cei care acum sunt credincioși din naștere, și care au fost hrăniți la sânul Bisericii, habar n-au ceea samarineanca aceea cunoștea atât de bine, anume că părinți noștri – Iacov și, desigur, și patriarhii născuți din el – în muntele acela se închinaseră lui Dumnezeu? Hristos, primind întru miros de bună mireasmă această cunoaștere și purtare de grijă față de Scriptura cea de Dumnezeu insuflată, a rămas bucuros a mai zăbovi cu samarineanca. Așa precum, dacă ai așeza pe cărbuni o substanță dintre cele bine mirositoare, ai întoarce și ai reține pe cei ce se apropie, însă dacă ai pune pe cărbuni o substanță din cele cu miros greu și neplăcut, aceasta ar respinge pe cei ce se apropie și i-ar îndepărta, tot astfel și cu privire la cugetul

nostru: dacă ai purtare de grijă și râvnă pentru cele sfinte, te faci pe tine vrednic de cercetarea lui Dumnezeu. Căci acestea sunt mirosul de bună mireasmă pe care îl simte Domnul. Dacă tu însă hrănești înăuntrul tău cugetări rele și înșinate și pământești, vei fi departe de cercetarea și grija cea dumnezeiască, făcându-te pe tine – vai – vrednic de îndepărtarea și însoarcerea lui Dumnezeu de la tine. Fiindcă Proorocul psalmist grăiește către Dumnezeu: „Nu vor sta călcătorii de lege în preajma ochilor Tăi” [Psalm 5, 5]. Pe de altă parte, Legea poruncește: „Să-ți aduci aminte înainte de toate de Domnul Dumnezeu Tău, când ții în casa ta, când mergi pe cale, când te culci și când te scoli” [Deuteronomul 6, 7]. Dar și Evanghelia spune: „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică” [Ioan 5, 39]. Iar Apostolul: „Rugați-vă neîncetat” [1 Tesaloniceni 5, 17]. Acela care se oprește și întârzie în cugetări pământești este nelegiuit întru totul; iar cel care se oprește și întârzie în cugetări rele și necurate, cu cât este el mai nelegiuit încă?

10. Dar când care s-au închinat părinți noștri lui Dumnezeu în muntele acela? Pe când patriarhul Iacov – după ce a fugit hăv, fratele său, care îl pizmuia, și ascultând de sfaturile tatălui său Isaac, a plecat în Mesopotamia – s-a întors de acolo împreună cu soțiile și cu copiii lui. Iar la întoarcerea sa, Iacov și-a așezat comurile aproape de locul acela în care Domnul vorbește cu samarineanca: după împlinirile cu

Dina și după cucerirea casei lui Sichem, a grăit Dumnezeu lui Iacov, așa precum este scris în *Cantecul Facerii*: „Scoală și du-te la Betel și locuiește acolo; fă acolo jertfelnic Dumnezeului Celui ce ți S-a arătat, când fugesi tu de la fața lui Isav, fratele tău” [35, 1]. Și după cuvântul acesta, plecând Iacov, s-a urcat pe muntele apropiat și a clădit acolo – zice Scriptura – un jertfelnic, și a chemat numele locului aceluia Betel, căci acolo i s-a arătat Dumnezeu. Din această pricină, spune samarineanca, „părinți noștri în muntele acesta s-au închinat”, urmând ea pe aceeași din vechime: pentru că cele ale Templului din Ierusalim au fost legiuite mai târziu, și întrucât locul acela a fost numit de către Iacov casa lui Dumnezeu*, căci aceasta înseamnă *Beythel* în stălmăcire: înăă ea era nedumerită, dorind să afle „cum de nu aici, mai degrabă decât în Ierusalim, spuneți voi că este casa lui Dumnezeu, în care socotiți să aduceți jertfă și să vă închinați lui Dumnezeu”. Dar Domnul, atingând și jelul propriilor Sale cuvinte, și grăind totodată proorocii cu privire la acea femeie, cum că ea este din rândul acelor pe care Dumnezeu îi caută și îi primește, răspunzând cuvintelor ei, zice: „Femeie, crede-Mă că vine ceasul când nici pe muntele acesta, nici la Ierusalim nu vă veți închina

Tatălui”; și după alte puține cuvinte zice: „căci Tatăl astfel de închinători Îți dorește” [Ioan 4, 21; 23].

11. Priveți cum El întărește cu privire la acea femeie cum că astfel sunt cele pe care Dumnezeu le caută, arătând că ea se va închina Tatălui celui Prea Înalt, nu într-un anumit loc, ci în felul poruncit de Evangheliei (căci ei i se adresează cuvântul: „nici la Ierusalim nu vă veți închina Tatălui”). În același timp, El și vestește mai dinainte, în chip limpede și deslușit, schimbarea Legii. Pentru că, de vreme ce se schimbă închinarea, neapărat se va schimba și Legea.

12. Dar și ceea ce este scris între acele cuvinte – „Voi vă închinați căruia nu știți: noi ne închinăm Căruia știm, pentru că mântuirea din Iudei este” [Ioan 4, 22] – este ca un răspuns la spuselor acelei femei și, în același timp, o întregire a propriilor Sale cuvinte. Căci spune acestea întrucât noi, iudeii, ne închinăm astfel (El se socotește pe Sine Însuși laolaltă cu iudeii, fiind născut din ei după trup); deci noi – spune El – nu rostim o minciună asupra numelui [lui Dumnezeu], ci recunoaștem cele ce sunt ale noastre. Iar noi ne deosebim în această privință a închinării, de samarineni, pentru că noi cunoaștem că închinarea se săvârșește în Iudeea, deoarece de la Iudei este mântuirea lumii întregi, adică dintre Iudei va ieși Hristos. Întrucât El nu spune că mântuirea va fi de la Iudei (căci ea nu va fi în viitor, deoarece mântuirea este El Însuși), ci zice că este acum de la

* *Beythel* sau *Bethel* are în ebraică sensul de „casa lui Dumnezeu”, din *Beth* (beth, „casă”) și *El* „Dumnezeu”.

iudei. „Dar vine ceasul și el este acum...” – spune El. Iar aceste cuvinte sunt proorocești; căci termenul „vine” înseamnă că încă nu s-a împlinit, ci se va împlini. Și expresia „el este acum” o folosește intrucât vede acel ceas în care iudeii încă nu cred, și nu se schimbă duhovnicește și cu adevărat. El spune: „Dar vine ceasul și acum este, când adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și în adevăr” [Ioan 4, 23]. Fiindcă Tatăl cel preamărit și închinat este Tatăl al Adevărului Însuși, adică este Tatăl al Fiului Său cel Unul Născut, și are Duhul Adevărului, Duhul cel Sfânt; iar aceia care l se închină Lui săvârșesc aceasta intrucât cred astfel și sunt îndemnați de Acela. Căci și Apostolul spune că Duhul este Acela prin Care ne închinăm și ne rugăm; și „Nimeni nu vine la Tatăl Meu decât prin Mine” [Ioan 14, 6], spune Fiul cel Unul Născut al lui Dumnezeu.

13. Astfel, cei care în Duh și în adevăr l se închină Tatălui celui Prea Înalt, aceștia sunt adevărați închinători. El respinge și cele ce țin de Ierusalim și Samaria, pentru că nu cumva să se creadă că se va statornici un alt loc de rugăciune, iar prin cuvintele pe care le rostește mai departe îl respinge pe cei care vor da ascultare oricărei cugetări asupra vreunui loc al închinării trupesti: „Duh este Dumnezeu și cei ce l se închină trebuie să l se închine în Duh și în adevăr” [Ioan 4, 24], adică să-L cugete întru totul pe Cel fără de trup ca fiind în afara trupurilor. Pentru că astfel, cu adevărat, îl vor vedea pe El deplin

în Duhul și în adevărul Său. Căci fiind Dumnezeu, Duh este fără de trup, iar Cel netrupesc nu se află într-un loc și nici nu este circumscris de limite spațiale. Astfel, cel care afirmă că nu numai în hotarele Ierusalimului sau ale Samariei, dar în oricare altul dintre locurile de pe pământ sau din cer, trebuie să se aducă închinări lui Dumnezeu, nu grăiește adevărat, nici nu se închină adevărat. Căci intrucât nu are trup, Dumnezeu nu se află undeva, iar intrucât este Dumnezeu, El se află pretutindeni. Căci dacă este vreun loc sau vreo făptură zidită în care nu este Dumnezeu, atunci iarăși îl vom afla că este determinat de ceva. Deci Dumnezeu este pretutindeni și în toate. Să fie pretutindeni și în toate circumscris nu de părțile Sale, ci de lumea aceasta? Nu, cătuși de puțin nu este așa. Căci în acest caz El va fi iarăși trup. Prin urmare, El este Cel ce reunește și Cel ce cuprinde lumea. El este în Sine Însuși pretutindeni și este mai presus de lume, aducându-l se închinare, de către închinătorii cei adevărați, în Duhul și în adevărul Său.

14. Așadar Dumnezeu este pretutindeni, nu numai pe pământ, dar și în cele mai presus de pământ, și El va primi închinările de la cei ce astfel cred în Dumnezeu, cu adevărat și în chip cuvenit. El este Tatăl netrupesc, nedeterminat de timp și de loc, în Duhul cel Sfânt și veșnic, având cu Sine pe Fiul și Cuvântul Său cel fără de început, Care este Însuși Adevărul enipostatic al Tatălui. Dar nici un suflet

sau un inger, deși fără de trup, nu se află într-un loc anume; însă nici nu sunt pretutindeni. Căci ei nu reunesec și nu cuprind lumea, ci sunt lipsiți de cuprindere. Deci și ei se află în ceea ce reunește și cuprinde lumea, fiind circumscriși pe măsură acesteia. Pe de altă parte, sufletul cel una cu trupul împreună cu care a fost zidit, aparține pretutindeni acelui trup, nu ca și cum ar fi într-un loc, nici ca și cum ar fi cuprins, ci întrucât el reunește și cuprinde trupul, fiind sufletul după chipul lui Dumnezeu.

15. Dar samarineanca, după ce a auzit de la Hristos cuvintele acestea neasemuit de însemnate și vrednice de dumnezeire, anume că Dumnezeu nu poate primi în alt chip închinări adevărate, decât în Duhul și în Adevărul Său, așa precum face în Cântarea Cântărilor sufletul cel nuntit cu Dumnezeu, îndemnat și îmboldit de glasul Marelui neputezirii, Cel așteptat și Cel dorit. Iar samarineanca, în chip tainic, amintește de Mire pe când încă era El de față, spunând: „Știm că va veni Mesia Care se cheamă Hristos; când va veni, Acela ne va vesti nouă toate” (Ioan 4, 25). Vedeți, dar, cât de pregătită era ea pentru credință, întrucât era deja aproape de Cel așteptat și plină de multă nădejde. Oare nu s-ar cuveni să spunem, împreună cu David: „Gata este inima mea, Dumnezeule, gata este inima mea! Cânta-voi și voi lăuda slava Ta” (Psalmi 56, 10)?

16. Oare de unde știa aceasta cu atâtă încredințare, și de unde avea aplecarea sufletului său spre

aceasta, dacă n-ar fi cercetat cu cea mai mare luare aminte și înțelegere cărțile proorocilor? De aici avea ea și ougetul atât de înălțat, fiind atât de plin de inspirație dumnezeiască încât mie, care văd năzuința duhovnicească așa de puternică a acestei samaritanence către Hristos, îmi vine în minte să spun iarăși cu privire la ea cele din Cântarea Cântărilor: „Cine-i aceasta care ca zarea strălucește și ca luna-i de frumoasă, ca soarele-i de luminoasă?” [Cântarea Cântărilor 6, 10]. Căci ea vestește că nu după multă vreme Se va arăta Hristos, Soarele cel duhovnicesc al Dreptății, arătând că se va ivi Biserica neamurilor, ce începe chiar cu ea însăși. Biserica întemeiată de Mântuitorul și izvorâtă din fântâna lângă care stă această femeie. Eu o văd pe această femeie arătându-se ca o auroră mult îndrăgită. Fiindcă ea este frumoasă, precum este luna, întrucât își vedește strălucirea, atunci când încă stăpânește noaptea nelegiuirii; ea este luminoasă ca soarele, și de aceea este arătată de către Mire ca fiind plină de lumină. Ea a ajuns la propria deslăvărire în înșirarea celor ce vor fi în viitor, ca să strălucescă precum soarele după Evanghelie, întrucât viața ei cea luminoasă din viitor va fi pecetluită cu un sfârșit nespus de fericit și de mucenicesc. Iar acum ea știe că Hristos este Dumnezeu cel adevărat, Care pe deplin Își arată dumnezeirea, iar ceea ce El grăia mai târziu ucenicilor Săi cu privire la Duhul cel de-o-ființă și deopotrivă cinstit, anume că, atunci când Acela va veni, îi va învăța

tot adevărul, faptul acesta și ea, luând-o înaintea, îl grăiește: „Când va veni Acela ne va vesti nouă toate”.

17. Dar îndată ce a văzut Hristos, Mirele cel duhovnicesc, că ea este astfel, a spus către dânsa în chip neacoperit: „Eu sunt, Cel ce vorbesc cu tine” [Ioan 4, 26]. Iar ea, ca o binevestitoare cu adevărat aleasă, și-a lăsat ulciorul și a alergat către orăș, îndemnând pe toți cu cuvintele sale și aducându-i către credința în Cel văzut de ea: „Venii de vedeți un om care mi-a spus mie toate câte le-am făcut; nu cumva acesta este Hristosul?” [Ioan 4, 29]. Ea încreabă așa nu ca să iște vreo îndoiială, ci ca să se încredințeze și mai mult, din vederea Domnului și din vorbirea cu El, și ca mai lesne să-i convingă și pe ceilalți, după cum s-a și întâmplat.

18. Eu mă voi sluji de cele spuse mai înainte în chip mai larg, și voi lăsa deoparte acum cuvintele Evangheliei ce vin la rând, văzând că vă silește ceașul la nevoile trupului voștru și la lucrurile vieții. Însă voi să luați seama la samarineanca aceasta: de cum a auzit ea cuvintele evanghelice, pe care și noi le vestim evlaviei voastre, pe dată a disprețuit lucrurile cele mai trebuincioase trupului ei. Căci a lăsat îndată și ulciorul, și casa ei, și, dând fuga în oraș, i-a chemat pe samarinenii, întorcându-se cu ei la Hristos. Căci prin acele cuvinte, „Venii de vedeți”, ea le spune de-a dreptul: „Însoțiți-mă pe mine și eu vă voi călăuzi și vă voi arăta acum vouă pe Mântuitorul Cel din cer. Care a venit în lume!”.

19. Astfel ea îndată i-a mână pe ei și i-a înfățișat lui Hristos. Iar ea ne învață pe noi, prin aceea că a părăsit și casa ei și ulciorul, socotind mai de cinst decât cele de nemijlocită trebuință câștigul dobândit din învățură, pe care și Domnul, în Evanghelie, l-a numit către Marta, cu privire la Maria care asculta cuvântul Său, „partea cea bună” [Luca 10, 42]. Dacă trebuie să disprețuim cele nemijlocit trebuincioase nouă, cu cât mai mult trebuie să disprețuim noi celelalte lucruri? Căci ce te silește pe tine și ce te îndepărtează de la învățăturile cele de folos pentru suflet? Grijă de casa ta, de copii și de soție? Tristețea ori bucuria pentru vatra sau rudele tale? Cumpărarea bunurilor sau vânzarea lor? Folosirea tuturor celor pe care le ai la îndemână, sau mai degrabă reaua lor folosire? Ascultă însă cu înțelegere învățăturile apostolice: „Și aceasta v-o spun, fraților: că vremea s-a scurtat de acum, așa încât și cei ce au femei să fie ca și cum nu ar avea. Și cei ce plăng să fie ca și cum n-ar plânga; și cei ce se bucură, ca și cum nu s-ar bucura; și cei ce cumpără, ca și cum n-ar stăpâni; și cei ce se folosesc de lumea aceasta, ca și cum nu s-ar folosi deplin de ea. Căci chipul acestei lumi trece” [I Corinteni 7, 29-31].

20. Ce înseamnă „vremea s-a scurtat?” Viața este scurtă, moartea este aproape, lumea aceasta este gricicioasă. Cel ce rămâne de-a pururi este altfel, iar disprețuirea lumii de acum ne trimite pe noi către El, în deplină siguranță. Pregătirea pentru acea lu-

me ce va să vie înseamnă să trăiești îndepărtându-te, după puțină, de cele lumești, de petrecerea de aici, și, pe cât ești în stare, să te păzești de stricăciunea vieții de acum. Așa precum, când se întâmplă un atac puternic asupra părților din afară ale unei cetăți, noi avem ogoarele noastre ca și cum nu le-am avea și vreme îndelungată, păzindu-ne de acei vrăjmași, stăm înăuntrul cetății, în siguranță, iar dacă pentru o vreme dușmanii se retrag, îndepărtându-se, ne folosim în acel răstimp de locurile de plimbare de dinaintea cetății, dar nu ne întindem prea mult și nu le folosim fără măsură, având în vedere că răstimpul acela este drămuț, tot astfel Apostolul ne îndeamnă să folosim bine lumea aceasta, dar să nu ne slujim de ea fără măsură. Să luăm aminte la dușmanii cei nevăzuți care ne atacă în chip cumplit și la putreziciunea care ne așteaptă. Fiindcă Apostolul spune: „... chipul acestei lumi trece” [*I Corinteni* 7, 31; vezi și *II Corinteni* 4, 18 etc.]. Pentru că cele de față și de acum n-au plinătatea firii adevărate, ci, după cum arată Apostolul, nu sunt decât amăgiri [aparențe], fiind ele trecătoare [în devenire], iar nu statornice [esențiale], arătându-se pentru puțină vreme, pentru ca apoi să se petreacă; iar dacă cineva ar voi să le țină în loc, nu va putea niciodată, așa cum nu poate fi ținută în loc umbra unui nor de vară secetos, purtat de vânt, în goană trecătoare. Căci de ar voi cineva să le oprească, cele de față și de acum nu pot fi reținute cu nici un chip, iar aceasta din două

pricini. Nu numai că lumea aceasta trece, dar și fiecare dintre noi, cei care ne folosim de ea, ne petrecem din lume, uneori chiar înaintea celor ce ne sunt nouă familiare și apropiate. E tot așa cum fiecare om străbate un drum oarecare, felurit pășind și mișcându-se de-a lungul lui, dar se întâmplă una din două: fie omul, mergând pe drum, ajunge mai înainte și cele ale drumului nu le poate păstra la sine, fie omul acela ajunge la urmă, străbătând drumul vieții acesteia, și nu poate stăpâni și ține cu tărie cele ce sunt în viața aceasta. Căci omul fiind muritor este legat de cele din viața aceasta, care sunt și acestea schimbătoare. Așadar omul se schimbă în multe feluri, fiind legat de cele schimbătoare, și pierde cele pe care le posedă, bogăția poate, strălucirea, voioșia, sau murind el ajunge să-și aducă sieși schimbarea cea mai însemnată, și pleacă gol, părăsind cele ce sunt acum și nădejtile pentru acestea. Poate pentru copii? Dar ce plăcere va avea el din aceasta? Căci el nu mai are simțire pentru cele de aici, iar copiii săi vor sfârși în același fel, sau în altul...

21. Sărșitul celor ce sunt strâns legate de lumea aceasta este totdeauna, așadar, nenorocire, întrucât în cele din urmă [oamenii muritori] vor fuși goi și vor părăsi aici toate cele ce le-au fost dragi. Dar pentru cei care disprețuiesc cele ale lumii acesteia și iscodesc tainele lumii ce va să fie, pentru cei ce se ostenesc să săvârșească cele de folos pentru moștenirea lumii aceleia, moartea, când vine, nu aduce

stricăciune și pagubă, ci îi mută mai degrabă pe acei oameni de la cele deșarte și trecătoare către ziua cea fără de apus, către viața cea fără de moarte, către bogăția cea de necheltuit, către desfătarea cea necurmată, către slava cea veșnică, către cele ce există cu adevărat și dăinuiesc neschimbate.

22. De care fie ca noi toți să avem parte, cu harul și cu iubirea de oameni a Celui ce a aplecat cerul și a coborât pentru noi, și nu numai până la noi, ci și până la sufletele cele zăvoirte în beznă, și Care de acolo, întorcându-Se prin slăvita Sa înviere și ridicare din morți, ne-a adus nouă lumina și cunoașterea și nădejdea celor veșnice și cerești, întru care El este preaslăvit în vecii vecilor. Amin.

La Evanghelia după Ioan 20, 11-18, care se citește în Duminica Orbului

1. Ioan cel feciorelnic este cel ce s-a îmbogățit după har cu o Maică ea singură Fecioară între maici, și cel iubit mai cu seamă de către Hristos, și cel ce mai mult decât ceilalți Evangheliști s-a făcut fiu al tunetului, pe care Domnul l-a suit la ceruri ca să tace cu putere. De aceea el mai tare a strigat vestirea sa, înfățișându-ne nouă limpede învierea Celui ce ca un Împărat a călcat peste moarte și chipul arătării Sale de după înviere. Ascultați cuvântul Evanghelistului citit în biserici duminica trecută. Zice el: „Iar în ziua însăși a săptămânii (duminica), Maria Magdalena a venit la mormânt dis-de-dimineață, fiind încă întuneric, și a văzut piatra ridicată de pe mormânt. Deci a alergat și a venit la Simon-Petru și la celălalt ucenic pe care-l iubea Iisus...” [Ioan 20, 1-2], arătându-se aici pe sine.

2. Iar acum l-am auzit pe el spunând: „Iar Maria stătea afară lângă mormânt plângând” [Ioan 20, 11]. Dar însuși Ioan, împreună cu Petru, auzind [veste] de la ea și dând fuga la mormântul cel de viață născător, au văzut cele ce au văzut și încredinșan-

du-se prin mărturie, și minunându-se foarte, s-au întors la ale lor. Maria însă a rămas și a ieșit lângă mormânt, afară, plângând. Este evident că încă nu primise nici o încredințare despre învierea Domnului, cu toate că merse de două ori la mormânt, împreună cu celelalte femei, iar întâia oară chiar cu Maica Domnului, precum arată Matei scriind: „Și după ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (Duminică), au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul. Și iată, s-a făcut cutremur mare...” [Matei 28, 1-2] și celelalte. Apoi ea vine acum împreună cu Petru și cu Ioan, care au crezut prin cele ce au văzut și, minunându-se, au plecat. Deci venind ea de două ori împreună cu altele la mormânt, toți câți au venit cu ea au crezut, deplin încredințați asupra Învierii, dar ea plânge totuși, ca și cum nu ar fi căpătat nici o veste, arătându-se cu neputință de convins prin cuvinte.

3. Se poate vedea aceasta și-n luptele cele pentru virtute. Căci harul întâmpină îndată pe cei ce se nevoiesc și le aduce lor încredințare, dându-le să guste în arvună din răsplățile făgăduite, întinzând parcă o mână iubitoare de oameni și primindu-i pe aceștia și mirându-i pentru cele ce au să fie. Harul așteaptă sfârșitul nevoinei lor și neapărat le pregătește cununile răbdării, așa precum spune unul dintre Sfinții Părinți purtători de Dumnezeu. Unii le primesc înainte de ostenețile și nevoințele lor, alții le

primesc în timpul nevoinelor, iar alții primesc aceste sfinse răsplăți la ieșirea lor [din viață].

4. Acestea se petrec pentru că pronia cea prea-înțeleaptă a lui Dumnezeu orânduiește toate ale noastre în felurite chipuri și hărăzește fiecăruia ce se cuvine și ce este de folos, atât în ceea ce privește lucrările virtuți, cât și în ceea ce privește tainele credinței. Așadar Domnul, orânduind astfel, cu înțelepciune și cu iubire de oameni, faptele și gândurile Mariei Magdalena, a judecat că este drept să nu i se vădească ei chiar aunci învierea Sa, în același timp aducând și îndemnând la răbdare, prin ea, și pe cei de după ea. Să luăm aminte de ce viziuni a încrednicit-o El după acestea, din pricina răbdării și a râvnii ei, căci spune Evanghelistul: „Și pe când plângea, s-a aplecat spre mormânt. Și a văzut doi îngeri în veșminte albe șezând, unul către cap și altul către picioare, unde zăcuse trupul lui Iisus” [Ioan 20, 11-12].

5. Dar a se apleca și a-și întoarce ochii cu prisoare dragoste spre mormânt este faptă a unui suflet plin de virtute. Trebuie să cercetăm însă mai întâi următorul lucru: cum se putea, dacă era încă înșurător (precum spunea mai sus Evanghelistul), ca ea să vadă cu de-amănuntul toate și pe fiecare în parte, ba chiar zăbind din afară toate câte erau înăuntrul peșterii. Este lămurit că în afară era înșurător, căci încă nu se arătase pe deplin ziua cea cunoscută prin simțuri, dar peștera aceea plină de lumina învierii, care a fost văzută în chip dumnezeiesc de către

Maria, a înțeles donul ei după Hristos și a hărăzit ochilor ei să se învrednicească de o vedenie îngerească, și nu numai să vadă, ci chiar să poată grăi cu îngerii. Căci astfel era lumina aceea.

6. Ea i-a văzut pe îngerii aceia îmbrăcați în veșminte albe, nu numai din pricina curățeniei și strălucirii firii îngerești, ci și pentru că ei făceau să arate în toată strălucirea Taina Învierii. Apoi, pentru că prin lucrare prăznuiau, împreună cu noi, ziua aceea, cu adevărat dădătoare de lumină, a învierii Domnului. Ea i-a văzut așezați, ca să știe că îngerii nu veniseră atunci, ci ei erau de față și înainte, chiar dacă nu se arătaseră mai devreme. Și astfel să priceapă demnitatea lor, socotind în minte cine erau aceștia care, deși fiind de față, nu erau văzuți. Eu cred că i-a făcut pe îngerii să stea așezați și dorișca de a fi mai aproape de locul în care mai înainte se aflase zăcând trupul Domnului. Căci într-un fel ei erau atașați prin dragostea lor de mormânt și stăteau unul la cap și celălalt la picioare, arătând mai cu seamă că dumnezeirea lui Hristos este iubită și cinstită de către îngerii, simbol al ei fiind locul capului Său, iar al înmormântării Lui – locul picioarelor Sale. Și iată că îngerii i-au grăit ei: „Femeie, de ce plângi?” [Ioan 20, 13].

7. Iată că peștera se arată cerească, ba mai degrabă ea este un templu cereesc decât un mormânt pământesc și o temniță, plină de îngerii cerești în loc de paznici pământești, iar îngerii o cinstesc mai cu seamă ca pe un loc al Dumnezeuului celui de viață

dător. Și chiar goală fiind această peșteră, îngerii o cinstesc cu bucurie. Ci tu, femeie, oare de ce plângi? Ei o întreabă nu fiindcă nu știu starea ei lăuntrică, ci spre a pune capăt doliului ei, spre a o face stăpână peste propriile gânduri și spre a-și îndeplini lucrarea lor. Iar lucrarea îngerilor așezați lângă mormântul Dăătorului de viață era să vestească slava învierii Sale. Și atunci când îngerii au întrebat-o din ce pricină plângea, ea spuse: „Că au luat pe Domnul meu și nu știu unde L-au pus. Zicând acestea, ea s-a întors cu fața...” [Ioan 20, 13-14]. Care era pricina ce a făcut-o pe Maria să se întoarcă înapoi dintr-o dată? Desigur, aplecarea smerită și luarea aminte a îngerilor spre Domnul lor care se arăta. Căci Maria îi numește pe El Domn numai al ei, și ea bănuiește un furt sau o strămutare a trupului Său, vădind sufletească aplecarea spre El, însă nu cugetă nimic vrednic de dumnezeire cu privire la El. Dar îngerii, prin cele săvârșite, vedeau că El este Domn al îngerilor lui Dumnezeu, fiindcă ei se așezaseră lângă mormânt încă dinainte de învierea Lui. Atunci când Domnul S-a arătat în fața lor, ei s-au ridicat îndată și cu evlavie și admirație se apropiau de El, plecați aidoma unor slujitori.

8. Maria, întorcându-se să vadă ce putea fi aceea care doar prin arătarea sa îi mișcase pe îngerii, a văzut pe Iisus că stătea în picioare, dar ea nu știa că este Iisus, fiindcă învierea Sa era greu de primit și [femeia] nu era încă pregătită să audă despre ea. În-

trucât lumina zilei era afară încă tulbure și firavă, iar Domnul nu arătase atunci dumnezeiasca Sa strălucire, ca să fie recunoscut că El este Însuși Cel ce a pățimit, Maria nu L-a cunoscut, ci din pricina luminii [puține] i s-a părut că este grădinarul – El, semănătorul și de grijă purtătorul sufletelor, Ziditorul întregii Firi. Când El a strigat-o și a chemat-o pe numele ei [Ioan 20, 16], abia atunci L-a recunoscut pe El. Spunând El: „Maria”, ea a răspuns, tulburată launtric, și a zis: „Rabbuni”, adică „Învățătorule”, făcând că să-i vină în minte – chiar văzându-L așa, teafăr și viu – vreun gând dumnezeiesc, ci socotindu-L doar ca pe un om al lui Dumnezeu, pur și simplu, și ca pe un învățător al celor dumnezeiești. De aceea ea a fost îndemnată de dragostea ei nu numai să L se închine, ci să se și atingă de picioarele Lui, dar îndată L-a auzit spunându-i: „Nu te atinge de Mine!”. Întrucât, spune El, cugetul tău nu se va atinge de înălțimea tainei Mele, căci fiind Eu Dumnezeu, Mă arăt acum în trup pentru tine, dar o fac în chip dumnezeiesc; de aceea, nu Mă atingi!

9. Trebuia să se păstreze și acest privilegiu Maicii lui Dumnezeu, adică de a se atinge, ea singură dintre femei, de trupul cel de după înviere al Dumnezeului Ce S-a întrupat ca om din ea pentru noi, așa cum povestește Evanghelistul Matei. Căci pentru ea spune că, apropiindu-se, s-a atins de picioarele Sale; dar Mariei [Magdalena] îi grăiește: „Nu te atinge de Mine, căci încă nu M-am suit la Tatăl

Meu” [Ioan 20, 17]. Aceasta se cuvine să se pună în legătură cu cuvintele Sale de mai târziu către ucenicii Săi, că Mă voi înălța către Tatăl Meu, fiindcă încă nu Se înălțase. El spunea aceasta ca să-i facă pe ucenici să fie grijulii și plini de râvnă și să-i îndemne spre năzuința și căutarea vederii Sale. Aceste cuvinte vor să spună ceva anume Mariei Magdalena. El spune „Nu te atinge de Mine!”, pentru că trupul în care sunt îmbrăcat acum este de așa fel încât e mai apt să se înalțe în sus decât focul și plin nu numai de sângea de a se înălța spre cer, ci și spre Însuși Tatăl cel mai presus de ceruri. „Încă nu M-am suit la Tatăl Meu”, pentru că după învierea Sa din morți nu Se arătase încă ucenicilor Săi.

10. Mergi, așadar, către frații Mei aceia; fiindcă suntem ai Unui Singur Tată cu toți, chiar dacă nu suntem în același fel. Căci Eu sunt Fiul adevărat al Aceluia și de aceeași fire cu El; aceia însă s-au făcut prin Mine ca niște fii adoptivi ai Lui. „Mergi la frații Mei și le spune: Mă sui la Tatăl Meu și Tatăl vostru și la Dumnezeul Meu și Dumnezeul vostru” [Ioan 20, 17]. Căci așa precum este El Tatăl al nostru după har, prin înfierea Duhului Sfânt, El este Tatăl al Lui, însă după dumnezeire; și așa cum este El Dumnezeu nostru, ca Ziditor al Firii, este Dumnezeu al Lui, prin iconomia mântuirii oamenilor. De aceea El grăiește în două chipuri, pentru ca noi să înțelegem cuvenitaosebire. Apoi El i-a încredințat și pe aceia arătându-le că se va sui la Tatăl, spre a-i face să în-

jeleagă că trupul Său este astfel încât, întorcându-se îarși și îarși ca și mai înainte, rămâne cu ei de-a pururea.

11. Dar Maria Magdalena, căreia îi înălțăm laude ca uneia dintre purtătoarele de mir ale lui Hristos, este cea din care au fost scoase de către Hristos cele șapte duhuri ale răutății; și în ea s-a sălăgluit, în locul acelora, harul dumnezeiesc al Duhului Sfânt, ce lucra în chip înșepit în ea. Așadar Maria Magdalena, prin râvna ei, prin vederea inginerilor și prin vorbirea cu aceștia, s-a învrednicit, de asemenea, să-L vadă pe Însuși Domnul, devenind ca trimis al Său către apostoli; și de însăși gura cea dumnezeiască fiind învățată și pe deplin încredințată, s-a dus către apostoli, vestindu-le acestora că-L văzuse pe Domnul și că-i spusese ei acele cuvinte.

12. Noi însă, fraților, să luăm seama cât de departe și de oșebită era Maria Magdalena față de vrednicia lui Petru, fruntașul apostolilor, și de cea a lui Ioan, cuvântătorul de Dumnezeu, cel iubit de Hristos, și către vredniciei mai mari a dobândit ea atunci prin asemănare cu aceștia. Căci aceștia, dând fuga la mormânt, au văzut doar giulgiurile și mahrama; ea însă, prin răbdarea statornică a sufletului ei, care a făcut-o să rămână până la sfârșit și să se lipească de intrarea peșterii, a văzut mai înainte de apostoli nu numai pe îngeri, dar și pe Domnul inginerilor ridicat din morți, în trup; și ea cu urechile ei L-a

auzit grăind, făcându-se apoi slujitoare a poruncilor date de către gura Lui cea dumnezeiască.

13. Dar Biserica aceasta, unde ne aflăm acum, este chip al peșterii; ba chiar este ceva mai mult decât chip al ei, pentru că este aproape o altă peșteră. Căci ea are locul în care se află trupul Domnului, adică partea de dincolo de catapeteasmă, cu masa cea preasfântă din ea. Deci acela care fuge cu bună socotință către peștera aceasta, peșteră ce este cu adevărat dumnezeiască și care a primit în ea dumnezeirea, deci cel ce stă în ea și rămâne în ea până la capăt, adunându-și și îndreptându-și către dumnezeire mintea sa, nu numai că va cunoaște cuvintele Scripturii celei insuflate de către Dumnezeu din ea, ca pe niște îngeri care vestesc despre dumnezeirea și omenitatea Celui ce S-a făcut om pentru noi, Dumnezeu-Cuvântul, dar îl va vedea desigur și pe Însuși Domnul, cu ochii minții sale, ba chiar, ca să nu grăim mai mult, și cu ochii trupului. Fiindcă acela care privește cu credință masa cea tainică și plănea vieții care este înfățișată pe ea, vede pe Însuși Cuvântul cel enipostatic al lui Dumnezeu, Care S-a făcut trup pentru noi și S-a sălăgluit în noi. Iar cel ce s-a făcut vrednic pe sine pentru primirea Lui, nu numai că îl vede pe El, ci se face și părtaș cu El și îl capătă pe El ca locuitor al său (vezi Galateni 2, 20) și se umple de harul cel dumnezeiesc hărăzit de El. Precum Maria a văzut cele pe care apostolii atunci au dorit să le vadă, tot astfel cel ce s-a făcut vrednic

pe sine de primirea Lui se învrednicește să aibă acele vederi și să se bucure desfășându-se de cele pe care au dorit – după cuvântul Apostolului – ingerii să le privească bine, și, prin vederea acestora și împărtășirea de ele, acel om în întregime se face asemenea lui Dumnezeu.

14. Apadar, fraților, înșirăți mâinile voastre cele slăbănoage pentru săvârșirea dreptății și îndreptăți genunchii voștri, faceți călări drepte pentru picioarele voastre, mergând pe căile Domnului cele neocolite, adică dreptatea, înțelepciunea, dragostea, smerenia și adevărul. Căci sunt drumuri de tot strâmbe și înșortocheate: ura, minciuna, viclenia, pizma, lăcomia, trufia și cele înrudite și asemănătoare acestora, care nu doar dacă sunt străbătute, dar și dacă sunt fie și numai îndrăgite și năsfărșite în minte, îl fac pe om să-și atragă mânia lui Dumnezeu asupra lui, întrucât omul privește la fața și obrazul cuiva, pe când Dumnezeu ia seama la inima celui-lui, fiind El Cel ce cercesează inimile și rărunchii [Apocalipsa 2, 23].

15. Însă voi, fraților, adunați în Biserica lui Dumnezeu, „încingând mijloacele cugetului vostru – după cuvântul fruntagului Apostolilor, Petru –, trezindu-vă, nădăjduiți deslăvârjit în harul care vi se va da vouă, la arătarea lui Iisus Hristos” [I Petru 1, 13]. Căci nu este cu puțință ca unul ce stă temeinic în Sfânta Biserică a lui Dumnezeu, și care își adună cugetul său, și care năzuiește spre Dumnezeu, și care

cugeță și se apropie de sfintele cântări de la început până la sfârșit, să nu fie schimbat prin prefacerea cea dumnezeiască, pe măsura înălțării cugetului său către Dumnezeu și către cuvintele cele dumnezeiești. Căci omul capătă o inimă fierbinte prin această osteneală, ea izgonind gândurile rele ca pe niște muște și insuflând pace duhovnicească și mângâiere în suflet, apoi aducând sfînjire în trup, după cuvântul celui ce a spus: „Înferbântatu-s-a inima mea în lăuntrul meu și în cugetul meu se va aprinde foc” [Psalmi 38, 4]. Este și ceea ce unul dintre Părinți purtători de Dumnezeu ne-a învățat pe noi, grîndi: „Toată osteneala ta fă-o astfel încât ce este în lăuntrul tău să fie după porunca lui Dumnezeu, iar atunci o să birui și patimile cele din afară”. Către aceasta și marele Pavel ne-a îndemnat: „În Duhul să umblați și să nu împliniți pofta trupului” [Galateni 5, 16].

16. Din această pricină și în alt loc scrie: „Stați deci tari, având mijlocul vostru încins cu adevărul...” [Efeseni 6, 14]. Căci atunci când cugetarea noastră se întoarce la cele dumnezeiești și rămâne la adevărul cel arătat de Dumnezeu, strunind și călăuzind partea pofitoare a sufletului, și alungând totodată poftele trupesti, atunci cugetările cele după trup vor înceta în noi, iar harul Duhului Sfânt va lua în stăpânire sufletul pusăt și îl va umple cu bunătățile acelea viitoare și de negrăit, pe care ochiul unui om pătimează și nepăsător nu le-a văzut, și urechea lui nu le-a auzit, și la inima unui asemenea om nu s-au

suit. Iar pregustarea lor este zălog al acestora și inima care a primit arvuna acestora devine duhovnicească și capătă încredințarea mântuirii sale. Așadar, dacă vreun om vrea să dobândească această încredințare și să se lămurească pe îndelete despre aceste arvine duhovnicești, atunci să se poarte unul ca acela după cum Cuvântul ne-a învățat și ne-a călăuzit. Căci astfel va fi laolaltă trăitor cu sfinții lui Dumnezeu și părtăș al bunătăților celor veșnice și de ne-grăit, făgăduite aceluia.

17. Pe care fie ca noi toți să le dobândim, prin harul și prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos. Căruia l se cuvine toată slava, puterea, cinstea și închinăciunea, dimpreună cu Tatăl Său cel fără de început și cu Duhul Său cel de viață făcător, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Notă bio-bibliografică

Sf. Grigorie Palama s-a născut în anul 1296, la Constantinopol, într-o familie evlavioasă și aleasă (tatăl său era consilier imperial). Copilăria trebuie să-i fi fost nu lipsită de tristeți, fiind el văduvit de dragostea părintească, căci la vârsta de șapte ani a rămas orfan de tată. La palatul imperial a primit o educație îngrijită, printre altele familiarizându-se cu noțiunile aristotelice, sprijinit și ajutat de însuși împăratul Andronic II Paleologul, în care a văzut probabil imaginea tatălui pierdut.

Înclinația către o viață ascetică a manifestat-o încă din vremea adolescenței, petrecând mult timp în rugăciune și priveghere și înfrânându-se de la poftă și vicii. Tot de pe acum caută să viețuiască printre monahi, aflându-l ca învățător pe Teolipt, ajuns mitropolit al Filadelfiei, care l-a introdus în disciplina rugăciunii minții. Gândurile tânărului Grigorie se îndreptară către Athos, unde și ajunse împreună cu alți doi frați ai săi, după ce se îngriji ca mama și cele două surori ale sale să rămână într-o mănăstire din Constantinopol. Avea douăzeci și unu de ani când îl aflăm ucenic al monahului Nicodim, ce viețuia pe lângă mănăstirea Vatoped și care îl tunse în curând în monahism. Prin anul 1321 se retrase în lavra „Sf.

Atanasie", continuându-și viața de ascet și după moartea bătrânului Nicodim. În anul 1324 ajunsese într-un loc retras, numit Glosia, alăturându-se unui grup de isihagi conduși de monahul Grigorie, care trădeau în asceză și în rugăciunea minții. Împreună cu un grup de 12 monahi isihagi se instalează, prin anul 1326, la Salonic, unde este hirotonit preot, retrăgându-se apoi într-un schi de pe muntele Veria. De aici ajunge iarăși la Athos, în schitul „Sf. Sava”, moment în care începu să țină predici și să scrie, cam pe la 1330-1331. Împreună cu cei 12 monahi isihagi dori să plece din Salonic către Ierusalim, dar fură opriți de o viziune a sa. Peregrinările între Salonic și Athos au fost determinate și de deseale incursiuni ale turcilor și sârbilor, căci tânărul Grigorie căuta acele locuri lipsite de iureșul și tumultul vremurilor, unde să-și împlinească vocația ascetică.

În anul 1334 începe disputa cu Varlaam, care venise nu cu mulți ani în urmă din Calabria la Constantinopol, unde și devenise monah, și unde scrisese mai multe tratate despre purcederea Duhului Sfânt, susținând că în Sfânta Scriptură nu poate fi găsită o dovadă pentru poziția ortodoxă sau catolică, drept care propunea o metodă teoretică, dialectică, pentru împăcarea celor două poziții.

Răspunsul Sfântului Grigorie Palama nu se lăsă așteptat, așa încât, la insistențele prietenilor săi din Salonic, care îi cereau să le lămurească teza lui Varlaam, purcede la scris și, prin anul 1335, apar câte-

va tratate prin care susține că în Sfânta Scriptură și în scrierile Sfinților Părinți sunt dovezi grătore în favoarea poziției ortodoxe cu privire la purcederea Sfântului Duh. Urmează să trateze apoi această chestiune în două scrisori, către Achindin (în anul 1336) și către Varlaam (în anul 1337). Atacurile lui Varlaam se îndreptară de această dată contra isihagilor, împotriva cărora, pe la 1337, scrisese trei tratate, la care Sfântul Grigorie Palama avea să răspundă tot prin trei tratate, un an mai târziu. Evenimentele încep să se precipite și Sfântul Grigorie Palama prevede că faptele vor ajunge în fața Sinodului; obținând, pe la anul 1341, aprobarea înăstăelătorilor monahismului de la Athos și Salonic, a pregătit Tomul aghioritic cu care urma să se prezinte înaintea Sinodului. Cam prin același an, Palama și Varlaam au avut mai multe întâlniri la Salonic, una chiar în fața guvernatorului orașului, dar evenimentele nu se s-au oprit aici.

La 11 iunie 1341 se întruni un Sinod, care a dat dreptate lui Palama și isihagilor. Varlaam și-a cerut iertare, pentru a evita condamnarea, și a plecat definitiv în Occident.

În anul 1343 Sfântul Grigorie Palama este închis în urma acuzațiilor lui Achindin, susținut la rândul său de patriarhul Caleca; acesta din urmă duce o campanie împotriva isihagilor, pe care-i prezintă ca susținători ai lui Ioan Cantacuzino, care tocmai fusese depus din demnitatea de rege de către împă-

răseasa Ana de Savoia. Este eliberat patru ani mai târziu, răstimp în care monahii și poporul credincios au cerut cu insistență eliberarea sa și confirmarea învățăturii sale.

La 2 februarie 1347 este convocat un Sinod solemn, care îl depune din patriarhat pe Caleca, îl condamnă pe Achindin și reconfirmă învățătura lui Palama.

La îndemnul lui Nichifor Gregoras, Ioan Cantacuzino a convocat un nou sinod, la 27 mai 1351, care să ia în discuție deosebiră pe care o făcea Palama între ființa și energiile necreate ale lui Dumnezeu, pentru a înlătura calomniile răspândite de susținătorii lui Achindin, potrivit cărora Cantacuzino ar susține o erezie. În august 1351 este redactat tomul sinodal prin care învățătura Sfântului Grigorie Palama este adoptată ca doctrină a Bisericii.

Sfântul Grigorie Palama nu a fost scutit nici de alte încercări. Pe la sfârșitul anului 1352 s-a îmbolnăvit grav și, după o grea suferință care a durat și tot anul următor, încă nerefăcut complet, a căzut prizonier la turci în drum spre Constantinopol, pe mare. După un an este eliberat și, întorcându-se la Constantinopol, l-a găsit înscăunat împărat pe Ioan V Paleologul.

Sfântul Grigorie Palama, una dintre cele mai luminoase figuri ale teologiei răsăritene și poate unul dintre cei mai contestați teologi răsăriteni de către istoricii catolici, s-a stins din viață la 13 noiembrie

1359, iar la 3 august 1368 a fost canonizat în urma unui sinod convocat de către patriarhul Filotei.

Din bogata operă scrisă a Sfântului Grigorie Palama se cuvin menționate aici, pe lângă vestitul *Tom aghioritic*, și alte scrieri de căpeterie: *Logoi apodeiktikoi dyo peri exortenseos tou Hagiou pneumatos* (Două cuvinte doveditoare despre purcederea Sfântului Duh), *Epistolai pros Akindymon kai Varlaam* (Scrisori către Achindin și Varlaam), *Logoi antiretiki-kai pros Akindymon* (Antireticele contra lui Achindin – I-VII), *Hetakon pentekonta Kephalaia* (Cele 150 de capete) și corpusul celor 63 de Omilii, din care primele 20 figurează în volumul de față.

În România, cel care a scris pagini remarcabile despre Sfântul Grigorie Palama și a tradus substanțial din opera acestuia a fost Părințele Dumitru Stăniloae, care a publicat lucrarea de referință *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama* (Sibiu, 1938; reed. Scripta, București, 1993), însoțită de traducerea a patru tratate palamite: *Tratatul al doilea din triada întâi contra lui Varlaam*, *Tratatul al treilea din triada întâi contra lui Varlaam*, *Apologie mai extinsă și Antireticul al cincilea contra lui Achindin*. O amplă selecție din scrierile Sfântului Grigorie Palama a fost inclusă de Părințele Dumitru Stăniloae în volumul VII al *Filocaliei românești* (București, 1977; reed. Humanitas, București, 1999): „Despre rugăciune” (ed. 1999, pp. 229-265); „Despre Sfânta Lumină” (ed. cit., pp. 266-370); „Despre împărtășirea dum-

nezeiască și îndumnezeitoare sau despre simplitatea dumnezeiască și mai presus de fire" (ed. cit., pp. 373-408); „Tomul aghioritic" (ed. cit., pp. 409-516).

Laura PĂTRAȘCU

Referințe bibliografice

- Ammann, A. M., *Die Gotteschau im palamitischen Hesychasmus*, Würzburg, 1938
- Fahey, Michael A., *Trinitarian theology East and West: St. Thomas Aquinas-St. Gregory Palamas*, Brookline, Mass., Holy Cross Orthodox Press, 1977
- Flogaus, Reinhard, *Theosis bei Palamas und Luther: ein Beitrag zum ökumenischen Gespräch*, Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1997
- Garrigues, Juan-Miguel, „L' énergie divine et la grâce chez Maxime le Confesseur", *Istina*, nr. 3, 1974, pp. 272-296
- Guichardan, Sébastien, *Le problème de la simplicité divine en Orient et en Occident aux XIVe et XVe siècles: Grégoire Palamas, Dans Scot, Georges Scholarios: étude de théologie comparée*, Lyon, Legendre, 1933
- Halleux, A., „Palamisme et Scolastique", *Revue Théologique de Louvain*, tom. III, 1973, pp. 409-442
- Halleux, A., „Palamisme et Tradition", *Irenikon*, 4, 1975, pp. 479-494
- Hamman, A., *Dictionnaire des Pères de l' Eglise*, Paris, Desclée de Brouwer, 1977
- Hausheer, J., *Hésychasme et Prière*, [studii și articole], Rome, 1966

- Hausheer, J., „Penthos. La doctrine de la componction dans l'Orient chrétien”, *Orientalia Christiana*, 132, 1944
- Hussey, M. Edmund, *The doctrine of the Trinity in the theology of Gregory Palamas*, 1972
- Hussey, M.E., „The person-energy Structure in the Theology of St. Gregory Palamas”, *St. Vladimir's Theological Quarterly*, 18(1974), pp. 22-43
- Jugie, M., „Palamas et palamisme (controverse)”, in *Dictionnaire de théologie catholique*, XI, col. 1759 și urm.
- [Kern], Kiprian, Arhim., *Antropologia Sfântului Grigorie Palama* [în lb. rusă], Paris, YMCA Press, 1950
- Krivojein, Vasilii, *L'enseignement ascétique et mystique de Grégoire Palamas*, Sem. Kondakovianum, 1936
- [Krivojein], Vasilii, Archiep., „The Ascetic and Theological Teaching of Gregory Palamas”, *The Eastern Churches Quarterly*, 4, 1938
- Kuhlmann, Jürgen, „Gregor Palamas (1296-1359)”, in G. Rühbach, J. Sudbrack, *Grosse Mystiker. Leben und Wirken*, München, 1984, pp. 142-155
- Lossky, Vladimir, *Essai sur la Théologie mystique de l'Eglise orientale*, Paris, Aubier, 1944; trad. rom.: *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, București, Anastasia, [1993]
- Lossky, Vladimir, *Vision de Dieu*, Neuchâtel, 1962; trad. rom.: *Vederea lui Dumnezeu*, Sibiu, Deisis, 1995

- Manižaridis, Georgios I., *The deification of man: St. Gregory Palamas and the Orthodox tradition*, Crestwood, New York, Vladimir's Seminary Press, 1984
- Meyendorff, J., *Introduction à l'étude de Grégoire Palamas*, Paris, Seuil, 1959
- Meyendorff, J., *Initiation à la théologie byzantine. L'histoire et doctrine*, Paris, 1975
- Meyendorff, J., *St. Grégoire Palamas et la mystique orthodoxe*, Paris, Seuil, 1959; trad. engl., St. Vladimir's Seminary Press, 1974; trad. rom., *Sfântul Grigorie Palamas și mistica ortodoxă*, București, Editura Enciclopedică, 1995
- Meyendorff, J., *The Holy Trinity in Palamite Theology. Trinitarian Theology East and West*, Brookline, Massachusetts, Holy Press, 1977, pp. 25-43
- Meyendorff, J., *Byzantine theology*, New York, 1974
- Meyendorff, J., *Byzantine Hesychasme, historical, theological and social problem*, London, 1974
- Meyendorff, J., „L'origine de la controverse palamite”, *Theologia*, 25, 1954, pp. 602-630
- Meyendorff, J., „Les débuts de la controverse hésychaste”, *Byzantion*, 23, 1953, pp. 87-120
- Nadal, J. S., „La critique par Akindynos de l'héréméneutique patristique de Palamas”, *Isis*, 3, 1974, pp. 297-328
- Papademetriou, George C., *Introduction to Saint Gregory Palamas*, New York, Philosophical Library, 1973

- Papademetriou, George C., *Maimonides and Palamas on God*, Brookline, Mass., Holy Cross Orthodox Press, 1994
- Pelikan, Jaroslav, *The Christian Tradition. A History of the Development of Doctrine. I. The Emergence of the Catholic Tradition. II. The Spirit of Eastern Christendom (600-1700)*, Chicago University Press, 1971, 1974
- Quasten, J., *Initiation aux Pères de l'Eglise*, 3 vols., Paris, Cerf, 1957-1962
- Radovich, A., *To Mysterion ses hagias Triados kata ton hagion Gregorion Palaman*, Tessalonic, 1973
- Râmureanu, Ioan, Milan Șesan, Teodor Bologae, *Istoria bisericească universală*, vol. 2, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1993, pp. 63-67
- Săniloae, Dumitru, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*, Sibiu, 1938; ed. a doua revizuită de autor: *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama (cu patru tratate traduse)*, București, Scripta, 1993
- Williams, A. N., *The ground of union: deification in Aquinas and Palamas*, New York, Oxford University Press, 1999
- Wunderle, G., „La technique psychologique de l'hésychasme byzantin”, *Études Carmélitaines*, oct. 1938, pp. 61-67

CUPRINS

Cuvânt înainte (Î.P.S. Nicolae Comanaru)	V
Scurtă introducere (Părintele Galeriu)	IX
Notă asupra ediției	XXXVIII
OMELIA 1	
Despre pacea obștească	3
OMELIA 2	
La parabola evanghelică a vameșului și fariseului	13
OMELIA 3	
La parabola evanghelică a fiului risipitor	29
OMELIA 4	
Despre a doua venire a lui Hristos	47
OMELIA 5	
La întâmpinarea Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos	67
OMELIA 6	
Îndemn la post, unde se vorbește pe scurt și despre facerea lumii	81
OMELIA 7	
Despre buna stăruială a postului	95
OMELIA 8	
Despre credință	105
OMELIA 9	
Despre puterea postului și a rugăciunii	117
OMELIA 10	
La a doua duminică a Păresimilor, despre vindecarea slăbănogului	127

OMELIA 11	
La cinsita și de viață făcătoare Cruce	143
OMELIA 12	
La Duminică a patra a Păresimilor, despre scoaterea demonilor	167
OMELIA 13	
La a cincea Duminică a Păresimilor, despre milostivire	181
OMELIA 14	
La Buna Vestire a Maicii Domnului	193
OMELIA 15	
La Duminică Florilor	207
OMELIA 16	
Despre iconomia cea după trup a Domnului și Măntuitorului nostru Iisus Hristos	221
OMELIA 17	
La Evanghelia Duminicii celei noi, despre taina Sămbetei și a Duminicii	257
OMELIA 18	
La Duminică Mironosișilor	277
OMELIA 19	
La istoria evanghelică a tamaritenciei	291
OMELIA 20	
La Evanghelia după Ioan 20, 11-18, care se citește în Duminică Orbului	311
Noți bio-bibliografică	323
Referințe bibliografice	329

Redactor:
Răzvan CODRESCU

Tehnoredactor:
Valentin DAN